

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Kutnohorské knihy testamentů a inventáře do roku 1620 (Diplomatická analýza
pramenné základny)

Diplomová práce

Autor: Bc. Michaela Holubová

Studijní program: N7105 – Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví – modul Archivnictví a pomocné vědy historické

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Hradec Králové 2017

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucího diplomové práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Ráda bych poděkovala PhDr. Janě Vojtíškové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi pomohly zpracovat tuto diplomovou práci.

Dále děkuji pracovníkům SOkA Kutná Hora za jejich vstřícnost a ochotu. Mé poděkování také patří rodině, která mne podporovala a měla se mnou trpělivost po celou dobu mého vysokoškolského studia.

Zadání diplomové práce

Autor: Michaela Holubová

Studium: F15NK0044

Studijní program: N7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví

Název diplomové práce: **Kutnohorské knihy testamentů a inventáře do roku 1620 (Diplomatická analýza pramenné základny)**

Název diplomové práce: Kutná Hora books of testaments and inventory to 1620 (Diplomatic analysis of the source base)

AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce bude zaměřena na diplomatický rozbor dochovaných knih testamentů, knihy inventářů a jednotlivin v aktové sbírce z období let 1500-1620. V kontextu dějin města bude též věnována pozornost testamentární a inventární praxi. Metody zpracování: Pramenný výzkum, analýza, syntéza, komparace, transkripce.

Kateřina Jíšová - Eva Doležalová (edd.), Pozdně středověké testamentsy v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití, Praha 2006; Pavla Jirková, Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578-1590, Časopis národního muzea, řada historická, č. 1-2, 2007, s. 21-52; Michaela Hrubá, "Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle" Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době, Ústí nad Labem 2002; Tomáš Malý, "... nechtěje tomu, aby jací soudové a nevole po mé smrti byly..." (Dědická praxe a pozůstalostní konflikty v raně novověké Chrudimi), Chrudimský vlastivědný sborník 8, 2004, s. 55-100; Petr Rak, Inventarizace pozůstalostí v předbělohorském Chomutově. In: Města severozápadních Čech v raném novověku. Acta Universitatis Purkynianae, Phil. et Hist. IV., 55, 2000, s. 35-53; TÝŽ, Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století, Sborník archivních prací 48, 1998, č. 2, s. 3-106; Ludmila Sulitková, Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích), Praha 2004; Jana Vojtíšková, (Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620, Hradec Králové 2013; Marie Kapavíková - Lubomír Vaněk, Kutnohorští městští písaři 15. a 16. století (písaři městských knih), Kutná Hora 1984; Milan Skřivánek, Studie k diplomatice Kutné Hory a jejích obyvatel do roku 1420, Litomyšl 1967, 76 s.; Helena Štroblová - Blanka Altová (edd.), Kutná Hora, Praha 2000. Seznam základních pramenů: Statní okresní archiv Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora, Kniha kšaftů 1489-1544, kn. č. 403; Tamtéž, Kniha kšaftů 1544-1584 (1601), kn. č. 404; Tamtéž, Kniha kšaftů 1578-1612, kn. č. 404; Tamtéž, Kniha inventářů 1596-1626, kn. č. 410; Tamtéž, Aktová sbírka; Tamtéž, Archiv města Kaňk, Kniha testamentů 1505-1591 (1701), kn. č. 82; Tamtéž, Aktová sbírka.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Věra Němečková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.11.2016

Anotace

HOLUBOVÁ, MICHAELA, Kutnohorské knihy testamentů a inventáře do roku 1620 (Diplomatická analýza pramenné základny), Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017.

Diplomová práce je pramenným výzkumem a zkoumá 2077 dohledaných testamentů a 276 inventářů kutnohorských a kaňkovských měšťanů. Pramennou základnu pro tuto práci tvořily tři kutnohorské kšaftovní knihy z let 1489–1544, 1544–1584 (1601), 1578–1612, dále jedna kutnohorská kniha inventářů z období 1596–1626, jedna kaňkovská kniha testamentů z let 1505–1591 (1701) a v neposlední řadě aktové sbírky pro města Kutná Hora a Kaňk z časového období 1500–1620. Všechny tyto městské knihy a obě aktové sbírky jsou uloženy ve Státním okresním archivu Kutná Hora.

Na základě těchto pramenů je tato práce primárně zaměřená na diplomaticko-paleografickou analýzu, která se zaměřuje na rozbor vnitřních a vnějších znaků testamentů a inventářů a také se věnuje diplomatickému rozboru jednotlivých městských knih a obou aktových sbírek. Z paleografického hlediska byla pozornost věnována analýze písařských rukou v neposlední řadě doplněná o krátký medailonek. Do práce je zařazena i kapitola věnující se dějinám přibližující prostředí královského horního města Kutné Hory a jejího vztahu k předměstí Kaňk. V rámci historického vývoje města tak můžeme lépe chápat její městskou správu, chod kanceláře a instituci městských písařů. V kontextu dějin města je též pozornost věnována testamentární a inventární praxi v rámci vývoje dědického práva ovlivněného kodifikacemi Brikcího z Licka a Pavla Kristiána z Koldína v 16. století.

V příloze se nachází tabulární přehled inventarizační komise, edice jednoho testamentu a jednoho inventáře a fotografie.

Klíčová slova: Kutná Hora, testament, inventář, raný novověk, městská kancelář, městský písař

Annotation

HOLUBOVÁ, MICHAELA Kutná Hora book of testaments and inventory to 1620 (Diplomatic analysis of the source base), Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017

The thesis researches the source and examines 2,077 found testaments and 276 inventories from the citizens of Kutná Hora and Kaňk. The source for this thesis are three testament books from the years 1489–1544, 1544–1584 (1601), 1578–1612. Further on one inventory book from Kutná Hora from the period of 1596–1626. One book of testaments from Kaňk from the years 1505–1591 (1701). Finally a collection of files for the city of Kutná Hora and Kaňk from the period of 1500–1620. All municipal books and both collection of files are stored in Státní okresní archiv Kutná Hora.

The thesis contains diplomatic-paleographic analysis, which is focused on exterior and interior features testaments and inventory and also diplomatic analysis five city books and two act collections. The paleographic analysis determines scribes with a short vignette to each typist. The thesis also describes the environment of the royal city of Kutná Hora and her suburb Kaňk. As part of the historical development of the city, we can better understand its city administration, the operation of the office and the institution of the town's scribes. In the context of city history I paid attention to testamentary and inventory practice and of the development of inheritance law affected by codifications Brikcí z Licka and Pavel Kristián z Koldína in the 16. century.

In the attachment you can find summary inventory commission, the edition of one testament and one inventory and photographs.

Keyword: Kutná Hora, testament, inventory, early Modern Age, City office, municipal scribe

OBSAH

Úvod	9
1. Dějiny kutné hory a jeho předměstí kaňku do poč. 17. století.....	12
1.1. Správní vývoj a chod kanceláře	20
2. Testamentární a inventární praxe.....	23
2.1. Testamentární praxe	23
2.2. Inventární praxe.....	36
3. Diplomatický rozbor	42
Rozbor dochovaných kšaftů a inventářů z kšaftovních knih, knihy inventářů a aktové sbírky.....	47
3.1. Kniha kšaftů 1489–1544	47
3.2. Kniha kšaftů 1544–1584 (1601)	49
3.3. Kniha kšaftů 1578–1612	52
3.4. Kniha testamentů 1505–1591 (1701).....	53
3.5. Kniha inventářů 1596–1626.....	56
3.6. Testamety a inventáře z aktové sbírky kutné hory a kaňku	62
Rozbor vnějších znaků testamentů a inventářů	88
Rozbor vnitřních znaků testamentu a inventáře	89
4. Instituce městských písařů a paleografická analýza kutnohorských a kaňkovských písařských rukou kšaftovních knih a knihy inventářů	107
4.1. Matouš, bakalář	110
4.2. Jiří Vajs, bakalář.....	112
4.3. Jindřich z Chočemic, bakalář	114
4.4. Jakub Velvar, bakalář	117
4.5. Neidentifikován (kn. č. 403)	119
4.6. Mikuláš Býtešský, bakalář	120
4.7. Pavel Vlašský ze Sionu, bakalář	122
4.8. Jan Šatný, bakalář.....	124
4.9. Mistr Pavel Vodolínský.....	126
4.10. Mistr Brikcí z Licka (Kouřimský)	129
4.11. Jeroným Melhuzský (Melhauzský).....	131
4.12. Neidentifikován (kn. č. 404)	133
4.13. Václav Šatný z Olivetu	135
4.14. Mistr Václav Didaktus	137
4.15. Mistr Jan Tapin (Tapineus).....	139
4.16. Jan Veverín Písecký z Kranichfeldu, bakalář	141
4.17. Jakub Brodský jinak Kubíček	144
4.18. Jindřich Trnka, bakalář	146
4.19. Jan Šturm, bakalář.....	148
4.20. Pavel Skřivan	150
4.21. Jiřík Budínský	152

4.22.	Pavel Hraběšinský (z Tábora), bakalář	154
4.23.	Bohuslav Šatný	156
4.24.	Jan Vodňanský z Čazarova	158
4.25.	Martin Dašický	160
4.26.	Pavel Girkonis Litomyšlský, bakalář	162
4.27.	Jiřík Tříška	164
4.28.	Václav Vodička Horažďovský, bakalář	166
4.29.	Jan Piscis z Vysokého Mýta, bakalář	168
4.30.	Jan Kalous	171
4.31.	Mistr Jan Benicius (Táborský)	173
4.32.	Jiřík Hrdík (z Větčina)	175
4.33.	Mikuláš mladší Vodňanský z Čazarova	177
4.34.	Ezechiel Didaktus	179
4.35.	Jakub Aunešovský	181
4.36.	Ondřej Hubáček (Hubeus, Hubka, Jaroměřský)	183
4.37.	Ondřej Brtnický (Andreas, Brtníček)	186
4.38.	Jan Agathon Pražský	188
4.39.	Mistr Petr Capon Netovický (Capo, Kapon, Kapoun)	191
4.40.	Melichar Colidius Solnický	194
4.41.	Otakar Hejnic	196
4.42.	Neznámý písař A	205
4.43.	Jan, písař	207
4.44.	Neznámý písař B	209
4.45.	Neznámý písař C	211
4.46.	Neznámý písař D	213
4.47.	Neznámý písař E	215
4.48.	Neznámý písař F	217
4.49.	Neznámý písař G	219
	Závěr	221
	Seznam pramenů	223
	Seznam literatury	224
	Seznam zkratek	230
	Seznam vyobrazení	231
	Přílohy	233

Úvod

Tato diplomová práce se věnuje diplomaticko-paleografické analýze tří kutnohorských kšaftovní knih, jedné kutnohorské knihy inventářů, jedné kaňkovské knihy testamentů a dvěma aktovým sbírkám (jedna pro Kutnou Horu a druhá pro Kaňk) z předbělohorského období s cílem přispět k poznání vývoje městských knih, konkrétně knih kšaftů (testamentů) a knih inventářů. V první kapitole jsou nejprve představeny dějiny města a chod městské kanceláře, které mají za cíl ilustrovat prostředí, ve kterém testamenty a inventáře vznikaly. Druhá kapitola, členěná na dvě podkapitoly, se věnuje testamentární a inventární praxi. Kutná Hora byla významným právním centrem řídícím se zprvu právem jihlavským a poté jihlavsko-kutnohorským. Také jsou zde zohledněna městská práva v předbělohorském období. Zejména pak zákoníky Mistra Brikiho z Licka z roku 1536 a Pavla Kristiána z Koldína „*Práva městská Království českého*“ z roku 1579, jenž měl nemalý vliv na dědickou a pozůstalostní praxi předbělohorských českých měst. Třetí kapitola se věnuje diplomatickému rozboru, jenž je zaměřen na vnitřní a vnější znaky diplomatického materiálu. Rozebrány jsou zde knihy kšaftů, kniha inventářů a testamenty a inventáře z aktových sbírek Kaňku a Kutné Hory. Poslední čtvrtá kapitola se věnuje jednotlivým písařským rukám. Jsou zde popsány po stránce paleografické a připojen je i krátký medailonek.

Testamenty a inventáře jsou významnými prameny pro poznání života obyvatel ve středověkých a raně novověkých městech. Tyto prameny lze studovat v rámci kulturních a právních dějin či z hlediska paleograficko-diplomatického. V Čechách od 60. let 20. století vycházelo několik dílčích článků věnující se testamentární problematice. A od 80. let se začínají badatelé systematicky zabývat výzkumem pozdně středověkých testamentů. Tyto výzkumy jsou spjaté se jmény Jiří Pešek¹ a Bohdan Zilynskij² věnující se pražským testamentům. Práce studující testamenty z paleografického, a především pak z diplomatického hlediska vznikají v posledních letech na půdách univerzit jako téma bakalářských, diplomových či dizertačních prací.³ Česká historiografie bohužel nevěnuje

¹ Jiří PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, Pražský sborník historický 15, 1982, s. 63–92.

² Bohdan ZILYNSKYJ, *Ještě ke knihám kšaftů Nového města pražského s ohledem na Tábor a Táborsko*, Táborský archiv 4, 1992, s. 42–46; TÝŽ, *Zprávy o Táboře a jeho obyvatelích v nejstarších knihách kšaftů Nového Města pražského (1436–1494)*, Táborský archiv 1, 1987, s. 61–67.

³ Zmínit můžeme např. práci Petra RAKA, *Knihy trhů a testamentů města Kadaně z let 1465–1603*, Sborník archivních prací 48/2, 1998, s. 3–106 nebo Martina DUŠÁNKA, *Knihy testamentů východočeských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, bakalářská práce, KPVHA FF, UHK 2015. Po diplomatické

dostatečnou pozornost studiu testamentů a inventářů z diplomaticko-paleografického hlediska. V posledních letech je zájem o testamety a inventáře především z pohledu dějiny mentalit, např. zbožné odkazy, charitativní odkazy, odkazy knih církvi či na školní vzdělání. Stále převažují práce právně-historické a diplomatickému aspektu se věnují pouze okrajově.

Pražským testamentům se v současnosti také věnuje Kateřina Jíšová⁴ nebo Jana Ratajová⁵. Kadaňským testamentům upřel pozornost Petr Rak⁶, chrudimským testamentům se věnoval Tomáš Malý⁷ a Michaela Hrubá se zabývala studiem testamentů a inventářů v královských městech v severozápadních Čech. Pozdně středověké testamety se zachovaly zhruba ve 42 českých a moravských městech⁸, např. v Brně, Jihlavě, Olomouci, Plzni, Českém Krumlově, Kadani a samozřejmě v Kutné Hoře. V zahraničí byla testamentům věnována značná pozornost, např. ve Francii, Rakousku či Německu. Ve Francii to jsou především představitelé školy Annales, kteří studovali testamety v rámci dějin mentalit.⁹ Vzhledem k historii českých zemí a geografické poloze jsou pro nás významné práce z oblasti Německa a Rakouska. Jednou ze základních prací o testametech je studie Paula Baura¹⁰, která se věnuje rozboru 400 pozdně středověkých kostnických testamentů. Studiu rakouských testamentů se věnoval především Gerhard Jaritz, který je také spoluautorem edice vídeňských knih testamentů

stránce se lehce dotýká i práce Jana VOJTÍŠKA, *Testamety a testamentární praxe v kolínských městských knihách 1376–1401*, diplomová práce. FF Ústav Českých dějin UK, Praha 2011.

⁴ Kateřina JÍŠOVÁ, *Odkazy knih v pozdně středověkých testametech Nového města pražského*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 19, 2006, s. 4–17.

⁵ Jana RATAJOVÁ, *Pražské testamety (1600–1620) jako pramen k dějinám rodinných struktur*, *Pražský sborník historický* 30, 1998, s. 90–127.

⁶ Petr RAK, *Inventarizace pozůstalosti v předbělohorském Chomutově*, *Města severozápadních Čech v raném novověku*, 2000, s. 35–53; TÝŽ, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465–1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, *Sborník archivních prací* 48/ 2, 1998, s. 3–106.

⁷ Tomáš MALÝ, "Mentalita", *zbožnost a smrt chrudimského měšťana v raném novověku. (Chrudimské kšafy ze 16.–18. století)*, *Chrudimský vlastivědný sborník* 7, 2003, s. 19–70; TÝŽ, *Kterak "Starochrudimští" na smrtelném loži kšaftovali". Testamentární praxe v raněnovověké Chrudimi*, *Sborník prací východočeských archivů* 10, 2005, s. 13–36.

⁸ Tyto údaje jsou převzaty ze soupisu Rostislava NOVÉHO, *Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310–1526*, *Katalog* (= AUC, *Philosophica et historica* 4), Praha 1963.

⁹ Vznikly tak známé práce jako je dvoskazkové dílo *Dějiny smrti* od Phillipa Arièse, o smrti také psal Pierre Chaunu, *La mort à Paris XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles*. O avignonských testametech napsal studii Jacques Chiffolleau, *La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320- vers 1480)*.

¹⁰ Paul BAUR, *Testament und Bürgerschaft: Alltagsleben und Sachkultur im spätmittelalterlichen Konstanz*, Sigmaringen 1989, 292 s.

z let 1395–1430.¹¹ Mezi další významné studie patří práce německého historika Martina Bertrama¹², který se věnoval boloňským středověkým testamentům.

Samotným dějinám Kutné Hory a Kaňku se věnovali Emanuel a Otakar Lemingerové¹³, Josef Šimek,¹⁴ Otakar Hejnic,¹⁵ Jan Fiala¹⁶ či Vojtěch Jaromír Nováček¹⁷. Z novějších autorů by sem patřili Lubomír Vaněk¹⁸, Marie Bisingerová¹⁹, Helena Štroblová²⁰, Blanka Altová²¹, Vojtěch Vaněk²² či Viktor Pohanka²³.

¹¹ Edice *Die Wiener Stadtbücher 1395–1430. Teil 1 1395–1400*, Wilhelm BRAUNEDER – Gerhard JARITZ (edd.), Wien – Köln 1989; *Die Wiener Stadtbücher 1395–1430. Teil 2 1401–1405*, Wilhelm BRAUNEDER – Gerhard JARITZ – Christian NESCHWARA (edd.), Köln – Weimar 1998; *Die Wiener Stadtbücher 1395–1430. Teil 3 1406–11*, Wilhelm BRAUNEDER – Gerhard JARITZ – Christian NESCHWARA (edd.), Wien – Köln – Weimar 2006.

¹² Martin BERTRAM, *Mittelalterliche Testamente. Zur Entdeckung einer Quellengattung in Italien*, Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken 68, 1988, s. 151–233; TÝŽ, *Bologneser Testamente. Erste Teil: Die urkundliche Überlieferung*, Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken 70, 1990, s. 151–233; TÝŽ, *Bologneser Testamente. Zweiter Teil: Sondierung in den Libri Memoriali*, Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken 71, 1991, s. 195–240.

¹³ Emanuel LEMINGER, *Umělecké řemeslo v Kutné Hoře*, Kutná Hora 1926, 312 s.; TÝŽ, *Stará Kutná Hora, část 1 Místopis a část 2. Dějiny*, Kutná Hora 2006, 108 s.; Otakar LEMINGER, *Pověst o nálezu rudních ložisek kutnohorských*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české 2, 1925, s. 49–66.

¹⁴ Josef ŠIMEK, *Kutná Hora v XV. a XVI. století, řada obrazů, pojednání a črt z kulturních a politických dějin kutnohorských*, 1–2 sv., 2014, 88 s. a s. 89–185; TÝŽ, *K dějinám horního města Kaňku*, Český časopis historický 5, 1896, s. 309–312.

¹⁵ Otakar HEJNIC, *Listář k dějinám školství kutnohorského. Doplnky z let 1594–1623*, Praha 1905, 185 s.

¹⁶ Jan FIALA, *Kaňk a jeho archiv*, Kutná Hora 1929, 31 s.; TÝŽ, *Brány a branky v Kutné Hoře*, Kutná Hora 1940.

¹⁷ Vojtěch Jaromír NOVÁČEK, *Listář k Dějinám školství kutnohorského (1520–1623)*, Praha 1894, 174 s.

¹⁸ Lubomír VANĚK, *Kutná Hora*, Praha 1959, 24 s.; TÝŽ, *Příspěvky k dějinám Kutné Hory, sv. 1*, Praha 1960, 219 s.; TÝŽ, *Kutnohorské radní manuály 16. století a jejich písaři*, Disertační práce, Praha 1955, 242 s.

¹⁹ Marie BISINGEROVÁ, *Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů. (Shrnutí dosavadních poznatků.)*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1, 1992, s. 47–51; TÝŽ, *Příspěvek k organizaci městské správy v Kutné Hoře v 16. století*, Středočeský sborník historický 16, 1981, s. 57–76.

²⁰ Helena ŠTROBLOVÁ, *Kutná Hora (Kuttenberg) und die Abtei Sedlec*, in: Cisterciáci ve středověkém českém státě, 1996, s. 69–77; TÝŽ, *Kutnohorský mikroregion a velká politika na počátku 17. století*, Kutnohorský vlastivědný sborník 1, 1999, s. 6–11; TÝŽ, *Kutná Hora ve stavovském odboji v letech 1546–1547*, Středočeský sborník historický 22–23, 1996, s. 44–50.

²¹ Blanka ALTOVÁ, *Kutná Hora a jezuité. Město jako obraz*, in: Kutná Hora v době baroka, 2005, s. 13–36.

²² Vojtěch VANĚK, *Kutnohorští měšťané jako patroni a fundátoři v prostředí venkovských farních kostelů v předhusitské době*, Studia mediaevalia Bohemica 6, 2014, s. 235–254; TÝŽ, *Kuttenberg und Freiberg im spätmittelalter*, in: Die Frühgeschichte Freibergs im überregionalen Vergleich, 2013, s. 327–336; TÝŽ, *Listina pro mincmistra Eberharda a počátky Kutné Hory*, in: Havelské Město pražské ve středověku: historie, archeologie, stavební historie, 2012, s. 136–141.

²³ Viktor POHANKA, *Kaňk u Kutné Hory. Standardní předměstí nebo nezávislá obec?*, in: Forum Urbes Medii Aevi. 8, 2014, s. 174–181; TÝŽ, *Kutnohorský důlní revír v době poděbradské, k otázce tzv. "druhého rozkvětu hor"*, in: Poděbradská éra v zemích České koruny, 2016, s. 77–84.

1. Dějiny Kutné Hory a jeho předměstí Kaňku do poč. 17. století

Dějiny Kutné Hory do husitské revoluce

Vznik Kutné Hory je spjat s nálezem stříbrné rudy. O níž máme zmínky již z 80. let 10. století, kdy kraji vládli Slaníkovci. V Malíně²⁴ razili stříbrné denáry, které nesly latinský nápis MALIN CIVITAS²⁵. Po vyvraždění Slavníkovců (995) se okolního území zmocňuje rod Přemyslovců. Hornické osady vznikaly živelně a neplánovaně zprvu na západních hranicích malínské farnosti a rozšiřovali se převážně směrem na jihovýchod do oblasti Kaňku, Libenic a Kuklíku směrem na Kolín.²⁶ Ve dvanáctém století dochází k zakládání mnoha klášterů. A tak v roce 1142 byl na popud velmože Miroslava z Cimburku založen v Sedlci cisterciácký klášter, kteří se podle pověsti zasloužili o znovuoobjevení stříbrné rudy. Postupem času docházelo k slučování těchto osad a k vytvoření jedné centrální osady, která nesla zprvu pouze název Mons – Hora a od roku 1289 se objevuje označení Mons Cuthna – Hora Kutna.²⁷ Další výklad je z německého slova Kutttenberge podle slova kuttten, což znamená kutat nebo těžít a der Berg ve významu hora. Do vypuknutí husitské revoluce byla známa všechna hlavní těžební pásma – pásmo rejfské, rovenské, grejfské, staročeské, kuklické, kaňkovské a nejvýznamější oselské.²⁸ Práce v dolech a hutích zaměstnávala odhadem 1000–1500 osob. A celkový počet obyvatel v předhusitské Kutné Hoře se odhaduje na 8000.²⁹

První zmínka o Kutné Hoře pochází ze zápisu o vysazení vsi Bylany z roku 1276. Zásadní přelom v dějinách Kutné Hory a jejího významu nastává za vlády Václava II, kdy se osada stává již královským horním městem.³⁰ V prvních letech se veškeré právní záležitosti řešily v městech Kolín a Čáslav, neboť se řídili jihlavským právem, kterým se později řídila i Kutná Hora. Jihlavské městské právo vycházelo z jihoněmeckého

²⁴ Předměstí dnešní Kutné Hory.

²⁵ V překladu Malín město.

²⁶ Marie KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462–1515 a městské správy v tomto období*, Kutná Hora 1969, s. 12.

²⁷ Marie HOMOLOVÁ – Petr BAŽANT – Petr FREIWILLIG, *Historická města Čech a Moravy*, Praha 2011, s. 202.

²⁸ Marie KAPAVÍKOVÁ a kol., *Kutnohorsko*, Praha 1978, s. 11.

²⁹ Robert ŠIMŮNEK – Martin BARTOŠ – Jana KRÁLOVÁ a kol., *Historický atlas měst České republiky*, sv. č. 22, *Kutná Hora*, Praha 2010, s. 7.

³⁰ František HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009, s. 70.

právního okruhu a také bylo ovlivňováno městským právem brněnským. Na poč. 15. století vznikl pravděpodobněv Jihlavě právní soubor jihlavsko-brněnského práva pojmenovaný *Liber (Cursus) sententiarum civilium*, který má být zestručněním brněnské Právní knihy písaře Jana.³¹ Po vydání horního zákoníku *Ius regale montanorum* (1300) Václavem II. lze hovořit o jihlavsko-kutnohorském horním právu. Avšak Kutná Hora se do Jihlavy obracela ohledně právního naučení až do počátku 17. století, i když byla této povinnosti zproštěna Jiřím z Poděbrad roku 1467.³² Do roku 1300 spadá i mincovní reforma, díky níž je ražena měna pražský groš. Do Kutné Hory tak byla přenesena centrální mincovna Českého království zvaná Vlašský dvůr, podle Italů (Vlachů), kteří tam pracovali.³³ Monopolní postavení si mincovna udržela prakticky do 60. let 15. století.

Od počátku 14. století jsou dřevěné hradby postupně nahrazovány kamennými. Vstup do města zajišťovalo 6 bran: Kolínská, Kouřimská, Žižkova, Nová, Čáslavská a Klášterecká.³⁴ U poslední zmíněné brány se rozkládala židovská čtvrť. Doložená podle zmínek v pramenech a také topografickými názvy (Židovská ulička, Židovská škola či Židovská branka). Během husitské revoluce již nebyla obnovena. Vypálené židovské domy byly obsazeny nežidovským obyvatelstvem, většinou řemeslníky.³⁵ Taktéž se ve městě nalézaly branky: branka Pod Melhúzem, branka Mentleřská, Nová branka v České ulici, v Reflířské ulici, branka Sv. Bartoloměje a Židovská branka. Vedle bran a branek byly fortny, kterými se také vstupovalo do města. Jednalo se o fortny u „kola“ lázně, u sv. Barbory, na Koňském trhu, v Hlouškách, u Náměti, u Katovy věžky, vedle Matěje koželuha, u Nových Mlýnů, u Žižkovy věže, u laviček na Písek.³⁶ Kutná Hora a její okolí se také vyvíjela i po stránce stavební již v předhusitském období. Mezi významné církevní stavby patří bezesporu kostel sv. Jakuba v pramenech známý jako Vysoký kostel. Postavený v gotickém slohu, jehož výstavba trvala od 1. poloviny 14. století až do 15. století. Při tomto kostele byla vedená škola zvaná vysokokostelská. Vedle této školy působila v Kutné Hoře také škola svatobarborská, vedená při kostele sv. Barbory. Kutná

³¹ Pavla JIRKOVÁ, *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578–1624 (Testamenty jako prameny pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii)*, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, 2011, s. 47.

³² Lubomír VANĚK – Marie KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce po archivních fondech a sbírkách, Kutná Hora 1969*, s. 38.

³³ M. HOMOLOVÁ – P. BAŽANT – P. FREIWILLIG, *Historická města*, s. 204.

³⁴ Ottův slovník naučný, heslo *Kutná Hora*, Praha 1900, s. 414.

³⁵ R. ŠIMŮNEK – M. BARTOŠ – J. KRÁLOVÁ a kol., *Historický atlas*, s. 6 a 9.

³⁶ Josef ŠIMEK, *Kutná Hora v XV. a XVI. století*, Kutná Hora 1907, s. 86–87.

Hora je také nazývána jako město dvou katedrál, a to díky kostelu Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci a chrámu sv. Barbory na Žižkově. Dále se zde v době předhusitské nacházel kostel Matky Boží na Náměti nebo hřbitovní kostely Nejsvětější Trojice a Všech svatých.³⁷ Mezi dřevěné dnes v důsledku husitské revoluce nedochované kostely, o nichž víme prostřednictvím kutnohorských pramenů, patří kostel sv. Bartoloměje, sv. Jana Nepomuckého, sv. Václava (a sv. Michala), sv. Petra a Pavla a sv. Martina.

Městu předsedal nejprve rychtář, jehož funkce se v průběhu doby měnila. V předhusitské době byl zástupcem panovníka se soudními pravomocemi. K rychtáři patřil pomocný sbor přísežných, z nichž se pohusitské revoluci vytvořil konšelský sbor. Tento sbor spravoval samotné město. Odznakem jejich svrchovanosti byla městská pečeť, která existovala již na konci 13. století.³⁸ Dalším takovým odznakem byla i radnice. Nejstarší zmínka o radnici je z roku 1375. Budova však vyhořela během husitských válek a městská rada, jejíž členové byli nazýváni šepmistři, ve 20. letech 15. století musela přesídlit do prozatímní budovy na dnešním Komenském náměstí. A od 90. let 15. století začala rada zkupovat domy, které byly přestavěny k radničním účelům. Vznikl tak radniční komplex budov³⁹ nacházející se na dnešním Palackém náměstí.⁴⁰

Roku 1329 bylo město vyňato z pravomoci královského podkomořího a řadilo se tak k privilegovaným městům. Za panování Václava IV. byl v roce 1409 podepsán v Kutné Hoře známý Dekret kutnohorský.⁴¹ Také Kutná Hora obdržela od panovníka městský znak a privilegium, v němž měla nově vystavěná silnice z Kolína do Čáslavi vést přes Kutnou Horu, čímž městu plynuly četné celní poplatky.⁴² V předhusitské Kutné Hoře měl převahu německý patriciát, a tak byla Kutná Hora na počátku husitských válek na straně Zikmunda Lucemburského. Avšak husitskému vojsku se neubráníla ani Kutná Hora, která byla dobyta v květnu roku 1421. Závěrem téhož roku však bylo město dobyto Zikmundem, který ze strachu, aby město znovu nepadlo do rukou husitů, Kutnou Horu zapálil. To však nezabránilo Janu Žižkovi město znovu dobýt a také jej podpálit.⁴³ Požáry a vyhnání německých horníků způsobilo dočasné zastavení důlní činnosti.

³⁷ M. KAPAVÍKOVÁ a kol., *Kutnohorsko*, s. 11–12.

³⁸ Tamtéž, s. 11.

³⁹ Po staroměstské radnici se jednalo o největší pozdně gotickou radnici v Čechách. V roce 1606 byla budova renesančně přestavěna.

⁴⁰ Karel KIBIC, *Historické radnice*, Praha 1988, s. 24.

⁴¹ Podle dekretu získal český národ na univerzitě tři hlasy a cizí národy jeden, poměr stran se tak obrátil.

⁴² M. KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radniční knihy*, s. 16.

⁴³ F. HOFFMANN, *Středověké město*, s. 93–95.

Současné obyvatelstvo, převážně střední vrstvy české národnosti, nebyli dostatečně znalí s technikou dolování, a proto byl povolen návrat za určitých podmínek odešlým německým horníkům a odbovníkům na důlní a hutní práce.⁴⁴ Hospodářská, politická i náboženská stránka města se opět obnovila až za Jiřího z Poděbrad, který město významně podpořil řadou privilegií. Nejvýznamnější jarmark se konal v pondělí po sv. Martinu, kdy bylo toto privilegium císaře Zikmunda Lucemburského confirmováno Ladislavem Pohrobkem v roce 1454. Zbylé dva jarmarky se konaly první postní pondělí a na Boží tělo. Všechny jarmarky trvaly 15 dnů.

Dějiny Kutné Hory po husitské revoluci

O volbě Vladislava Jagellonského za českého krále se rozhodlo v kutnohorské radnici 27. května 1471. A o čtrnáct let později, roku 1485 byl na zemském sněmu v Kutné Hoře potvrzen náboženský smír, který měl být kompromisem mezi kališníky a katolíky.⁴⁵ Slabá vláda Vladislava Jagellonského, která přinesla mnoho konfliktů a vnitřních rozporů, je pro Kutnou Horu dobou rozkvětu a obnovení hospodářského a politického významu, který opět upadá s nástupem Habsburků na český trůn (1526). Principy, na nichž se vyvíjela městská správa v předchozím období, se nijak nezměnily. Na počátku 16. století vznikla ve městě tzv. kutnohorská samostatná utrakvistická konzistoř, které předsedal arciděkan od sv. Jakuba. Přisedíci byli faráři čtyř městských farních obvodů, ale také laické osoby z řad šepmistrů. Konzistoř bděla nad mravností kněžstva a také obyvatelstva a mimo jiné se starala o pravost víry.⁴⁶

Od 30. let 16. století dochází k poklesu kvality rudy, narůstají náklady na výrobu, ložiska se ztenčují a havíři jsou nuceni sestupovat do větších hloubek. Tím se těžba stávala technicky i finančně náročná. Postupně tak docházelo k zastavování těžebních pásem. Taktéž cenová revoluce a dovoz levného stříbra ze zámoří byly jedním z příčin, proč bylo dolování omezeno. Přičemž pomyslnou korunu tomu nasadila nově objevená ložiska stříbrné rudy v Krušných horách. Dolování v Jáchymově tak záhy předčilo kutnohorskou produkci stříbra.⁴⁷

⁴⁴ M. KAPAVÍKOVÁ a kol., *Kutnohorsko*, s. 12–13.

⁴⁵ F. HOFFMANN, *Středověké město*, s. 107.

⁴⁶ R. ŠIMŮNEK – M. BARTOŠ – J. KRÁLOVÁ a kol., *Historický atlas*, s. 10.

⁴⁷ M. KAPAVÍKOVÁ a kol., *Kutnohorsko*, s. 13.

Za účast v protihabsburském povstání muselo město roku 1547 odevzdat veškerá privilegia, která byla navracena o dva roky později. Město o pozemkový majetek naštěstí nepřišlo. Avšak stejně jako ostatní královská města i pro Kutnou Horu platil nově zřízený apelační soud (1548) jako odvolací instance od nižších městských soudů. A zároveň byl do města dosazen královský rychtář, který měl ve městě hájit královy zájmy. Od roku 1547 je pražský groš nahrazen novou tolarovou měnou.⁴⁸ Dalším zásahem do chodu města byly morové rány, které se nevyhnuly ani Kutné Hoře. Město bylo zasaženo v letech 1562, 1582 a 1599. Přičemž morové epidemie z šedesátých a osmdesátých let si vyžádala mnohem více obětí a výrazně tak přispěla k celkovému rozkladu města.

K roku 1567 se v Kutné Hoře nacházelo 564 domů s přibližně 5 000 obyvateli.⁴⁹ Některé zdroje uvádějí rozmezí 5 000 – 8 000 a někdy i až 10 000 obyvatel. Město se tak řadilo k velkým středověkým městům, jako byli např. Hradec Králové, Cheb, Plzeň a České Budějovice. Úměrně k počtu obyvatel se rozšiřoval i územní obvod města a k němu připojená předměstí. Mezi trvalá předměstí po husitské revoluci patřila předměstí Hloušky, Cech (dnešní Žižkov), Pách (dnes Vrchlice), Kolmark (dnešní Karlov) a Kaňk. Co se týká hospodářské stránky města, vedle bohaté důlní činnosti sem byli přitahováni kupci a řemeslníci rozličných profesí. S dolováním jsou úzce spjata řemesla zpracovávající kov, jako byli např. kováři, nožíři, mečíři nebo zbrojíři. Avšak k významným řemeslným odvětvím patřila potravinářská a oděvnícká řemesla. Ve městě se tak nacházeli pekaři a perníkáři, mlynáři, řezníci, rybníkáři, sladovníci, kožišníci, ševci, koželuži, soukeníci, krejčí či barvíři. Z těch ostatních řemesel to byli také hrnčíři, truhláři, bednáři, kameníci, zedníci, tesaři, sklenáři, řezbáři aj. V 16. století se tak ve městě vyskytovalo 29 cechů s 50 řemesly a na počátku 17. století to bylo již 35 cechů s 64 řemesly. V čele města stanul německý kupecký patriciát. Zejména výnosný byl obchod s kutnohorskou mědí, která se vyvážela za hranice státu do Norimberku nebo Lipska. Naopak do Hory bylo dováženo olovo z Polska, Saska, Korutan či Anglie.⁵⁰ V letech 1594–95 došlo k přestavbě vysokokostelské školy do renesančního slohu. Škola se snažila přiblížit pražské univerzitě, a proto byla na hranici mezi městskou školou a akademií.

⁴⁸ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Pisemná komunikace mezi českými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí*, Praha 2011, s. 65–67.

⁴⁹ Otto PLACHT, *Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16.–18. století*, Praha 1957, s. 160.

⁵⁰ M. KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy*, s. 23.

Na přelomu 16. a 17. století začíná Kutná Hora po vzoru šlechtických velkostatků hospodařit ve vlastní režii. V roce 1589 se tak do městského držení dostal pivovar Lorec. Kutnohorská městská obec jako pozemková vrchnost vlastnila do roku 1620 celkem 4 tvrze, 22 celých a 7 částí vesnic.⁵¹ Avšak za účast ve stavovském odboji roku 1620 město postupně stíhalo ekonomický i politický úpadek. Tentokrát město neuniklo konfiskaci pozemkového majetku a bylo nuceno zaplatit pokutu ve výši 12 770 kop grošů míšeňských. Také se projevuje ideologický útlak, kdy násilnou rekatolizaci v Kutné Hoře prováděl tehdejší nejvyšší mincmistr Vilém z Vřesovic. Postupně tak docházelo k definitivnímu úpadku města, které začalo pozvolna ztrácet svůj celozemský vliv.⁵²

Dějiny předměstí Kaňk

Dějiny předměstí Kaňk jsou úzce spojeny s dějinami samotné Kutné Hory a s dějinami dolování. Kaňkovské vrchy leží 2,5 km severně od Kutné Hory. Rozkládají se na západním svahu Kalvárie a protějším vrchu Sukov.⁵³ Jméno Kaňku odborníci odvozují od chodeb, které v kutání spojovaly doly (šachty) jimž se německy říkalo „Gang“. Odtud české slovo Kaňk.⁵⁴ Ve 2. polovině 13. století s velkou pravděpodobností existovala na Kaňku horní osada, která byla jednou z mnoha horních sídlišť a pracovišť. Od počátku 14. století, kdy Kutná Hora dostává podobu středověkého města obehnaného hradbami, se tak Kaňk profiluje jako jedno z kutnohorských předměstí.⁵⁵ Obyvateli tohoto předměstí byli převážně havíři a další dělníci spjatí s důlní činností. Kaňkovští byli hospodářky, soudně i správně zcela závislí na Kutné Hoře, jako na své vrchnosti. Veškerá kutnohorská předměstí se řídila stejným městským právem jako Kutná Hora.⁵⁶ V souvislosti s báňským podnikáním měli v obci významný vliv starší havířských pořádků, a to: starší nad havíři, hašplíři, šturcíři a trejvíři perkverku kaňkovského, kteří byli až do 16. století podřízeni kutnohorským starším obdobným pořádku. Vedle nich byli ve 2. polovině 15. století ustanoveni rychtář s konšely.⁵⁷ Radnice se nachází na jižní straně náměstí a byla

⁵¹ R. ŠIMŮNEK – M. BARTOŠ – J. KRÁLOVÁ a kol., *Historický atlas*, s. 10.

⁵² M. KAPAVÍKOVÁ a kol., *Kutnohorsko*, s. 14–15.

⁵³ Alois HORÁČEK, *Kutná Hora s okolím*, Praha 1927, s. 73.

⁵⁴ Antonín Josef ZAVADIL, *Kutnohorsko slovem i obrazem*, díl 2, Místopis okresního hejtmánství. Část 2. Uhlířskojanovicko. Seš. A. Uhl. Janovice – Kochanov, Kutná Hora 2000, s. 105.

⁵⁵ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, s. 88.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Jan FIALA, *Kaňk a jeho archiv*, Kutná Hora 1929, s. 3.

vystavěna v podně gotickém období. Již v roce 1492 je na radnici složena obecní zbroj. Jádro pozdně gotické stavby vzniklo roku 1526. Součástí radnice byl šenk, zbrojnice a také šatlava⁵⁸. Na radniční věži s ochozem hlídkoval hlásný, někdy i dva, který střežil město a okolí především řed požáry. Kolem roku 1555 byla radnice přestavěna do renesančního slohu.⁵⁹

Kaňkovský farní kostel, jež je zasvěcen sv. Vavřinci se připomíná v pramenech již k roku 1369. V době, kdy kutnohorští přestavují chrám sv. Barbory na Žižkově, tak činí i Kaňkovští. V letech 1489–1506 se na přestavbě podílel Matěj Rejsek z Prostějva, který ozobil kostel gotickým sanktuariem a kamennou kazatelnou nesoucí nápis „*Rajsek me facit*“ (Rejsek mne zhotovil). Na věž byl opatřen zvon roku 1503 od Ondřeje Ptáčka a vysvěcen byl kališnickým biskupem Filipem Sidonským. Zajímavostí je, že v letech 1560–1618 stál před kostelem dřevěný pranýř.⁶⁰ Kaňkovští faráři byli podřízeni kutnohorskému děkanu, starším kaňkovským a šepmistrům. Také docházeli do kostelíka v nedaleké Gruntě, kde měli sloužit pro obec a blízké Libenice.⁶¹ Kostelík sv. Máří Magdaleny na poušti s hřbitovem a kostnicí stál na východním úbočí Kaňkovských vrchů. O kostelík se staral poustevník, zmiňován k roku 1508.⁶² V předbělohorském Kaňku byla fara pod obojí. Po smrti Adama Brodského roku 1595 žádala dolejší konzistoř kšaft tohoto kněze, a zároveň se dožadovala odpovědi, proč si kaňkovští nepodali žádost ke konzistoři o nového kněze. Odpovědi se však nedočkali, a tak kaňkovští zůstávají do roku 1620 bez kněze, protože katolického nechtěli a podobojí jim nebyl povolen.⁶³

V roce 1518 je v pramenech zmiňována kaňkovská škola v souvislosti s pořízením stolu za 12 grošů a koupí otýpek na topení, které koupila obec do školy. Do té doby docházeli kaňkovští studenti do kutnohorských škol. V roce 1524 onemocněl školní rektor školní a písař obecní, proto Kaňkovští vyslali posla pro bakaláře z Hradce Králové, aby jim vypomohl. V roce 1611 byl jmenován Pavel Sponglopeus kaňkovským kantorem a od té doby byli učitelé zároveň kostelníky.⁶⁴ Městský znak, který kaňkovští užívali od poloviny 16. století byl přejetý od havířského cechu. Jednalo se o tmavočerný

⁵⁸ O šatlavě se dočítáme u Josefa Nuhlička v krátké stati v publikaci Kutná Hora, město stavitelských památek.

⁵⁹ Zdeněk FIŠERA, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska, 2. díl, H – Ž*, Praha 2010, s. 80.

⁶⁰ Josef NUHLÍČEK, *Horní město Kaňk*, in: Kutná Hora, město stavitelských památek, Brno 1942, s. 16

⁶¹ Josef ŠIMEK, *K dějinám horního města Kaňku*, Český časopis historický 5, Praha 1896, s. 312.

⁶² J. NUHLÍČEK, *Horní město Kaňk*, s. 16.

⁶³ A. J. ZAVADIL, *Kutnohorsko slovem*, s. 107.

⁶⁴ Tamtéž, s. 106.

štit se stříbrným okrajem, v němž jsou vyobrazeny zkřížená hornická kladívka, želízko a mlátek, a který drží archanděl Gabriel.⁶⁵

V průběhu 16. století dochází k častým sporům mezi kaňkovskou obcí a kutnohorskou městskou radou. Spory se týkaly usazování řemeslníků a jiných živnostníků na Kaňku, což kutnohorští odmítali s tím, že se jedná o pouhé předměstí a obyvatelé Kaňku museli všechny své potřeby obstarávat u kutnohorských řemeslníků na kutnohorských trzích. Proto se stále více a naléhavěji ozývaly hlasy po správním osamostatnění Kaňku.⁶⁶ Tyto emancipační snahy Kaňku hrála do karet hornímu úřadu, který tyto separatistické tendence kutnohorského předměstí podporoval. Horní úřad včele s nejvyšším mincmistrem vedl od druhé čtvrtiny 16. století spor s kutnohorskými šepmistry ohledně správních a soudních kompetencí nad městem. Roku 1548 nejvyšší mincmistr zasáhl do pravomocí kutnohorské městské rady a sám obnovil kaňkovské konšely načež se kutnohorští šepmistři ostře ohradili. Toto svévolné sázení a obnovování kaňkovského konšelského sboru se dělo v průběhu 16. století ještě několikrát. Tento spor měla vyřešit osnova horního práva Rudolfa II. z roku 1579, v níž starší kaňkovské z jednotlivých horních pořádků obnovuje a sází výhradně nejvyšší mincmistr, kdežto kutnohorští šepmistři směli pouze obnovovat rychtáře a čtyři osoby z obce. Tuto osnovu však kutnohorští nikdy neuznali, a tak nevešla v platnost. Právní postavení Kaňku tak bylo po celé další století nejasné. Významný posun přichází až po bitvě na Bílé hoře, kdy bylo právní postavení někdejšího předměstí vyřešeno.⁶⁷

⁶⁵ J. NUHLÍČEK, *Horní město Kaňk*, s. 15.

⁶⁶ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, s. 88.

⁶⁷ Tamtéž.

1.1. *Správní vývoj a chod kanceláře*

Kutnohorská městská správa byla v těsné souvislosti se správou horní a obě se formovaly na sklonku 13. století. Instrukce horní správy tak navazovaly na instituce městské, přičemž až do počátku 16. století byly spojeny i personálně, poté dochází k postupnému uvolňování mezi oběma úřady. Obojí vycházely z jihlavských právních ustanovení a zvyklostí až do poč. 16. století.⁶⁸ S nástupem Habsburků na český trůn se začíná narušovat těsná souvislost městské správy se správou horní, kdy také jednotná organizace obou správ začíná nabývat výraznější byrokratický charakter a dochází k postupnému procesu omezování samosprávy.⁶⁹

Zprvu stál v čele města rychtář, kterému příslušela oblast nižšího soudnictví. Vyšší jurisdikci vykonávaly konšelské sbory v Kolíně a Čáslavi. Vedle rychtáře působili také přísežní. Ti spolu s rychtářem přebírají pravomoce konšelských sborů v Kolíně a v Čáslavi a stává se orgánem vlastní městské správy. V čele města byl až do husitských válek rychtář, avšak jeho vrchnostenské postavení vůči sboru přísežných nebylo jednoznačné. Již v tomto období se sbor přísežných začíná výrazně prosazovat a po husitské revoluci se do čela staví již jako konšelský sbor.⁷⁰ V Kutné Hoře v 16. století byla organizace městské správy již dotvořena.

V čele městské správy stanul konšelský sbor, od doby pohusitské osmnáctičlenný. Stejný počet konšelů mělo i Staré Město pražské. Kutnohorští konšelé nesli označení šepmistři odvozené od německého slova Schöffe tedy konšel. V jejichž čele stanul tzv. primátor či primas. Úřad primátora zastával vždy jeden z dvanácti konšelů, kteří se v tomto úřadě střídali vždy po měsíci. Těchto prvních dvanáct konšelů se těšilo větší vážnosti a důležitosti, proto také nesli označení „starší konšelé“. Zbývajících šest konšelů neslo označení „mladší konšelé“. Později se toto označení změnilo na „radní a spoluradní“, které můžeme vidět i v kutnohorských testamentech a inventářích.⁷¹ Vedle označení starší a mladší šepmistr se vyskytuje i označení radní a spoluradní. V 16. a na počátku 17. století jsou tak oba tyto termíny hojně užívány. Konšelé vystupovali jako městská rada, ale také jako městský soud.

⁶⁸ Tamtéž, s. 42.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Marie BISINGEROVÁ, *Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica* 1, s. 47.

⁷¹ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, s. 47–51.

Doba trvání funkčního období celé městské správy nebyla v různých dobách jednotná a pravidelná. Mohlo se jednat o jeden rok, ale také o několik let. Všichni městští úředníci byli do svých úřadů jmenováni při tzv. obnovách městské rady a ostatních sborů, které byly prováděny z pověření panovníka nejvyšším mincmistrem.⁷² Vedle jmenování konšelů byly ustanoveny i další správní sbory: obecní páni, starší z obce a páni osmisoudci. Obecní páni byli od roku 1471 v šestičlenném počtu. U starších z obce se jejich počet v 16. století pohyboval mezi 60–70 osobami a od roku 1583 vzniká úřad pánů osmisoudců o osmi měšťanech, kteří rozhodovali v drobnějších sporech a měli právo ukládat pokuty do výše 10 kop grošů.⁷³ Tyto tři jmenované správní sbory pak společně s kutnohorskými konšely tvořili tzv. plnou radu, kde se řešily zásadní otázky správních a obecních záležitostí, např. vyhlášení městských statut, stavební záležitosti či záležitosti obchodu, řemesel a celkově městského hospodářství aj.

Obecním pánům, starším z obce a osmisoudcům příslušel dohled nad na konkrétní odvětví městského hospodářství a na finanční správu města. Jednalo se např. o dohled na tržištích, na prodej potravin, o stavební dohled nad městskými budovami, hradbami aj. Osmisoudci rozhodovali v drobnějších sporech a měli právo ukládat pokuty do výše 10 kop grošů.⁷⁴ Mezi kompetence úřadujících šepmistrů patřilo rozhodování ve věcech civilně i trestně právních všech obyvatel města, řešily hospodářské, obchodní, finanční, stavební, řemeslné a také správní a obecní záležitosti města. Tyto jejich kompetence jsou patrné z agendy, kterou městská kancelář vedla. V první řadě byly vedeny městské knihy, dále pak listiny a aktový materiál.⁷⁵ Městská rada měla k ruce písařský personál, jemuž bude věnována pozornost v kapitole Instituce městských písařů a paleografická analýza kutnohorských a kaňkovských písařských rukou kšaftovních knih a knihy inventářů.

Jednotlivá předměstí měla vlastní správu, kterou vedl rychtář spolu se sborem předměstských konšelů, ustanoveni roku 1462 „*Consules et iudices suburbani*“. Tento sbor byl někdy rozšířený o tzv. konšely přidané. Jejich počet se v průběhu doby měnil. Počet konšelů pro předměstí Cech a Hloušky byl 8, Pách měl 6 konšelů, Kolmark měl 4 konšely a Kaňk měl nejvíce konšelů 9. Rychtáře a konšely dosazovala a obnovovala

⁷² Tamtéž, s. 49.

⁷³ Lubomír VANĚK – Marie BISINGEROVÁ, *Agenda kutnohorské městské správy v 16. století ve světle radních manuálů*, Kutná Hora 1984, s. 2.

⁷⁴ Tamtéž, s. 2–3.

⁷⁵ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, s. 47–51.

kutnohorská městská rada.⁷⁶ Vlastní předměstská správa spočívala především ve vedení předměstských knih, v zajišťování konskripční agendy a v nižší soudní a policejní pravomoci. Obecní záležitosti si kaňkovští spravovali sami. Jejich zdrojem příjmů byl ungelt z cizích piv, který po roce 1489 činil místo dosavadního 1 groše ze sudu groše 2.⁷⁷

Hospodářské důvody si vyžádaly v roce 1538 reorganizaci kaňkovské samosprávy, kdy včele obce stojí rychtář a jednotný dvanáctičlenný konšelský sbor. V pramenech též uváděn jako „starší perkverku kaňkovského“. Tento sbor byl složen z rychtáře, čtyř osob z obce, čtyř starších havířských, dvou starších hašplířských a ze dvou starších trejvířských. Veškeré písemnosti jsou od této doby psány jménem starších havířských a kaňkovské rady. I v tomto případě sadili a obnovovali konšelský sbor kutnohorští šepmistři. I nadále Kaňk podléhal ve věcech soudních, obecních i zádušních sousední Kutné Hoře.⁷⁸ Městský archiv byl veden při kaňkovské radnici.

Jak již bylo řečeno výše, postavení Kaňku bylo v námi sledovaném období pod správou Kutnohorské obce a právní postavení nejvýznamnějšího kutnohorského předměstí bylo vyřešeno až ve 2. polovině 17. století.

⁷⁶ Tamtéž, s. 51.

⁷⁷ J. FIALA, *Kaňk*, s. 3–4.

⁷⁸ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, s. 88.

2. Testamentární a inventární praxe

2.1. Testamentární praxe

Počátky kutnohorské testamentární praxe se kladou do 14. století. Avšak téměř veškerý pramenný materiál nepřečkal husitské války. O testamentech se tak dozvídáme na základě jiných pramenů. Z roku 1389 pochází zpráva zapsaná v erekčních knihách pražského arcibiskupství⁷⁹ a výpisy testamentů z desek dvorských.⁸⁰ Privilegium císaře Karla IV. z roku 1371 uděluje kutnohorským měšťanům právo svobodně kupovat a prodávat statky vně i mimo město. A privilegiem Václava IV. z roku 1386 měšťané obdrželi výslovné právo svobodné závěti.⁸¹

Také v návaznosti na předchozí právní vývoj v Kutné Hoře vznikají české překlady jihlavského městského a horního práva. Do dnešní doby máme dochované překlady vytvořené v 15. století, avšak lze se domnívat, že tyto překlady byly pořizovány již v dřívějších dobách. Kodex *Vybranie užitečná téhož práva potom vydaná* z roku 1460 je dílo kutnohorského měšťana Petra Přespole, který přepsal a přeložil jihlavské městské právo a opatřil jej rejstříkem rubrik. Dalším významným překladem brněnsko-jihlavského práva je překlad pořízený kutnohorským městským písařem Vítem Tasovským z Lipoltic z roku 1469.⁸² Edice tohoto textu byla zpřístupněna Františkem Hoffmanem.⁸³ Vedle této horní a městské jurisdikce bylo město ovlivňováno i jinými právními zvyklostmi okolních měst, a to především Starým Městem pražským a následně kodifikacemi městského práva z let 1536 a 1579.⁸⁴ V 16. století tak přicházejí snahy podřídít všechna města v království jednotnému domácímu zákoníku. Hlavními důvody byly hospodářský rozvoj měst, jejich významný podíl na ekonomice státu a také jejich politický a vojenský význam. Měšťané

⁷⁹ Klement BOROVIČ (ed.), *Liber erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. Tomus IV*, Pragae 1883, s. 445, č. 615.

⁸⁰ Gustav FRIEDRICH (ed.), *Desky dvorské království českého III. Druhá kniha provolací z let 1411–1448*, Praha 1941, s. 489, 518–519.

⁸¹ Marie BISINGEROVÁ – Vojtěch VANĚK, *Pozdně středověké testamenty z Kutné Hory, Kaňku a Čáslavi a jejich duchovní v kutnohorském archivu*, in: *Pozdně středověké testamenty v českých městech: prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006 s. 212.

⁸² P. JIRKOVÁ, *Testamentární praxe*, s. 49–50. Český překlad jihlavského městského práva pořízený Vítem Tasovským z Lipoltic také online na webových stránkách Manuscriptoria http://v2.manuscriptorium.com/apps/main/en/index.php?request=request_document&docId=rec1288001452_28.

⁸³ F. Hoffmann vydal v roce 1959 text jihlavského práva, městského i horního, který se dochoval v českém znění. Tato edice vznikla přepracováním starší práce J. Čelakovského (Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Privilegia královských měst venkovských v království českém z let 1225–1419*, díl II., Praha 1895, především s. 12–13), kde byl text rovněž editován.

⁸⁴ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, s. 42.

pro svoje podnikání postrádali právní jistotu, kterou jim nezaručovalo roztržštěné městské právo, s kterým se zároveň pojila i nejednotná jurisdikce měst.⁸⁵

První pokus o sjednocení byla kodifikace městského práva Brikcího z Licka, která vycházela z práva brněnsko-jihlavského a pražského, ale také těžila i z práva římského, avšak pro velký odpor měst zůstala pouze jako pomocná právní kniha. Práva městská království českého, je kodifikací městského práva, jejímž autorem byl Pavel Kristián z Koldína. Při sestavování zákoníku čerpal Koldín především ze svých zkušeností a praxe. V jeho práci se odráželo pražské právo, ale také právo brněnské a jihlavské. Dokonce použil právo zemské, zvláště zemské zřízení z roku 1564 a nalézáme zde i prvky římského a kanonického práva.⁸⁶ Avšak ani tato kodifikace nebyla zpočátku všemi městy přijata. Koldín do zákoníku nepřejal nic z magdeburského práva, což se nelíbilo českým městům, která se tímto právem řídila. Rudolf II. přesto zákoník schválil roku 1579. Zákoník tak obsahoval právní předpisy, které v podstatě upravovaly veškerý život obyvatel města i jeho správu a soudnictví. Nacházíme zde nařízení o povinnostech městské rady a konšelů a o právu majetkovém, dědickém, manželském, rodinném či trestním.

Testátory kšaftů byly vedle měšťanů také erbovní měšťané a drobná šlechta, např. poslední vůle Anny Smíškové, Alžběty a Václava Krásovy z Vlkanova, Bartoše a Jana z Práchnan nebo závěť Diviše Loreckého z Elkuše. Vedle těchto testátorů by sem také patřili kněží (Trojan, farář u sv. Bartoloměje, Jakub Quintin, kněz u sv. Barbory nebo kaňkovský kaplan Jakub), měšťtí, důlní a mincovní písaři (Jan Vačkár, písař dolu Plimle, Bartoš, písař mince či Pavel Vodolínský, radní písař), horní a mincovní úředníci (Jan ze Skalice, úředník mince či Machek Libenický, horní hofmistr) a nakonec horníci a další dělníci spjatí s důlním podnikáním (např. štajgéři, hutníci, šmelcíři).⁸⁷

V odkazech některých testamentů, a především pak v samotných inventářích se kromě běžných nemovitostí dočítáme i o majetku spjatém s horním a mincovním podnikáním, důlní podíly, hutě, mincířské lůny či pregéřské stolice. Kromě nemovitého majetku máme několik pramenů, které přinášejí pestrý popis především nábytku, klenotů a knih. Větší množství knih nacházíme u církevních představitelů, méně často pak u

⁸⁵ Petra JÁNOŠÍKOVÁ – Vilém KNOLL, *Ke kodifikaci městského práva v Čechách*, Acta Universitatis Masarykianae Brunensis Iuridica, Vývoj právních kodifikací, Brno 2004. s. 244.

⁸⁶ Tamtéž, s. 247.

⁸⁷ Tamtéž, s. 214–215.

městských písařů. Bohatou knihovnu měl ve své domácnosti významný měšťan a kronikář Bartoš z Práchnan, doktor Jan Švaňk nebo kněz Martin Berger. V testamentu Anny Mydlářky se nachází podrobný výčet klenotů, peněz, nábytku, ošacení a dalšího vybavení domácností. Kromě výše zmíněných odkazů zaujímají v kšaftech místo i záduší kutnohorským kostelům. Nejčastěji se jednalo o záduší chrámu sv. Barbory, kostelu sv. Jakuba a Panny Marie na Náměti, ale také záduší špitálu nebo školám, především pak škole vysokokostelské. U kaňkovských testamentů se jednalo především o záduší místnímu kostelu sv. Vavřince, příp. sedleckému klášteru.⁸⁸

Sepsání testamentu bylo soukromou záležitostí každého pořizovatele. Ten mohl svoji poslední vůli učinit ústně (testamentum nuncupativum) nebo písemně (testamentum scriptum). Obě tyto formy byly považovány za rovnocenné v případě, že byly dodrženy určité zásady, zvyklosti. Jednou z nich byla i nepostradatelná formule, která prohlašovala, že je testátor či testátorka způsobilý učinit poslední závěť. Toto prohlášení mělo následovnou podobu „*rozumu zdravého a paměti dobré*“. Mezi další zvyklosti bylo ustanovení dědiců, jmenování svědků a řádné vysvědčení kšaftu.⁸⁹ Kšaftovat nesměly osoby nezletilé⁹⁰, duševně choré, lidé v moci jiného člověka, hluší a němí od narození (pokud neuměli psát) a lidé k smrti odsouzení.⁹¹

Ústní podoba testamentu mohla vzniknout dvojím způsobem. Testátor mohl osobně předstoupit před příslušný orgán, která měla v kompetenci nespornou agendu,⁹² a zde mohl svou poslední vůli přednést. Svědky se v ten moment stala celá rada. Takto přednesená vůle pak byla zapsána do příslušných k tomu vedených knih. Tento způsob ústního testamentu bez písemné předlohy vychází z tradic staroměstských práv. Písemnou předlohu testamentu do městské právní praxe zavedl až Koldínův zákoník.⁹³ K ústnímu pořízení testamentu se kutnohorští měšťané uchylovali především z důvodu špatných okolností a času, tedy v době, kdy leželi na smrtelné posteli a „*nevěděli hodiny ani dne, kdy je Bůh k sobě pošle*“. V tomto druhém možném pořízení ústního testamentu

⁸⁸ Tamtéž, s. 216–217.

⁸⁹ Testament nemusel být vysvědčen v případě, že testátor odevzdal svou poslední vůli městské radě k uložení ještě za svého života.

⁹⁰ Podle Brikcího z Licka muži mladší 14 let a ženy 12 let. U Koldína muži mladší 18 let a ženy 15 let.

⁹¹ Tomáš MALÝ, *Kterak „Starochrudimští“ na smrtelném loži kšaftovali. Testamentární praxe v rané novověké Chrudimi. Památce Čenka Floriána.*, in: Sborník prací východočeských archivů 10, 2005, s. 17.

⁹² V případě Kutné Hory se jednalo o městskou radu nebo rychtáře příslušného předměstí. Na předměstí Kaňku předstupovali testátoři před rychtáře s konšely. (L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, s. 47)

⁹³ Michaela HRUBÁ, „*Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle*“, *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*, Ústí nad Labem 2000, s. 176-177.

mohl testátor ústně sdělit alespoň dvěma svědkům,⁹⁴ přísežní či hodnověrní měšťané, kteří jeho poslední vůli tlumočili na příslušných místech a vysvědčili jeho platnost. Pravdivost jejich výpovědi měla stvrdit následující formule „*A Jiřík Kožišník a Václav Šipař tento kšaft vysvědčili, přijavše k své víře a k své duši podle práva...*“⁹⁵.

Testament byl zaknihován a případné nápady a odpory se děly až po tomto zaknihování, což lze doložit přípisky u vkladů. Že se jedná o ústní testament, lze vyčíst z písemného záznamu poslední vůle v jeho nadpisu. Zde bývá uvedeno „*Kšaft Maruše Perníkářky oustní*“⁹⁶ nebo také „*Samuele Lahvičky kšaft od Mikuláše z Práchnan sepsaný, podán tak jak se tuto slovo od slova podpisuje.*“⁹⁷. Podrobněji o okolnostech kšaftování informuje relace svědků.⁹⁸ Taktéž je zajímavé svědectví o nedokončeném ústním kšaftování v testamentu Zikmunda Práška z roku 1545. „*Rafael Mincíř, Vavřinec Hrubý a Jeroným, písař radní, přišedše k Zikmundovi Práškovi, hofmistru, chtěli s ním mluvit a oznámiti, že na žádost jeho jsou od pana šepmistra Jindřicha Charváta k kšaftu poslání, on již nemluvil, ale tu hned v přítomnosti svrchu psaných život svůj skonil. A tento kšaft zapečetěný svrchu na peřině ležal, vzati jest a manželka jeho mluvila, že chtěl oznámiti, že pana Jana Chýžderu a Jiříka Klabala, aby poručníci byli žádati.*“⁹⁹

V případě, že se měšťan rozhodl pro písemný testament, pak mohl svou poslední vůli sepsat sám nebo za pomoci jiné osoby, např. souseda, písaře, notáře nebo také kněze. Tak třeba poslední vůle Rudolfa Braitenbacha byla sepsaná na jeho žádost Georgiem Offenbacherem, císařským notářem a městským písařem. To samé platí i pro sepsání pozůstalosti po otci Jakubem Skřivanem nebo pro kněze Václava Mejtskýho, který pro velký nedostatek zdraví požádal kněze Jana Thadea Meziříčského o sepsání kšaftu. „*I nemoha sám tuto pro veliký nedostatek zdraví poslední a nezměnitelnou vůli svou sepsati. Dožádal sem se snažně ctihodného kněze Jan Mezeříčského, toho času děkana Hořického, aby on na místě svém již sepsal, což jest i učinil.*“¹⁰⁰ A samozřejmě zde nechybí ani testamentsy vlastnoručně sepsané např. Balcarem Knoblochem, Pavlem Pilgramem nebo Jiříkem Bačetiným z Bačětína a řadou dalších.¹⁰¹ Z relace Václava

⁹⁴ V kutnohorských testamentech se jedná zpravidla o dva, výjimečně tři svědky, a písaře.

⁹⁵ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 311r.

⁹⁶ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 263.

⁹⁷ Tamtéž, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 262r.

⁹⁸ Viz kapitola Diplomatický rozbor.

⁹⁹ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 60.

¹⁰⁰ Tamtéž, Aktová sbírka, č. 4096.

¹⁰¹ Tamtéž, č. 2976, č. 3193 a č. 3428.

Vočka se taktéž dočítáme o vlastnoručním sepsání testamentu. „*Václav Vočko toho času primas osobně přítomen jsa v plné radě užívaje rozumu zdravého a paměti dobré podal pánům tohoto kšaftu zpečetěného a rukou vlastní jeho sepsaného...*“¹⁰² Tento písemný text pak musel být před přizvanými svědky, opět se mohlo jednat o přísězné či to mohli být hodnověrní měšťané, kteří dosvědčili právní platnost testamentu a zpravidla zapečetěný byl poté předán k uschování ke svědkům nebo do městské kanceláře. „*A byli přítomni sousedí hodnověrní pan Jakub Labůškův, Trojan Uzlička, Joannes služebník pánův šepmistrův.*“¹⁰³

Vedle již zmíněné listinné podoby testamentu či jeho ústního sdělení, měl testament také podobu jakéhosi protokolárního zápisu. Tento typ se v kutnohorských kšaftovních knihách nachází již od 2. pol. 16. století až do poč. 17. stol. Tento zápis měl následující podobu: začíná protokolárním záznamem o pořízení testamentu a jeho předložení městské radě poté následuje invokace podobná jako v testamentech „listinných“, dále oznámení o vzniku testamentu a soupis svědků. Celá tato úvodní část je uzavřena datem vzniku testamentu a datem předložení testamentu městské radě. Následovala dispozice testamentu, která byla zakončena prosbou k městské radě o ochranu testamentu. Vklad je uzavřen uvedením datace publikace testamentu a jeho vložení do městské knihy (typické až pro poslední třetinu 16. stol.).

Testátor mohl sepsat několik testamentů (např. mohl sepsat testament během své nemoci a po uzdravení jej přepsat nebo dokonce zrušit), ale ten poslední byl vždy směřodatný. Po vysvědčení testamentu neboli jeho potvrzení svědky a následném zapečetění nebyl kšaft otevřen, dokud testátor nezemřel. Poté byl testament otevřen a publikován. V testamentu se o publikování dozvídáme takto: „... *a publikován na žádost Ošky ze Skalice, po Vítovi z Rohožova etc. zůstalé vdovy, v pondělí po svat[y]m Leodegarij 2. Octobris 1595.*“¹⁰⁴ Z této formule tak vyčteme konkrétní den a rok, případně i jméno na čí žádost byl kšaft zveřejněn.¹⁰⁵ Publikován mohl být buď formou veřejného čtení, nebo vyvěšením na radnici.¹⁰⁶ Poté byla stanovena šestinedělní lhůta na možné vznešení odporu proti kšaftu buď samotnými dědici, nebo kýmkoliv, kdo si činil

¹⁰² Tamtéž, č. 2555.

¹⁰³ Tamtéž, Kniha kšaftů 1489-1544, kn. č. 403, fol. 306r.

¹⁰⁴ Tamtéž, Aktová sbírka, č. 4989.

¹⁰⁵ 2. října 1595.

¹⁰⁶ Jana SAMKOVÁ, *Materiální kultura měšťanských domácností v Kutné Hoře v předbělohorském čtvrt století*, diplomová práce, Fakulta pedagogická, Technická univerzita v Liberci 2000, s 16.

nárok na majetek zemřelého. Jednou z prevencí proti možným odporům dědiců, kteří nebyli spokojeni s odkázaným majetkem, byla v testamentu takto ošetřena: „*A Janovi Vorlovi, manželu svému čtyřidceti kop gr. č., nebude-li chtít na tom přestati, aby mu z toho statku nic dáno nebylo, neb se ke mně manželsky nechoval ani s svejm otcem a bratrem svejm.*“¹⁰⁷ Touto formou se snažil testátor pohrozit dědicovi, že kdyby kladl odpor nedostal by vůbec nic z dědictví.

Jako příklad odporu kšaftu můžeme uvést spletitý a mnohostranný spor, který vznikl při projednávání závěti předního kutnohorského měšťana a konšela Mikuláše z Práchňan, který sepsal testament¹⁰⁸ v roce 1550 a ještě téhož roku umírá. Soudní jednání tak probíhalo od roku 1550 až do roku 1554.¹⁰⁹ Tato jednání se vyznačovala řadou vleklých a dílčích pří, přičemž stěžejní bylo jednání mezi městskou radou na straně jedné a na straně druhé Justinou, vdovou po Mikulášovi, jeho dcerami Dorotou Křivoláčkovou a Ludmilou z Práchňan a jeho sestrou Apolenou z Práchňan. K tomuto základnímu sporu přibyly ještě další dílčí spory. Jednak spor mezi městskou radou a vnukem Mikulášem z Práchňan, kterou vedla jeho matka Dorota Prenarová, manželka Jindřicha z Práchňan. Další byla pře vdovy Justiny a jejích dcer se sestrou Mikuláše Apolenou z Práchňan a s Dorotou Prenarovou, snachou vdovy Justiny. Taktéž byli ve sporu obě dvě dcery Mikuláše z Práchňan se svou švagrovou Dorotou Prenarovou. Pře nastala i mezi Apolenou z Práchňan a Dorotou Prenarovou. A nakonec oba synové Mikuláše Jan a Jindřich vedli spor s městskou radou. Jednání obou synů byla krátkodobá, na rozdíl od dalších jednání, neboť oba záhy umírají.

Procesní jednání před městským soudem probíhalo celkem 55x a v polovině projednávaného období se spor dostává k apelačnímu soudu. Apelační soud fungoval od roku 1548 jako odvolací instance od soudů městských. K této odvolací instanci se strany uchýlily proto, že jednání byla zdlouhavá a také proto, že městská rada vystupovala jako rozhodčí soudní orgán a zároveň také jako zúčastněná strana, a tak soudní výnosy nebyly objektivní. Jádrem sporu spočívalo v komplikovanosti závěti. Kromě obvyklého výčtu dědických podílů se v ní dočítáme i o spravování vsi Poboř ve službách města. Mikuláš však nepodal před svou smrtí vyúčtování z této vsi, a navíc se výrazně zadlužil. Po jeho

¹⁰⁷ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 5834.

¹⁰⁸ Tamtéž, č. 1081.

¹⁰⁹ Tato jednání jsou zachycena v radních manuálech z let 1548-51 a 1552-54. Dále je tento spor zachycen v konceptáři ke knize sentencí z let 1529-55. Zpravidla se jedná o zápisy shodné se zápisy v radních manuálech.

smrti tak bylo v první řadě potřeba zaplatit dluhy, ty chtěli bratři umořit prodejem vsi Neškaredice, proti čemuž se zase obrátila obec.¹¹⁰ K tomu se připojily jednotlivé odpory mezi dědici, což ve výsledku vyvolalo řadu soudních jednání.¹¹¹ Zajímavostí je, že na testamentu Mikuláše z Práchnan nacházející se v aktové sbírce je datum stvrzení rok 1552. Tedy o dva roky dříve, než byl spor ukončen. Přípisky k testamentu o naplnění poslední vůle jsou z let 1553–1555 a všechny pojednávají o vyplácení částky 15 kop gr. č. Apoleně, sestře Mikuláše z Práchnan. Obdobný případ můžeme sledovat i u kutnohorského městského písaře Pavla Girkonia Litomyšlského, u něhož se dědické záležitosti táhly dokonce dvacet let, až do roku 1619.

V případě, že během těch šesti týdnů nebyl vznesen žádný odpor, pak byl testament uznán za řádný a stvrzen (konfirmován) a následně zapsán do knihy. Stvrzení (konfirmování) mohlo být sepsané v českém či latinském jazyce a stejně tak publikování kšaftu. Zpravidla se jednalo o stručnou informaci, např. „*Confirmatum dicto senatus memorus 1599 Ad televam feria 4 decembris.*“¹¹² Na přelomu 16. a 17. století dochází k obsáhlejšímu sdělení, např. „... *podle práva stvrzen a a co by do knihy vložen a vepsán byl povoleno. Actum v plný radě F 5 Dominica Jubilate 14. Mai Anno 1620.*“¹¹³ nebo „*Léta 1609 po neděli Factus feria 5, takový kšaft k žádosti též Mariany pozůstalé vdovy po nebožtíkovi p. Kablik, poněvadž při právě žádného odporu se nenacházelo jemu a čas svůj z práva vyležel, jest od pana rychtáře a pánův konšelův stvrzen a za pořádný uznán, a aby mezi jiné pořádné kšafy tu kdež náleží vepsán a ingrosován byl, k tomu povoleno a Actum ut supra za rychtářství pana Jakuba z Nových mlejnu u přítomnosti pánův konšelův. Od stvrzení zapláceno.*“¹¹⁴ Testament mohl být do knihy vložen ještě za života testátora, který mohl platnost testamentu zrušit nebo pozměnit. Taktéž odpory kšaftu často měštané vznášeli až po zaknihování, to ale nebránilo k jejich projednávání. Časové intervaly mezi vysvědčením a zaknihováním nelze přesně vymezit, neboť narážíme na ledabylou činnost písařů v oblasti datace. Testamentární praxe ukazuje, že testament

¹¹⁰ Lubomír VANĚK, *Kutnohorské radní manuály 16. století a jejich písaři*, Praha 1955, s. 70–72.

¹¹¹ O těchto soudních jednání a při se dočteme v radních manuálech z let 1548–1551 a 1552–1554. První zmínku nalézáme v první zmíněné knize na fol. 352r a poslední zmínka ve druhé zmíněné knize je na fol. 487r. Taktéž je záležitost zachycena v konceptáři ke knize sentencí z let 1529–1555. Pověštinou se jedná o obsahově shodné zápisy k manuálům.

¹¹² SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 5483.

¹¹³ Tamtéž, AM Kaňk, Aktová sbírka, č. 296.

¹¹⁴ Tamtéž, AM KH, Aktová sbírka, č. 6437.

mohl být vložen do knihy nedlouho po svém publikování.¹¹⁵ Avšak v Kutnohorském i Kaňkovském prostředí před vydáním Koldínovi kodifikace byl testament zpravidla stvrzen po deseti a více týdnech. A ani po vydání kodifikace se to výrazně nezměnilo.

Po zaknihování testamentu a informacích o publikování a konfirmaci následují přípisky z různého časového období, v některých případech deset až dvacet let po sepsání testamentu, informující o průběhu naplnění poslední vůle testátora. Tyto přípisky můžeme označit jako kvitance či jakési stvrzení, o tom, že fakticky došlo k naplnění určitého odkazu podle přání zemřelého. Např. V testamentu Jana Vačkáře z roku 1522 se dočítáme o darování pěti kop gr. č. na kalich do Rosic u Pardubic a v přípisku pak nalézáme toto znění: „*Anno 1533 f 4 die Agathe. Martin Smíškův z Přerova z poručení listem od Jiříka Vaniše ze Žďáru, úředníka na Pardubicích, na místě a kříže záduší rosického a té obce vzal, jest a vyzdvihl 5 kop gr. č. vedle tohoto kšaftu a z té summy jakožto poručník vedle práva kvitoval. Praetore Petro Baccalarius Hradčensi.*“¹¹⁶ nebo testament Václava, písaře z Plimle z roku 1539, který odkazuje svému bratru Viktorínu deset kop gr. č. a tykytový kabát. Ještě téhož roku se dočítáme v přípisku následující kvitanci: „*Anno 1539 feria 4 ante Katerine, Viktorín Kocián osobně přiznal se, že jest přijal vedle tohoto kšaftu Václava, písaře z Plimle 10 kop gr. č. a kabát tykytový od Jiříka Postřihače. A protož z těch 10 kop gr. č. a kabátu kvitoval jest jménem Jiříka, dědice a budoucí jeho, nemaje se navracovati a on Viktorín, dědicové a budoucí jeho na časy budoucí a věčné. Praetore Duchko Lojovník.*“¹¹⁷ Tyto přípisky jsou tak bohatým zdrojem informací o naplňování či nenaplňování poslední vůle testátora.

U testamentů v aktové sbírce se navíc dozvídáme o zaplacení či nezaplacení testamentu. Tato informace se nachází zřídka. U některých testamentů je pouze zmínka *soluit* či *solutum*, tedy zaplaceno, někdy je k tomu uvedena částka, např. *soluit* 45 gl. č. či *solutum* 1 kopa gr. č. U nezaplacených testamentů je pouze uvedeno *non soluit*, ale ani v jednom případě není zmíněna suma. Pravděpodobně se jednalo o zaplacení písaře kšaftu za jeho služby. Odpovídaly by tomu i výše částky.¹¹⁸

¹¹⁵ T. MALÝ, *Kterak „Starochrudimští“*, s. 19–20.

¹¹⁶ SOkA KH, AM KH, *Knihy kšaftů 1489–1544*, kn. č. 403, fol. 154v.

¹¹⁷ Tamtéž, fol. 284r.

¹¹⁸ Srovnej s Valentinem Senožatským, písařem kaňkovským, který požadoval za své služby po vdově Anně Rakovnické zaplatit až tři kopy gr. č.

Taktéž testament mohly doplňovat rejstříky dluhů nebo inventáře, svatební smlouvy, na něž se testátorka či testátor ve své závěti odkazují, nebo může být součástí testamentů spojení dětí ze dvou manželství, jako tomu bylo v případě Jana Perka. Přátelská porovnání či srovnání dědiců¹¹⁹ je další typ písemnosti, které mohly doprovázet testament. Obsahem této smlouvy bylo rozdělení pozůstalosti, které nebylo uvedeno v testamentu. Mezi dědici tak došlo k přátelskému porovnání, kdy si každý vzal domluvenou část pozůstalosti, a touto smlouvou došlo ke stvrzení. Přátelské porovnání však mohlo být sepsané i v případě, že pozůstalost byla rozdělena testátorem v poslední vůli, ale dědicové se domluvili mezi sebou jinak. Avšak nejčastějším důvodem přátelského porovnání byl předešlý odpor kšaftu, kdy jeden či více dědiců nesouhlasili s poslední vůlí testátora. Odpor kšaftu mohl být řešen před městským soudem nebo před odvolací instancí, kterou byl apelační soud. Nicméně nejjednodušší možností bylo přátelské porovnání, ke kterému došlo na základě dohody mezi všemi zúčastněnými dědici. Např. dohoda mezi Annou a Lidmilou, sestrami ze strany jedné a Jeronýmem Vopendou, strýcem obou sester, ze strany druhé. Jednalo se o vydání spravedlnosti po otci Janovi Vopendovi a dědovi Václavovi Vopendovi ve výši 20 kop gr. č., které bude Jeroným vyplácet sestram první rok po 1 kopě gr. č. a zbylá léta po 3 kopách gr. č. „*Léta Páně 1601... stala se smlouva celá a dokonalá mezi Annou, manželkou Kryštofa Javornického a Lidmilou, oběma dcerami nebož. Jana Vopendy jakožto stranami původními z strany jedné a Jeronýmem Vopendou, synem nebožtíka Václava Vopendy z strany druhé... jsouce krevní přátelé... i takto souce porovnali o to, že on Jeroným Vopenda jí Anně a Lidmile, oboum dvoum sestram za tu všecku spravedlnost, kteráž po Janovi Opendovi, otci a dědkovi jejich náležela 20 kop gr. č. dáti a odvésti má...*“.¹²⁰

¹¹⁹ Od 17. století se také uvádí jako smlouva přátelská, celá a dobrovolná.

¹²⁰ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 5727.

Svědci, poručníci, dědicové

Odpověď na otázku, kdo mohl být svědkem se snažil odpověď již M. Brikcí. Ten ve svém zákoníku uvádí, že svědkové mají být lidé „*přísežní i nepřisežní*“.¹²¹ Lze tedy předpokládat, že předchozí praxe byla taková, při níž byla nutná přítomnost přísežných. Tento zvyk se udržel až do konce 16. století u měst řídicí se magdeburským právem. Koldín ve své kodifikaci při vymezení svědků o přísežných nehovoří. Avšak klade na svědky kšaftu mnohem větší váhu než na svědky jiných právních pořízení.¹²² V případě Kutné Hory i Kaňku byly až do počátku 17. století zpravidla svědky dva konšelé a městský písař. Testátor požádal purkmistra, aby k němu vyslal své zástupce, jejichž svědectví jen stěží někdo mohl zpochybnit. Podle práva se svědky nemohly stát ženy, osoby nedospělé, němé, hluché, „nerozumné“ (blázni) a práva zbavené, o služebníky a přátele. Později pražské právo ještě vyňalo duchovní, což nebylo zcela důsledně v kutnohorských testamentech dodržováno.¹²³

Římské právo původně udávalo sedm až osm svědků, městské zákoníky uváděly alespoň dva. Kolísání počtu svědků docházelo především v nebezpečných dobách, jako tomu bylo při morových epidemiích. Koldín na tyto okolnosti pamatuje i ve své kodifikaci, kde uvádí možnost přijmout testament vysvědčený pouze jedním svědkem v případě, že by druhý svědek zemřel. Úkolem svědka bylo dosvědčit, že sepsaný testament odpovídá poslednímu přání testátora. Pokud se objevily nejasnosti ohledně sepsání kšaftu, pak byli přizváni svědci, kteří se účastnili sepisování testamentu.¹²⁴

Neméně důležití byli i poručníci. Ti se rozlišují na tzv. „mocní otcovští“ poručníci, poručníci „k radě a ku pomoci“ a „vrchní“ či „nejvyšší“ poručníci kšaftu. Mezi jmenovanými poručníky jsou především rozdíly v pravomocech. Poručníci byli ustavováni v případě, že testátor po sobě zanechal nezletilé sirotky. Mocní otcovští poručníci měli pravomoci zemřelého otce rodiny. Jejich úkolem bylo starat se o majetek sirotků a dbát na jejich výchovu. Tito poručníci mohli volně nakládat s majetky a jměním, aniž by museli skládat sirotčí účty. Testátor stanovil nejbližší příbuzné, zpravidla svoji

¹²¹ Josef a Hermenegild JIREČKOVÉ (edd.), *M. Brikcího z Licka Práva městská dle textu z roku 1536*, Praha 1880, s. 312–313.

¹²² M. HRUBÁ, „*Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle*“, s. 210.

¹²³ T. MALÝ, *Kterak „Starochrudimští“*, s. 23.

¹²⁴ M. HRUBÁ, „*Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle*“, s. 214 a 218.

ženu či dospělé syny. Manželka, nyní vdova, měla pravomoc až do zletilosti dětí nebo do jejího dalšího sňatku.¹²⁵

Poručníci k radě a pomoci měli působit především jako poradci při správě sirotčího jmění a jako ochránci ženy a nezletilých dětí. V případě, že testátor nestanovil otcovské poručníky pak jejich funkci vykonávali právě tito poručníci. Nemohli volně disponovat s majetky a byli povinni skládat pravidelně sirotčí účty. Neměli tak rozsáhlou pravomoc jako otcovští poručníci. Také zastupovali zájmy sirotek v dědických rozepřích. Poručníky byli zejména příbuzní a přátelé testátora. Počet poručníků se pohyboval kolem dvou, výjimkou nejsou ani tři méně často pak více poručníků. Mohlo se stát, že testátor nejmenoval žádné poručníky, poté jsou za poručníky automaticky bráni členové městské rady.¹²⁶ Neboť jak se zmiňuje Koldín „*Purkmistr a konšelé, poněvadž na místě Jeho Milosti Královské jsau nejvyšší vdov a sirotek poručníci, jakož o tom A. XXIX. položeno jest: protož také zvláštní péči, pilnost a bedlivost o sirotky a vdovy míti mají.*“¹²⁷ Role městské rady jako poručníků byla důležitá a zajímavá. Vystupovali jako garanti splnění poslední vůle a jako dohlážitelé nad vdovou a sirotky. V 16. století mohla rada nahrazovat otcovské poručníky nebo poručníky k radě a ochraně, avšak nejčastěji vystupují jako kontrolní orgán pozůstalostního řízení a vykonávají dohled nad stanovenými poručníky. Označení „nejvyšší“ poručníci tak ukazuje na svrchovanost městské rady jako poslední instance, která má spravedlivě zasáhnout v případných dědických nesrovnalostech. Radní také mohli odvolat a nahradit poručníka, v případě že jednal nezodpovědně a dostatečně nehájil zájmy sirotek.¹²⁸

Testátor měl zcela svobodné právo svůj majetek odkázat komukoliv koho uznal za vhodné. Koldín však ve svém zákoníku informuje o tzv. nepominutelných dědicích – testátor musel ponechat určitou část majetku svým dětem. Potomek mohl být vyděděn, ale muselo to být zdůvodněno a tento důvod musel být zapsán do městských knih.¹²⁹ Děti z předchozího manželství měly na dědictví stejný nárok jako děti ze současného manželství. Stejně tak pohrobci měli stejné postavení v dědickém právu jako děti narozené za života testátora. Ženy měly stejné postavení jako muži, pokud bylo ustanoveno, že dcery i synové dědí majetek po testátorovi rovným dílem. V dispozici

¹²⁵ T. MALÝ, *Kterak „Starochrudimští“*, s. 25.

¹²⁶ Tamtéž, s. 26.

¹²⁷ Karel MALÝ a kol, *Práva městská Království českého: edice s komentářem*, Praha 2013, D XXI, s. 121.

¹²⁸ T. MALÝ, *Kterak „Starochrudimští“*, s. 26.

¹²⁹ K. MALÝ a kol, *Práva*, E XLVIII/ II, s. 161.

kšaftu se také stanovuje dědická posloupnost, v případě, že by některý z dědiců zemřel či nějakým způsobem změnil svůj právní stav. Pokud by jeden z potomků zemřel dříve než testátor, poté jeho podíl přešel rovným dílem na zbytek sourozenců. A v případě, že testátor zemřel bez dědice a manželky, poté přichází druhá dědická třída, kde se nacházeli předci a sourozenci zemřelého (ascendenti). Třetí dědická třída byla vyhrazena ostatním příbuzným až do desátého stupně. Také se mohlo stát, že testátor nezanechal poslední vůli, případně že ji městská rada prohlásila za neplatnou. V takovém případě docházelo k intestátní posloupnosti (dědění ze zákona). Intestátní dědická posloupnost v městském právu fungovala tak, že potomci (descendenti) měli přednost před předky (ascendenty).¹³⁰

Jako příklad případu, kdy testátor nezanechal poslední vůli uvádíme zápis v kaňkovské knize testamentů z let 1505–1591 (1701). Zápis je z roku 1513, který hovoří o smrti Jana Kulhánka, který pro nemoc nestihl sepsat poslední pořízení.¹³¹ Avšak zanechal po sobě manželku Janu Kulhánkovou, která s ním byla uvedena v řádné manželství, a dceru Mandalenu. Dědily tak obě ženy, přičemž vdova Jana Kulhánková vyplatila dceru Mandalenu až po několikerém upozornění městské rady. Zde vidíme i fungování městské rady jakožto nejvyšších poručníků vdov a sirotků. V zákoníku je dále stanoveno, že pokud zemře manžel či manželka po uplynutí jednoho roku a dne od uzavření manželství, má ten druhý nárok na věno a na třetinu pozůstalosti zemřelého manžela.

Poté, co dědic vyslechl znění poslední vůle, jej mohl za poplatek nechat vložit do knihy. Tím si pojistil její platnost. Avšak k zapsání do městských knih (stvrzení závěti) mohlo dojít v případě, že nikdo neučinil odpor proti kšaftu.¹³² Dědic měl také právo zřeknout se odkázaného majetku, a to do šesti týdnů od vyhlášení kšaftu.¹³³ Důvodem bývala zpravidla vysoká zadluženost, kterou by nepokryl ani odkázaný majetek. V případě, že se dědictví nezřekl, přechází na něj všechna práva i povinnosti, tzn. zaplacení dluhů, záduší aj.¹³⁴

¹³⁰ Martin DUŠÁNEK, *Knihy testamentů východočeských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, s. 41–42.

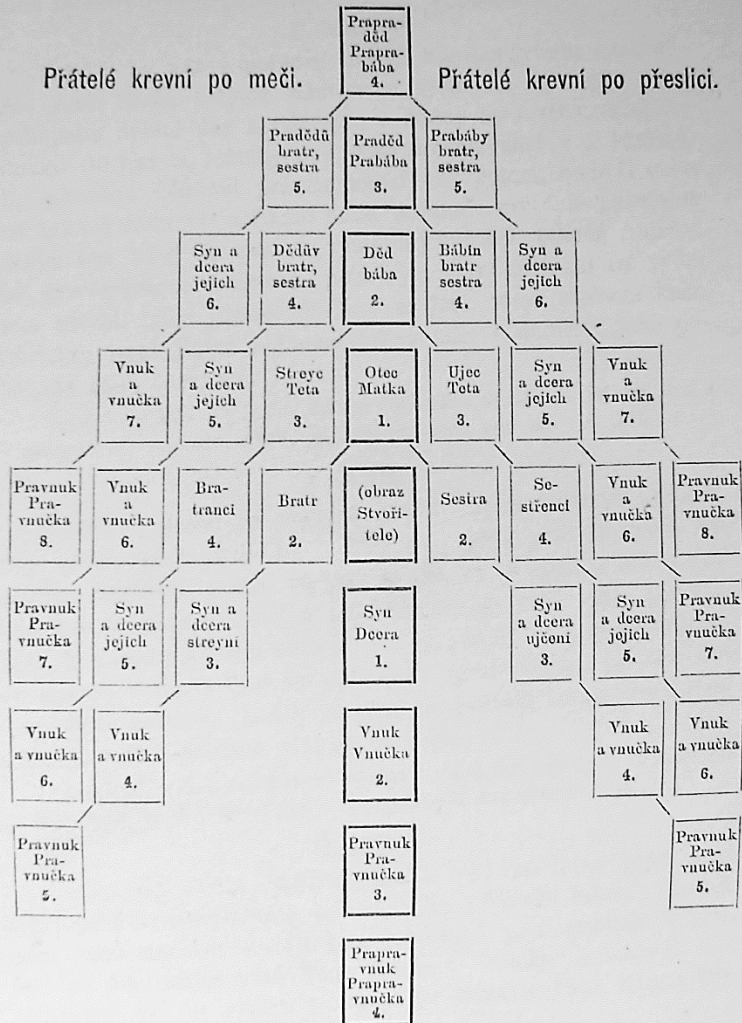
¹³¹ SOkA KH, AM Kaňk, *Knihy testamentů 1505–1591 (1701)*, kn. č. 82, fol. 125v.

¹³² T. MALÝ, *Kterak Starochrudimští*, s. 19

¹³³ K. MALÝ a kol, *Práva*, E XXVII/ III, s. 151.

¹³⁴ Tamtéž, E XXVII/ II, s. 151.

STROM KREVNOSTI
aneb přirozeného přátelství krevního.
Léta Páně 1579 (1701).

Obr.1 Strom krevnosti

2.2. Inventární praxe

Inventáře pozůstalostí jsou cenným pramenem pro poznání každodenního života kutnohorských obyvatel a jejich hmotného zajištění. Kromě toho se také dočítáme o počtu dědiců a jejich rodinném statutu (dcera, syn, manželka, strýc apod.). Tyto údaje zase mohou být využity v oblasti demografie. Definice inventáře je následovná: „*Inventář čili popisník jest seznam veškerých majetkových kusů jisté osobě v určité době příslušejících nebo určitý majetkový komplex tvořících. Účelem inventáře jest zjednati přesný názor o jmění jakož i seřaděný a snadno pochopitelný přehled jednotlivých jeho částí...*“¹³⁵ a takhle by definice inventáře v Ottově slovníku pokračovala na dvě strany. Ve spojení s inventářem se objevuje i testament,¹³⁶ který byl zakládán do specializovaných knih kšaftů a jinak tomu nebylo ani v případě inventářů.

Inventář a inventarizace byla součástí pozůstalostního řízení především v souvislosti se sirotčím majetkem a také se spornými dědickými záležitostmi. Pořizování inventářů tak můžeme označit za procedurální záležitost, neboť městská kancelář inventární praxi nevěnovala takovou pozornost jako praxi testamentární. Soupis majetku pak měl sloužit jako podklad pro okamžité či budoucí rozdělení majetku mezi dědice. K inventarizaci majetku také došlo v případě odúmrtí nebo kriminálních deliktů, kdy měl majetek připadnout městu, příp. panovníkovi.

Co se týká právního zakotvení inventáře, k tomu došlo až vydáním Koldínova zákoníku v roce 1579. M. Brikcí se ve své kodifikaci o inventarizaci vůbec nezmiňuje. Zajímavostí pak v kutnohorských testamentech je, že zhruba od poslední třetiny 16. století, a především pak počátkem století 17. se v testamentech objevuje formule „...*pečetiti, inventovati... činiti nedopustí*“,¹³⁷ která se do té doby v kšaftech nevyskytovala. Existence této formule byla pravděpodobně z důvodu odporu vystavovat dědice případným nepříjemnostem, a především u bohatých měšťanů pak strach z případného odcizení některých majetků. Koldínův zákoník uvádí situace, ve kterých by mělo či mohlo dojít k inventarizaci pozůstalosti. Důležité jsou pak oddíly D XIII, D XXI a E XXVII. První hovoří o: „*Poručníci od práva daní, prvé nežliby se statku sirotčího dotýkali, pro uvarování budoucího nebezpečství, i také z jiných slušných příčin,*

¹³⁵ Ottův slovník naučný, heslo: *Inventář*, Praha 1897, s. 705–707.

¹³⁶ Viz kap. Testamentární praxe.

¹³⁷ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 5382.

popisem pořádným všeho statku sirotčího se opatřte.“¹³⁸ V druhém oddíle se dočítáme toto: „*Purkmistr a konšelé, poněvadž na místě Jeho Milosti Královské jsau nejvyšší vdov a sirotkův poručníci... protož také zvláštní péči, pilnost a bedlivost míti mají. A jakžby kdo pod jich právem z tohoto světa sešel, aby hned bez meškání všecek statek, po témž člověku z světa sešlém pozůstalý, dostatečně opatřili, tj., spečetili a zamknauti poručili, tak aby sirotčí věci skrze chytrosti lidské k zmrhání nepřicházely.*“¹³⁹ Třetí důležitý oddíl pojednává o: „*Dědic kšaftem nařízený, obával-li by se, aby statek jemu odkázaný věřitelům a kšaftovníkům nepostačil : prvé nežli v držení statku vejde, má se opatřiti popisem; a tak nedostane-li se čeho, statkem svým dokládati povinen nebude.*“¹⁴⁰

Důvody inventarizace tak mohly být z iniciativy veřejné či soukromé. Do veřejné iniciativy by patřily zájmy městské rady či panovníka, kdy pozůstalost připadla jako odúmrt' městu či panovníkovi. Tehdy se mohl inventarizace účastnit zástupce české komory, který jednal v zájmu panovníka. Taktéž městská rada prováděla inventarizaci majetku v případě kriminálních deliktů, avšak nejčastějším důvodem inventarizace bylo zřízení poručenství a poručenské správy sirotčího majetku. Soukromou iniciativou se rozumí dědic (dědicové), který se obrátil na městskou radu o vypracování inventáře z důvodu podezření na velkou zadluženost, kterou by nepokryl odkazovaný majetek. Na městskou radu se ale také mohl obrátit sám testátor, který žádal pořízení inventáře jako zajištění si hladkého průběhu naplnění dědické pozůstalosti. To se týkalo především u složitých rodinných situací. Taktéž mohl vzniknout inventář za života testátora, který se obával inventarizování majetku. Toto se stalo v případě Zikmunda Kozla z Rejzntálu, bohatého kutnohorského měšťana a primase, který pořídil soupis svého majetku v roce 1581, sám pak pořizuje testament v roce 1598¹⁴¹ a ještě téhož roku umírá. V testamentu se dočítáme, že si nepřeje, aby došlo k inventarizování jeho majetku. Ze Zikmundova inventáře, který jej sám sepsal, a tudíž měl přehled o inventarizovaném majetku, se dočteme o bohatství¹⁴², které jistě nebylo vyčteno celé. Zikmund, jako kutnohorský konšel, se sám několikrát účastnil jako člen inventarizační komise a zřejmě proto věděl, jak takové inventarizování probíhá. Proto raději provedl inventarizaci pod svým

¹³⁸ K. MALÝ a kol, *Práva*, D XIII, s. 118.

¹³⁹ Tamtéž, D XXI, s. 121.

¹⁴⁰ Tamtéž, E XXVII, s. 151.

¹⁴¹ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 3324 a č. 5382.

¹⁴² V inventáři se především Zikmundovo bohatství skrývalo v množství pohledávek, které činilo kolem 1000 kop gr. č.

dohledem. Pavel Litomyšlský, kutnohorský radní písař si taktéž přál, aby jeho majetek nebyl zinventarizovaný. V jeho případě se přání testátora nevyplnilo, neboť řízení dědické pozůstalosti bylo zdlouhavé, a tak bylo nutné sepsat inventář.¹⁴³

Postup při inventarizování Koldín nijak nekonkretizuje. Upřesněna je pouze inventarizační komise, která se skládala ze dvou zástupců městské rady a přísedného písaře. Pravidelně se setkáváme i s přítomností městského rychtáře, příp. císařského rychtáře. „... v přítomnosti Jeho Milosti císařské pana rychtáře pana Mikuláše Vodňanského staršího z Čazarova etc. a pana Pavla Litomyšlského, hospodáře obce, též pánův radních pana Václava Sixtova a pana Adama Hněvušického, též rychtáře městského Tomáše Hubáčka a Martina Kochana z Prachové etc. pana rychtáře JMC prokurátora...“¹⁴⁴ Výjimečně se v inventarizační komisi objevují zástupci české komory nebo apelačního soudu v případě, že se jednalo o odúmrt' nebo z nařízení apelačního soudu v rámci projednávaného odporu kšaftu. „Na poručení Jeho Milosti císařské pána pana našeho nejmilostivějšího, rychtáře městského, pánův rad zřízené komory království Českého... inventován a popsán statek... po neb. Jiříkovi Smolíkovi Štítarským...“¹⁴⁵ V hornické Kutné Hoře se také mohli podílet na inventarizování i zástupci horního a mincovního úřadu. „... v přítomnosti Mikuláše Vodňanského z Čazarova, Jana Šrejtera z Šrejtentoltu z pánův radních a M. Jana Benicia a M. Petra Kaponu z písařův radních a tomu z uvážení panského poctěných Ludvíka Kavky z Tollenštejna, perkmistra, Šebestiána Helcle z Šternštejna, úředníka mince, Ludvíka Veverína z Kranichfeldu, písaře urburního, Jana Prunce, písaře mince, vše J. M. císařské zde na Horách Kutných na místě úřadu horního a mincovního.“¹⁴⁶ Kromě komise jsou zde přítomny osoby, které měly zájem na inventarizování pozůstalosti. Patřili by sem poručníci, věřitelé nebo zástupci cechu. „...v přítomnosti pánův přísedných pana Jana Žlutického, pana Vondřeje Kožišníka a Jana Tapinea, písaře radního a poručníkův jeho pana Petra Bernáška a Jana Džbánka k tomu od pánův šepmistrův poctěných...“¹⁴⁷, „... při přítomnosti Džbánka, hrnčírě toho času cechmistra“.¹⁴⁸ Taktéž mohou být uvedeny osoby, které se v domě vyznaly a mohly poskytnout informace o majetku. Zpravidla se jednalo o členy rodiny,

¹⁴³ SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů z let 1596–1626, kn. č. 410, fol. 467r – 469r.

¹⁴⁴ Tamtéž, fol. 8r.

¹⁴⁵ Tamtéž, fol. 318r.

¹⁴⁶ Tamtéž, fol. 416r.

¹⁴⁷ Tamtéž, Aktová sbírka, č. 1638.

¹⁴⁸ Tamtéž, č. 1753.

vdova či děti.¹⁴⁹ „... v přítomnosti... též Jiříka, syna téhož nebožtíka Šimona Sádly a Doroty, manželky po něm pozůstalý...“¹⁵⁰ Snahou městské rady bylo, aby inventarizace pozůstalosti proběhla co nejdříve a byl tak zaznamenán skutečný stav majetku. V Koldínově zákoníku se však o přesném termínu nedočteme. Proto došlo k porovnání mezi datem sepsání kšaftu a datem vytvoření inventáře a zpravidla se jednalo o dobu dvou měsíců až jednoho roku. V některých případech se mohlo jednat i o několik let. Tehdy došlo k inventarizaci majetku především z důvodu protáhlých odporů kšaftu. V dobách morových ran se naopak inventarizační komise jen nerada dostavovala do příbytků nebožtíků, kteří zemřeli na mor. Kolik peněz si říkala městská rada za inventarizaci, se dozvídáme zřídka v aktové sbírce na zadní straně písemnosti, stejně jako tomu bylo u testamentů. Nejčastěji se setkáváme pouze se zmínkou *solutum*, tj. zapláceno, výjimečně je uvedena výše částky. Ta nejnižší činila 1 kopy gr. č. a nejvyšší 3 kopy gr. č.¹⁵¹

Věnujeme-li větší pozornost inventarizační komisi, zjistíme, že se jedná o uzavřených okruh osob, které po řadu let vystupují v inventarizačních zápisech. Vlastní zápis inventarizace náležel písaři a měl plnou právní závaznost. Postupem času se mění v pouhou předlohu, která musela být odsouhlasena městskou radou a poté byla následně přepsána do specializované městské knihy, a to do knihy inventářů.¹⁵² Z hlediska obsahu a struktury inventáře, rozeznáváme dva typy. Starší typ je způsob zápisu, ve kterém se postupovalo místnost po místnosti, a v každé z nich byl popsán veškerý majetek. Tento způsob vedení zápisu začíná být od 17. století na ústupu a inventáře začínají být zapisovány tématicky. Zaznamenány jsou tak všechny předměty všeho druhu.

Mezitím samozřejmě existovaly inventáře, které sdružovaly oba tyto typy a vytvářely jakýsi nový smíšený typ.¹⁵³ Příkladem staršího typu je inventář Víta Dlabace z roku 1560 „*Item nahoře v komoře truhla veliká, v kterýž bylo 8 plachet velkých, 3 cíchy na peřiny, 1 na polštář a 2 na podušky... Item v světnici 4 misky cínový, 3 kotlíky, hodiny...*“.¹⁵⁴ Druhým mladším typem vedení zápisu inventáře se dočítáme v inventáři Jana Helmana z roku 1608 „*Od klynotů. Velký groš pozlacený, koflík pozlacený, stříbrná konvička... Od šatstva. Dalamán podšitej lískami, plášť jeden nový vejložky aneb štrychy*

¹⁴⁹ J. SAMKOVÁ, *Materiální kultura*, s 16.

¹⁵⁰ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2379.

¹⁵¹ Tamtéž, č. 5721 a č. 7389.

¹⁵² J. SAMKOVÁ, *Materiální kultura*, s. 16–17.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 1545.

karmazínový, plášť druhý aksamitový...“.¹⁵⁵ V tomto mladší typu inventáře se na začátku seznamu nejčastěji dočítáme o hotovosti, různých druzích mincí a medailí a také jsou zde jmenovány zlaté a stříbrné předměty. Poté následovalo vyjmenování předmětů z cínu, mosazi, mědi a železa, skla a keramiky, případně dřevěné kuchyňské nádobí. Další tematickou skupinou bylo šatstvo, zde byly počítány jak oděvy, tak také ložní prádlo, koberce aj. Následoval nábytek a bytové doplňky, příp. výčet hospodářského dobytka. A nakonec byly vyjmenovány dluhy, pohledávky a zástavy.¹⁵⁶ Kromě těchto vedených inventářů se můžeme setkat i s inventářem, který byl přesně rozdělený na díly mezi dědice. Takto sepsované inventáře byly především pořizovány pro sirotky a vdovy jako ochrana dědictví proti ziskuchtivým poručníkům. Příkladem takového inventáře je např. inventář Pavla Ledského z Chroustovic¹⁵⁷, který rozdělil svůj majetek na tři díly mezi děti Buriana, Annu a Dorotu. Všem třem dětem odkazuje každému po 1 150 kop 59 gr. č. 4 denáry. V této sumě jsou započítány jak hotové peníze, tak také movitý i nemovitý majetek a dluhy, které jsou rozpočítány mezi sirotky.

U obou typů je však shodná úvodní část. Ta obsahuje v první řadě jméno nebožtíka, jehož pozůstalost se inventarizuje, např. „*popis statku nebožtíka Jana Doubka*“¹⁵⁸ nebo „*Léta Páně 1608 ve čtvrtek po památce obrácení s. Pavla na víru křesťanskou, inventován statek po nebožtíkovi Martinovi Holubovi, krejčím*“.¹⁵⁹ Dále je jmenována inventarizační komise a další přítomné osoby. Někdy se dočítáme, na čí příkaz či žádost k inventarizování došlo a v případě, že není hned na začátku zmíněna datace, pak zakončuje úvodní část. „*Léta 1597 v středu po památce s. Martina, na žádost Doroty Vodičkové...*“¹⁶⁰ A poté následuje vlastní text inventáře. Na konci inventáře stála závěrečná formule o povolení k zařazení do knihy a datum vložení. Jedná se o ideální schéma, které ve většině případů nebylo dodržováno. Zpravidla inventář končil vlastním inventárním seznamem pozůstalosti a pouze na zadní straně písemnosti je zmínka *ingrosatum*¹⁶¹, tj. že byl inventář zapsán do knihy inventářů. Jazyk inventářů často závisel na národnosti a osobě písaře. Na příkladu Kutné Hory a Kaňku převažuje jazyk český,

¹⁵⁵ Tamtéž, č. 6387.

¹⁵⁶ J. SAMKOVÁ, *Materiální kultura*, s. 17.

¹⁵⁷ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 7481.

¹⁵⁸ Tamtéž, č. 1638.

¹⁵⁹ Tamtéž, č. 6431.

¹⁶⁰ Tamtéž, *Knihy inventářů 1596–1626*, kn. č. 410, fol. 55v.

¹⁶¹ Toto platí pro inventáře nacházející se v aktové sbírce. V knize inventářů se slovo *ingrosatum* nenachází.

s výjimkou inventáře Jiříka Fristla od Bakalářů¹⁶² jehož inventář je dvojjazyčný, částečně český a částečně německý. Písmo bylo zcela zběžné bez nároku na krasopis. U kutnohorské knihy inventářů není zela zřejmé, zda se zapisovalo do knihy ihned na místo inventarizace nebo byl inventář zapsán až dodatečně. Patrně docházelo k obojímu způsobu podle okolností.¹⁶³ Za inventáři zůstávalo prázdné místo, které mělo sloužit případnému doplnění dalších údajů, např. informace o převzetí dědictví apod. Reinventarizace bývala pořizována v případě, že došlo k úmrtí či změně poručníků nebo při předání dědictví plnoletým sirotkům.

Pro zajímavost a přehled kutnohorských osob působící v inventarizační komisi je v příloze této práce vytvořena přehledná tabulka, která informuje o době působení v inventarizační komisi, jméno člena komise a jeho postavení v kutnohorské obci a v poledním sloupci je uvedeno číslo, kolikrát v daném časovém rozmezí byl dotyčný členem této komise.

¹⁶² SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2494.

¹⁶³ Viz kap. Diplomatický rozbor.

3. Diplomatický rozbor

Diplomatický rozbor je zaměřen na vnitřní a vnější znaky tří dochovaných kšaftovních knih, jedné knihy inventáře pozůstalostí a zhruba 900 jednotlivin kšaftů a inventářů nacházející se v aktové sbírce pro Kutnou Horu. Pro předměstí Kaňk se dochovala pouze jedna kniha kšaftů a celkem 13 jednotlivin kšaftů a 1 inventáře. Tato práce čerpala ze všech zmíněných pramenů, zaměřující se diplomaticko-paleograficky na poslední vůle a inventáře kutnohorských měšťanů z let 1500–1620. Tyto prameny jsou uloženy ve Státním okresním archivu Kutná Hora.

Kutná Hora

Název knihy	Datace knihy	Základní vrstva vkladů
Kniha kšaftů	1489–1544	říjen 1489–srpen 1544
Kniha kšaftů; Liber rubeo testamentorum	1544–1584 (1601)	květen 1544–leden 1577 (červenec 1601)
Kniha kšaftů; Liber albus testamentorum	1578–1612	leden 1578–září 1612
Kniha inventářů	1596–1626	únor 1596–září 1626
Aktová sbírka	1500–1620	1504, 1506, 1511, 1513, 1516, 1521, 1524, 1525, 1528–1532, 1534–1620

Kaňk

Název knihy	Datace knihy	Základní vrstva vkladů
Kniha testamentů	1505–1591 (1701)	květen 1505–duben 1591 (1683–1701) ¹⁶⁴
Aktová sbírka	1500–1620	1527, [1549], [1583], [1596], [1598], 1610, 1611, 1614, 1618, 1619

Tab. 1 Tabulární přehled dochovanosti studovaných pramenů pro Kutnou Horu a Kaňk

Konec první a začátek druhé knihy kšaftů se částečně protíná. Jedná se pouze o jeden kšaft, a to testament Bíty Plátové¹⁶⁵ z roku 1526, který byl konfirmován až v srpnu roku 1544. Tento poslední zápis do knihy učinil písař Jeroným Melhúžský, který rovněž začíná vést následující knihu kšaftů od roku 1544, není tedy zřejmé proč kšaft zaznamenal

¹⁶⁴ Není v knize uveden přesný datum.

¹⁶⁵ SOkA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 326v.

do první, a nikoliv do druhé knihy kšaftů. Zřejmě se písař řídil rokem porřízení testamentu, a tak jej zapsal do předchozí knihy kšaftů. Druhá se třetí kutnohorskou knihou kšaftů se taktéž datačně protínají. Při bližším diplomatickém rozboru bylo zjištěno, že druhá kšaftovní kniha končí rokem 1577 a dodatečný zápis z roku 1601 se týká kšaftu Marty ze Skalky¹⁶⁶, jejíž testament byl sepsán v roce 1569 a zapsán do památné knihy s odkazy na folia E15 a G11. Na přání tovaryšů byl tento kšaft přepsán i do příslušné knihy kšaftů, tedy do druhé knihy z let 1544–1584, ikdyž zápis nese rok 1601. Testament byl však uzavřen v 60. letech a písař proto uznal za vhodné zapsat jej do této knihy, ikdyž byla v té době již vedena v pořadí třetí kšaftovní kniha. Tato třetí kniha kšaftů začíná rokem 1578 a tak se nepřekrývá s předchozí kšaftovní knihou nýbrž na ni navazuje.

Všechny tři kutnohorské kšaftovní knihy na sebe časově navazují. První kniha je vedená již od roku 1489 a poslední končí rokem 1612. Souvislou řadu knih kšaftů přerušuje šestačtyřicetiletá mezera mezi roky 1612 a 1658. Po kšaftovní knize z let 1578–1612 navazuje další z let 1658–1717 a to v souvislé řadě až do roku 1850. Z let 1613–1620 jsou testamentsy pouze v listinné podobě uložené v aktové sbírce Kutné Hory, protože se nedochovala kutnohorská kšaftovní kniha. Pro inkriminované období z let 1613–1620 existuje 61 listinných kšaftů což činí zhruba 8 %. Není jistě pochyb o tom, že kniha kšaftů (pravděpodobně jedna kniha vzhledem k časovému rozsahu) byla v této době vedena. Nelze, však přesně určit jakým osudem byla zasažena. Zajímavostí je, že i knihy memorabilií z let 1630–1650 se také nedochovaly.¹⁶⁷ V současné době o osudu městských knih nelze nic konkrétního určit z archivních ani z knižních pramenů, které se dotýkají městské kanceláře. Na pozadí tehdejších politických dějin (bitva na Bílé hoře a třicetiletá válka) došlo v roce 1643 k vypálení převážné části města a také radnice, přičemž byly pravděpodobně zmíněné prameny nenávratně zničeny.¹⁶⁸

Kutnohorská kniha inventářů má dokonce větší časovou mezeru. Končí rokem 1626 a další kniha inventářů pokračuje až od roku 1747 souvisle až do roku 1793. Co se stalo i s těmito chybějícími řadami městských knih není známo. Stejně tak je neznámý osud kaňkovských knih testamentů.

¹⁶⁶ Tamtéž, *Knihy kšaftů 1544–1584 (1601)*, kn. č. 404, pg. 670.

¹⁶⁷ Marie KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462–1527 a městská správa v tomto období*, Sborník archivních prací 23/1, 1973, s. 108.

¹⁶⁸ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, s. 38.

Z doby husitské a pohusitské dochází k zakládání nových řad městských knih, které se fragmentálně dochovaly do dnešní doby. Doklad o testamentární praxi obsahuje nejstarší trhov^á kniha *Liber hereditatum antiquus* z let 1424–1501, v níž se nachází celkem tři kšaf^ty z let 1428–1435 a několik dalších zápisů nás informují o por^ízení posledních vůlí.¹⁶⁹ Zpočátku byl názor, že již v předhusitské době byly v Kutné Hoře samostatně vedené knihy kšaf^tů. Tuto domněnku zastával i Jiří Kejř.¹⁷⁰ Avšak na základě pozdějšího bádání je nyní uznávána teorie, že testamenty byly zapisovány do memorabilních knih městské rady.¹⁷¹ Za předchůdce kšaf^tovních knih tak můžeme označit knihy memorabilií neboli knihy městské rady z let 1462–1527, které se vyznačují pestrou škálou zápisů. Nalézáme zde informace o prodeji či koupi domů, které bychom našli ve specializované knize trhov^é¹⁷², taktéž jsou zde připovědi k dluhům, které obsahují knihy připovědí¹⁷³, pamětní záznamy jsou typické pro knihy sentencí¹⁷⁴ a samozřejmě se zde nalézají testamenty, které patří do knihy kšaf^tů.¹⁷⁵ Tato pestrost zápisů je pravděpodobně dána tím, že v polovině 15. století a v první třetině 16. století nebyly v městské kanceláři ještě důsledně dodržovány věcné okruhy knihovních vkladů tak, aby byly zapisovány do různorodých knih. V této době se do již existujících knih zapisovaly věci všeho druhu s tím, že v některých případech byl jeden okruh knihovních vkladů primární.¹⁷⁶

Marie Kapavíková tak ve své studii uvádí 84 kšaf^tů nacházející se v první knize memorabilií z let 1462–1478, a z celkového počtu všech zápisů v knize tak kšaf^ty tvoří 6,97 %. Pro druhou knihu memorabilií z let 1480–1494 je to 49 kšaf^tů, přičemž procentuální zastoupení činí 4,28 %. Třetí kniha memorabilií z let 1495–1515 obsahuje pouze 8 kšaf^tů a z celkového počtu zápisů tak netvoří ani jedno procento (0,45 %). Ve čtvrté memorabilní knize z let 1515–1527 se dokonce nenachází ani jeden kšaf^t.¹⁷⁷ Tato skutečnost je dána tím, že byla v kutnohorské městské kanceláři již zaběhnutá praxe ve

¹⁶⁹ SOKA KH, AM KH, Kniha trhov^á 1424–1501, kn. č. 361, fol. 1r, 67r, 77v.

¹⁷⁰ M. KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy*, s. 107–108.

¹⁷¹ M. BISINGEROVÁ – V. VANĚK, *Pozdně středověké testamenty*, s. 212–213.

¹⁷² Nejstarší dochovaná kniha trhov^{ých} smluv sahá k roku 1424. (M. Kapavíková, *Kutnohorské radní knihy*, s. 117)

¹⁷³ Samostaně vedená kniha připovědí je od roku 1514. (M. Kapavíková, *Kutnohorské radní knihy*, s. 117)

¹⁷⁴ Kniha sentencí je samostaně vedená v městské kanceláři od roku 1467. (M. Kapavíková, *Kutnohorské radní knihy*, s. 117)

¹⁷⁵ Blíže o kšaf^tovních knihách níže.

¹⁷⁶ M. KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy*, s. 110.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 118.

vedení specializované knihy kšaftů založené od roku 1489. Ve druhé a třetí knize memorabilií se vyskytují testamentsy, které by měly být správně vedeny již ve specializované knize kšaftů. Proč byly kšafy zapisovány do knihy memorabilií není jasné. Pro lepší přehlednost počtů zápisů v prvních čtyřech knihách memorabilií se níže nachází přehledná tabulka převzatá ze studie Marie Kapavíkové: Kutnohorské radní knihy z let 1462–1527 a městská správa v tomto období.¹⁷⁸

Druh zápisů	Zápisy v letech							
	1462–1478		1480–1494		1495–1515		1515–1527	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
Různá jednání o dluhy (přiznání, splácení)	276	22,90	392	34,29	590	33,43	683	34,14
Jiná jednání o peníze (obligace)	77	6,30	75	6,73	165	9,36	398	20,44
Purkrechtní právo	0	0	12	1,05	37	2,09	29	1,49
Připovědi k majetku (k penězům)	269	22,32	161	14,10	162	9,18	10	0,51
Darování, odevzdání peněz a majetku	57	4,74	53	4,71	43	1,89	34	1,75
Smlouvy o majetek a peníze	40	3,32	92	7,96	197	11,17	207	16,22
Zapsání majetku	11	0,91	36	3,23	37	2,16	24	1,23
Rozdělení majetku	4	0,33	14	1,22	28	1,59	27	1,39
Odevzdání, propuštění, vzdání se práva k majetku	21	1,83	25	2,19	56	3,17	72	3,72
Zapsání peněz na nemovitosti	7	0,58	19	1,66	19	1,08	21	1,08
Trhy nemovitostí	7	0,58	20	1,75	17	0,96	50	2,37
Jiná jednání o majetek (nemovitosti, peníze)	37	3,07	55	4,81	79	4,48	43	2,21
Dohoda mezi sousedy (o stavební věci)	6	0,50	2	0,17	0	0	2	0,10
Širotčí záležitosti (peníze)	136	11,33	58	5,07	167	9,54	166	8,55
Svatební smlouvy	3	0,25	5	0,44	28	1,58	3	0,15
Kšafy	84	6,97	49	4,28	8	0,45	0	0
Poručenství majetku	28	2,32	15	1,31	30	1,70	75	3,86
Spory, rozsouzení (žaloby, pře, nařčení)	97	8,05	45	3,93	83	4,70	27	1,39
Rukojemství	45	3,73	15	1,31	20	1,13	71	3,65
Celkem	1205		1143		1765		1942	

Obr. 2 Tabulka s přehledem zápisů v knihách memorabilií z let 1462–1527

S tím rovněž souvisí knihy kutnohorských předměstí,¹⁷⁹ které právě mají ve svých zápisech určitou duplicitu s knihami kutnohorských memorabilií. Opět se objevují majetkoprávní záležitosti a méně často pak také testamentsy. Kšafy byly do knih předměstí zapisovány především z důvodu vlastní iniciativy testátora, který se pro lepší ujištění právní platnosti testamentu dožádal o zapsání do knihy předměstí. Dalším důvodem zapsání testamentu do knihy bylo předstoupení před rychtáře a konšele příslušného předměstí a jim ústně sdělil svou poslední vůli. Díky takto zavedené

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Konkrétně se jedná o tyto knihy: Kniha předměstí Cech 1493–1526 (1539), kn. č., 490; Kniha předměstí Hlouška 1555–1693 (1726), kn. č. 493; Kniha předměstí Kolmark 1462–1481, kn. č. 498; Kniha předměstí Pách 1511–1608 (1619), kn. č. 503. Jedná se o první dochované knihy tohoto typu.

kancelářské praxi by se tedy dalo očekávat, že kšafy kaňkovských obyvatel budou taktéž vedeny v knize předměstí pro Kaňk. Avšak v kutnohorském archivu není dochována žádná kniha pro kaňkovské předměstí ani nejsou žádné zmínky v pramenech o vedení těchto knih pro Kaňk.

Důvodem bylo, že hornické předměstí Kaňk od konce středověku kolísalo mezi samostatným postavením a úlohou kutnohorského předměstí. Kaňk tak vedl vlastní městské knihy.¹⁸⁰ Nejstarší dochované testamenty pro Kaňk nalézáme v památné knize z let 1492–1543, kterých se celkem nachází 8 z časového období 1493–1501 a jeden testament Bartoše z roku 1531.¹⁸¹ Při porovnání pamětní knihy s knihami kutnohorské městské rady dojdeme k závěru, že tyto knihy mají charakter zápisů velmi podobný. Proto nebyla potřeba vést knihy předměstí pro Kaňk jako tomu bylo u ostatních kutnohorských předměstí. I zde v kaňkovské pamětní knize nalézáme pestrost zápisů v podobě smluv přátelských, svatebních, trhových aj., přípovědi k dluhům, různé záležitosti ohledně sirotků, odkazy k záduší a v neposlední řadě testamenty. V roce 1505 vede kaňkovská kancelář samostatnou knihu testamentů, která obsahuje celkem 108 závětí, jimiž byli převážně testátoři spjati s dolováním. Kaňkovská kniha inventářů se nám dochovala až z pobělohorského období. Starší předchůdci se nám nezachovali. Celkově nízký počet testamentů a inventářů tak nedovoluje vyslovit bližší závěry.¹⁸²

Z diplomatického hlediska se v knihách kšaftů nachází opisy listinných testamentů, které tvoří pouze asi 5 %, dále opisy kšaftů sepsané vlastnoručně testátorem či jinou osobou (sousedem, písařem, notářem) a ústní porízení, která byla bezprostředně poté zapsána do knihy. Že se jedná o opis listinného testamentu, poznáme podle náležitostí, které k listině patří: „*Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice Amen. Poněvadž jest lidské přirození krátké, tak že což se časem děje, s časem miji, ale což jmá pevně a jisto býti, to se listy píše a pečetmi utvrzuje. Protož já Bartoš z Práchňan a na Horách Kutn[á]ch známo činím tímto listem přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude...*“.¹⁸³ Ústní

¹⁸⁰ M. BISINGEROVÁ – V. VANĚK, *Pozdně středověké testamenty*, s. 218.

¹⁸¹ Poslední vůle Bartoše se nenachází ani v knize testamentů ani v aktové sbírce. Svým obsahem nijak nevybočuje od ostatních testamentů. Do této knihy tak mohl být zapsán, protože ji měl písař zrovna po ruce a v předchozích letech se do ní testamenty zapisovaly. Nebo další možností bylo, že se jedná o testament písaře Bartoše, který ji tam sám zapsal. (SOkA KH, AM Kaňk, Pamětní kniha (1487) 1492–1558, kn. č. 26, pg. X.

¹⁸² M. BISINGEROVÁ – V. VANĚK, *Pozdně středověké testamenty*, s. 218.

¹⁸³ SOkA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 64v.

testamenty poznáme podle zmínce v sepsaném testamentu nejčastěji formulováno takto: „*Kšaft Maruši Perníkářky oustní...*“¹⁸⁴ nebo „*Kšaft Matěje Holata oustní 1619*“¹⁸⁵.

Rozbor dochovaných kšaftů a inventářů z kšaftovních knih, knihy inventářů a aktové sbírky

3.1. **Kniha kšaftů 1489–1544**

Jedná se o úřední knihu o velikosti 22 x 32,5 cm. V testamentech nacházející se v aktové sbírce můžeme nalézt odkaz na tuto knihu, např. v testamentu Kateřiny z Hostovic v následující podobě: „*Testamentorum G15*“¹⁸⁶. Zajímavostí je, že tato kniha není nijak barevně odlišená od knih následujících, proto se lze domnívat, a to i na základě výše zmíněných knih memorabilií a jejich vývoje, že se jedná nejstarší vedenou specializovanou knihou pro vedení zápisů testamentů. Vazba je novodobá světlehnědá celokožená, vyzdobená linkami, rytinami a mosaznými sponami. Na vnitřní straně zadních desek nacházíme poznámku o provedené restauraci v roce 1971 Krajskou konzervační dílnou v Říčanech. Poškozená folia byla vyspravena ručním papírem. Filigrány jsou v knize dva.

První filigrán se nachází pouze na foliu 2 a má podobu dvouocasého lva s korunou na hlavě a v drápech drží žezlo a jablko. Druhý filigrán je od folia 3 a nacházíme jej až do konce knihy. Filigrán má podobu pastýřského klobouku, pod nímž se uprostřed nachází majuskulní litera P.¹⁸⁷ První zápis pochází z 26. října 1489 a zároveň se jedná o nejstarší kšaft v knize. Poslední zápis v knize byl učiněn 13. srpna 1544 a nejmlaší kšaft je datován k 5. únoru 1543. Tato kniha je psána česky s výjimkou dvou latinských testamentů (folio 26r a 56r) a testamentu Heleny Koldofferinové, jejíž závěť je dvojjazyčná. Nejprve je psán testament v českém jazyce a pod ním je tentýž zápis napsán v jazyce německém (folio 99v–100r).

Celkem se zde nachází 11 písářských rukou. Prvním písářem byl bakalář Jiří Vajs, Matouš, bakalář, Mikuláš Býtešský, Jindřich z Chocemic, Jakub Velvar, Pavel Vlašský

¹⁸⁴ Tamtéž, *Kniha kšaftů 1578–1612*, kn. č. 405, pg. 263.

¹⁸⁵ Tamtéž, *AM Kaňk, Aktová sbírka*, č. 297.

¹⁸⁶ Tamtéž, *AM KH, Aktová sbírka*, č. 476.

¹⁸⁷ Bližší informace ohledně provenience filigránu aj. se nacházejí v následující tabulce s vyobrazením příslušného filigránu.

ze Sionu, mistr Pavel Vodolínský, Jeroným Melhauzský, Jan Šatný, Václav Šatný¹⁸⁸, který je pouze písařem dodatečných a pozdějších přípisů k testamentům a neznámá písařská ruka, kterou nebylo možné zařadit.

Kniha má celkem 347 folií. Foliace je novodobá, psaná obyčejnou tužkou. Avšak vedle této novodobé foliace se nachází foliace dobová, psaná inkoustem. Foliace má podobu písmene a za ním následuje příslušné číslo, např. K3 nebo h2. Tato foliace má svůj vlastní systém značení, který je v souladu se jmenným rejstříkem nacházejícím se na posledních foliích 328r–347r. Rejstřík je řazen abecedně podle jmen testátorů nikoliv podle jejich příjmí. Ke každému jménu je pak přiřazena dobová foliace. Tento jmenný rejstřík byl sepisován postupně, na jejímž sestavování se podílelo 6 písařských rukou.

V knize taktéž nacházíme grafické značky v podobě nebo ruky s nataženým ukazováčkem.¹⁸⁹ Jednalo se o běžnou orientační písařskou pomůcku.¹⁹⁰ Na foliu 142v je dokonce nakreslen lidský obličej, který se nacházel ve smyčce první litery J. Pravděpodobně se jedná o nějakou ozdobu, než o pomůcku. Na foliu 326v je tužkou napsán přípisek z roku 1847, který obsahuje tuto informaci: „*Pročetl a poznamenáními opatřil v měsíci únoru 1847 Petr ml. Veselský, toho času ředitel kostelní hudby, zde na Horách Kutných.*“ Tento Petr ml. Veselský provedl obyčejnou tužkou foliaci, očísloval jednotlivé testamenty, provedl přepis jmen testátorů a také přepsal jména kostelů a výši záduší, která jim byla v poslední vůli odkázána. Avšak u těchto přepisů se nachází mnohé chyby. Úprava zápisů testamentů je nejednotná. Zpravidla bývá u zápisu uveden nadpis v podobě „*kněze Mikuláše kšaft*“,¹⁹¹ „*Kšaft Šťástky Jana*“¹⁹² nebo takto „*Anna Bartošová*“¹⁹³ a následně začíná intitulace případně invokace. Toto schéma není důsledně dodržováno. Nadpis se nad testamentem nemusí objevit a text testamentu může rovnou začít intitulací či invokací. Invokační formule se v této knize nachází zřídka.

¹⁸⁸ S jeho rukopisem se setkáváme již v této knize kšaftů z let 1489-1544 a to konkrétně na foliích 303v a 314v, kde sepsal ke každému testamentu přípisek (kvitance) k roku 1558.

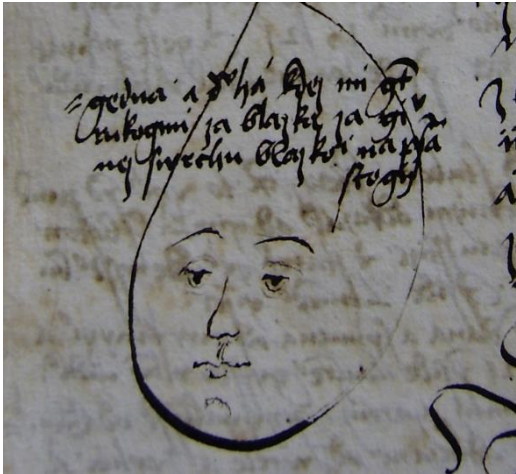
¹⁸⁹ Tato zobrazení se konkrétně nacházela na foliích 34v, 54v, 85v, 101v, 121r a 199v.

¹⁹⁰ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Ke komunikaci měst v době předbělohorské (Korespondence mezi Novým Městem pražským a královskými městy středního Polabí)*, Hradec Králové 2007, s. 99.

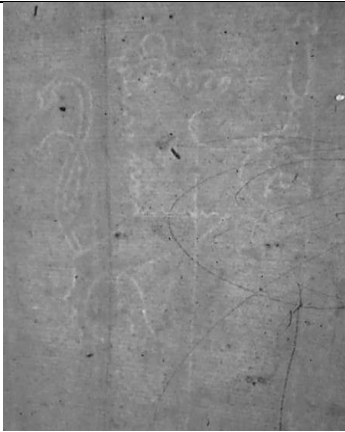

¹⁹¹ SOkA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489-1544, kn. č. 403, fol. 92r.

¹⁹² Tamtéž, fol. 109r.

¹⁹³ Tamtéž, fol. 71v.

Obr. 3 Vyobrazení lidského obličeje¹⁹⁴

filigrán	motiv	papírna	Briquet	Piccard
	korunovaný dvouocasý lev ve skoku doleva držící jablko a žezlo	neznámá	—	—
	pastýřský klobouk s literou P	pražská papírna	č. 3446	—

Tab. 2 Filigrány pro kn. č 403

¹⁹⁴ Tamtéž, fol. 142v.

3.2. **Kniha kšaftů 1544–1584 (1601)**

Taktéž se jedná o městskou úřední knihu, již druhou v pořadí kšaftovních knih nesoucí název *Liber rubeo testamentorum*. Že se jedná o tuto knihu poznáme např. z kšaftu Jana Nouzy: „*registratum testamentorum rubeo C4*“¹⁹⁵. O velikosti 22 x 33 cm. Kniha je celkem zachovalá a má novodobou vazbu se světlehnědými koženými deskami. Na vnitřní straně zadních desek se nachází poznámka o provedeném restaurování Konzervační dílnou Státního oblastního archivu v Praze z června roku 1984. Papír je velmi špinavý a poškozený, zvláště jsou poškozeny první a poslední listy. Písmo je zkorodované, místy vypadává. Tato zkorodovaná místa a potrhané okraje byly vyspraveny japonským papírem. Poškozené folie 663–669 byly laminovány.¹⁹⁶ Filigrán má podobu kráčejičího medvěda s vyplazeným jazykem a poštovní trubkou nad zadní částí hřbetu.¹⁹⁷ Tato kniha je psána česky. První zápis pochází z 19. května 1544 a nejstarší zaznamenaný kšaft v knize je z 16. září 1542. Poslední učiněný zápis je z 11. července 1601 a nejmladší kšaft je datován k 24. lednu 1577. Písařů v druhé knize kšaftů bylo také 11. Patřili by sem Jeroným Melhauzský, Jan Šatný, Mistr Pavel Vodolínský, Václav Šatný, který již sepisoval testamenty, dále Mistr Jan Tapin, Jan Veverín Písecký, Jindřich Trnka, Pavel Hraběšinský, jeden neznámý písař, Mistr Václav Didaktus¹⁹⁸, jehož písařská ruka se objevuje pouze jako písařská ruka přípisů (kvitancí) za samotným zněním testamentu, a Ondřej Hubáček, jehož rukopis se nachází pouze na posledním listu této knihy. Jedná se o folio z roku 1601.

Kniha má celkem 670 pagin a je nověji paginována inkoustem. Kromě paginace je kniha dobově foliována stejným způsobem jako tomu bylo u předešlé kšaftovní knihy. Rejstřík se nachází vpředu knihy na paginách 3–24 a vznikl postupně, na jehož sestavení se podílely 4 písařské ruce. Je řazen abecedně, opět podle křestních jmen testátorů. Ke každému jménu je přiřazena dobová foliace, pod kterou daný testament hledat. Avšak ani u tohoto rejstříku není rozlišována přední a zadní strana folia.

V knize se taktéž nachází zobrazení ruky se vztyčeným palcem, nataženým ukazováčkem a prostředníčkem, pouze s nataženým ukazováčkem a prostředníčkem, a

¹⁹⁵ Tamtéž, Aktová sbírka, č. 1183.

¹⁹⁶ Viz zpráva Restaurační dílny SOA Praha na zadních deskách knihy kšaftů 1544-1584 (1601).

¹⁹⁷ Vyobrazení filigránu s bližšími informacemi se nachází v následující tabulce.

¹⁹⁸ S jeho rukopisem se můžeme setkat na paginách 73(první přípisek), 153, 337, 373, 381, 385, 395, 411, 505, 659 (poslední přípisek). Tento písař v knize č. 404 neseřpsal žádný testament.

nakonec se vztyčeným palcem a nataženým ukazováčkem.¹⁹⁹ Podoba zápisů testamentů je víceméně stejná jako u předchozí kšaftovní knihy. Obě dvě kšaftovní knihy²⁰⁰ v dispozici zmiňují nejprve hmotné statky, tedy hotové peníze, domy, zahrady, dluhy aj. Zmínky o odkazu duše bohu jsou ojedinělé, mnohem častěji se objevují v knize kšaftů z let 1578–1612. Invokační formule se zde nachází častěji než u předchozí kšaftovní knihy.

Obr. 4 Varianty vyobrazení ruky²⁰¹

¹⁹⁹ Tato zobrazení se konkrétně nachází na paginách 435, 628 a 629.

²⁰⁰ Kšaftovní kniha z let 1489–1544 a kšaftovní kniha z let 1544–1584 (1601).

²⁰¹ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601). kn. č. 404, pg. 435, 628 a 629.

filigrán	motiv	papírna	Briquet	Piccard
	doleva kráčející medvěd s vyplazeným jazykem a poštovní trubkou nad zadní částí hřbetu	zhořelecká papírna	č. 12356	—

Tab. 3 Filigrán pro kn. č. 404

3.3. Kniha kšaftů 1578–1612

Třetí a zároveň poslední v pořadí kutnohorských kšaftovních knih do roku 1620 s názvem *Liber albus testamentorum* uvedený na prvním listu této knihy. Je o velikosti 25,5 x 39 cm a patří tak mezi největší městské úřední knihy kšaftů v tomto časovém období. Má původní vazbu, která je složena z papírových desek potažených světlou kůží s ornamenty. Tato kšaftovní kniha neprošla konzervační dílnou, což je zřejmé především u této vazby, která je značně poškozená, zejména její zadní část. Zajímavostí je, že tato kniha nemá ani na jednom foliu filigrán. Tato skutečnost může být vysvětlena tím, že jednotlivé archy byly rozřezány na menší, filigrán se tak mohl nacházet na jiné části papíru, které pak nebyly použity jako listy do této knihy. Kniha je psána celá česky. První zápis je z 20. ledna 1578 a nejstarší testament v knize pochází z 25. srpna 1570. Poslední zápis uvádí 10. září 1612 a nejmladší kšaft je datován k 28. března 1612. Písařských rukou se zde nachází celkem 9. Jedná se o tyto písaře Jan Veverín Písecký, Pavel Hraběšinský, Bohuslav Šatný, Pavel Girkonis Litomyšlský, Jan Vodňanský, Václav Vodička Horažďovský, mistr Jan Benicius, Jiřík Tříška a Jan Piscis.

Stejně jako u předchozí knihy kšaftů i zde jsou stránky paginovány a má celkem 748 pagin. Vedle této paginace je taktéž dobová foliace. Její systém je stejný jako u předchozích dvou knih. Vedle litery z abecedy následuje arabská číslice udávající pořadí listu v daném oddílu. Všechna čísla jsou psána arabsky s výjimkou číslice 1, která může být zaměňována s literami -i a -j. Rejstřík jmen testátorů se nachází na konci, za testamenty, na paginách 705–738. I tento rejstřík byl sepsán postupně, podílelo se na něm

5 písarských rukou. Taktéž je rejstřík řazen abecedně podle křestního jména testátora. Stejně tak je ke každému jménu přiřazena dobová foliace, jako tomu bylo u předchozích knih, a ani zde není rozlišována přední či zadní strana folia.

I zde se nachází zobrazení ruky se vztyčeným palcem a nataženým ukazováčkem a pouze s nataženým ukazováčkem.²⁰² Co se týká úpravy zápisů, ta je mnohem ustálenější než u předchozích dvou knih. Nadpisy jsou mnohem zdobnější a stejně tak i první iniciála jména testátora. Pravidelně se u testamentů vyskytuje invocace a taktéž datace se zpravidla objevuje na konci kšaftu, jen výjimečně na začátku. Stejně tak se na konci závěti již pravidelně objevuje informace o konfirmaci tedy stvrzení, ale také již o publikaci tedy zveřejnění. V některých případech se můžeme u testamentu dočíst i o vysvědčení. V knize se nachází, stejně jako u předešlých knih, nepopsané stránky, které měly pravděpodobně sloužit k možným dodatkům k testamentu. Větší mezera se nachází od paginy 448–514 kdy je 66 stran nepopsaných. V knize se taktéž nachází vložené listy, které jsou zpravidla svázané ke knize. První pagina má shrnutý list, na němž se nachází latinský text: „*Albus Iorimus*²⁰³ *Testamentorum. Testamentum nihil aliud est quam voluntatis nostrae iusta sententia de es, quod quis post mortem suam fieu velit. Dictum quasi testato mentis etc. ab anno 1578 usque ad annum 1608.*“ A pod tím je na stvrzení přitištěná kutnohorská městská pečeť.

3.4. **Kniha testamentů 1505–1591 (1701)**

Jedná se o úřední knihu tentokráte pro předměstí Kaňk. Kniha je o velikosti 11 x 33 cm. Je to první a jediná kniha testamentů pro toto časové období. Vazba knihy je původní s kovovými háčkovými sponami. Jedná se o dřevěné desky potažené kůží, kdy přední deska je odtržena. Desky jsou poškozené, avšak zbytek knihy je vcelku zachovalý. Filigrány jsou v knize dva. První je nižší tiára zakončená křížem a druhý má podobu volské hlavy, z níž vychází hůl zakončená křížem, kolem hole se nachází obtočený had.²⁰⁴ Tato kniha je psána česky. První zápis v knize pochází ze 7. května 1505 a nejstarší testament je z 14. března 1504. Poslední zápis v této knize je z 28. dubna 1591 a nejmladší

²⁰² Tato zobrazení se konkrétně nachází na paginách 201 a 214.

²⁰³ Význam slova není znám.

²⁰⁴ V následující tabulce jsou uvedeny bližší informace k oběma filigránům.

testament se datuje k 6. prosinci 1590²⁰⁵. Druhou linii zápisů tvoří roky 1683–1701. Co se týče písařských rukou v této knize, jejich identifikace s konkrétním písařem je mnohem složitější. Písařů do knihy zapisovalo celkem 9, z nichž s větší jistotou můžeme určit písaře Jana, Valentina Senožatského a Zikmunda Brodského. U ostatních písařských rukou to jsou dohady a hypotézy.²⁰⁶

Jedná se o první knihu testamentů, která se nachází ve fondu Archiv města Kaňk. Mezi první kutnohorskou knihou kšaftů založenou v roce 1498 a kaňkovskou knihou testamentů vedenou od roku 1504 tak není příliš velký časový rozdíl. Proto můžeme předpokládat, že se bude jednat o první k tomuto účelu vedenou specializovanou městskou knihu. Tuto domněnku nám potvrzuje i dochovaná pamětní kniha z let (1487) 1492–1558,²⁰⁷ kterou můžeme označit za předchůdce knihy testamentů. Nalézáme v ní celkem 8 testamentů z let 1493–1531.²⁰⁸ Dalším ukazatelem, že se jedná o první knihu testamentů je níže zmíněná podobnost zápisů s první kutnohorskou knihou kšaftů.

Kniha obsahuje celkem 132 folií. Do folia 86 je kniha dobově foliována inkoustem, avšak toto foliování nebylo důsledné a některé listy musely být znovu foliované. Od folia 87 je kniha novodobě foliována obyčejnou tužkou. Rejstřík se nachází mezi folii 120r–124v a vznikl postupně v průběhu let, na jehož sestavení se podílelo 5 písařských rukou. Také je řazen abecedně, opět podle křestních jmen testátorů. Ke každému jménu je přiřazena dobová foliace, pod kterou daný testament hledat. Takže kšafy psané odzadu knihy nemají u sebe příslušné číslo dobového folia, ale je u nich v latinském jazyce zmínka, na kterém listu odzadu knihy se nachází, např. Jakub Hlubinský *aa finem haec libri* nebo Pavel Kovář *i finem haec libri*. I přesto se v rejstříku nenachází všichni testátoři, např. Filip z Jihlavy (fol. 129v) v rejstříku není zmíněn. Kniha obsahuje prázdná folia a na foliu 86v se nachází obyčejnou tužkou psaná poznámka: „*Pět listů vyříznutých. Hejnic*“. Vyříznutých listů je v knize víc, např. mezi folii 127v a 128r došlo k odtržení 3 listů, které jsou taktéž okomentovány „*Opět tři listy vyříznuty. Hejnic*“.²⁰⁹

²⁰⁵ V roce 1591 došlo k jeho stvrzení městskou radou. Jedná se o poslední zápis z doby předbělohorské.

²⁰⁶ Více v kap. Paleografický rozbor.

²⁰⁷ SOkA KH, AM Kaňk, Pamětní kniha (1487) 1492–1558, kn. č. 26.

²⁰⁸ K roku 1531 je zaznamenán pouze jeden testament, a to kšaft Bartoše, který je zmiňován výše. Jinak jsou všechny testamenty v památné knize vedeny do roku 1501.

²⁰⁹ Tyto novodobé přípisky se nacházejí na foliích 86v a 127v.

Celkově tato kniha působí nepřehledně a zpočátku se v ní hůře orientuje z důvodu obnovení zápisů v letech 1683–1701. Tyto zápisy jsou však různorodého charakteru. Nacházíme zde informace o obecních nákladech, rejstříky obecních příjmů, ale také sirotčí počty, apod. Díky dodatečným zápisům, které se vyskytují všude často i bezprostředně po testamentu, tak zpřehledňují původní agendu. Primárně se tedy jedná o knihu testamentů. Kromě samotných kšaftů, zde můžeme v jednom případě nalézt i inventář, kdy po testamentu Petra Šmelíře následuje popsání jeho statku. Ale také se zde mohou nalézat sirotčí počty, rejstříky dluhů a různé smlouvy, např. svatební, přátelské nebo informace ohledně rukojemství. To vše testament mohlo doplňovat, příp. se jednalo o výňatek z poslední vůle, který byl z nějakého důvodu důležitý zapsat a uchovat. Co se týče samotných zápisů, jejich úprava je podobná s první kutnohorskou knihou kšaftů z let 1489–1544.

Teprve od 20. let 16. století se začíná u testamentů objevovat invokace. Zhruba ve stejnou dobu bývá datace pozvolna nahrazena intitulací, avšak datace v podobě nadpisu zůstává až do 50. let 16. století. Testament, který měl v nadpisu dataci, ji také mohl mít i na konci testamentu. Datace tak testament uvozovala, ale také i ukončovala. Intitulace, zpravidla složená ze jména a příjmi, je nejprve pouze zvýrazněna oproti běžnému textu až se postupem času přesouvá do pozice nadpisu, např. *kšaft Anny Marštalecký*. A datace je tak definitivně na konci testamentu. Takto psané testamety jsou běžně užívané od 60. let 16. století, avšak setkat se s nimi můžeme již v 50. letech. Zhruba od 40. let a pravidelně pak od 70. let 16. století se u každého testamentu objevují informace o jeho konfirmaci, ale nejsou zde zmínky o publikaci. Stejně tak je zajímavý odkaz duši bohu, který je především typický pro třetí kutnohorskou knihu kšaftů z let 1578–1612, zde se tento odkaz nevyskytuje. Nevyskytují se zde žádné grafické značky. Jak již bylo zmíněno, v knize testamentů jsou také kšafy psané odzadu knihy a to od počátku 16. století. První zápis na posledním foliu začíná právě rokem 1504 a je tak o rok starší než první zápis na prvním listě této knihy.

Vzhledem k nedostatečnému pramennému materiálu a studií věnující se kaňkovskému prostředí a kanceláři nám nedovoluje vyslovit bližší závěry.

filigrán	motiv	papírna	Briquet	Piccard
	tiára zakončená křížem	papírny ve městech Steinach, Ulm, Aušpurk; papírny ve městech Vídeň, Feldkirch, Innsbruck, Fragenstein	č. 4912	č. 53918, č. 53919, č. 53921, č. 53922, č. 53923, č. 53927
	volská hlava na holi zakončená křížem, kolem níž se ovíjí had	papírny ve městech Mnichov, Urach, Ulm	č. 15392	č. 71235, č. 71236

Tab. 4 Filigrán pro kn. č. 82

3.5. **Kniha inventářů 1596–1626**

Kniha inventářů se také řadí mezi městské úřední knihy. Její rozměry jsou 21,5 x 33,5 cm. Vzhledem k tomu, že nejstarší dochovaný inventář pro sledované období je z roku 1511 a až pro rok 1595 je to celkem 73 inventářů v listinné podobě nacházející se v aktové sbírce. Je otázkou, zda neexistovala starší kniha kšaftů. Na některých listinných inventářích můžeme vidět od 60. let 16. století poznámku *ingrossatum*, což znamená, že byl inventář přepsán do příslušné knihy. Bohužel není tato poznámka blíže určena. Není zde uvedeno, do jaké knihy ani na jaké folio. Zda tedy skutečně existovala kniha inventářů z dřívějších let není jisté. Jisté je jenom, že některé inventáře před rokem 1596 byly

ingrosovány do některé městské knihy. Do knih kšaftů to nebylo, neboť při bližším studiu těchto knih to můžeme vyvrátit. Tato kniha inventářů je tak s největší pravděpodobností nejstarší dochovanou nikoliv vedenou knihou.

Knih je zachovalá a má novodobou vazbu, na jejíž vnitřní straně zadních desek se nachází poznámka o provedené restauraci z roku 1973 Krajskou konzervační dílnou v Říčanech. Původní vazba měla pergamenový obal nyní nahrazený celoplátěnými deskami zelené barvy. Poškozená folia byla vyspravena škrobem s přídavkem phenolu. Filigránů se v této knize nachází celkem 8. První filigrán má podobu dvou kruhů. Menší kruh nacházející se vně většího kruhu obsahuje písmeno Z a vně menšího kruhu po obvodu je zobrazen invokační kříž a nápis ZITTAU. Druhým filigránem je ježek, který se může také objevovat s doprovodným motivem v podobě květiny umístěné nad hřbetem zvířete. Dalšími filigrány byly orel s korunou a s roztaženými křídly nebo čtvrcený erb, v jehož 1. a 4. poli byl zobrazen ježek a v 2. a 3. poli dvouocasý lev, taktéž ale mohlo dojít k jejich vzájemné záměně. Dále se zde nachází erb a v něm je zobrazena kotva, nebo erb s dvouocasým lvem, kruhový filigrán, v kterém vidíme sv. Petra s klíčem nebo filigrán v podobě městských hradeb s bránou stojící samostatně nebo v kruhu.²¹⁰ I zde se nachází vložené inventáře a jiným doprovodný materiál, které byly ke knize dodatečně svázány. Díky tomu se v knize nachází takové množství filigránů. Tyto dodatečné vklady mohou mít dobovou foliaci, avšak není to pravidlem. K inventáři Davida Herfforta na fol. 278v je dokonce přiložen opis jeho testamentu.

Tato kniha je psána česky s výjimkou názvů cizojazyčné literatury. První zápis pochází z 10. února 1596 a poslední zápis je z 30. září 1626. Co se týče písařů, těch je tu celkem 9. Patří sem mistr Jan Benicius, Jiřík Tříška, Melichar Colidius Solnický, Ondřej Hubáček, Jiřík Hrdík, Jakub Aunešovský, Jan Piscis, Jan Kalous a mistr Petr Capon Netovický. Foliace je novodobá, psána obyčejnou tužkou a má celkem 552 folií. Vedle toho je kniha dobově foliována stejným způsobem jako tomu bylo u předchozích kšaftovních knih. Avšak tato dobová foliace není důsledně dodržována na rozdíl od ostatních. Nachází se zde číselné mezery v jednotlivých oddílech. Prázdná folia jsou někdy očíslována někdy ne. Stejně tak dochází k duplicitnímu označení, některá folia se tak nachází dvakrát.

²¹⁰ Bližší informace k filigránům viz následující tabulka.

Tento případ je např. u D29, I7, I20, I23, P15 a P26. Taktéž konkrétně u oddílu I je číselné pořadí zpřeházené. A oddíl F16–23 dokonce částečně zasahuje do oddílu D. Foliace začíná literou A a končí literou R, opět s výjimkou litery Ch a taktéž dochází k záměně litery I s literou J. Oddíl A má 23 folií, oddíl B 24 folií, oddíl E 31 folií a oddíly C, D, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P a Q obsahují 30 folií. Poslední oddíl R má jako jediný pouze 12 folií. Všechna čísla jsou psána arabskými s výjimkou číslice 1, která může být zaměňována s literami -i a -j. Rejstřík jmen testátorů vznikl postupně, na jehož sepsování se podílelo 5 písařských rukou. Nachází se hned na začátku knihy, a to na foliích 2r–4v. Na foliu 2r se nachází nadpis nad jmenným rejstříkem v tomto znění: „*Index Inventarii ab Anno 1596 usque ad Annum 1623 secundum alphabeti lit.*“ Řazení je abecední podle křestních jmen testátorů a stejně jako u předešlých knih, i zde je ke každému jménu přiřazeno dobové folio. Zobrazení ruky se v této knize nenachází, avšak nachází se tu symboly pro muže ♂ a ženu ♀ a také je zde zajímavý symbol připomínající čertovské vidle a k tomu doprovodný přípisek **verte ovide signum.**²¹¹

Inventáře byly psány zcela zběžně a bez jakéhokoliv nároku na krasopis. Taktéž není zcela jasné, zdali se zapisovalo do knihy ihned na místo inventarizace nebo zda se přepisoval inventář do knihy až dodatečně, neboť úprava zápisů je nejednotná a často se stává, že daný inventář není psán souvisle za sebou, ale až s několikastránkovým odstupem nebo dodatky k předchozímu inventáři se nachází u inventářů následujících. Často je proto uvedené dobové folio k patričnímu zápisu, aby bylo zřejmé, k jakému inventáři vlastně patří. Ani zde nejsou zápisy řazeny chronologicky. Předchůdce knihy inventářů pravděpodobně žádný není. V první knize testamentů můžeme nalézt kšafty spojené s výčtem majetku, avšak tento případ je ojedinělý. Inventáře byly sepsovány především po smrti testátora a v aktové sbírce se nalézají již od roku 1511. Pořízené inventáře měly sloužit jako podklad pro okamžité či budoucí rozdělení majetku mezi dědice, nebo městu či panovníkovi v případě odúmrti. Vzhledem k tomu, že se jednalo o procedurální záležitost, městské kodifikace nevěnovaly inventarizaci takovou pozornost jako testamentární praxi.

Teprve Koldínův zákoník z roku 1579 se věnuje otázce sepsání inventářů a v kterých případech lze k tomu přistoupit.²¹² Pravděpodobně teprve poté je v kutnohorské

²¹¹ Tato zobrazení se konkrétně nachází na foliu 528r, 529r a 531v.

²¹² Viz více v kap. Inventární praxe.

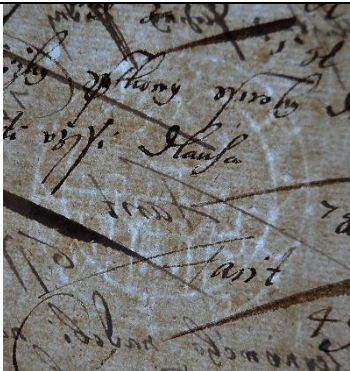
městské kanceláři založena první kniha inventářů z let 1596–1626. K sepsání inventářů docházelo především z vlastní iniciativy dědiců, kteří měli obavu, že pohledávky na majetku převýší samotnou hodnotu odkázaného dědictví. Dále docházelo k inventarizaci, např. sirotčího majetku, pozůstalosti, která připadla městu jako odúmrt' nebo měl také inventář zachytit situaci spojenou s kriminálními delikty. Popisován tak mohl být majetek v domě, kde došlo k vraždám, krádeži aj. Nebo pokud byl nebožtík velkým dlužníkem soukromým osobám, cechům nebo samotnému městu.²¹³

Tab. 5 Filigrán pro kn. č. 410

filigrán	motiv	papírna	Briquet	Piccard
	dva soustředěné kruhy, menší vnitřní kruh obsahuje literu Z a po obvodu vnějšího většího kruhu je zobrazen invokační kříž a nápis ZITTAU	žitavská papírna	—	č. 30632, č. 30633
	orel s korunou, jehož hlavy hledí do stran a jsou navzájem odvrácené a srdcovitým štítem na hrudi, v němž je zobrazena pětilistá růže	papírna Oberwölz	č. 263	—

²¹³ M. HRUBÁ, „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle“, s. 249–251.

	<p>samotný ježek, ježek s květinou, čtvrcený erb, v jehož 1. a 4. poli je zobrazen ježek a v 2. a 3. poli dvouocasý lev</p>	<p>jihlavská papírna – Stará Hora</p>	<p>č. 12 453, č. 12 454, č. 12 459, č. 12 460, č. 12 462, č. 12 463</p>	<p>č. 85533, č. 85534</p>
	<p>renesanční erb s vobrazením oštěpu</p>	<p>Doubrovice u Brna papírna</p>	<p>č. 965</p>	<p>—</p>

	<p>lev ve skoku doprava v renesančním erbu a nápisem Görlitz</p>	<p>zhořelecká papírna</p>	<p>—</p>	<p>—</p>
	<p>sv Petr s klíčem v kruhu</p>	<p>papírna v Dušníkách</p>	<p>č. 7615</p>	<p>—</p>
	<p>dvě věže s bránou</p>	<p>krumlovská papírna</p>	<p>č. 15936, č. 15947, č. 15953</p>	<p>č. 102476, č. 102507</p>
	<p>městské hradby v kruhu s opisem</p>	<p>neznámá</p>	<p>—</p>	<p>—</p>

3.6. Testamenty a inventáře z aktové sbírky Kutné Hory a Kaňku

V aktové sbírce pro Kutnou Horu se nachází celkem 900 jednotlivin. Z toho je 773 testamentů a 127 inventářů. V aktové sbírce Kaňku se vyskytuje 12 testamentů a 1 inventář připojený k poslední vůli. Převládající jazyk je český s výjimkou německého inventáře Jiříka Fristla od Bakalářů a německých testamentů Matěje Tregla, Marcuse Rudloffa z Jáchymova, Voršily (Uršuly), manželky Wolffa Dirzena a Rudolfa Braitenbacha z Rosenthalu.²¹⁴ Taktéž se mohou vyskytovat převážně v inventářích soupisy cizojazyčných titulů knih. Nejstarší datovaný kutnohorský testament pochází z 2. prosince 1504 a nejmladší je z 10. prosince 1620. Nejstarší kutnohorský inventář je z 1. srpna 1511 a poslední pochází z 23. prosince 1620. Nejstarší kaňkovský testament je z 1. května 1527 a nejmladší je z 8. či 15. listopadu 1619. Kaňkovský inventář je pouze jeden datovaný k 6. prosinci 1583.

Filigránů je v aktové sbírce ponejvíce. Nachází se zde zhruba 57 druhů, avšak řada z nich je těžko rozpoznatelná v důsledku opotřebovaného vzoru filigránu, který se tak špatně otiskl na papír, např. filigrán s lilii posazená na zdobném renesančním erbu, v jehož poli je těžko rozpoznatelný motiv.²¹⁵ Také se často stávalo, že byl papír přepůlen přes filigrán a tak se ho na papíře nacházela pouze různě veliká část. Nejčastější druh filigránu je ježek s květinou nebo bez ní a mezi nejvariabilnější filigrány patří tiára, která má několik typů a variant, např. vyšší, nižší tiára zakončená větším nebo menším křížem, nebo bez křížku či zakončená s hvězdou, ale i bez ní.²¹⁶ Dále by sem patřili modifikace volské hlavy, z níž vychází hůl zakončená křížem i bez něj, někdy obtočená hadem²¹⁷; pastýřský klobouk a nad ním může být zobrazena hvězda nebo kříž²¹⁸; různé modifikace orla či orlice²¹⁹; kráčející medvěd a kráčející kanec v nepatrných odlišnostech²²⁰; říšské jablko s křížem a jeho varianty²²¹; váhy v kruhu a nad nimi hvězda²²²; hradby²²³; filigrány s literami samostatně stojící, např. litera G, P nebo skupina liter GBT²²⁴; varianty kotvy

²¹⁴ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2494, č. 2685, č. 4601, č. 5606 a č. 6235.

²¹⁵ Tamtéž, č. 6306.

²¹⁶ Tamtéž, č. 127, č. 1263 a č. 56, č. 145, č. 696.

²¹⁷ Tamtéž, č. 145, č. 337 nebo č. 550.

²¹⁸ Tamtéž, č. 187, č. 1081 nebo č. 1344.

²¹⁹ Tamtéž, č. 1103, č. 2627, č. 3451, č. 6131 nebo č. 6226.

²²⁰ Tamtéž, č. 777, č. 1134, č. 1163, č. 1466, č. 1536 nebo č. 1629.

²²¹ Tamtéž, č. 178, č. 477, č. 783 nebo č. 1200.

²²² Tamtéž, č. 682, č. 1194 nebo č. 1271.

²²³ Tamtéž, č. 756, č. 3769 nebo č. 4497.

²²⁴ Tamtéž č. 856, č. 2630A nebo č. 6754A. Poslední zmíněný filigrán GBT je filigrán užívaný v 19. století. Jedná se o papír, na který Otakar Hejnic poznamenal ony dva opisy testamentů.

v kruhu a nad ní šestihrotá hvězda²²⁵; zdobený kruh a v něm sv. Petr s klíčem²²⁶; dva soustředné kruhy, menší kruh se nachází vně většího kruhu a obsahuje písmeno Z a vně menšího kruhu po obvodu je zobrazen invokační kříž a nápis ZITTAU²²⁷. Taktéž jsou zde hojně zastoupeny různé štíty (gotické, renesanční, barokní), které mohou být dělené, půlené, čtvrcené a mají různé motivy (zvířecí, rostlinné aj.). Např. erb s lipovými listy, erb s motivem jelení hlavy a na erbu posazená koruna, čtvrcený erb, v jehož 1. a 4. poli je zobrazen ježek a v 2. a 3. poli dvouocasý lev nebo půlený erb kolčí.²²⁸ Mezi nejméně užívané filigrány patří páv, kolo, zdobený kruh a v něm vyobrazeny dva klíče, kohout s korunou a rybou, nebo samostatně stojící kohout s korunou v erbu, ale i bez něj.²²⁹²³⁰ Psací látkou testamentů a inventářů je zpravidla papír pouze v případě poslední vůle Kateřiny, sestry neb. Elišky Jandové²³¹ a dodatku k té poslední vůli se jedná o pergamen. Tyto dvě listiny jako jediné měly pečeť přivěšenou nikoliv přitištěnou.

Co se týká písařů, těm se podrobněji věnuje kapitola kutnohorští a kaňkovští písaři kšaftovních knih a knihy inventářů. Písařských rukou se v aktové sbírce nachází celkem 77. Kromě již výše zmiňovaných písařů, jejichž rukopis se nachází jak ve specializovaných městských knihách, tak také v aktové sbírce, se zde vyskytuje řada různých písařských rukou. Patřili by sem např. Brikecí z Licka, Jan Šturm, Jiřík Budínský, Martin Dašický, Jakub Brodský, Jan Agatonis Pražský, Ondřej Brtnický (Brtníček), Daniel Šlenic, Kuba Mlynář, Jan Brožek, Václav Hutrajtět, Pavel Skřivan, Václav Judex, Cyprián Velvar, Ezechiel Didaktus, Mikuláš mladší Vodňanský, Jakub Skřivan, Jan Vojtěchův, Jan Kouřimský, Albrecht Polák, Jan Drahoslav Okanský, Jeroným Karlovský z Lochovic, Václav Tabelig, Štefan Hodoušek Ronšperský, Jan, místopísař (Joannis subnotarius) a Václav, hloušecký písař. Taktéž se zde nacházejí dva němečtí písaři Georgio Offenbacher a Adalbertus. Testamenty sepisovali i dvě církevní osoby kněz Jan, farář ze Špitálu, a kněz Jan Meziříčský. Kromě toho písaři testamentu mohli být samotní testátoři, takovýchto písařských rukou se v aktové sbírce vyskytuje 72. Poslední skupinu tvoří písařské ruce z cizích měst a institucí. Jedná se o tyto písaře Jan Vokál, radní písař z Českého Brodu; Jan Cutten, radní písař Kolína Nového nad Labem; Bartoš, písař města

²²⁵ Tamtéž, č. 1159 nebo č. 1265.

²²⁶ Tamtéž, č. 6437.

²²⁷ Tamtéž, č. 4102, č. 5935 nebo č. 6010.

²²⁸ Tamtéž, č. 6389, č. 1078, č. 2851, č. 1991.

²²⁹ Tamtéž, č. 3522, č. 4992, č. 5494, č. 6230, č. 6442 nebo č. 6670.

²³⁰ Bližší určení filigránů (provenience aj.) se nachází v tabulce č. 6 filigrány aktové sbírky.

²³¹ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 180/ 1 a č. 180/2.

Strážnice; Jan z Písnice, místopísař Království českého a Jan Kolský z Kolovsy, písař komorního soudu. Taktéž se zde nachází dva neznámí písaři z města Chotěboře, neznámý písař ze vsi Smilovice, neznámý písař ze Zlatých Hor, neznámý písař z města Domašín a neznámý písař z dolejší kanceláře na Starém Městě pražském. Zajímavou písařskou rukou je kutnohorský archivář Otakar Hejnic, který pořídil opisy dvou testamentů z druhé poloviny 16. století a z počátku století 17. V aktové sbírce pro Kutnou Horu se taktéž nepodařilo identifikovat tři písařské ruce, které jsou označeny jako neznámý písař A, neznámý písař B a neznámý písař C. A také jedna písařská ruka z aktové sbírky Kaňku pojmenovaná jako neznámý písař D.

Testamenty tak mají listinný charakter s právní platností a bývají v uzavřené podobě, kdy pečeť má zde funkci ověřovací i uzavírací, tzn., že při otevření kšaftu muselo dojít k rozlomení, a tedy porušení pečeti. Bohužel dnes důkaz o pečeti u velké většiny kšaftů máme v podobě mastného fleku, který nám prozrazuje, že tam kdysi pečeť byla. Samozřejmě se o pečeti dozvídáme i prostřednictvím koroborace. Inventáře byly vnímány jako úřední záznam v podobě protokolu, které popisovaly okamžitý stav věcí movitých i nemovitých po nebožtíkovi či nebožce. V aktové sbírce nacházíme kromě originálů také četné opisy nebo koncepty. Ty se týkají především inventářů. Úprava testamentů je oproti inventářům značně nejednotná a záleželo na samotném písaři jaký vzhled a podobu písemnosti dá. Kdežto u inventáře, díky tomu, že byly z velké části pořizovány městskou radou, měly poměrně unifikovanou podobu.

I v aktové sbírce mohou některé inventáře či kšafy obsahovat různá grafická znamení. Jejich výskyt však není příliš častý. Především se jedná o vyobrazení ruky s nataženým ukazováčkem nebo již výše zmiňované L. S. tedy locus sigilli. Také v kšaftu Justýny z Prácheň se vyskytuje invokační kříž a v jednom případě také symbol kříže podobný jako v první knize kšaftů.²³² Kromě těchto doprovodných grafických znamení se zpravidla nachází na zadní straně testamentu zmínka, zda byl kšaft zapsán do knihy. Např. v kšaftu Kateřiny z Hostovic je poznámka písaře *Testamentorum G13*, tedy že byl testament zapsán do patřičné knihy s uvedeným folií. V kšaftu Vavřince Růže ze Sionu má tato poznámka následující podobu „*Registratum testamentum H31*“ nebo v kšaftu Adama Rormajstra je zase napsáno *Ingrossatum C4*, někdy je napsáno pouze

²³² Tato grafická znamení se nachází v č. 145, č. 583, č. 1081, č. 2200/3, č. 3397 a č. 7219.

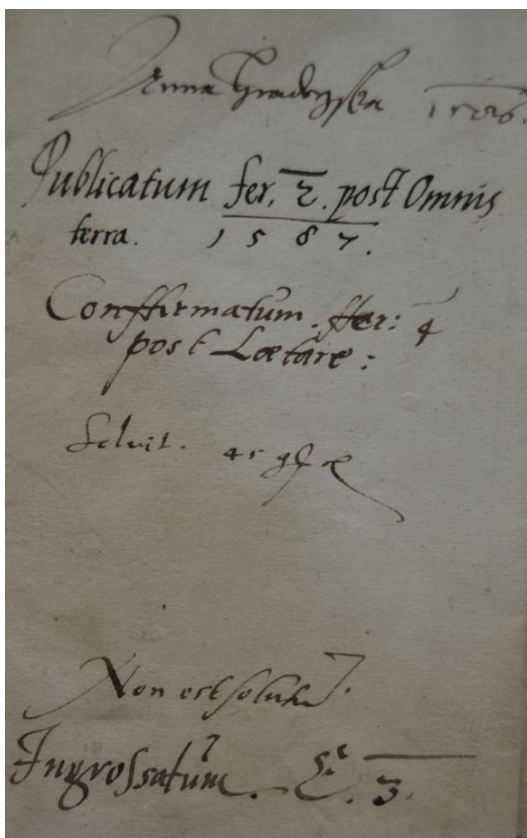
Ingrossatum.²³³ Další zmínka, která se nachází na zadní straně kšaftu či inventáře je informace, zda byl vklad do knihy zaplacen, tak např. v testamentu Jiříka Faelixe je uvedeno *non est solution*, tj. že nedošlo k zaplacení, u kšaftu Anny jinak Hradecké je dokonce uvedeno *soluit 45 gl cl* a hned pod tím *non est solutum*, pravděpodobně došlo k zaplacení dodatečně.²³⁴ Další zajímavou, avšak méně častou informací je spojení dvou slov *ad cassandum*²³⁵, které v překladu znamenají *k zrušení*.²³⁶ Pravděpodobně se mělo jednat o zrušení právní platnosti testamentu a jeho případné nahrazení novým testamentem nebo jej sama městská rada mohla prohlásit za neplatný, protože nesplňoval určité právní náležitosti.

²³³ Tyto zmínky můžeme nalézt, např. v č. 476, č. 1077, č. 1103, č. 1158, č. 1192, č. 1201, č. 1232, č. 1341, č. 1348, č. 1405, č. 1540, č. 1545, č. 1622, č. 1717, č. 1809, č. 1896, č. 1986, č. 1992, č. 2054, č. 2379, č. 2554, č. 2769, č. 3200, č. 3310, č. 4314, č. 4495, č. 4885, č. 5482, č. 5495, č. 5721, č. 5722, č. 5931, č. 6009, č. 6011, č. 6978, č. 7481, č. 7090, č. 7224, č. 7623.

²³⁴ Latinské slovo *solūtiō*, *ōnis*, f. v překladu znamená zaplacení nebo uvolnění, rozvázání. Testamenty nesoucí označení *solutum*, *solutio* apod. byly zaplaceny. Informace o zaplacení či nezaplacení nalézáme, např. u č. 1747, č. 3539, č. 3901, č. 4008, č. 4992, č. 5490, č. 6132, č. 6381, č. 6440, č. 6760, č. 7095, č. 7389, č. 7483, 7624, č. 7628.

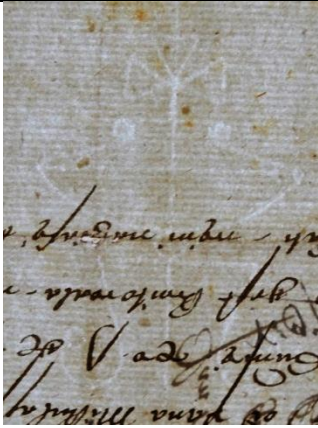
²³⁵ Z latinského slova *casso*, *are* = rušit, odvolat.

²³⁶ Tyto informace nalézáme např., u č. 145, č. 699, č. 864, č. 865, č. 2130 a u č. 4315.

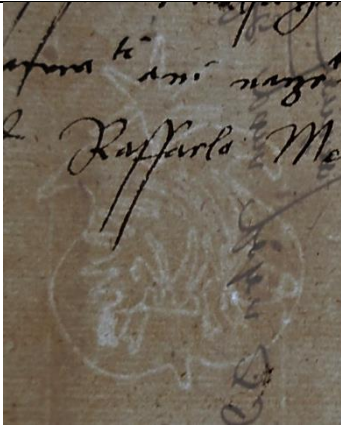
Obr. 5 Různá grafická znamení²³⁷

Tab. 6 Filigrány v aktové sbírce

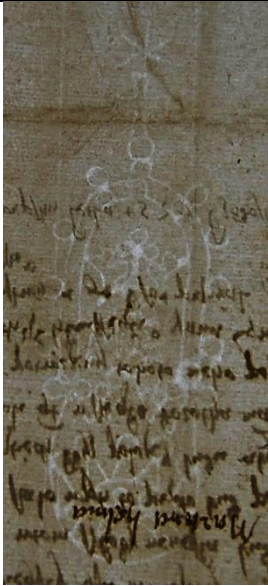
filigrán	motiv	papírna	Briquet	Piccard
	pastýřský klobouk s křížem	papírna v Innsbrucku	—	č. 32087

²³⁷ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 476, č. 699, č. 1183, č. 1192, č. 1545 a č. 4008.

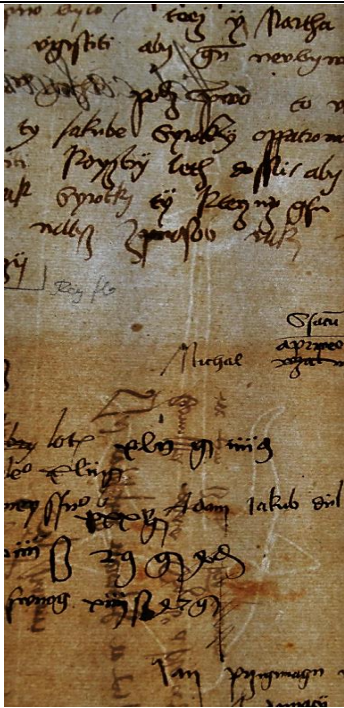

	<p>pastýřský klobouk s hvězdou</p>	<p>papírna v Innsbrucku</p>	<p>č. 3419</p>	<p>č. 32160, č. 32161, č. 32162</p>
	<p>ježek s květinou, samotný ježek, ježek v erbu a s hvězdou, čtvrcený erb, v jehož 1. a 4. poli je zobrazen ježek a v 2. a 3. poli dvouocasý lev</p>	<p>jihlavská papírna</p>	<p>č. 1868, č. 1874, č. 12 453, č. 12 454, č. 12 459, č. 12 460, č. 12 462, č. 12 463</p>	<p>č. 85533, č. 85534</p>

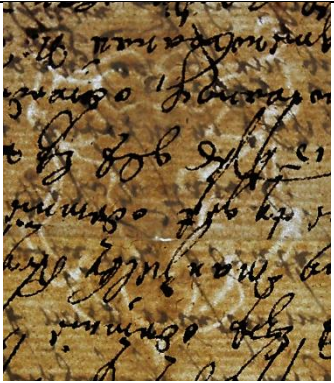

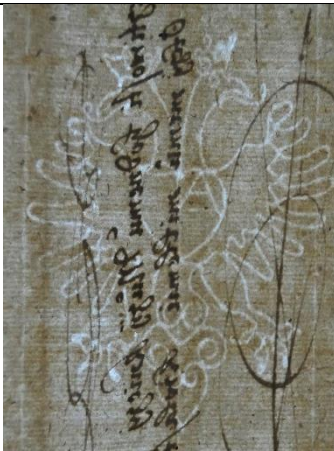

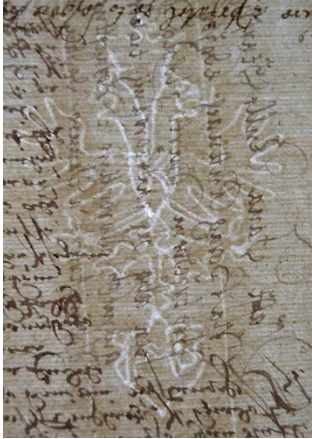
--	--	--	--	--

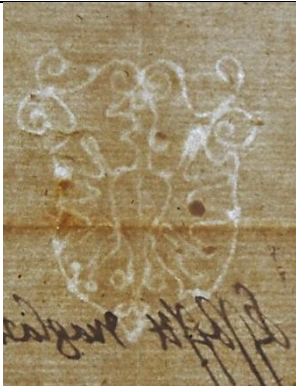
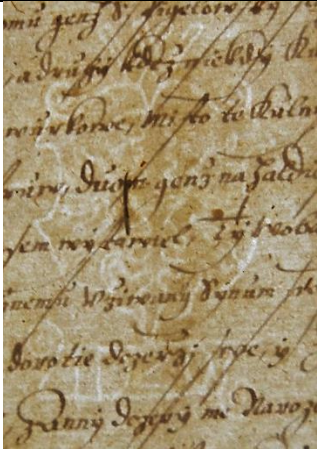

	<p>tiára zakončená křížem a hvězdou</p>	<p>papírna ve Štrasburku, Piccard uvádí papírny ve městech Halle, Soest nebo pražskou papírnu či olomouckou</p>	<p>č. 4960</p>	<p>č. 54011, č. 54012, č. 54013, č. 54054, č. 54104, č. 54106, č. 54224, č. 54225, č. 54274</p>
	<p>tiára zakončená křížem a hvězdou, v tiáře je vyobrazena koruna</p>	<p>kolmarská papírna, Piccard uvádí další papírny ve městech Einbeck a Brunšvik</p>	<p>č. 4984</p>	<p>č. 54782, č. 54784</p>

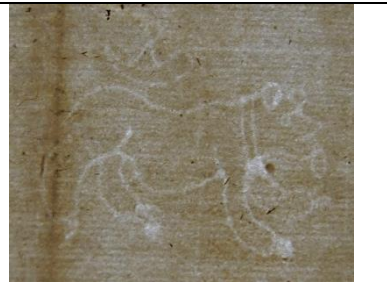
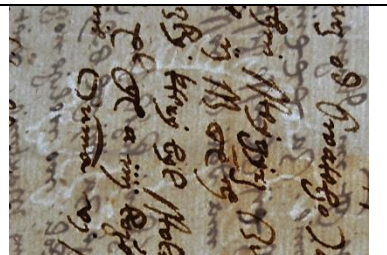
	<p>tiára zakončená křížem a nad ní hvězda, v tiáře je vyobrazení tři kruhů</p>	<p>pražská papírna, Piccard uvádí papírny ve městech Lichteneck, Pappenheim, Berlín a papírnu v Poznani</p>	<p>č. 5031</p>	<p>č. 55615, č. 55616, č. 55617, č. 55622, č. 55624, č. 55627</p>
	<p>tiára zakončená křížem a hvězdou, v tiáře je vyobrazení tři kruhů zakončené křížem</p>	<p>hallstattská papírna, Piccard uvádí papírnu ve městě Pappenheim</p>	<p>č. 5030</p>	<p>č. 54906</p>

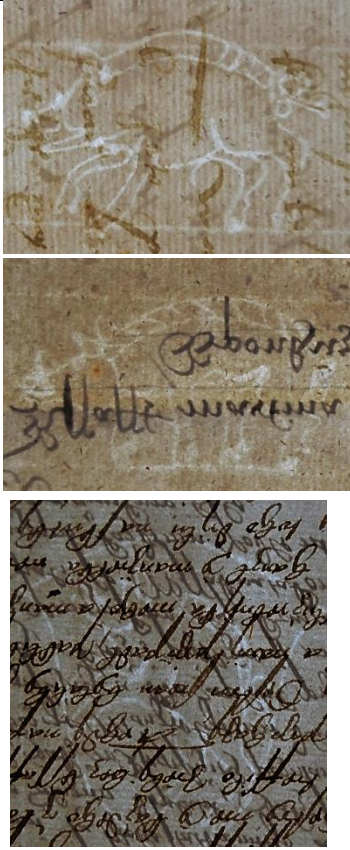
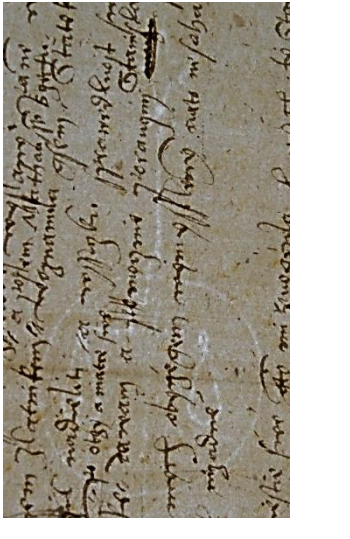
	<p>volská hlava na holi zakončená křížem a nad ním sedmilistá růže</p>	<p>mnichovská papírna, papírna v Charter, Piccard uvádí papírnu v Augšpurku, ve Vídni a Innsbrucku a také papírnu ve Štětíně</p>	<p>č. 14 547, č. 14 551–14 554</p>	<p>č. 68933, č. 68934, č. 68936, č. 68937, č. 68941–68944, č. 68947</p>
	<p>volská hlava na holi zakončený erbem, kolem níž se ovíjí had</p>	<p>pražská papírna, Piccard uvádí krakovskou papírnu</p>	<p>č. 15 457</p>	<p>č. 78124</p>

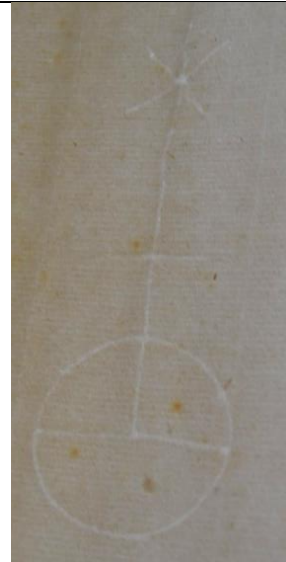
	<p>volská hlava v erbu</p>	<p>neznámá</p>	<p>—</p>	<p>—</p>
	<p>orel s korunou, jehož hlavy hledí do stran a jsou navzájem odvrácené a srdcovitým štítem na hrudi, v němž je zobrazena pětilistá růže</p>	<p>papírna Oberwölz</p>	<p>č. 263</p>	<p>—</p>
	<p>orel s dvěmi korunami, jehož hlavy s vyplazenými jazyky hledí do stran a jsou navzájem odvrácené srdcovitým štítem na hrudi a vpravo vepsanou literou A</p>	<p>papírna v Ústí nad Labem</p>	<p>—</p>	<p>—</p>

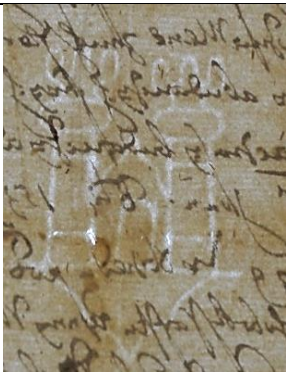
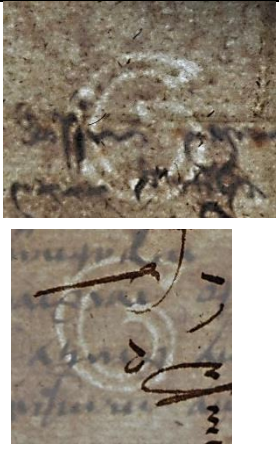
	<p>orel s korunou, jehož hlavy s vyplazenými jazyky hledí do stran a jsou navzájem odvrácené, se srdcovitým štítem na hrudi a vepsanou literou K a s rozepjatými křídly</p>	<p>pražská nebo jihlavská papírna</p>	<p>č. 280, č. 281</p>	<p>—</p>
	<p>orel s korunou, jehož hlavy hledící do stran jsou navzájem odvrácené, se srdcovitým štítem na hrudi a vepsanou literou K, s rozepjatými křídly a s literou vpravo „H“ a literou vlevo „S“ v ocasu orla</p>	<p>papírna ve městě Komárom či Komárno</p>	<p>č. 285</p>	<p>—</p>

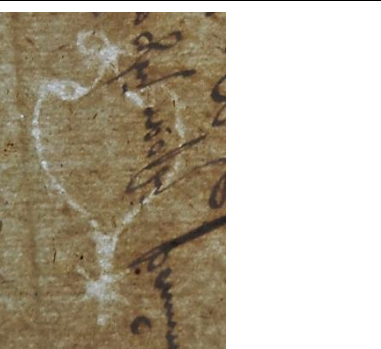
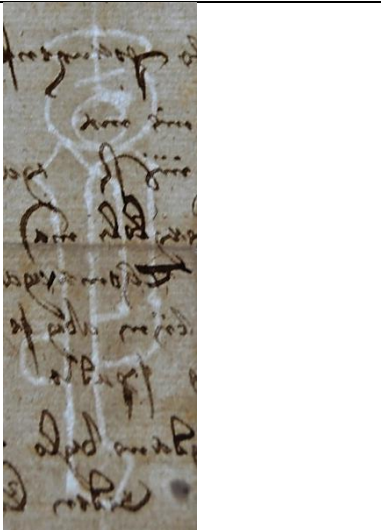
	<p>orlice doprava hledící s rozepjatými křídly v erbu</p>	<p>brněnská papírna</p>	<p>č. 220–222</p>	<p>—</p>
	<p>orlice doprava hledící s rozepjatými křídly v erbu s literou W na erbem a pod ním litery IDZO</p>	<p>bolíkovská papírna</p>	<p>—</p>	<p>—</p>
	<p>orlice doprava hledící s korunou a rozepjatými křídly se srdcovitým štítem na hrudi a vepsanou literou Z, a na vrchních krajích křídel jsou zvenší vpravo litera „H“ a vlevo litera „S“</p>	<p>vratislavská papírna</p>	<p>č. 175</p>	<p>—</p>

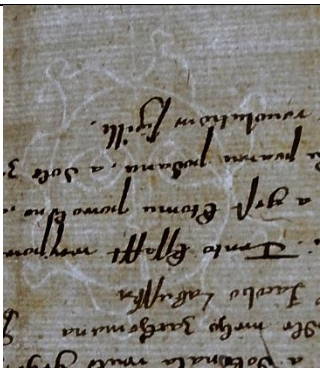
	<p>doleva kráčející medvěd s vyplazeným jazykem a vyobrazenými třemi kopci protnuté křížem</p>	<p>papírna ve městě Forchheim</p>	<p>—</p>	<p>č. 84942</p>
	<p>doleva kráčející medvěd s vyplazeným jazykem a poštovní trubkou nad zadní částí hřbetu</p>	<p>zhořelecká papírna</p>	<p>č. 12 356</p>	<p>—</p>
	<p>doprava kráčející prase</p>	<p>papírna ve městě Nysa</p>	<p>č. 13 572</p>	<p>—</p>

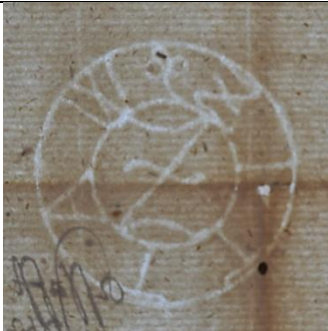
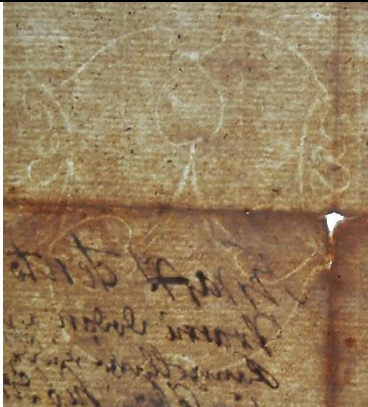

	<p>doprava kráčející prase a doprava kráčející prase v erbu</p>	<p>vratislavská papírna</p>	<p>č. 13 574, č. 13 583, č. 13 590</p>	<p>č. 85582</p>
	<p>váhy v kruhu a s hvězdou</p>	<p>vídeňská papírna nebo papírna ve městě Eisenkapell; papírna ve městě Mantova</p>	<p>č. 2486, č. 2518, č. 2564</p>	<p>č. 117311</p>

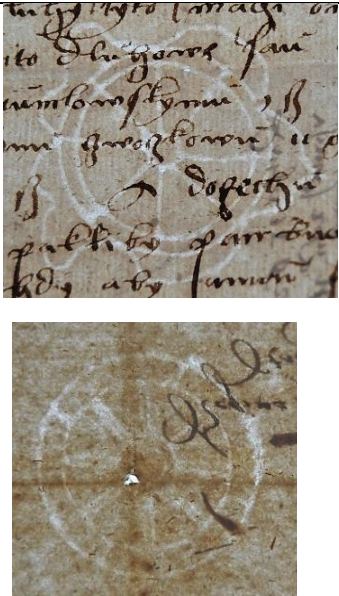
	<p>kruh s pruhem a křížem</p>	<p>papírna v Königsberg</p>	<p>—</p>	<p>č. 22326, č. 22328, č. 161603</p>
	<p>půlený kruh a v horní půlce čtvrcen přímkou v půlce přeškrtnutou a zakončenou křížem</p>	<p>papírna v Ratisbonne nebo benátská papírna, Piccard uvádí papírny ve městech Augšpurk, Lichtenberg, Pappenheim, Berlín, Magdeburg, Ansbach, Kaufbeuren, Kostnice, Calbe, Giebichenstein, Freiberg, Pretikau, Halle (Saale), Ehrenberg, ale také papírny v Innsbrucku, Schwazu, Fürstenfeldu, dále papírny ve Stramehlu, Stargardu, Štětíně, Varšavě či pražská papírna</p>	<p>č. 3057, č. 3058</p>	<p>č. 160930, č. 161256, č. 161258, č. 161260, č. 161261, č. 161263, č. 161264, č. 161268– 161270, č. 161272, č. 161274, č. 161280 č. 161281, č. 161284, č. 161287– 161291, č. 161293, č. 161294, č. 161299, č. 161301, č. 161312, č. 161326– 161331,</p>

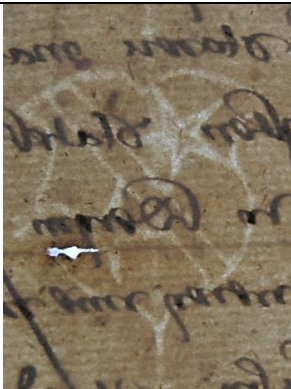
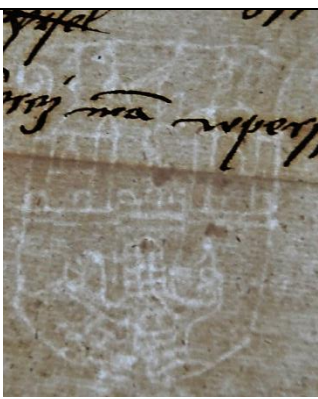
				<p>č. 161333, č. 161335, č. 161348, č. 161352, č. 161353, č. 161356, č. 161358, č. 161363, č. 161364, č. 161369, č. 161370, č. 161373, č. 161376– 161379</p>
	dvě věže s bránou	krumlovská papírna	<p>č. 15936, č. 15947, č. 15953</p>	<p>č. 102476, č. 102507</p>
	majuskulní litera G	<p>zhořelecká papírna, Piccard také uvádí papírnu v Berlíně</p>	<p>č. 8222, č. 8223</p>	<p>č. 27539, č. 27543</p>

	<p>majuskulní litery G. B. T</p>	<p>neznámá</p>	<p>—</p>	<p>—</p>
	<p>litery P W</p>	<p>neznámá</p>	<p>—</p>	<p>—</p>
	<p>plný štít s hvězdou</p>	<p>papírna ve Frankfurtu nad Odrou</p>	<p>č. 837</p>	<p>—</p>
	<p>litera P a nad ním erb se znamením</p>	<p>papírna ve městě Millstatt</p>	<p>č. 8827</p>	<p>—</p>

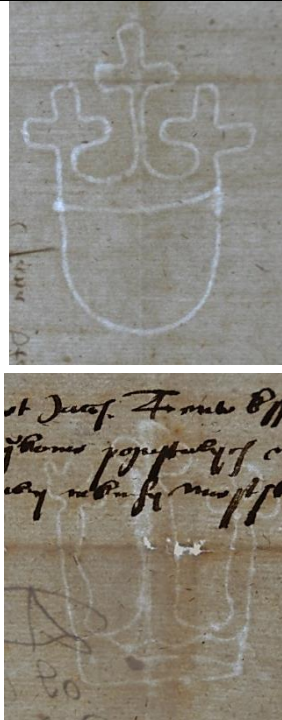

	<p>kotva v kruhu s hvězdou</p>	<p>papírna ve městě Bergame, papírna v Augšpurku, Piccard dále uvádí papírny v Innsbrucku a Kunterswegu, dále papírnu ve městě Bolzano, krakovskou papírnu a pražskou papírnu</p>	<p>č. 478, č. 490</p>	<p>č. 118992, č. 118996, č. 118998, č. 119006– 119008, č. 119013, č. 119021, č. 119022, č. 119036, č. 119054, č. 119055, č. 119074, č. 119075, č. 119088, č. 119090, č. 119118, č. 119139, č. 119162</p>
	<p>sv. Petr s klíčem v kruhu</p>	<p>papírna v Dušníkách</p>	<p>č. 7615</p>	<p>—</p>
	<p>slunce s obličejem</p>	<p>papírna ve městě Cibino</p>	<p>č. 13941</p>	<p>—</p>

	<p>dva soustředěné kruhy, menší vnitřní kruh obsahuje literu Z a po obvodu vnějšího většího kruhu je zobrazen invokační kříž a nápis ZITTAU</p>	<p>žitavská papírna</p>	<p>—</p>	<p>č. 30632, č. 30633</p>
	<p>tři lipové listy v erbu</p>	<p>neznámá</p>	<p>—</p>	<p>—</p>
	<p>hlava jelena doleva hledící vyrůstající z koruny v erbu</p>	<p>libeňská papírna</p>	<p>č. 2243</p>	<p>č. 83728, č. 83735, č. 83741, č. 83752, č. 83760, č. 83761, č. 83764</p>
	<p>dělený štít, jehož dolní polovina je mřížovaná a v horní je vyobrazena hlava zvířete doprava hledící s korunou</p>	<p>papírna v Salzburku</p>	<p>č. 2238</p>	<p>—</p>

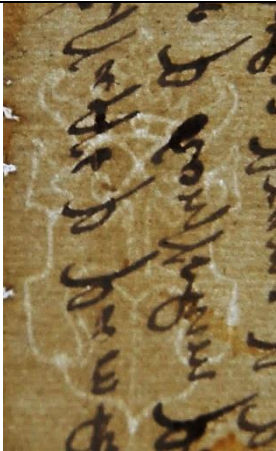

	vaza s květinami	neznámá	—	—
	dva kolmé klíče v kruhu	plzeňská papírna	—	—
	kolo	frýdlantská papírna	č. 13234	—

	<p>dva soustředěné kruhy, ve vnitřním menším kruhu je litera M a ve vnějším větším je invokační kříž a opis MIMES, také ve variaci majuskulního N a v mezikruží je nápis NIEMES</p>	<p>papírna v Mimoni</p>	<p>č. 1878, č. 1879</p>	<p>—</p>
	<p>erb kosmo dělený nahoře i dole s hvězdou</p>	<p>papírna v Lublani</p>	<p>č. 1010</p>	<p>—</p>
	<p>dvě věže s městskou bránou a saní v erbu</p>	<p>trutnovská papírna</p>	<p>č. 2294</p>	<p>č. 106156– 106158</p>

	<p>kohout hledící doleva ve štítě, samostatně stojící doleva hledící kohout, kohout s rybou proti sobě hledící</p>	<p>bolíkovská papírna</p>	<p>—</p>	<p>—</p>
	<p>majuskulní litera Z v erbu</p>	<p>drážďanská papírna</p>	<p>č. 9223</p>	<p>—</p>
	<p>majuskulní litera Z v erbu</p>	<p>papírna ve městě Kunersdorf</p>	<p>—</p>	<p>č. 30634</p>

	<p>dva zajáci hledící proti sobě v erbu a nad erbem menší erb dělený zúženým břevnem, provázeným nahore i dole hvězdou</p>	<p>papírna v Beranově</p>	<p>č. 2355</p>	<p>—</p>
	<p>koruna zakončená třemi kříži, koruna zakončená třemi trojlísky</p>	<p>pražská papírna</p>	<p>—</p>	<p>č. 51020, č. 51029</p>
	<p>lev ve skoku doprava v erbu s nápisem Görlitz</p>	<p>zhořelecká papírna</p>	<p>—</p>	<p>—</p>

	lev ve skoku doleva s korunou	papírna ve městě Wiesbaden nebo Marbourg	č. 10587, č. 10589	—
	lev ve skoku doleva v erbu	papírna ve Štýrském Hradci	—	č. 85478
	lev ve skoku doprava s korunou v kruhu	papírna ve městě Danneberg	—	č. 85523
	pravděpodobně sířena na podstavci s majuskulními literami F F v pozadí v erbu	neznámá	—	—

	<p>dva plné sdružené štíty a pod nimi majuskulní litera B</p>	<p>papírna v Salzburgu, Piccard uvádí vídeňskou papírnu, mnichovskou papírnu a papírnu v Pfarrkirchenu</p>	<p>č. 854</p>	<p>č. 21509, č. 21521, č. 21524</p>
	<p>oštep v erbu s korunou</p>	<p>Doubrovice u Brna papírna</p>	<p>č. 966</p>	<p>—</p>
	<p>polcený erb, vpravo půlený pták hledící doprava a vlevo kříž</p>	<p>vídeňská papírna</p>	<p>č. 939</p>	<p>—</p>
	<p>pták hledící doprava stojící na hřbetu slona či draka hledící doleva v erbu a s majuskulními literami A S nad erbem</p>	<p>neznámá</p>	<p>—</p>	<p>—</p>

Rozbor vnějších znaků testamentů a inventářů

Při popisu vnějších znaků byl brán ohled na testamenty zapsané v příslušných vedených knihách a také na testamenty nacházející se v aktové sbírce. Přičemž některé charakteristiké vnější znaky jsou u každé „varianty“²³⁸ popsány zvlášť, jindy se shodují. Jedná se tak o ucelený popis vnějších znaků pro obě možnosti vedení testamentu.

Společnými vnějšími znaky jsou písmo a jazyk. Písmem všech testamentů a také inventářů byla česká novogotická polokurzíva, kurzíva a také kreslené novogotické písmo, humanistickým písmem byl psán latinský text nebo jen latinská slova. Jazyk je český, s výjimkou dvou latinských testamentů, pěti německých testamentů a jednoho německého inventáře.²³⁹ Psací látkou je papír s výjimkou závěti Kateřiny, sestry neb. Elišky Jandové a dodatku k té poslední vůli,²⁴⁰ kdy se jedná o pergamen. Filigránům se věnují jednotlivé diplomatické popisy knih a aktové sbírky.²⁴¹ Stejně tak můžeme nacházet v testamentech či inventářích jak v aktové sbírce, tak také v městských knihách různé písařské orientační pomůcky či přípisky kancelářského původu. Kromě těchto tehdejších přípisků jsou charakteristické i přípisky novodobé, především z konce 19. a 20. století.

Odlíšný je však formát. Knihy jsou veliké mezi formáty A4 a A3. U testamentů a inventářů v aktové sbírce to jsou zpravidla formáty A5 či A4. Pečeť se v knihách nevyskytuje, pouze u třetí kutnohorské kšaftovní knihy z let 1578–1612 je na prvním listě přítlačná pečeť kutnohorské městské rady. Naopak u testamentů v aktové sbírce se pečeteť vyskytují pravidelně. Ať už se jedná o pečeť testátora, svědků či měst. Podpisy testátorů se zde také nacházejí, avšak v menším zastoupení. U kšaftovních knih se jedná o přepisy podpisů písařem, který kšaft zaznamenal do knihy.

Zápisy v městských knihách jsou psány „in continuo“, tj. na téže straně, kde jeden zápis končí, začíná hned zápis další. Avšak mnohdy se stává, že mezi jednotlivými zápisy se nachází několik prázdných nepopsaných folií, které měly sloužit pro případné přípisky k testamentu. Rejstříky k nim vznikaly postupně, na jejichž sestavování se zpravidla podílelo 4–6 písařských rukou.

²³⁸ Myšleno knihy a aktová sbírka.

²³⁹ Bližší informace k jazyku viz diplomatické rozborů příslušných knih a aktové sbírky.

²⁴⁰ Testament z aktové sbírky č. 180/1 a 180/2.

²⁴¹ Viz výše.

Rozbor vnitřních znaků testamentu a inventáře

Testament

Samotný vklad testamentu můžeme rozdělit do dvou částí. První část je tvořena informacemi městské rady o realizaci testamentu. Zpravidla po nadpisu následuje relace, která pojednává o předložení testamentu městské radě. A v závěru testamentu jej pak uzavírají informace o publikování, vysvědčení a stvrzení testamentu. Druhou část pak tvoří vlastní znění závěti, které je ohraničeno relací a publikováním uvádějící datum a někdy jména osob, na jejichž žádost byl testament čten. Za pomyslnou třetí část můžeme označit zápisy z jednotlivých let informující o průběhu naplnění poslední vůle, v případě, že následují po stvrzení testamentu.

Písemná forma vlastního znění závěti si uchovala všechny formální náležitosti listiny, které můžeme následovně rozdělit na tři části. První část je protokol a patří sem invokace, intitulace a v případě testamentu sem můžeme ještě zařadit formuli Sana-Mente. Druhá část je vlastní text testamentu, v níž se nachází arenga, narace, dispozice, sankce a koroborace. A třetí část je označována jako eschatokol, do které patří datace a subscripce (podpisy). Toto rozdělení je ideální schéma vnitřních znaků testamentů, avšak neexistoval žádný vzor, podle kterého by byl testament sepsán. Bylo pouze obecně známo, jaké náležitosti má mít poslední vůle, ale v jakém pořadí byly sepsány, to záviselo pouze na samotném testátorovi či písaři. Můžeme se proto setkat s přeházenými vnitřními znaky. Mezi nejčastější záměny pak dochází mezi intitulací a invokací či datací vyskytující se na začátku či konci testamentu. Ale také se běžně stávalo, že dva vnitřní znaky po sobě jdoucí se zaměnily nebo byl následující vnitřní znak zakomponován do předešlého, např. v dispozici můžeme najít sankci, za níž opět následuje dispozice apod. Všechny tyto vnitřní znaky, které budou níže rozepisovány jsou charakteristické jak pro závěti zapsané v knihách kšaftů, tak také pro testamenty nacházející se v aktové sbírce. Proto u některých zmíněných příkladů je citace uvedena z příslušné kšaftovní knihy nebo je uveden odkaz na číslo testamentu z aktové sbírky.

Relace

Relace se nacházela zpravidla na začátku testamentu, případně na konci a doprovázela vlastní znění závěti. Informuje nás o okolnostech kšaftování. Dozvídáme se zde o počtu a jménech svědků, zpravidla zástupci městské rady, a o písaři, který testament zapsal. Dále se dozvídáme, zda tito relátoři byli k testátorovi vyslaní, nebo zda testátor sám před městskou radu předstoupil a předal svoji poslední vůli. Pro představu o podobě relace je zde uvedeno několik příkladů.

„Voršila stará Lorecká, mincířka, činila zřízení statku svého, jsoucí, ač nemoci těla obtížena, však v celosti rozumu i paměti, před pány na žádost její vyslanými podle práva...“²⁴²

„Dálo se v přítomnosti pánův radních od pana šepmistra k ní vyslaných Jakuba Hany a Matěje Mečíře a písaře městského M. Pavla...“²⁴³

„Petr Pivovarník z Páchu, jsa rozumu zdravého a paměti dobré, dožádal se na pánu šepmistru Jiříkovi Libotovském, tak jakž za pořad města jest, že jest k němu vyslal na žádost jeho dva z pánův spoluradních, p. Martina Koníka, pana Jiříka Klabala a Matouše Jošta, posla, před kterýmiž jest oznámil svou poslední vůli...“²⁴⁴

„Kateřina Lojovnice z svých rukou podala tohoto kšaftu sepsaného a pravila po přečtení jí téhož, že ta vůle její, co napsáno v něm, dokonalá jest, v přítomnosti za šepmistrví pana Jana Zlatníka z Liboslavě...“²⁴⁵

Invokace

Text invokace je zpravidla opticky oddělen od zbytku testamentu. Tento jev je velmi zřetelný u poslední knihy kšaftů z let 1578–1612. Naopak u první kšaftovní knihy z let 1489–1544 se invokace vyskytuje výjimečně. Mohla mít různé varianty a v podstatě není příliš rozsáhlá. Pořadí invokace se ustálilo až po polovině 16. století, kdy ji v drtivé většině nacházíme na prvním místě. Do té doby často docházelo k její záměně s intitulací.²⁴⁶ Obecně rozšířené typy invokačních formulí mají podobu od stručného

²⁴² SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 129v.

²⁴³ Tamtéž, fol. 295v.

²⁴⁴ Tamtéž, fol. 259v.

²⁴⁵ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 68.

²⁴⁶ Opět je toto zřetelné u knihy kšaftů z let 1489–1544 (kn. č. 403).

vyznání Božího jména až po obsáhlejší vyjádření Božské podstaty. Ty nejužívanější a nejzajímavější jsou zmíněny níže.

„*Ve jméno Svaté a nerozdílné Trojice...*“²⁴⁷

„*In nomine domini Amen.*“²⁴⁸

„*Ve jméno Pána Boha všemohoucího, stvořitele všech věcí Amen.*“²⁴⁹

„*Ve jménu tvé nejmilejší pane Ježíši Kriste.*“²⁵⁰

„*Ve jméno Pána Boha všemohoucího i syna i ducha svatého, však jediného Pána Boha v troj osobách Amen.*“²⁵¹

„*Ve jméno Svaté a nerozdílné Trojice, otce, syna i ducha svatého jednoho Pána Boha všemohoucího na věky požehnaného Amen.*“²⁵²

Invokace může být i zajímavým zdrojem ohledně náboženské orientace testátora, i když tyto rozdíly jsou podle Petra Raka²⁵³ výraznější až po Bílé hoře.

Intitulace

Po invokaci obvykle následuje intitulace, která slouží k identifikaci testátora. Zpravidla je psána subjektivně „*Já Mistr Duchek Brodský...*“ . V kutnohorských testamentech se ojediněle objevuje informace o jeho zařazení v městské společnosti, tedy zdali používal plné městské právo. Jako příklad můžeme uvést testament Václava Krásy „*Já Václav Krása z Vlkanova, spolusoused na Horách Kutných...*“ . Mnohem častěji se objevuje profese testátora, i když i tato informace je méně častá. „*Matěj Vrba z Hloušek, svrchní štajgeř...*“ Naopak u ženských testátorů můžeme zpravidla rozlišit, zda se jedná o vdané ženy či vdovy, ale také pokud se jednalo o dcery či sestry především významných měšťanů. „*Marta, pod svat[ý]m Janem, Jana Kuřete manželka...*“ „*Já Markéta z Landštorfu, pozůstalá vdova po nebožtík[ui] Martinovi Vlachovi de Bernardino, sousedu*

²⁴⁷ SOkA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 63v.

²⁴⁸ Tamtéž, fol. 62r.

²⁴⁹ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 25.

²⁵⁰ Tamtéž, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 150.

²⁵¹ Tamtéž, pg. 206.

²⁵² Tamtéž, pg. 363.

²⁵³ Petr RAK, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465–1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, SAP 48/2, 1998, s. 3–106.

někdy na Horách Kutných...²⁵⁴ „Já Dorota, nebožtíka Macka dcera,²⁵⁵ Informaci o postavení v partnerských či rodinných vztazích můžeme nalézt i u testamentů mužských testátorů. „Statek i Jakuba, syna Ptáčkova, nebožtíka Ondřeje...²⁵⁶ nebo „(kšaft) Jana Samuela, zetě Jiříka Vajsa²⁵⁷.

Ideální složení intitulace by tak měla obsahovat výše zmíněné údaje. Ideální kompoziční schéma intitulace²⁵⁸ je proto znázorněno v následující tabulce, která nás informuje o procentuálním zastoupení jednotlivých údajů.

Muž ♂	pouze jméno	jméno a příjmení	postavení v městské obci (měšťan, soused)	postavení v partnerských/ rodinných vztazích (manžel, vdovec, syn, bratr)	profese/ úřad
	A	B	C	D	E
	3 %	58 %	12 %	3 %	17 %

Žena ♀	pouze jméno	jméno a příjmení	postavení v městské obci (měšťanka, sousedka)	postavení v partnerských/ rodinných vztazích (manželka, vdova, dcera, sestra)	profese/ úřad
	A	B	C	D	E
	2 %	34 %	4 %	13 %	3 %

Tab. 7 Ideální kompoziční schéma intitulace měšťanského testamentu

Z období let 1500–1620 se ve zmíněných pramenech pro Kutnou Horu a Kaňk dochovalo celkem 2077 testamentů, z nichž sepsalo svou poslední vůli 62 % mužů a 37 % žen. Inventářů se celkem dochovalo 276 a tvoří tak z celkové pramenné základny 12

²⁵⁴ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 388.

²⁵⁵ Tamtéž, pg. 79.

²⁵⁶ Tamtéž, Aktová sbírka, č. 145.

²⁵⁷ Tamtéž, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 74r.

²⁵⁸ Toto schéma je převzaté z monografie M. HRUBÉ „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle“ Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době, s. 122.

% . Pouze 46 % kšaftů a 12 % inventářů z celkového počtu pramenné základny bylo přepsáno do příslušných knih. Nejsou tedy všechny listinné testamentsy a inventáře zapsány v příslušných městských knihách. Taktéž se mohou nacházet kšafy od stejného testátora v několika vyhotoveních. Zpravidla se jednalo o originál a opis testamentu, příp. nový testament, který rušil platnost testamentu předchozího (jedná se celkem o 18 % těchto případů). Z let 1613–1620 jsou testamentsy pouze v listinné podobě, protože se nedochovala kutnohorská kniha kšaftů. Pro toto období tak existuje 61 listinných kšaftů, což činí zhruba 8 % .

Formule „Sana-Mente“

Formule Sana-Mente je nepostradatelná formule, která poskytuje testátorovi zákonné právo sepsat testament. Zpravidla se nachází za intitulací případně za invokací. V Koldínově zákoníku je tato formule zmíněná slovy „*při rozumu zdravém a paměti dobré*“²⁵⁹. Tato formule byla zaběhnutá ještě před zákoníkem a v testamentsch se objevuje z počátku 16. století. Koldínův zákoník tak pouze konstatuje již zaběhnutou praxi, např. „*Václav Chobolt, leže v kázni boží a nemocen jsa na svém těle, však rozumu zdravého a paměti dobré užívaje...*“²⁶⁰

Arenga

Na formuli Sana-Mente bezprostředně navazuje arenga. Arenga nás informuje o obecné motivaci, které vedla k sepsání kšaftu a je vnímána jako obecně společensky přijatý a formulovaný postoj. Dočítáme se zde o obecných myšlenkách o životě, lidské smrtelnosti a krátkosti života. Vzory pro sepsání arengy mohli písaři hledat např. v Bibli. I zde se vyskytují variantní formule, od těch strohých až po rozvleklé. Jejich rozvleklost a bohatost lze sledovat na pozadí politickém, především pak v období válečném či morovém.

„... *znamenaje kterak všemohoucí Pán Bůh trestání své na všelikého věku lidí skládati ráčí a kterak mnozí zpleťci o statcích po smrti mnohých se přicházejí...*“²⁶¹

²⁵⁹ K. MALÝ a kol, *Práva*, D XLII/III, s. 130.

²⁶⁰ SOkA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 265r.

²⁶¹ Tamtéž, fol. 239r.

„...znamenaje smrtedlnost svou i každého člověka proměnnost a krátkost života, že této hodiny zdráv jsa druhou můž²⁶² [!] v nemoc padnouti a z nemoci k smrti přijíti nebo té proměně netoliko lidské, ale všelikteraké světské živé stvoření poddáno jest, co se jest narodilo umříti musí...“²⁶³

„znaje jse [!] býti člověkem smrtedlným a ne věčným a tomu dobře rozuměje, čemu sem se vyučil z Písma svatého, že což jse [!] narodilo, všecko umříti musí a konec svůj uzříti...“²⁶⁴

„Vedle toho také Já nejjistší věc smrt jmám a to dobře znám, že narodivší se smrtedlná umříti, když čas a hodina od Pána Boha mi uložena přijde, musím však tím se vším, že tato smrt časná mě směnou²⁶⁵ [!] a dveře v věčný život pro zásluhy mého nejmilejšího pána a spasitele Ježíše Krista, kterýž vylitím krve své nevinné mé všechny hříchy smyl a mě za dceru boží a spoludědičku nebeského království učinil...“²⁶⁶

Arengu v testamentech můžeme chápat jako vztah člověka k smrti, kdy život je vnímán jako pomíjivý a smrt číhá všude.²⁶⁷ Proto by měl být každý člověk na smrt připraven „memento mori“. Avšak arenga není zastoupena v každém testamentu, povětšinou testátor přechází rovnou k naraci.

Narace

S arengou jakožto formule zdůvodňující všeobecnou motivací porřízení testamentu bezprostředně souvisí narace, která již vysvětluje konkrétní důvody sepsání testamentu. Mezi konkrétní důvody nejčastěji patří nemoc, což vyplývá z následujících formulí „v nedostatku zdraví“²⁶⁸, „navštívěn jsa nemocí (těžkou) nemocí“²⁶⁹, „jsouci neduhem na svém těle obtížena“²⁷⁰ atd. Nemoc je v testamentech chápána jako trest boží a zároveň vnímána jako ono „memento mori“. Že se jedná o Boží trestání se lze dočíst v testamentu Anny Kubíčkové: „poněvadž Pán Bůh všemohoucí jest těžkou nemocí

²⁶² Myšleno může.

²⁶³ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 163r.

²⁶⁴ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 288.

²⁶⁵ Myšleno změnou.

²⁶⁶ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 433.

²⁶⁷ Toto je především výrazné v době morových ran.

²⁶⁸ Kšaft Vavřince Vokála v knize kšaftů z let 1578–1612 (kn. č. 405), pg. 23–24.

²⁶⁹ Kšaft Matouše Bakaláře v knize kšaftů z let 1489–1544 (kn. č. 403), fol. 63r.

²⁷⁰ Kšaft Anny, manželky Duška soukeníka, taktéž v knize kšaftů z let 1489–1544, fol. 101r.

*navštívit mne ráčil...*²⁷¹ V období morových ran se dočítáme: „...vidouc tyto nebezpečný časy a morní ránu Boží před sebou...“²⁷² či „... v tuto ránu morní mnohé lidi poslem svým navštívujíc v rychlosti z tohoto světa bráti ráčí...“²⁷³. Mnoho měšťanů sepisovalo své poslední vůle až v přímém ohrožení, avšak sepsání testamentu lze spíše chápat jako odraz lidského strachu z „černé smrti“, než jako přímý doklad o vysokém stupni úmrtnosti. Kromě nemoci mohl být testament sepsán i z důvodu vážného zranění či přímého ohrožení na životě, u žen to mohl být např. komplikovaný porod. „*Markéta Sladká ležecí v kázni Boží skrze příhodu z vozu upadení a noh polámání ourazu a zbití...*“²⁷⁴ Jako nejčastěji uváděný důvod pořízení testamentu kromě nemoci je snaha předejít sporům o majetek. Tato formule je stručná a jasná: „...*aby jakž soudy a nevole vzniknouti měli*“²⁷⁵, „*aby žádní zmatkové a nesnáze po smrti mé nebyli...*“²⁷⁶ aj.

V některých případech, především pak u složitějších rodinných vazeb jsou testátory přímo jmenované osoby, které mají být sporů ušetřeni. S tímto se setkáváme především v rodinách s dětmi z předešlého manželství: „...*mé milé manželce poroučím tak aby jí žádný z lidí na to žádným vymyšleným způsobem nešahal a překážky v tom nečinil...*“²⁷⁷ Dalším důvodem k sepsání testamentu byl odchod do války či dalekých krajín, které se rozhodl procestovat nebo pokud se testátor rozhodl vykonat pouť na posvátná místa a nemusel by se tak vrátit zpět domů. Uvědomělejší testátoři sepisovali poslední vůle v důsledku svého stáří. V testamentech bývá označován jako *věk starožitný*, *sešlost* či *věk sešlý* aj. Např. „*jsouc věku sešlého a na zdraví nedostatečná...*“²⁷⁸ V takovémto případě se často dočítáme o odkazech testátorů těm, kteří se o ně starali. „*Item statek svůj veškeren movitý i nemovitý poroučím a po své smrti mocně dávám Jiříkovi Vodičkovi, krejčímu a Regíně, manželce jeho, vnučce své, poněvadž mě opatřují a péči o mě mají a opustiti nemíní...*“²⁷⁹

²⁷¹ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 20.

²⁷² Tamtéž, pg. 118.

²⁷³ Tamtéž, pg. 136.

²⁷⁴ Tamtéž, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 227r.

²⁷⁵ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 578.

²⁷⁶ Tamtéž, pg. 143.

²⁷⁷ Tamtéž, pg. 539.

²⁷⁸ Tamtéž, pg. 79.

²⁷⁹ Tamtéž, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 210r.

Dispozice

U předbělohorských kutnohorských měšťanů je dispozice různorodá. Od strohé podoby až po dispozici o několikastránkovém rozsahu. Pro přehlednější popis ji lze rozdělit do tří částí, které jsou řazeny hierarchicky, tedy od toho nejcennějšího. První část je odkaz lidské duše zpět do rukou božích. V kutnohorských testamentech se tato formule vyskytuje nepravidelně. Zájem testátorů o svoji duši můžeme sledovat především v poslední čtvrtině 16. století. Její podoby byly následovné:

*„A prvotně svou milou duši opatřiti....“*²⁸⁰

*„Především pak činím duši svou milou, kterouž jest mi všemohoucí a věčný Bůh ráčil dáti zase v jeho svaté ruce navracuji“*²⁸¹

*„Předkem a nejprve duši mou Pánu Bohu všemohoucímu poroučím“*²⁸²

*„Předně Pánu Bohu všemohoucímu stvořiteli svému duši svou, od něhož jsem ji přijal v zásluhách pána Krista Ježíše poroučím“*²⁸³

Od počátku 17. století se formule odkazující duši Bohu stávají rozvětvenější a bohatší. Testamenty o půl století starší, tedy zhruba do r. 1550, se s takovou bohatou rozvinutostí nesečkáme vůbec. Pro toto časové období je totiž typická strohost a jednoduchost. V druhé části se dočítáme o odevzdání těla zemi k pohřbení, aby tak našlo tělo spočinutí a klid do doby vzkříšení a posledního soudu. Toto přání testátora bývá formulováno takto: *„tělo mé ku pohřebu“*.²⁸⁴ Bohužel se v kutnohorských testamentech tato formule nevyskytuje. Jediná zajímavá zmínka ohledně pohřbení je v kšaftu Jiřího Hortycha z roku 1603²⁸⁵, kde se dočítáme: *„... když by mne Pán Bůh prostředkem smrti povolati z tohoto světa ráčil, mne křesťanským způsobem pohřbiti...“* Třetí část je nejrozsáhlejší a nejobsáhlejší. Jedná se o vlastní pořízení pozemského majetku movitého i nemovitého. Je to nejdůležitější část, v níž testátor rozděluje svůj majetek mezi pozůstalé. V některých testamentech se testátoři snaží poukázat na nedůležitost pozemských statků, tím že o svém majetku hovoří zdobně, např. „stateček“, „nemnohý

²⁸⁰ Tamtéž, fol. 63r.

²⁸¹ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 660.

²⁸² Tamtéž, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 128.

²⁸³ Tamtéž, pg. 576.

²⁸⁴ M. HRUBÁ, *„Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle“*, s. 139.

²⁸⁵ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 5931.

stateček“, „gruntičky“ aj. Majetek se dělil na movitý, nemovitý, hotové peníze, šperky, dluhy a pohledávky. Majetek testátora mohl být takto vypisován i v případě, že byl odkázán jednomu dědici, viz „*statek můj veškeren movitý i nemovitý, kterýž mám...*“²⁸⁶. V některých testamentech může být majetek popsán podrobněji, jako je tomu např. u testamentu Anny Špalkové „... *totiž dům ten svůj, jenž slovem u Špalkův se vším jeho příslušenstvím tak jakž sem sama držela i se všemi svršky a nábytky...*“²⁸⁷.

Majetek bývá zpravidla odkazován od toho nejhodnotnějšího po nejméně, tedy od majetku nemovitého jako je dům, dvůr/ dvory, zahrady, hospodářské budovy, pole aj. „*Item nejprve statek všecek svůj... poroučím dávám...*“²⁸⁸ Po výčtu nemovitého majetku přichází na řadu majetek movitý. Avšak jenom zlomek testamentů podrobně popisuje jednotlivé předměty movitého majetku. To konec konců nebylo ani přáním testátora, který zpravidla veškerý movitý a nemovitý majetek odkázal jedné osobě či dvěma osobám, např. manželce a dítěti, příp. dětem. Jen v některých případech byl majetek odkázán více osobám, které se o tento majetek měli rozdělit rovným dílem. Také mohlo být přáním testátora, aby dědic, který zdědil veškerý majetek, předal část hotových peněz nebo určitý movitý majetek, např. cínové nádoby, kožich či jiné šatstvo, šperk/ šperky či knihu/ knihy jiné osobě. „*Štěpánovi, bratru mému poroučím kožich zaječí můj, aby mu dán byl.*“²⁸⁹ Jednalo se tedy o cenné předměty, které měly mít přesného adresáta. Samostatnou skupinu tvoří finanční hotovost, dluhy a pohledávky. Velmi často se jedná o soupis jmen a částek, které testátor dluží. Také se mohou objevovat seznamy dlužníků tedy těch, kteří jsou něco dlužni testátorovi. V testamentech se také dočítáme o domácích registrech, ve kterých jsou tyto finanční záležitosti uvedeny a se, kterými byl dědic seznámen a proto nejsou tyto záležitosti v samotném testamentu více rozepisovány, anebo ve zkratce pouze ty nejdůležitější. O těchto registrech se dočítáme v kšaftu Balcara Tyšlara: „*Obzvláštní registřík poznamenáti dal...*“²⁹⁰ nebo v kšaftu Salomeny Pilgramové: „*V registřích poznamenání se nacházejí...*“²⁹¹

Druhým, stejně častým způsobem uspořádání dispozice, je rozdělení majetku podle dědiců. Existují tzv. „hlavní dědicové“, většinou se jednalo o nejbližší příbuzné či

²⁸⁶ SOkA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 252v.

²⁸⁷ Tamtéž, fol. 200v.

²⁸⁸ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 403, pg. 150.

²⁸⁹ Tamtéž, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 33.

²⁹⁰ Tamtéž, pg. 633.

²⁹¹ Tamtéž, pg. 173.

blízké přátele, kteří získávají celý majetek nebo jeho podstatnou část. Dědic není povinen majetek převzít, pokud by pozůstalostní inventář ukázal, že je majetek zemřelého zadluženější, než je jeho skutečná hodnota.²⁹² V tomto případě by to bylo pro dědice prodělečné. Co se týkalo sirotků, jejich poručníci bývají přímo jmenováni v testamentu. Pokud tomu tak nebylo, byli poručníci jmenováni městskou radou, která byla správcem a ochráncem práv vdov a sirotků.²⁹³ V testamentech jsou někdy taktéž zmíněni tzv. *nepominutelní dědicové*. Těmi byli zejména partneři či děti, kteří byli v závěti vydědění. Např. závěť Adama Rurmajstra „... *Janovi, synu tomu neporoučím nic neb mne jak živ neposlouchal...*“²⁹⁴. U vyděděných dětí je obvykle uveden důvod *pro neposlušnost*, u dospělých *pro nenáležitě chování*.²⁹⁵ Zvláštní postavení rodinných příslušníků v testamentech měl tzv. „ztracený syn“. Jednalo se o osobu, která byla dlouhodobě na cestách či žila ve vzdálených krajích a nebyly o něm žádné zprávy. V tomto případě byl sice zmíněn v závěti, ale jeho podíl byl vázán na návrat. Zajímavý je tak kšaft Vavřince Čečetky, v němž se dočítáme následující: „*Co se pak dotejče Matěje Čermáka, syna jejího s prvním manželem zplozeného, kteréhož jsem při smlouvách svatebních s svejmi dítkami spolčil, o něm se teď od několika let pořád neví, ten jakž zpráva, že v Uhřích zahynul nebo v Turcích zajatý bejti jmá. Jestli by se kdy po časých našel a domů navrátil, že ona k němu jakožto jejímu vlastnímu dítěti, tak jak lásku prokázati i jeho z toho statku opatřiti, věděti bude, v tom se jí důvěřuji.*“²⁹⁶.

Je-li dispozice testamentu koncipována podle dědiců, součástí je také ustanovení dědické posloupnosti, kdy v případě úmrtí jednoho z dědiců má jeho díl připadnout na zbývající živé rovným dílem. „... *všecko jí poroučím manželce mé s dítkami mými, aby tím vším vládla a děti chovala potud, pokudž by na stolici vdovské seděla, a jestliže by se pak vdala, tehdy toho všeho aby jí třetina toliko vydána byla a vostatek na dítky mé aby přišlo, a jestliže by z nich, které umřelo tehdy z mrtvého na živé, aby spadlo.*“²⁹⁷ Toto ustanovení mělo opět předejít případným sporům. Kromě odkazů rodině či přátelům se hojně vyskytují záduší církvi, finanční hotovost, ale také různé dary (např. knihy) školám,

²⁹² K. MALÝ a kol, *Práva*, E XXVII, s. 151.

²⁹³ Tamtéž, D V–XXXVIII, s. 114–127.

²⁹⁴ SOkA KH, AM KH, *Knihy kšaftů 1544–1584 (1601)*, kn. č. 404, pg. 171.

²⁹⁵ V Koldínově zákoníku je zmíněno mnohem více důvodů pro vydědění, např. *causa criminalis*, spolčování se zločinci, úklady proti rodičům, neřádný skutek s macechou aj. Avšak tyto skutečnosti nebyly zachyceny v kutnohorských testamentech.

²⁹⁶ SOkA KH, AM KH, *Knihy kšaftů 1578–1612*, pg. 183.

²⁹⁷ Tamtéž, *Knihy kšaftů 1489–1544*, kn. č. 403, fol. 305r.

špitálům méně pak i městské obci. „*Item dvě lóže jiných šatův, čtyři peřiny, jeden polštář, tři podušky a čtyři plachty poroučím do Špitála nemocným, aneb kterak zkoli nuzným a potřebným chudým, aby to tak opatřeno bylo poručníkem...*“²⁹⁸ „*Item k školám zdejšími Vysokostelské a Svatobarborské poroučím z hotových peněz sto kop grošův českých...*“²⁹⁹ Tyto zmínky v testamentech jsou důkazem sounáležitosti a pospolitosti k církvi a městské obci jako takové, která prezentuje město navenek. Dispozice je tedy pro badatele zdrojem informací materiálního zázemí měšťanů, ale také jejich vztahů a vazeb uvnitř rodiny a jejich sounáležitosti k církvi a městské obci.

Sankce

Sankce nebyla v testamentech povinná ani moc užívaná. Jejím smyslem bylo zajistit či pojistit hladký průběh realizace poslední vůle. Mohla se dělit na pozitivní (benedikce) a negativní (kominace) sankci. Benedikce měla podobu žádosti směřované na městskou radu, jakožto právní instituci, před níž se projednávaly polední vůle měšťanů a která měla předkládaný testament zaštitit. Toto přání bývá zpravidla formulováno takto: „*A za to žádám pánův šepmistrův a pánův Jich Milostí, že nad tímto mým pořizením svou ruku držeti ráčí...*“³⁰⁰ Pravidelně se tato žádost, pojišťující hladký průběh naplnění poslední vůle, stává nedílnou součástí testamentů od 2. poloviny 16. století. Testátor se také mohl obracet na městskou radu, měl-li na srdci osud své rodiny, kdy žádal o ochranu pozůstalých, především vdovy či sirotků. „*žádám Jeho Milosti císařské pana rychtáře a Jich Milostí pánův šepmistrů, pánův radních, že ruku ochrannou držeti a manželku mou milou též v ochraně své pro odplatu Boží míti ráčí.*“³⁰¹ Někdy bývá spojeno i s přáním všeho dobrého: „*...Jich Milostí pánům šepmistrům a vši obci těchto Hor Kuten, jakožto vlasti mé milé děkuji ... pro hojné požehnání zdraví, štěstí v těchto jich bídnych obecních pracech a klopotách...*“³⁰²

Kominace je vyjádřena v negativním slova smyslu. Jednalo se o postih v případě nerespektování poslední vůle testátora. S kominací se setkáváme v této podobě: „*...a kdyby koliv z přátel mých aneb kdož koliv jiný na tom nechtěl přestati tehdy, ani to což*

²⁹⁸ Tamtéž, fol. 163r.

²⁹⁹ Tamtéž, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 283.

³⁰⁰ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 143.

³⁰¹ Tamtéž, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 330.

³⁰² Tamtéž, pg. 608.

*jsem mu z lásky poručil, aby dáno nebylo ...*³⁰³ nebo „... *kdo na tomto mém pořízení a mou celou dokonalou vůli poslední přestati nechtěl a více nětco před sebe bráti a jak soudy chtěl začínati tomu žádnýmu, aby nic dáno nebylo...*“³⁰⁴ Důvod této formule byla snaha předejít možným budoucím konfliktům a sporům, avšak i přesto přese všechno se našli dědicové, kteří tohoto upozornění nedbali.

Koroborace

Jak v případě listinných testamentů, tak i u testamentů zapsaných v městské knize se dočítáme o koroboraci. Koroborace oznamuje, jakým způsobem se potvrzuje právní platnost listiny. A to pečeti či podpisem vydavatele nebo svědků. Pečeť nebo podpis měly funkci ověření pravosti testamentu.³⁰⁵ A jejich současné užití se nijak vzájemně nerušilo, naopak to ještě více znásobovalo důvěryhodnost testamentu. Pečeť navíc tento testament fyzicky uzavřela, aby jej nemohl kdokoliv přečíst. Pečeť mohla být přivěšená či přitištěná. V kutnohorských testamentech převládá přitištěný způsob pečeti. Pouze u kšaftu Kateřiny Jandové³⁰⁶ se jedná o pečeti přivěšené. Pečeť nebyla u měšťanských testamentů povinností, avšak řada měšťanů jí „pro lepší důvěrnost“ užívá. „*A toto pořízení pečeti mou vlastní dal sem zapečetiti.*“³⁰⁷ Avšak s vlastní pečeti se setkáváme pouze u vyšších měšťanských vrstev, častěji se v testamentech dočítáme o zapůjčení sekretu od hodnověrné osoby, nejčastěji svědka testamentu. „*Tomu všemu na potvrzení a pro lepší jistotu a svědomí všeho, což se nahoře píše, pečeť svou vlastní s jistým mým vědomím kázal jsem přitisknouti k tomuto listu a připrosil jsem urozených panoší pana Bohuslava z Suchotlask, úředníka mince a pana Jana Zykele z Chocenic, že jsou*³⁰⁸ *[!] pečeti vlastní sobě i budoucích svých bez škody dali přitisknouti k tomuto kšaftu.*“³⁰⁹

U testátorek pak bývají nejčastěji užívány pečeteř svých manželů, živých či zesnulých. Mohl také nastat případ, kdy u dochovaných testamentů v listinné podobě a v originálu, nikoliv opisu, je pouze původní místo pečeti označeno zkratkou L. S. (tj. Locus sigilli). Tento způsob nalézáme pouze v jednom případě v aktové sbírce pod č.

³⁰³ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 513.

³⁰⁴ Tamtéž, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 559.

³⁰⁵ Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdenka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984, s. 31–33.

³⁰⁶ Testament z aktové sbírky č. 180/1 a 180/2.

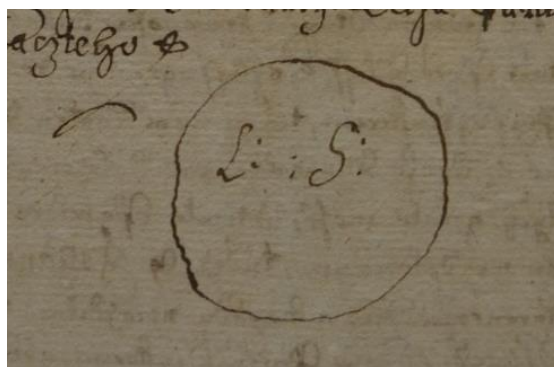
³⁰⁷ Soka KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 147v.

³⁰⁸ Pravděpodobně myšleno *svou*.

³⁰⁹ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 78r.

7219, kde Jan Perk spolčuje děti ze dvou manželství. Dalším ověřovacím prvkem je podpis testátora. Vlastnoruční podpisy se objevují vždy na konci samotného testamentu. Že se jedná o vlastnoruční podpis poznat lze z nevypsání rukopisu samotného podpisu, který je zcela odlišný od rukopisu napsaného testamentu. V případě, že autor psát neuměl, pak jej podepsal samotný písař. O podpisu se zmiňuje testátor již v koroboraci: „*Pro lepší toho důvěrnost, a že v tom ve všem má dokonalá vůle jest, tento kšaft můj svou vlastní rukou jsem podepsal a pečeti mou upečetiti dal... Jiřík Fidler z Muldavy, rukou vlastní.*“³¹⁰ Nebo „*Pro důvěření toho všeho, svou vlastní rukou níže sem se podepsal...*“ a na konci kšaftu se nachází podpis testátora „*a protože já Havel Chytra*³¹¹ *v tomto kšaftu svou vlastní rukou sem se podepsal*“³¹².

Zpečetění testamentu městskou pečeti bylo pouze v případě, že se jednalo o opis nebo výpis, jehož pravost tímto městská rada potvrzovala. „*Toho na potvrzení k žádosti již dotčeného Blažka Mlynáře kázali sme pečeti naší městskou tohoto kšaftu podle práva přítěžením potvrditi v plné radě naší.*“³¹³ Ještě před datací bývají uvedena jména přítomných svědků, popř. úředníků městské kanceláře, kteří byli přítomni při sepisování poslední vůle. Jejich skladba i počet byly proměnlivé, zpravidla se však nikdy nejednalo o méně než dva svědky. O tom pojednává i Koldínův zákoník v oddělení XLIII/III, kde je zmíněno, že je zapotřebí, právě alespoň dvou svědků. „*Při přítomnosti pana Jiříka Libotovského a pana Martina Komínka, krejčího a Jakuba Ptáčka, konváře.*“³¹⁴

Obr. 6 Ukázka L. S. (*Locus sigilli*)³¹⁵

³¹⁰ Tamtéž, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 537.

³¹¹ *chijtra*

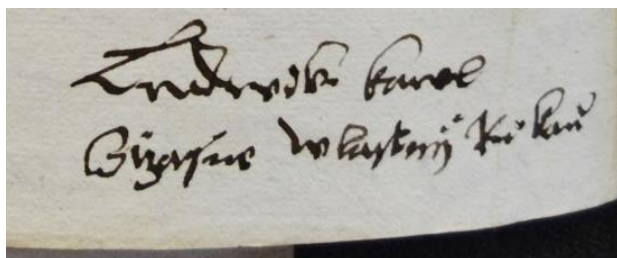
³¹² SOkA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 417.

³¹³ Tamtéž, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 121v.

³¹⁴ Tamtéž, Aktová sbírka, č. 578.

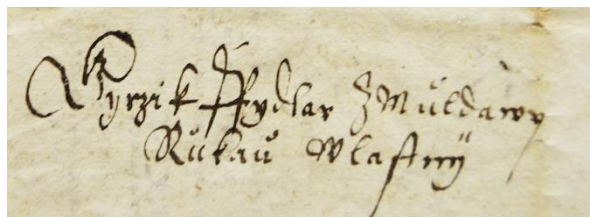
³¹⁵ Tamtéž, č. 7219.

Ludvík Karel z Řásné³¹⁶

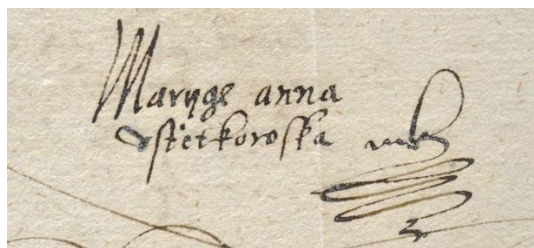
Ludvík Karel
Bývalý vlnářský kůlník

Jiřík Fidler z Muldavy³¹⁷

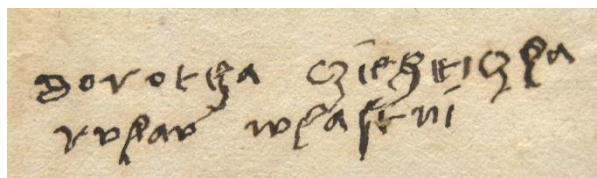
Jiřík Fidler z Muldavy
Kůlník vlnářský

Marie Anna Štětkovská³¹⁸

Marie Anna
Štětkovská

Dorota Čechtická³¹⁹

Dorota Čechtická
vlnářská kůlník

³¹⁶ Tamtéž, č. 4100.

³¹⁷ Tamtéž, č. 5487.

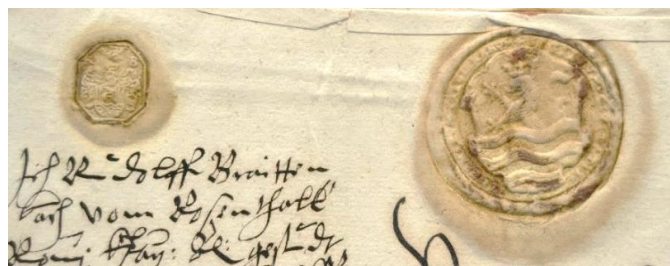
³¹⁸ Tamtéž, č. 6506.

³¹⁹ Tamtéž, č. 6310.

pečetě z testamentu Kateřiny, sestry nebožky Elišky Jandové³²⁰

pečetě z testamentu Rudolfa Braittenbacha³²¹

pečetě testamentu Daniela Grunteckého³²²

pečeť z testamentu Mandaleny Lorenzdorfové, roz. Bítové

Obr. 7 Podpisy a pečetě kutnohorských testátorů

³²⁰ Tamtéž, č. 180/1.

³²¹ Tamtéž, č. 6235.

³²² Tamtéž, 6389.

Datace

Datovací formule oznamující den sepsání kšaftu se zpravidla objevuje na samém konci testamentu. Avšak není výjimkou ani datace na začátku testamentu. Což platí především pro 1. polovinu 16. století. Podoba datace u kutnohorských testamentů je dvojí. České datování podle církevních svátků je následovné: „*Dálo se... v úterý po svat[y]m Vítu léta 1550.*“³²³, „... *v středu po památce slavného hodu vzkříšení pána Krista, spasitele našeho, léta Páně tisícího pětistého padesátého prvního*“³²⁴ nebo „*Léta Páně 1599 v neděli po svat[é]m Agapitu, to jest XXII. dne měsíce sprna.*“³²⁵.

Latinský způsob datování mívá podobu: „*Actum feria 3 ante Omnis Sanctorum Anno 1554.*“³²⁶. Pro knihu kšaftů z let 1489–1544 je charakteristické, že se datační formule nachází také na začátku testamentu. A to jak před intitulací, tak také bezprostředně po ní. Pro zbylé dvě knihy kšaftů je tento jev méně častý. „*Marta Tlustá u svat[é]ho Jana toto činila pořizení v pátek před svatým Ozvaldem. Byli přítomni: pan Václav Bur[i]anov³²⁷, tehdy šepmistr mladší, pan Jan Popelka, Jiřík Vajs³²⁸, písař, anno Domini 1504.*“³²⁹ Nebo „*Léta božího tisícího pětisté čtvrtého tu neděli po svatém Jakubu Filipu Jíra Škorně, leže v těžké nemoci...*“³³⁰. Datací však zápis testamentu nekončí. Po znění vlastního textu závěti následuje oznámení písaře o vysvědčení³³¹, publikování a následném stvrzení kšaftu buď v českém nebo latinském jazyce.

„*Vysvědčen a publikován vedle plnomocenství od Starého Města pražského... v středu po památce Všech svatých léta 1620.*“³³²

„*Léta 1609 vysvědčen od p. Jakuba Cymonta a p. Erazima Čecha, konšelů přísežných, k žádosti Anny, pozůstalé vdovy, a též i na žádost její přečten a publikován.*“³³³

³²³ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 114.

³²⁴ Tamtéž, pg. 121.

³²⁵ Tamtéž, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 570.

³²⁶ Tamtéž, Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404, pg. 186.

³²⁷ *Buryanow* také lze přepisovat jako „Burjanov“.

³²⁸ *ways*

³²⁹ SOKA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403, fol. 48v.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Vysvědčení se objevuje pouze u kn. č. 405.

³³² SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 7636.

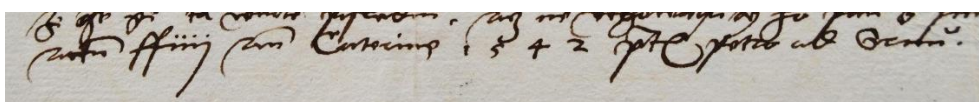
³³³ Tamtéž, č. 6438.

„Publicatum feria 4 Misericordias 1600. Tvrzen v pondělí po neděli dne Intua, 5. Juni, 1600.“³³⁴

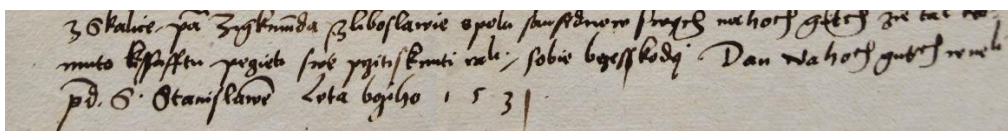
„Publicatum feria 2 post Francisei 1582. Confirmatum feria 4 ante Crispina 1584.“³³⁵

„Publikován k žádosti Václava Součka v pondělí den památný svaté Markéty 1598. Tvrzen vejповědi panskou, memorab. Anno 1598 Inclina feria IV VIIbris.“³³⁶

V případě, že bylo dědictví odkázáno vícero osobám, následují jednotlivé zápisy s datací, které informují o průběhu naplňování poslední vůle testátora mezi jednotlivými dědici.

Obr. 8 Ukázka latinské datační formule z kšaftu Matyáše Gabriela³³⁷

Obr. 9 Ukázka české datační formule z kšaftu Petra Pampy z Vičkovic³³⁸

Inventář

Vnitřních znaků inventáře je podstatně méně než u kšaftu. Jelikož se jednalo o protokolární záznam, můžeme inventář rozdělit na dvě hlavní části. Na úvodní část, kterou můžeme připodobnit k relaci kšaftu. Úvod obsahuje jméno nebožtíka, jehož pozůstalost se inventarizuje, dále je zmiňována inventarizační komise a případně další přítomné osoby. Někdy se dočítáme, na čí příkaz či žádost k inventarizování došlo a v případě, že není hned na začátku zmíněna datace, pak zpravidla zakončuje tuto úvodní část. Není však výjimkou, kdy se datační formule nachází až na samém konci inventáře. Níže jsou uvedené příklady.

³³⁴ Tamtéž, Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405, pg. 573.

³³⁵ Tamtéž, pg. 239.

³³⁶ Tamtéž, pg. 424.

³³⁷ Tamtéž, Aktová sbírka, č. 857.

³³⁸ Tamtéž, č. 587.

„Sepsání statku kněze Jana Trojického, ff VII Magdalene anno etc. 28. Pr[i]m[atorum] ano[rum] Mathei Serateris, Joannis Monete, sc[ri]pt[ores] Joanis SSathny, Tregis Pauli sc[ri]ptorum.“³³⁹

„Vyhledání spravedlnosti Doroty někdy Valenty, kováře a nyní Klementa, kováře a syrotba po témž Valentovi pozůstalého, ve čtvrtek den památný Marie Mandalény léta etc. 43“³⁴⁰

„Léta Páně 1608 ve čtvrtek po pámatce obrácení svatého Pavla na víru křesťanskou inventován statek po nebožtíkovi Martinovi Holubovi, krejčím z poručení panského v plné radě, v přítomnosti pánů spoluradních pana Václava Štětky, pana Jiříka Hrdíka z Větčina a Jiříka Třísky, písaře k tomu od staršího pana šepmistra Jindřicha Labušky na místě pana Tobiáše Třísky primátora ouřadnickýho poctěných.“³⁴¹

A poté následuje vlastní text inventáře. Na konci inventáře stála závěrečná formule o povolení k zařazení do knihy a datum vložení. Toto schéma je ideální, které ve většině případů nebylo dodržováno. Zpravidla inventář končil vlastním inventárním seznamem pozůstalosti a pouze na zadní straně písemnosti je zmínka *ingrosatum*³⁴², tj. že byl inventář zapsán do knihy inventářů. Jazyk inventářů často závisel na národnosti a osobě písaře. Opět jsou níže uvedeny příklady.

„Item v komoře, kde líhali dole pod světnicí. V zelený truhle hrubý plech okovaný, 2e cejchy a třetí malá vetchá.“³⁴³

„Víta Dlabáče statek 1560, Ingrosatum.“³⁴⁴

„Od Zikmunda Kozla inventář složen ku právu ff IV Fraunsi 1581.“³⁴⁵

³³⁹ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 476A.

³⁴⁰ Tamtéž, č. 1814.

³⁴¹ Tamtéž, č. 6431.

³⁴² Toto platí pro inventáře nacházející se v aktové sbírce. V knize inventářů se slovo *ingrosatum* nenachází.

³⁴³ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 127A.

³⁴⁴ Tamtéž, č. 1545.

³⁴⁵ Tamtéž, č. 3324.

4. **Instituce městských písařů a paleografická analýza kutnohorských a kaňkovských písařských rukou kšaftovních knih a knihy inventářů**

INSTITUCE RADNÍCH PÍSAŘŮ

Pro správný chod městské kanceláře je neodmyslitelná instituce městských písařů. Ucelenější informace o kutnohorských městských písařích máme až od husitské revoluce. Kancelář měla zpravidla dva písaře, a to až do počátku 16. století, poté se jejich počet zdvojnásobuje. Jednací řečí do vypuknutí husitské revoluce byla latina a němčina, poté proniká čeština držíci se v kanceláři do konce 17. století. Po roce 1526 ojedinele pronikal do městských kanceláří opět německý jazyk, např. v letech 1572 a 1599 byl vyžadován písař ovládající německý jazyk. Písaři byli do svého úřadu jmenováni městskou radou a širší obcí.³⁴⁶ Aby mohl být kandidát jmenován písařem, musel být měšťanem, tzn. majitelem domu či jiné nemovitosti a musel zaplatit příjmné do obce. Pracovní náplň pak byla různorodá. Začínající písaři byly především ingrosisty a postupem času se vypracovávali a s delší praxí pak zapisovali radní a soudní jednání. Ručili za správnost a právní platnost zápisů v městských knihách a jen oni směli do nich nahlížet a pořizovat z nich opisy a výpisy. Taktéž koncipovali i všechny ostatní úřední písemnosti. Působili i jako veřejní notáři, např. při sepisování závěti měšťana.³⁴⁷

Při výkonu písařského povolání se nepředpokládalo u písaře jiné vedlejší zaměstnání. Nejvyšší písař nesl od roku 1530 označení „přední písař radní“ nebo „první písař radní“. Odpovídal za správný chod v kanceláři po administrativní i právní stránce. Zpravidla se jím stal ten písař, který v kanceláři měl již bohaté zkušenosti, díky svému dlouhodobému působení nebo se mohlo jednat o velmi váženou osobu s výraznou účastí v městské správě.³⁴⁸ Někteří písaři ve svém úřadu setrvali až do smrti, jiní písařskou službu opustili z různých důvodů. Přejichodné bylo působení např. Jindřicha z Chocemic nebo Mistra Brikcího z Licka. Písařskou službu dále opustili pro stáří a špatné zdraví Jindřich Trnka, Jan Veverín nebo Jan Benicius. Také se stávalo, že písaři výkon úřadu omezili pro povinnosti v městských či horních úřadech, jako tomu bylo v případě Jana Piscisa (stal se primátorem, později horním hofmistrem) nebo Václava Vodičky (konšel).

³⁴⁶ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, s. 47.

³⁴⁷ Marie KAPAVÍKOVÁ – Lubomír VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři 15. a 16. století*, Kutná Hora 1984, s. 4–5.

³⁴⁸ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, s. 50.

Pavel Vlašský ze Sionu přijal místo úředníka na poděbradském panství a Václav Šatný opustil písařský úřad a věnoval se výnosnější činnosti a obchodu.³⁴⁹

Hmotné postavení písařů bylo zpravidla velmi dobré. Mezi bohaté písaře patřili např. Jan a Václav Šatní, Jan Veverín, Pavel Hraběšinský, Petr Capon, Pavel Vodolínský, Jan Benicius či Jan Piscis. Řada písařů zbohatla díky výhodnému svazku s bohatou vdovou. Takto se oženili např. Jeroným Melhauzský, Petr Capon, Jan Šatný a taktéž Václav Šatný nebo Jan Šturm. Původní povolání mnohých písařů bylo ve školských službách. Byli především kantory, správci škol u kostela sv. Jakuba nebo u sv. Barbory. Mezi tyto písaře patřili Jakub Aunešovský, Jan Agathon Pražský, Ondřej Brtnický, Jan Šturm, Pavel Vodolínský, Václav Didaktus, Jan Tapin, Jan Veverín, Pavel Hraběšinský, Jiřík Budínský, Jan Piscis, Václav Vodička a Jan Benicius.³⁵⁰ S majetkovým postavením písařů často souviselo i úsilí o zařazení mezi erbovní měšťany. To se povedlo těmto písařům: Janu Veverínu Píseckému z Kranichfeldu, Jiříku Hrdíkovi z Větčina, Jindřichu z Chocemic, Pavlu z Vodolína, Brikcímu z Licka a Jan Šatný z Olivetu.³⁵¹

Plat písařů byl od roku 1495 ve výši 24 gr. č. za měsíc a dvakrát v roce o Božím těle a o sv. Martinu dostali ještě po dvou kopách grošů. Písaři si také mohli jednorázově přivydělat např. při sepsání kšaftu, listu, zapsání svědků aj. O vyplácení písařského platu informují kutnohorské knihy počtů.³⁵² Někteří kutnohorští písaři měli dokonce univerzitní vzdělání, které se postupem času stávalo nezbytné pro vykonávání písařské činnosti. Byli rovněž předními představiteli vzdělanosti. Vít Tasovský, Jindřich z Chocemic a M. Brikcí významně ovlivnili městskou právní praxi. Jan Tapin, Jan Piscis, Jan Benicius a Ondřej Hubáček se zase hlásili k soudobému humanismu, stýkali se s humanistickým prostředím a mnozí z nich byli členy básnické družiny Jana Hodějovského.³⁵³

Někteří se účastnili mincovního a důlního podnikání. Také mohli zastávat úřad konšela, staršího z obce, osmisoudce nebo také byli inspektoři kutnohorských škol, špitálmistry či kostelníky.³⁵⁴ Kromě písařů městské rady působila v 15. a 16. století řada dalších písařů. Písaři horní, hutní a mincovní, písaři obecních hospodářů, písaři městských předměstí, písaři špitálských úředníků, písaři k ungeltu piva, písaři olověné

³⁴⁹ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 7–8.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 8.

³⁵¹ Tamtéž.

³⁵² Tamtéž, s. 9–10.

³⁵³ Tamtéž, s. 11–12.

³⁵⁴ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, s. 50.

váhy, písaři varného, písaři porybného, písaři městského rychtáře, písaři krevní, písaři cechů. Dále jsou známí písaři doloví, písař havířský, písař šrotěřský, urburní, erckafěřský, hutrajtěřský, písař královské huti, písaři mince, mincířů a pregěřů. Soukromé písaře měli i členové významných kutnohorských rodin, např. hofmistr Michal z Vrchovišť, Jan Smíšek, Bartoš z Práchňan aj. Taktéž k městské kanceláři patřili i panští poslové, kteří v 16. a na poč. 17. století vykonávali pomocné písařské práce.³⁵⁵

Kaňkovskými písaři byli kantoři, jejichž jména nejsou dnes již známa. O písařích se zmiňuje ve své publikaci Jan Fiala, kterých pro 16. a počátek 17. století není mnoho. V kostelních registrech z let 1511–1518 se dozvídáme na posledním listě o jakém si písaři jménem Bartoš, rector. V kutnohorské knize memorabilií je k roku 1541 uveden Valentin Senožatský, písař kaňkovský. V roce 1570 je do sousedství na Kaňku přijat písař Adam Zavadil a po něm přichází Zikmund Brodský, který je kaňkovským písařem až do roku 1630.³⁵⁶

³⁵⁵ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 12.

³⁵⁶ J. FIALA, *Kaňk*, s. 17.

4.1. MATOUŠ, BAKALÁŘ

Titul bakalář získal Matouš v roce 1490. Pravděpodobně působil jako městský písař od roku 1499, jeho rukopis je doložen až k roku 1501. Při sepisování závětí je uváděn jako “Matúš bakalář, písař”.³⁵⁷ V roce 1503 prodal domek, který se nacházel “blíže lázně pod kostelem“ za 22 kop g. č. Matoušova písařská ruka se naposled objevuje v roce 1508 neboť následujícího roku Matouš umírá. Jeho testament, v němž všechen majetek odkazuje manželce Kateřině, sepsal Jindřich z Chočemic.³⁵⁸

Písařská ruka Matouše, bakaláře, se nachází pouze v první knize testamentů z let 1488–1544 (kn. č. 403). Časové rozmezí sepsaných testamentů je z let 1498–1508. Jazyk testamentů je v českém jazyce vyjma latinských slov v datační formuli, popř. osobních či místních jmen. Písmo je psáno úhledně a dobře čitelně českou novogotickou kurzívou. Text je dobře čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je v podstatě neměnný. Modul písma je taktéž střední. Dřík u minuskulních liter -s-, -f-, -p-, -y- a taktéž u majuskulní litery -I- výrazně přesahuje dolní dotaznici a zasahuje tak do spodního řádku. Duktus písma je kurzivní a váha písma je lehká. Sklon písma je vzpřímený. Text je psán zleva doprava a zápisy v městské knize jsou centrované na stránku. V zápisech se nacházejí novodobé marginální či meziřádkové glosy, psané obyčejnou tužkou. Co se týká zkratk, ty jsou nejčastěji tvořeny kontrakcí např. ge^v = jemu, k to^v = k tomu, holiczke^o = Holičkého, sve^o = svého, nera^{li} = neráčili, nebo S^{te} = svaté, ale také se zde vyskytují zkratky tvořené suspenzí např. appl̃i = appostoli. Další hojně užívaná zkratka je pomocí zkracovacího znaménka v podobě smyčky -l-, nebo také dochází ke zkracování liter -m - a -n, např. itl = item, -gl- = groš, -cl- = (groše) české, Actl = actum, k letũ = k létům nebo ma^zielky = manželky. Mezi typické zkratky tohoto písaře patří gt = jest, -ss- = kopa, dni = domini, uts = ut supra a již zmíněné item či actum. Zajímavostí u tohoto písaře je, že při dosažení délky zdvojuje onu samohlásku, u které je to vyžadováno, tak např. slovo své písař napíše jako swee nebo slovo dobré jako doore. Avšak toto zdvojení není důsledně dodržováno.

³⁵⁷ SOKA KH, AM KH, *Knihy testamentů 1488–1544*, kn. č. 403, fol. 48r, 176r nebo 180r.

³⁵⁸ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 33.

Říha Štuklik. Ja nazdravim neblategen: rojann vssal a yameli do bere gessat vrnage:
pro nelnay patomim osabtu sroem toto de poygrom vgnil: vobce pamie d'aggen yub
kam t'aggen vobstah p'agud. k. d'aggen: yub p'atomimosa pamult Jana Goholka a
Jana Lorekcha a p'ij s'agge g'at'ag'g'ie Catalague.

Si laurence poruimky Otavtu pro' g'imm yma petea Bednagema naq'vssij' poruimka
g'imm: a Jana Gylara Jana a Jana Bednagema t'ag'g'ie a v'ag'g'ym g'ym: ze v'ag'g'ie
g'g'ie mee sa statel ten p'ranovab' budau

Item naq'vone tuch Ot kop k'ereq sem k'ovence tuge dual bogovab' pamie petroni ty
aby bogovab' bylo d'icem mem p'at'el'om: a d'ag'g'ie k'el'ic p'ag'g'ie a m'el'ly d'luom y'g'g'ie
z'at'g' venije aby g'ym bol luon k'ampen

(p' take) aby g'essie za p'amon petem se p'p'ucheg do kop p'ij s'ag'g'ie k'ereq sem g'omn
dual bogovab' a dva p'ap' s'ag'g'ie: ty poruimky k'at'g'g'ie g'ag'g'ie mee a to ona
ma v'ag'g'ie pro: a ty p'ag'g'ie p'ij s'ag'g'ie a by g'ie m'ad'ag'g'ie bol d'ag'g'ie g'eg'ie p'at'g'g'ie

y'vssla: tom g'ie p'ij pete d'ak v'g'g'ie a g'ym p'omje n'p'dat'
p' take) aby sem g'ovet d'icem y'g'g'ie a d'om konis g'ym k'opodag'g'ie s'ag'g'ie k'ereq
sem ia p'at'g'g'ie g'essie k'o z'ad'm p'rama nemi ny ia: to ia v'ag'g'ie poruimky mag'g'ie
mag'g'ie mee k'at'g'g'ie a g'ie take p'atom v'ag'g'ie ze ona d'ic' d'at'g'g'ie p'ag'g'ie ne
g'ym: ja to v'ag'g'ie g'ag'g'ie ma:

(p' take) aby sem s'ag'g'ie s'ag'g'ie se kop g'ro s'ag'g'ie na v'omny d'yl poruim. ty pal m'ag'g'ie
d'ic' p'ag'g'ie d'ag'g'ie p'ome n'g'ly k'el'ic p'ag'g'ie: p'adag'g'ie d'ic' p'adag'g'ie nad'ag'g'ie: a p'at'g'g'ie
oba v'ag'g'ie p'ome n'g'ly p'ad'ic'ena b'g'ie t'ag'g'ie d'ag'g'ie g'ag'g'ie att s'ag'g'ie na k'at'g'g'ie
g'ag'g'ie m'na ona g'ag'g'ie att v'ag'g'ie na z'ad'm do k'ap'ly g'ag'g'ie. p' s'ag'g'ie a d'ic'
v'om y'g'g'ie m'om d'ra g'obud'g' take p' s'ag'g'ie a g'at'el' pal ma z'am: v'ag'g'ie z'ag'g'ie

Quanto sem ia d'ag'g'ie

Mag'g'ie s'ag'g'ie loctomii m' s'ag'g'ie ty g'ag'g'ie ma b'ud' m'g'ie p'p'om: a go se d'ag'g'ie k'omn
ty to ob'ice p'rad'ag'g'ie take g'ag'g'ie ma att z'ag'g'ie:

Ukázka písma Matouše, bakaláře kšaft Říhy Štuklika, kn. č. 403, fol. 48v

4.2. JIŘÍ VAJS, BAKALÁŘ

Bakalářem se stal na podzim roku 1487. Jeho rukopis se poprvé objevuje v městských knihách od roku 1496 a naposled v roce 1512, kdy po nástupu Jakuba Velvara odchází z úřadu městského písaře. V letech 1501, 1512 a 1513 byl konšelem a mezi léty 1495 a 1523 byl 9x starším z obce. Jiřík Vajs nezastával úřad písaře pouze v době, kdy působil jako konšel. V roce 1495 koupil část pole nad říčkou Pách naproti kostelu sv. Barbory a také dům se zahradou na Rybném trhu³⁵⁹ za 150 kop g. č. V roce 1508 k tomu ještě přikoupil polovinu pregéřské stolice ve Vlašském dvoře. Jiří byl váženým měšťanem. Často vystupuje jako ručitel měšťanům na jejich dluhy či jako poručník sirotčího majetku.³⁶⁰ Z rodiny Jiřího Vajse je známá manželka Marta a děti Kleofáš, Magdalena a Kateřina.³⁶¹ Samotný Jiří umírá v květnu roku 1525.

S touto písařskou rukou se setkáváme v první knize testamentů z let 1488–1544 (kn. č. 403) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů je z let 1498–1512. Jazyk testamentů je v českém jazyce, vyjma latinských slov v datační formulí, popř. osobních či místních jmen. České novogotické kreslené písmo se nachází pouze v nadpisu, jinak je písmo úhledná česká novogotická polokurzíva a mezery mezi jednotlivými slovy jsou dostatečné. Text je dobře čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je v podstatě neměnný. Modul písma je střední. Dřík u minuskulních liter -s-, -p-, -y- a taktéž u majuskulní litery -I- výrazně přesahuje dolní dotažnici a zasahuje tak do spodního řádku. Duktus písma je polokurzivní a váha písma je těžká v důsledku zvýrazněných tahů dříků u liter -p-, -s- a -f-. Sklon písma je vzpřímený. Text je psán zleva doprava a zápisy v městské knize mají jednotnou strukturu centrovaného textu na stránce. V zápisech se nenacházejí marginální a meziřádkové glosy ani škrty.³⁶² Interpunkční znaménka nejsou řádně dodržována a stejně tak i diakritika. Co se v testamentech hojně vyskytuje jsou zkratky. Zkratky v zápisech jsou nejčastěji tvořené kontrakcí např. ge^v = jemu nebo s^v = svat[ý], ale také se zde vyskytují zkratky tvořené suspenzí např. \tilde{d} othie = Dorotě, \tilde{p} aske^o = panského, či p'sstiech = příštích. Dochází také ke zkracování liter -m - a -n, např. Ondrziege⁻ = Ondřejem. Neobvyklé není ani zkracování slov pomocí zkracovacího znaménka v podobě smýčky -l-, např. ve slově itl- = item, -g- nebo -gl- = groš, -cl- = (groše) české.

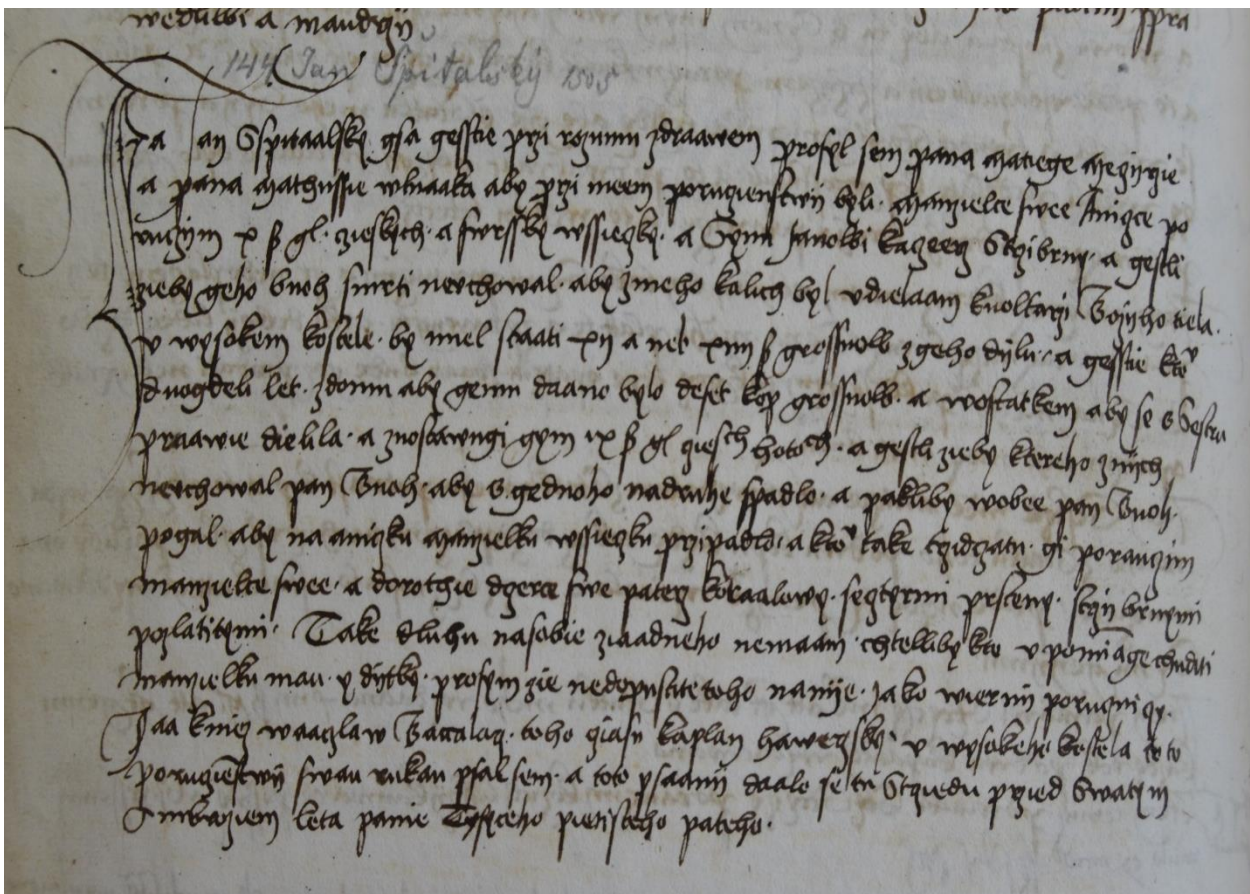
³⁵⁹ Dnešní Havlíčkovo náměstí.

³⁶⁰ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 31-32.

³⁶¹ SOkA KH, AM KH, *Knihy testamentů 1488–1544*, fol. 19v a 182v.

³⁶² S výjimkou novodobých přípisků provedené obyčejnou tužkou.

Typickými zkratkami jsou gt = jest, ff = feria, act = actum, ut = ut supra, dn̄ = domini, pd = před, -ss- = kopa a zmíněné zkratky pro groše. Stejně jako u písaře Matouše, bakaláře i tento písař Jiřík Vajs zdvojuje pro dosažení délky samohlásku, např. slovo *těž* písař napíše jako *teez*, slovo *státi* jako *staati* nebo slovo *dálo* (se) jako *daalo* (se). Toto zdvojení není však důsledně dodržováno a může se vyskytovat u slov, u kterých to není vyžadováno, např. slovo *psaní* napsal písař jako *psaanij*.

Ukázka písmo Jiříka Vajse kšaft Jan Špitálský, kn č 403, fol. 55r

4.3. JINDŘICH Z CHOCEMIC, BAKALÁŘ

Jindřich je uváděn jako městský písař od roku 1508 a jeho souvislá písařská činnost začíná od září roku 1509. V pramenech jej můžeme najít jako “Henricus bacalarius scriba civitatis“. V letech 1520, 1521 a 1524 zastával úřad staršího z obce a v letech 1522–1523 byl konšelem. V době, kdy byl Jindřich konšelem, nezastával úřad městského písaře. Taktéž působil jako správce kostelního majetku u sv. Bartoloměje (tzv. kostelníkem) v letech 1518, 1525 a 1527.³⁶³ Přídomek z Chocemic získal od krále Ludvíka Jagellonského v roce 1522.³⁶⁴ Tento erb byl v roce 1543 polepšen. Jindřich byl příslušníkem zámožné a vlivné rodiny. Jeho první manželkou byla Markéta, dcera Kateřiny a Bartoně Melhauzských. Po smrti jejích rodičů připadá na Jindřicha dům zvaný Melhauzský. Předtím vlastnil dům za městskou zdí, který koupil v roce 1514 za 20 kop gr. č. a v témže roce kupuje i Vršovský dům.³⁶⁵ Druhou manželkou byla Johanka, dcera pana Charváta, předního kutnohorského konšela.³⁶⁶ Proto byl Jindřich někdy také nazýván jako Jindřich Charvát. Poslední doklad o jeho písařské činnosti máme z 15. října 1528. Poté se Jindřich stěhuje do Prahy, kde se ujal úřadu písaře na Novém Městě pražském. V následujícím roce již působil jako písař přední. V kutnohorských pramenech jsou zmínky o Jindřichovi ještě z roku 1536, kdy prodal dům za městskou zdí za dvojnásobek ceny, než jej koupil. Další zmínky jsou z let 1539, 1546 a 1550.³⁶⁷

Rukopis tohoto písaře se objevuje jak v první knize testamentů 1488–1544 (kn. č. 403), tak také v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů je z let 1509–1528 a jazyk testamentů je v českém jazyce vyjma latinských slov v datační formulí, popř. osobních či místních jmen aj. Písmo je česká novogotická kurzíva, která je hůře čitelná. Tvar (forma) jednotlivých liter závisí na postavení ve větě. Jejich podoba je tak ovlivněna buď následující, nebo předchozí literou, např. minuskulní, ale i majuskulní litera -z-, -Z- se objevuje v textu jak s otevřenou, tak i s uzavřenou dolní smyčkou a stejně tak je tomu u minuskulní litery -h-. Taktéž má proměnlivou podobu minuskulní litera -k- a -l-, které se objevují s horní smyčkou nebo pouze s protaženým horním dříkem. Modul písma je

³⁶³ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 34.

³⁶⁴ Tento erb měl dělený štít, přičemž horní polovina byla zlatá a spodní dále dělená. Z jedné poloviny byla zlatá a z druhé modrá. V horní části se nacházel modrý lev a v dolní části 4 štrychy modré a 4 štrychy zlaté. Helm nad štítem byl taktéž v barvách modré a zlaté.

³⁶⁵ To byl jeden z domů na jejichž místě byla později postavena Jezuitská kolej.

³⁶⁶ SOKA KH, OF Jan Fiala, kar. 11, inv. č. 185.

³⁶⁷ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 35.

střední a duktus kurzivní. Váha písma je silná, neboť kontrasty mezi silnými a slabými tahy jsou výrazné. Sklon písma je vzpřímený a text je psán zleva doprava. V testamentech se také objevují škrty, marginální i meziřádkové glosy, nejen od písaře testamentu, ale i novodobé glosy psané obyčejnou tužkou. Jindřich také hojně užíval zkratek. Zkratky v zápisech jsou nejčastěji tvořené suspenzí např. rozu^v = rozumu, zdrawe^o = zdravého, ale také se zde vyskytují zkratky tvořené kontrakcí, např. p̄d = před, zacho^ono = zachováno. U tohoto písaře jsou také zkratky užívané s literou -p-, např. p̄krechtnich = purkrechtních, p̄znani^o = přiznáním, p = pro nebo při, jejich význam závisí podle umístění ve slově či větě. Dochází také ke zkracování koncových liter -m- a -n-, např. gru^othu = gruntu, ma^ozelku = manželku, de^o = den či moce^o = mocen. Neobvyklé není ani zkracování slov pomocí zkracovacího znaménka v podobě smyčky -l-, např. ve slově Itl = item, -gl- = groš nebo -cl- = (groše) české. Dalšími zkratkami jsou -ss- = kopa, ut = ut supra, ff = feria, p^o = post, gt či g^olicze = jest či jestliže. Mikuláš Býtešský a Jindřich z Chocemic se časově prolínají a jejich písmo vykazuje společné rysy. Na první pohled se proto dají zaměnit, ale při bližším pozorování jsou zde jasné rozdíly.

Jan vrahov Janemage nedostatek z daron fore. aobhrost narycy nan zapustoven
 bozi pisec vspak zof. z daron y sumelo vyvage gmel gt vyleni v rosem
 statu fore deryz gma zmasbe tinto podlee piva atak aby zafono slo yaki
 se miy podpfuge neb gpa mocu statu fore a hmi, vykem vgnil y v rocamis
 handuow yaki yad a pivo msta gt aby dady nio v dary vgnil v gromle fore
 a potuyl pcedal. H. č. 237

It napred o dlyky ge porinyz gmel yaloj gma na do ddy vgnil vauzu
 koruny bodli vlamof a zapparyz kee ptn a vyal nati do v ptn. a pau
 vl tu do pcepnu za ceen byn as od voolyysa slal yaki zaps na vachze
 ylemozn dromozn y gth je glama obgyz mmoz a sce dgytmo. fath ge neb
 do s mazyz Ende tu sumu ceen byn dat a zupena zaplakti. talyz aby mlye
 vroz panje plicetmi v rozat se y ge y vyzdmgat y sim vgniti yaki by
 vcel a to gth je gth pa bndy nensoma pabltio ice sumy pemez ceen byn neal a
 vepentil ppolme obgyz glama talyz to jnglavoz y zapsu ma vachze vspak to
 pbe Janemage vto vgnimozn gth je gth pa bndy v darym talyz to
 vopato abyz vmoz fore gmel y sim vgnil vgniti mlye vcelce vnde
 v darym yaki zaps vlaguze o tagn boz pemez a tmtu pnam aby gome nebyl
 vgnimozn y
 vgnimozn gma zapparyz v ptn as plicetmi na domu vcelce falky Janemage
 by aby tal staty a pcom yaki zaps vlaguze.

It gnamil se gma en byn as plicetmi na pagn nado ddy vachze vmo
 val gt y v darym ge y byn a y byn aby placil by zadyvram yaki pbe
 plicetmi platiti gma vohz po byn as a zadyal dmoz peme.

It na kolmarsten pravni nado ddy vachze gnamil y v darym Johanesovne v
 y ge gma gnamil yaki zaps tu na kolmarsten gt y v darym ge v mlye amly
 vohz aby dal.

It Gma koryz klyzi v zastane od vnyka vlypnu namesta vce mlye ptn
 ddy peme da talyz ge ge aby v darym slo

It vgnal se vmozil v byn malyubovm v darym na byn vplati gmel a gma zaps to
 po zmezi.

It vgnal se vmozil v byn malyubovm v darym na byn vplati gmel a gma zaps to
 po zmezi.

It vgnal se vmozil v byn malyubovm v darym na byn vplati gmel a gma zaps to
 po zmezi.

Ukázka písma Jindřich z Chocemic, kšaft Jana Vačkáře, aktová sbírka, č. 237

4.4. JAKUB VELVAR, BAKALÁŘ

První zmínka o Jakubu Velvarovi v kutnohorských pramenech je z prosince roku 1510, kdy byl přítomen při sepisování kšaftu. Avšak častěji se s jeho písařskou rukou setkáváme od roku 1512. V testamentu Kateřiny Mečířky³⁶⁸ z roku 1515 je dokonce o něm zmínka jako o “Jakubu, městském písaři nižším“. A o dva roky později, tedy roku 1517, sepisuje Jakub závěť a ještě téhož roku umírá. Z rodiny je připomínána jeho manželka Kateřina, s níž měl syna Cypriána, kterému poručníci vydali knihy z otcovy pozůstalosti.

Rukopis Jakuba Velvara se nachází opět v první knize testamentů 1488–1544 (kn. č. 403) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1510–1517 psané v českém jazyce, vyjma latinských slov v datační formulí, popř. osobních či místních jmen aj. Písmo je česká novogotická kurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je víceméně ustálený, proměnlivé litery jsou, např. minuskulní litera -r-, jejíž tvar závisí na postavení ve slově a nebo minuskulní litery -g-, -z-, -h-. Ostatní mající dolní smyčku jsou Jakubem psané, jak s otevřenou, tak také s uzavřenou dolní smyčkou. Modul písma je střední a ductus je kurzivní. Váha písma je lehká, kdy se příliš silné tahy neobjevují. Sklon písma je vzpřímený a text je psán zleva doprava. Taktéž se zde nachází škrty a marginální a meziřádkové glosy psané obyčejnou tužkou. Tento písař užíval zkratky často tvořené suspenzí, např. Cynowe^o = cínového, ge^o = jeho nebo ge^v = jemu, ale také dochází ke zkracování koncových liter -m a -n, např. naystarssij[^] = nejstarším nebo Matijegē[^] = Matějem. Mezi běžně užívané zkratky patří zkratky pro početní jednotky Sm^a = Summa, -gł- = groš nebo -cł- = (groše) české a -ss- = kopy, také sem patří gich^u = Jich Milosti, dni = domini, ff = feria, p⁹ = post, Itm = item nebo gt = jest. I u tohoto písaře, stejně jako u písaře Jiříka Vajse a písaře Matouše, bakaláře je charakteristické zdvojení určité samohlásky pro její dosažení délky, např. slovo *drahého* jako *drahee^o*, *nádobí* jako *naadobii* nebo *dobré* jako *dobree*. Ale ani zde není toto zdvojení důsledně dodržováno.

³⁶⁸ SOkA KH, AM KH, Kniha testamentů 1488–1544, kn. č. 403, fol. 106v.

křaft 1510

8 0

M 178 a

Jan Bradka zeznib

Ja tielen nemogen wstaf roznim y panieti
dobree vprawy z Swobodnee wrole swce
toto pognjenje gim wo meem statku
pro dowarowanne nestrany po Smabimce
Atomu dožadal sem se pana Gjefftea pando
marcku a wlatec tegu je na mi / zadost
dwa polu radnie wyskati raqil pana
waglawu polkuopla pana waglawu
fanta pro micy ayl Shalus piffary
mieffky Anno dm 1510
Hij p g marcku

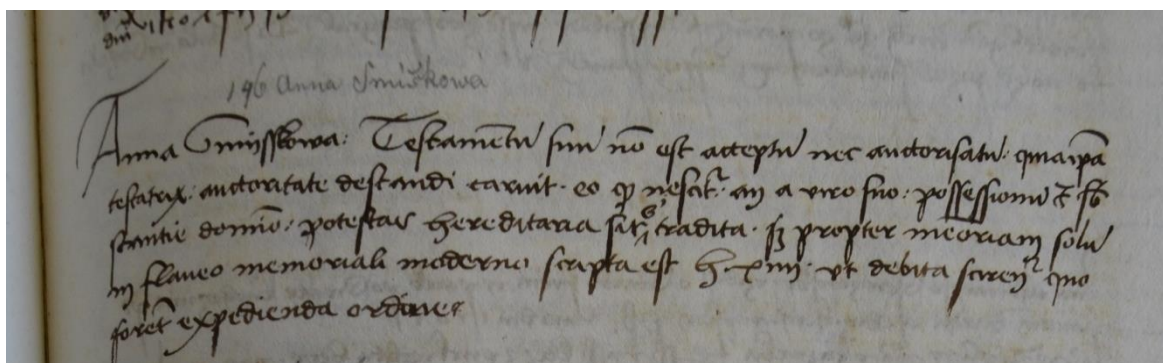
Dlugowec mogn

Dhujen sem waglawom / gefliget za purkec
womem sedim / gte wif of doplatiti
te na mjestie meem amma jstca ma / doplatiti
ma gefliget / berg wif of podlee tee naffie
spolegite / fmlucey / terey name mezy sem
Doxet / gfu lide bighd tito waglawu kaje
dgera / mjeffensteo

4.5. NEIDENTIFIKOVÁN (kn. č. 403)

U této písařské ruky se nepovedlo dohledat konkrétní osobu. S touto písařskou rukou se setkáváme pouze u první knihy testamentů 1488–1544 (kn. č. 403), kde sepsal dva cizojazyčné testamentsy. Jazyk zápisů je latinský a německý, přičemž latinský testament není datován a německý je k roku 1515. Po tomto německém testamentu následuje jeho český přepis, jehož písařskou rukou je Jakub Velvar.

Písmo je humanistická kurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý a závisí na postavení ve slově. Může tak být ovlivněno předcházející či následující literou, např. minuskulní litera -h- se vyskytuje s otevřenou i uzavřenou dolní smyčkou, minuskulní litera -n- lze zaměnit s minuskulní literou -u- nebo minuskulní litera -e- se nachází v uzavřené i otevřené podobě. Modul písma je střední a duktus kurzivní. Váha písma je lehká, síla tahů je vyrovnaná. Sklon písma je vzpřímený a text je psán zleva doprava. V zápisech se nevyskytují marginální glosy, pouze jeden meziřádkový novodobý glos, psaný obyčejnou tužkou, a jeden škrť. Za to se v obou testamentech hojně vyskytují zkratky. Patří sem, např. $\widehat{m}p\widehat{a}$ = manu propria, $\overline{7}$ = et, \overline{P} = per, pro a také dochází ke zkracování koncových liter -m- a -n-, např. $\overline{t}estame\overline{t}u$ = testamentum, $\overline{n}o$ = non, $\overline{b}ekenn$ = bekennen, $\overline{h}eylige$ = heiligen nebo $\overline{s}chafe$ = schaffen. Zkracování koncových liter -m a -n je především typické pro německý testament. Taktéž sem patří zkratky užívané pro početní jednotky -ss- = kopa a -gl- = groš.

Ukázka písma neznámého písaře, kšaft Anny Smiškové, kn. č. 403, fol. 56r

4.6. MIKULÁŠ BÝTEŠSKÝ, BAKALÁŘ

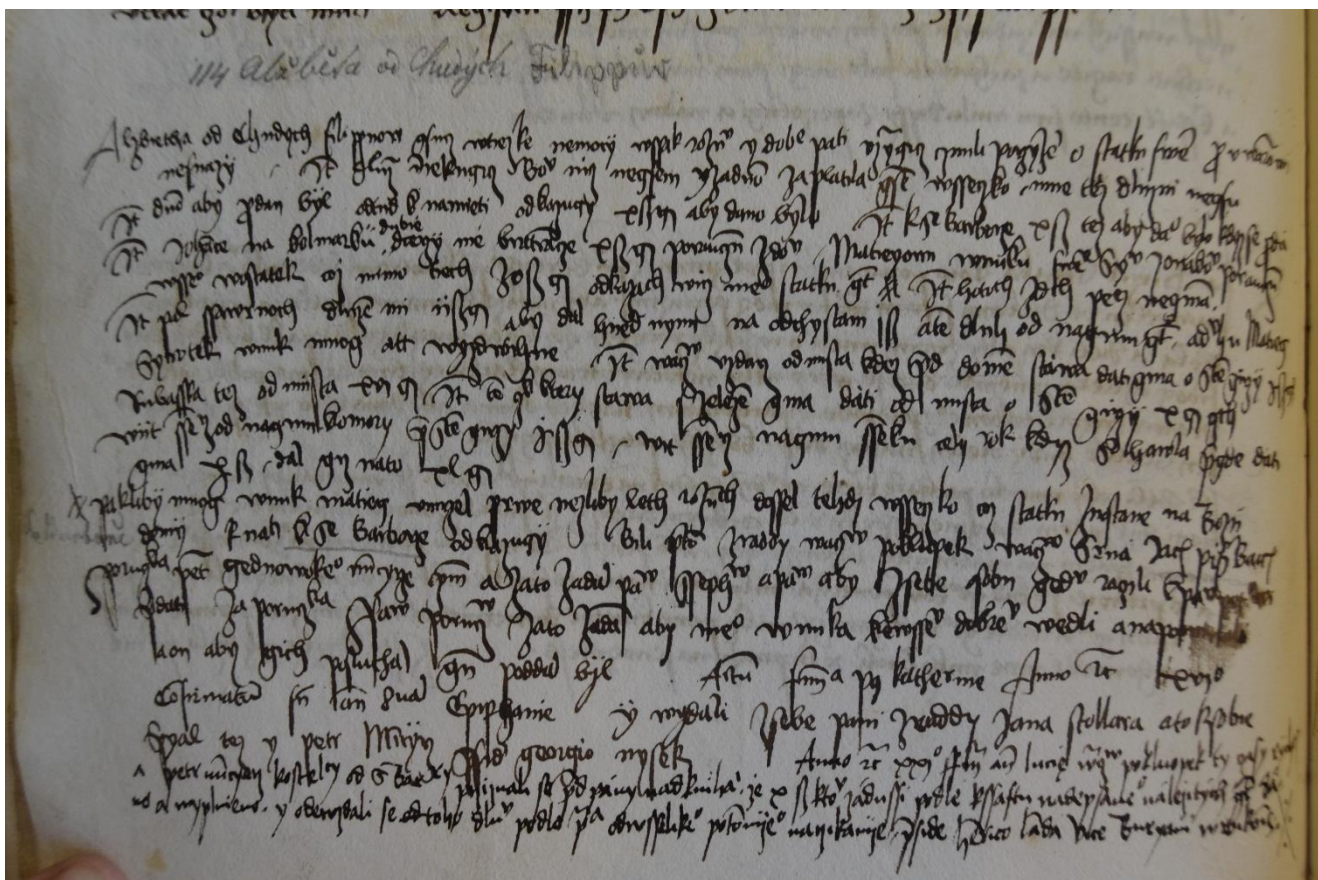
Bakalářem se stal v roce 1509 a jeho písařská ruka je prvně doložena k roku 1516. Již dva roky předtím zakoupil dům na Náměti za 50 kop gr. č. a dům na Turnovském dvoře za 65 kop gr. č. Avšak již v roce 1521 dům Na náměti prodal a o dva roky později i dům na Turnovském dvoře. V roce 1524 koupil dům u fortny Na náměti. Kromě toho také Mikuláš vlastnil spolu s písařem Pavlem Vlašským zahradu na Dolejším městě. Král Ludvík Jagellonský při obnovování rady v roce 1523 uvádí Mikuláše Býtešského v úřadu konšela.³⁶⁹ V tento rok Mikuláš nezapsal jediný testament ani inventář. Jako písař je uváděn ještě k roku 1525, avšak již v červnu téhož roku se u jeho jména objevuje poznámka “písař někdy městský“. Jeho manželkou byla Kateřina, dcera městského písaře Jiříka Vajse. Z dětí je známá dcera Anna, později byla manželkou Pavla Vodolínského, taktéž městského písaře.³⁷⁰ Poslední zmínka k osobě Mikuláše je k roku 1527 ve věci splátky zahrady.

Rukopis tohoto písaře se objevuje v první knize testamentů 1488–1544 (kn. č 403) a také v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1516–1520 a jazyk testamentů je v českém jazyce vyjma latinských slov v datační formuli, popř. osobních či místních jmen aj. Písmo je česká novogotická kurzíva a v případě některých inventářů polokurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý a závisí na postavení ve slově. Může tak být ovlivněno předcházející či následující literou. Modul písma je malý a duktus písma je kurzivní a polokurzivní. Váha písma je těžká, kontrasty mezi silnými a slabými tahy jsou velké. Sklon písma je vzpřímený někdy mírně vpravo. Text je psán zleva doprava a zápisy v městské knize jsou centrované na stránku a také v zápisech se nacházejí novodobé marginální glosy, psané obyčejnou tužkou. V případě aktové sbírky jsou především inventáře psány do dvou sloupců. I tento písař používal mnoho zkratek. Taktéž se zde nachází zkratky tvořené suspenzí, např. $v\tilde{c}z\tilde{y}gic\tilde{z}$ = užívajíc, $\tilde{p}ni$ = přítomni a p^- nebo $\tilde{p}\tilde{d}$ = před a také zkratky tvořené kontrakcí, např. $rozu^v$ = rozumu, dob^e = dobré, pa^ti = paměti či S^o = svat[é]ho. Taktéž dochází ke zkracování liter -m - a -n, např. swe^- = svém a duo^- = dům. Klasickými zkratkami jsou It^- = Item, gt nebo gst = jest, ut = ut supra, ff = feria, $a\tilde{n}$ = ante, $Act\tilde{u}$ = actum, pg = post nebo početní jednotky -gł- = groš, -cł- = (groše) české. Další zkratky latinských slov jsou, např. $nota'io$ = notario, $Baccl$ =

³⁶⁹ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 36–37.

³⁷⁰ SOKA KH, AM KH, *Knihy testamentů 1488–1544*, kn. č. 403, fol. 182r-v.

baccalarius, přičemž slovo notario je zkráceno suspenzí a slovo baccalarius je zkráceno pomocí zkracovacího znaménka v podobě -l-. U tohoto písaře dokonce nacházíme slova s dvěma zkratkami, např. sse^{-tz} = šenkýř, S^{te} = Svatém aj.

Ukázka písma Mikuláše Býtešského, kšaft Alžběty od Chudých Filipův, kn č 403, fol. 47r–

4.7. PAVEL VLAŠSKÝ ZE SIONU, BAKALÁŘ

Pavlova písařská ruka je poprvé doložena k roku 1517. Zajímavostí je, že Pavlův vysokoškolský titul kutnohorské prameny uvádějí, avšak v publikaci *Liber decanorum facultatis philosophicae Universitatis Pragensis: ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585* není zmíněn. Již v roce 1520 zakoupil Kropáčkovský dům (čp. 180) na Uhelném trhu za 50 kop gr. č. A o dva roky později Pavel spolu s písařem Mikulášem Býtešským zakoupili zahradu na Dolejším městě za 20 kop gr. č. Pavel si často půjčoval peníze od různých věřitelů, včetně městské rady. Činil přípovědi na peníze či byl rukojmím jiných měšťanů za různé finanční částky. Poslední zápis je doložen k roku 1525, kdy má být údajně uvězněn za zpronevěru. Poslední informace o Pavlovi je z roku 1528, kdy má být úředníkem na poděbradském panství.³⁷¹

Pavlův rukopis se vyskytuje pouze v první knize testamentů 1488–1544 (kn. č. 403). Časový rozsah testamentů je z let 1521–1525. Jazyk je český s výjimkou latinských slov v datační formulí. Písmo je česká novogotická kurzíva a polokurzíva. Text je dobře čitelný a tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený. Modul písma je střední a duktus kurzivní a polokurzivní. Váha písma je těžká, kontrasty mezi silnými a slabými tahy jsou výrazné, především u dříků minuskulních liter -p- a -s-. Sklon písma je vzpřímený, občas lehce vpravo. Text je psán zleva doprava a výjimečně se objevují škrty či marginální a meziřádkové glosy, které mohou být i novodobé, psané obyčejnou tužkou. Zkratky jsou hojně užívány. Nacházíme zde zkracování slov pomocí suspenze, např. pa^v = pánů, ktere^o = kterého nebo rozu^v = rozumu, ale také dochází ke zkracování koncových liter -m a -n, např. dietē[̄] = dětem i Johne[̄] = Johnem. Mezi běžně užívané zkratky pak patří tyto -gl- = groš, -ss- = kopy, vts = ut supra, pd = před, S^o = Svatého, ff = feria, p^o = post, Itm nebo it = ítem.

³⁷¹ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 38.

Ondřej Šašo

Ondřej Šašo. Ag vsugi v boji kazny, v nezdravij života meho, vsak dostatecni zlagu
 buzeho, yamien a rojumu vsivage, ali nejnace kreu ravnli, a kderim buze
 van buze spogitel muoy, raze nme ztohoto viltu a života povolati, nes vsy-
 ti, aby po mee smeti ostati muoy. Kterykoli y kedykoli smam, pigoz m' da-
 ti a yzati rajil van buze kterykoli smenem, mudre byt' smenovan, ani
 mezo h' byznyim pyateho mymi, ani mezo g' mymi lidmi zadnyoz nesuzy a
 hadunpuov nebol, vespen statek muoy, mohvity y nemohvity, duqm muoy
 tento na cerhu gor Cutzen v kterem bytem km' stovsim goz g' meho w-
 niem, Ovestky, klenoty, y zemjaty statek, y dva dohy kteray mam na gorach
 Cutznarq, Beden g' lenovky, a druzhy proti Stezelu Šaldovsi, y oz kol
 kde mam Zaluv, y oz kol' m' kde kde d' l' jen Egoz by' kol' kde kde dohy-
 no byti meho meho otom ovsem k' sust' jim a znyem takto. To vespeko
 malo' nes umago, svobodnie dostavolnit' dostatecnyim rojmyšlem, yovalim
 a davam svoy rofemey manzeke mardeke, v' nem dietkami kreu m' smj
 van buze vsagit' dati, aby ona po mee smeti k' jem vespeky svobodnie vlad-
 la, a smjem g' mila yaty k' g' yzati bude, bezveselako yz' k' y m' yz' vespeky
 pyatel, y g' myra k' k' k' k' k' yzati nes' savu l' dy, Dedy mee Anne y pa

Ukázka písma Pavla Vlašského, kšaft Ondřeje Šaše, kn. č. 403, fol. 172r

4.8. JAN ŠATNÝ, BAKALÁŘ

Bakalářem se stal v roce 1522. V Kutné Hoře působil nejprve jako urburní písař a poté jako městský písař od roku 1526. Příjemné do obce zaplatil o rok později. V roce 1534 byl konšelem a úřad písaře v tento rok nezastával. V letech 1543–1546 byl starším z obce. Ve 30. a 40. letech se účastnil řady právních jednání v záležitostech obce na zemském soudu, u komorního soudu, ale i u jiných úřadů v Praze. V roce 1527 koupil dům na Tarmarce, taktéž vlastnil již o dva roky dříve dvě zahrady, kdy jednu zahradu spojil s domem v jeden celek. Jan byl také horním podnikatelem, k roku 1535 je připomínán jako vlastník dolu, který dokonce zaměstnává vlastního dolového písaře.³⁷² Taktéž byl častokrát věřitelem kutnohorských měšťanů, avšak díky své impulzivní povaze měl i řadu sporů s kutnohorskými obyvateli. Roku 1541 obdržel od císaře Ferdinanda I. erb³⁷³ a predikát “z Olivetu“. Erb mu byl v roce 1569 polepšen. Stejně jako Pavel Vodolínský i Jan Šatný se stává zakladatelem významné kutnohorské měšťanské rodiny Šatných z Olivetu. V průběhu 16. a počátkem 17. století tato rodina vlastnila rozsáhlý pozemkový majetek. Šatní byli také horními podnikateli a někteří z nich i městskými písaři. Byli rovněž spřízněni s předními kutnohorskými rodinami Vodňanských a Prácheňských. Jan Šatný byl dvakrát ženatý. Poprvé měl za manželku Žofku z Újezda, se kterou se oženil v roce 1526 a s níž měl syny Václava³⁷⁴ a Mikuláše. Druhá manželka byla Mandalena, dcera bohatého kutnohorského měšťana Zachaře z Chrudimi, se kterou se oženil v roce 1533. Z druhého manželství jsou známí synové Jiří³⁷⁵, Jan a Samuel. V roce 1556 Jan Šatný pořizuje závěť, v níž odkazuje majetek své druhé manželce a jejím dětem. Ještě téhož roku Jan umírá.³⁷⁶

I tato písařská ruka se nachází v první knize testamentů 1488–1544 (kn. č. 403), v druhé knize testamentů 1544–1584 (1601) (kn. č. 404) a v aktové sbírce. Časový rozsah je z let 1526–1554 a jazyk testamentů je český, opět s výjimkou případných latinských slov a latinské datace. Písmo je česká novogotická kurzíva. Text je psán krasopisně a je dobře čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený a modul písma je malý. Duktus je kurzivní a váha písma je lehká, kdy kontrasty mezi silnými a slabými tahy nejsou, síla

³⁷² M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 42.

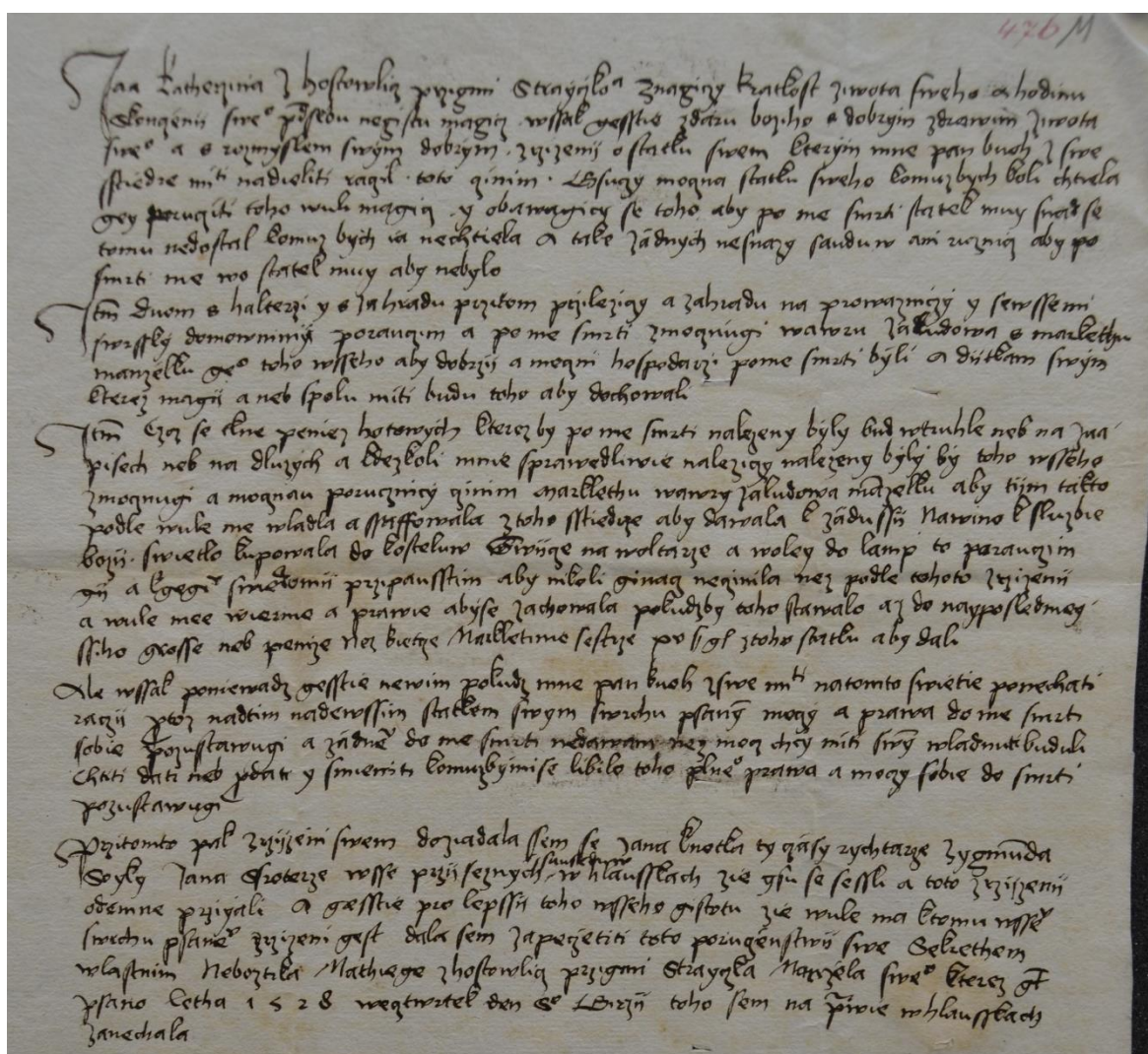
³⁷³ Červenožlatý štít, v němž je zobrazen bájný pták Noh.

³⁷⁴ Později se stal také městským písařem viz písař Václav Šatný z Olivetu.

³⁷⁵ Jiří Šatný je později známý jako úředník mince.

³⁷⁶ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 43–44.

tahů je tak vyrovnaná. Sklon písma je vodorovný, v některých testamentech lehce vpravo. Text je psán zleva doprava a škrty, marginální i meziřádkové glosy se téměř nevyskytují. Zkratky jsou opět užívány pro zkracování liter -m a -n, např. tabore⁻ = tábořem, gse⁻ = jsem, Actu⁻ = actum nebo poraucz⁻ = poroučím. Také se zde v menší míře nachází zkratky tvořené suspenzí, např. swe^o = svého nebo kontrakcí, např. p̄dsedu = předsedu. Mezi běžné zkratky patří již tyto známé a často opakované zkratky, gt = jest, pd = před, Itm = item, gl- = groš nebo -cl- = (groše) české a -ss- = kopy, S^o = svat[é]ho, Sbbto = Sabbato, an⁻ = ante aj.

Ukázka písma Jana Šatného, kšaft Kateřiny z Hostovic, aktová sbírka, č. 476

4.9. MISTR PAVEL VODOLÍNSKÝ

Pocházel z Odolené Vody³⁷⁷ jehož rodiči byly Bartoloměj a Marta, jak uvádí jeho zachovací list z roku 1526. Bakalářské zkoušky složil v roce 1518 a o tři roky později byl potvrzen správcem školy u Vysokého kostela zde v Kutné Hoře. Mistrem se stal roku 1524 a o rok později jej prameny uvádějí jako městského písaře. Do obce byl přijat až roku 1527 a vrchním písařem je označen k roku 1541. V pramenech se můžeme setkat s variací jeho jména, např. Pavel Vodička nebo také Pavel Vajs. V roce 1542 je připomínán jako konšel, avšak úřad písaře i nadále zastával. V letech 1543, 1545 a 1546 jako starší z obce a ve 30. a 40. letech byl členem městských delegací při různých jednáních v obecních záležitostech mimo Kutnou Horu.³⁷⁸

V roce 1530 koupil Pavel dům (čp. 94) naproti radnici za 18 kop gr. č., který o čtyři roky později prodává. Roku 1540 kupuje další dům (čp. 98) naproti Vysokému kostelu, který opět prodává ještě v témže roce a zároveň získává zahradu za Kralickou haldou. V roce 1549 získal Pavel druhý dům na Rybném trhu, kromě toho spolu s manželkou vlastnil různé finanční částky na domech jako přípovědi k majetku. Pavel Vodolínský dokonce vlastnil pregéřskou stolicí ve Vlašském dvoře a v roce 1535 si zavedl vodu potrubím z městské kašny do svého domu, tzv. crk. Což bylo výsadou nejbohatších rodin,³⁷⁹ kam si můžeme zařadit i tohoto městského písaře s jeho rodinou. V roce 1543 získal erbovní list s přídomkem “z Olivetu“ a roku 1556 titul “z Vodolína“. Stal se tak zakladatelem rozvětvené kutnohorské měšťanské rodiny Vodolínských z Vodolína. Jeho manželkou byla Anna, vnučka písaře Jiřího Vajse a dcera taktéž městského písaře Mikuláše Býtešského. Z dětí jsou známy synové Samuel a Jindřich a z dcer Ludmila, Kateřina a Anežka. Pavel Vodolínský umírá stále ve funkci vrchního písaře roku 1556, kdy je z téhož roku pořízena i jeho závěť.³⁸⁰

Písařská ruka mistra Pavla Vodolínského se nachází v první knize testamentů 1488–1544 (kn. č. 403), také v druhé knize testamentů 1544–1584 (1601) (kn. č. 404) a samozřejmě i v aktové sbírce. Časový rozsah testamentů je z let 1526–1556 a jazyk testamentů je v českém jazyce vyjma latinských slov v datační formulí, popř. osobních či

³⁷⁷ Dnes město v okrese Praha – východ.

³⁷⁸ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 39–40.

³⁷⁹ Např. Zikmund Kozel z Rejzntálu si taktéž tento “crk“ zavedl do svého domu.

³⁸⁰ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 40–41.

místních jmen aj. Písmo je zběžná česká novogotická kurzíva. Text je špatně čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý a závisí na postavení ve větě. Proměnlivá je majuskulní litera -A-, která se nachází jak v podobě stříškovité tak i jako kulaté jednobříškové -a-. Také minuskulní litery -z- a -h- mají podobu otevřené i uzavřené dolní smyčky a proměnlivé podoby v závislosti na postavení litery ve slově, nacházíme u minuskulních liter -r- a -c- aj. Modul je střední a duktus písma je kurzivní. Váha písma je těžká, kdy kontrasty mezi silnými a slabými tahy jsou značné. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. I u tohoto písaře nacházíme škrty, meziřádkové a marginální glosy. Tyto glosy jsou v knize testamentů také psané obyčejnou tužkou, jedná se o novodobé glosy. Zkratky jsou tvořené především suspenzí, např. perzi^v = peřinu, dotczieny^v = dotčenému, radd^{ch} = radních, dále jsou hojně zkracovány litery -m a -n, např. se⁻ = sem, pa⁻ = pan nebo dluze⁻ = dlužen. Opět se zde nacházejí zkratky pro početní jednotky a běžně užívané zkratky, jako jsou -gℓ- = groš nebo -cℓ- = (groše) české a -ss- = kopy, ltm = item, gt = jest, ut = ut supra a podoby slova S^{tym} = svatým v datační formulí.

4.10. MISTR BRIKČÍ Z LICKA (KOUŘIMSKÝ)

Brikcí z Licka se narodil asi roku 1488 v Kouřimi. Vystudoval pražskou univerzitu, kdy v roce 1508 složil bakalářské zkoušky a o pět let později se tituluje již jako mistr svobodného umění. V roce 1516 přijal úřad novoměstského radního písaře. O dva roky později po spojení obou měst pražských je zvolen za člena spojené městské rady. Když stanul v purkmistrovském úřadu, došlo k povstání strany Paškovy proti straně Brikcího, který byl obviněn z šíření Lutherovi víry.³⁸¹ Brikcí tak byl donucen opustit Prahu. Po tomto nuceném odchodu je roku 1527 přijat do kutnohorské obce. Za třetího městského písaře byl zvolen v září 1529. A jeho písařskou ruku lze sledovat až do roku 1531. Brikcí také působil v Kutné Hoře jako obhájce stran při soudních sporech. Avšak sám Brikcí vedl řadu sporů proti kutnohorským měšťanům ve 30. letech. V Kutné Hoře si Brikcí roku 1527 kupuje dům na předměstí Cech za 60 kop gr. č., který prodal v roce 1533. A v roce 1530 koupil dva kusy dědiny. Jeho první manželkou byla Anna, bohatá vdova po novoměstském měšťanu Janu z Koňského trhu, se kterou se oženil v roce 1516. Anna umírá roku 1525 a tak se žení podruhé s Kateřinou, dcerou Jana Hlavsy z Liboslavě. V říjnu 1529 byl Brikcímu udělen císařem Ferdinandem I. erb³⁸² a predikát “z Licka“. Roku 1531 tak opouští Kutnou Horu a vrací se zpět do Prahy, kde působil jako písař při komorním soudu. S Kutnou Horou však Brikcí styky nepřerušil.³⁸³ Např. v roce 1543 zastupoval kutnohorské měšťany v soudní při. A ještě téhož roku v listopadu umírá v Praze, avšak podle jiných zpráv v Čáslavi. Brikcí z Licka je především známý díky sepsání a vydání jeho Práv městských z roku 1536.³⁸⁴

Rukopis tohoto písaře nacházíme pouze v aktové sbírce a jedná se o jeden inventář z roku 1529 psaný v českém jazyce s výjimkou latinského slova *item*. Písmo je česká novogotická kurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je poměrně ustálený. Modul písma je spíše střední a duktus kurzivní. Váha písma je těžká, neboť se vyskytuje mnoho silných tahů. Sklon písma je vzpřímený a text je psán zleva doprava. Nevyskytují se zde škrty, meziřádkové ani marginální glosy. Nejčastěji používané jsou zkratky zkracující litery -m

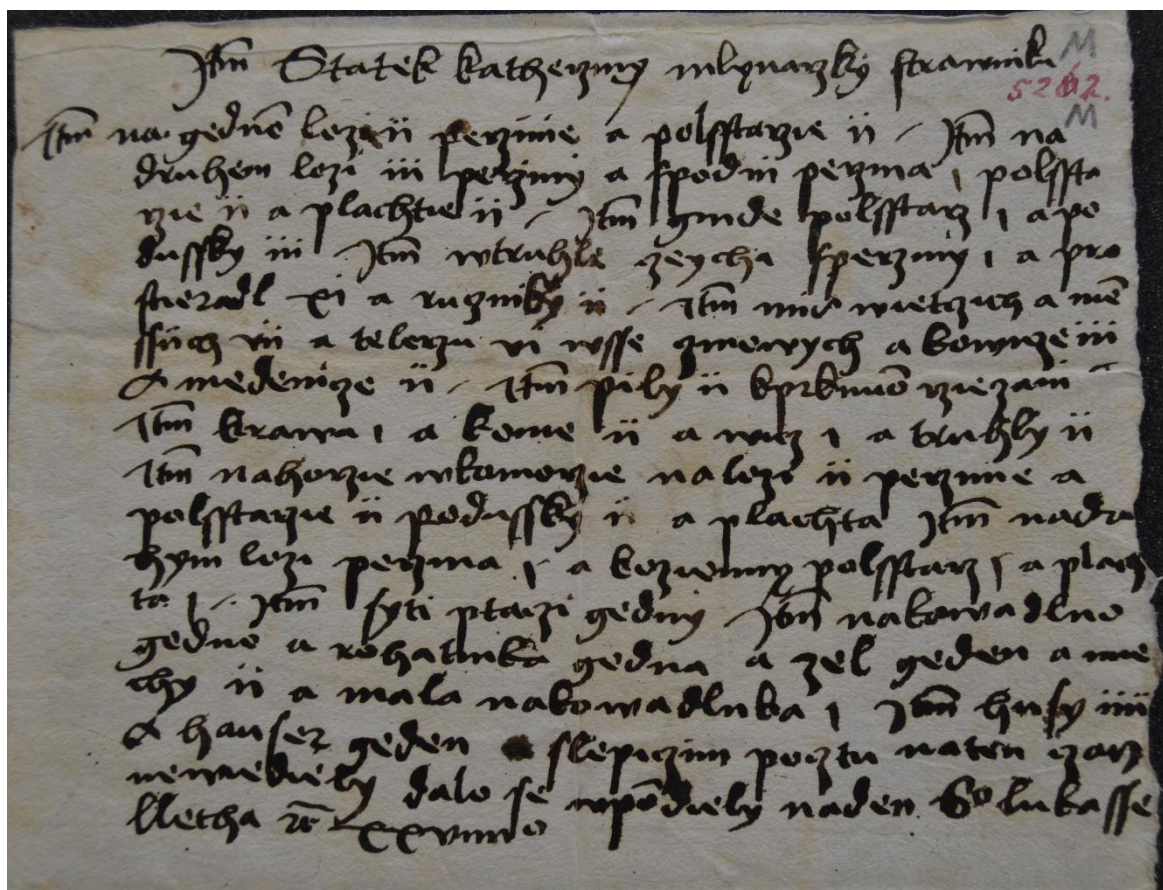
³⁸¹ Ottův slovník naučný, heslo *Brikcí z Licka*, Praha 1891, s. 680.

³⁸² Modrý štít a v něm je zlaté slunce s paprsky, které polyká dvě ryby. Nad sluncem z jeho paprsků vystupuje střelec, oděn v brunátné barvě. Na štítu je posazena kolčí přilba s příkrývadly, které jsou v barvách brunátné a modré. Klenotem je opět motiv střelce, stejného jako je vyobrazen ve štítu.

³⁸³ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 44–45.

³⁸⁴ Ottův slovník naučný, heslo *Brikcí z Licka*, Praha 1891, s. 680.

a -n, např. me⁻ssich = menších, prkno⁻ = prknům, po⁻diely = pondělí, gedno⁻ = jednom
a dále sem patří tyto zkratky itm = item, So = svat[é]ho a zkratka pro et cetera.

Ukázka písma Brikiho, inventář Kateřiny Mlynářky, aktová sbírka, č. 522

4.11. JERONÝM MELHUZSKÝ (MELHAUZSKÝ)

Od roku 1534 působil jako písař v Chrudimi.³⁸⁵ Do kutnohorské obce byl přijat v roce 1539 a ve stejném roce uzavřel sňatek s bohatou vdovou Annou z Melhauzského domu. V květnu roku 1541 se stal Jeroným jedním ze tří městských písařů. O rok později zastupoval městskou radu při jednáních u komorního soudu ve sporu s mincmistrem a horním úřadem. V letech 1545 a 1546 je jmenován mezi staršími z obce. V roce 1547, tedy v době stavovského povstání proti císaři, je Jeroným připomínán mezi vyslanými na stavovských sněmech. Jeho hospodaření po finanční stránce nebylo velmi zdařilé, což nám dokazuje jeho kšaft z roku 1553. Podle znění kšaftu se jednalo o výčet dluhů, bylo třeba zaplatit osmi věřitelům celkem za 150 kop gr. č. a vyplatit podíly čtyřem sirotkům, jejichž byl poručníkem. Dluhy měly být splaceny prodejem Melhauzského domu za 225 kop gr. č. a zbytek peněz měl připadnout manželce Anně a synovi Janovi.³⁸⁶ Jeronýmova závěť se však stala předmětem rozporu mezi vdovou Annou a kutnohorskou městskou radou. Sám Jeroným Melhauzský umírá 21. 2. 1553.³⁸⁷

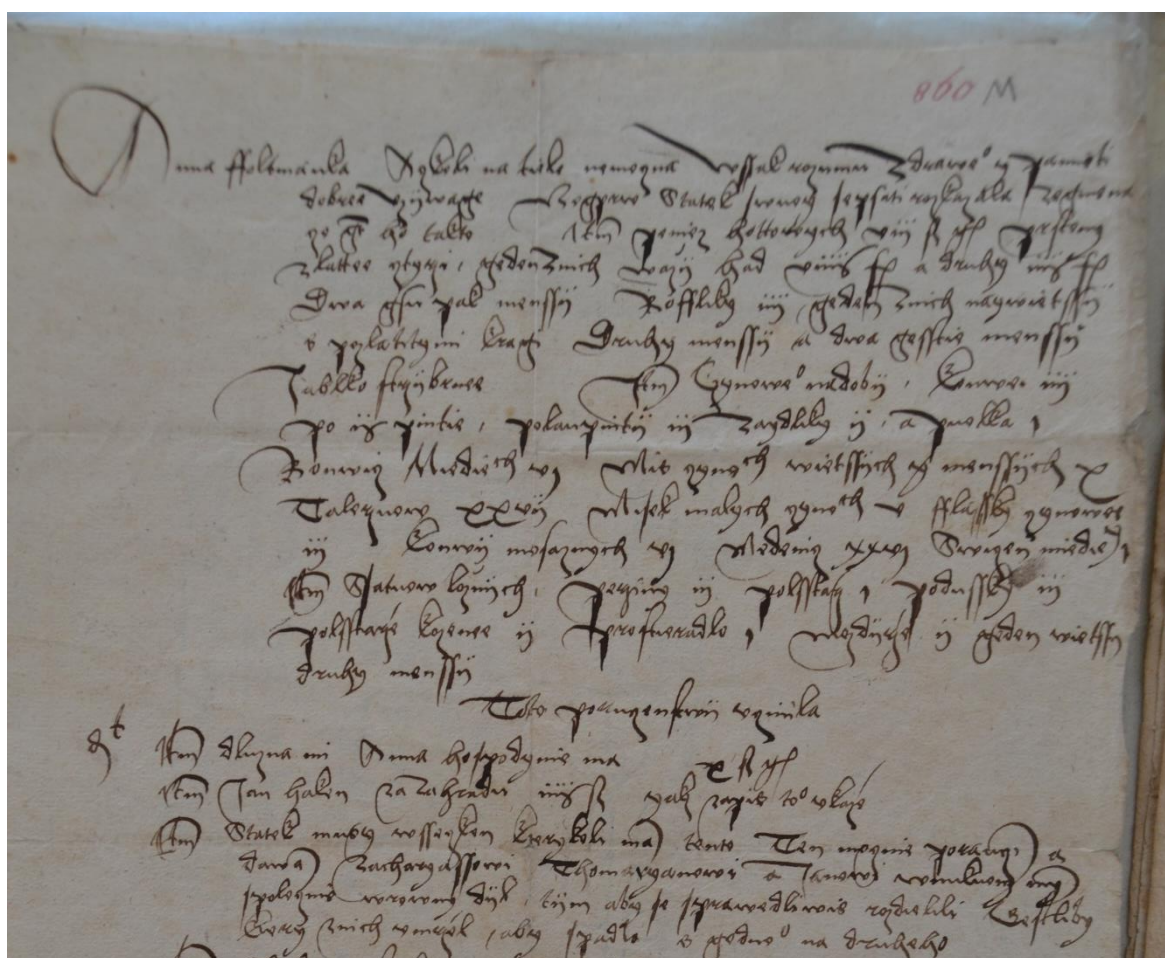
Rukopis tohoto písaře nacházíme stejně jako u písaře Pavla Vodolínského v první knize testamentů 1488–1544 (kn. č. 403), v druhé knize testamentů 1544–1584 (1601) (kn. č. 404) a samozřejmě v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů je z let 1538–1553, přičemž se s Jeronýmem Melhauzským zprvu setkáváme jako s písařem přípisků u některých předešlých testamentů. Ačkoliv je uveden rok 1541 jako rok, kdy nastoupil do úřadu městského písaře, nacházíme v knize testamentů kšafy staršího data. To je dáno tím, že tyto testamenty byly sepisovány dodatečně, tedy v momentě kdy byla závěť konfirmována, pak teprve mohlo dojít k jejich zapsání do knihy testamentů. Jeroným Melhauzský tak mohl, např. sepsat kšaft z roku 1538 až v roce 1541 ne-li déle. Jazyk testamentů je v českém jazyce kromě latinských slov v datační formuli, popř. osobních či místních jmen aj. Písmo je opět česká novogotická kurzíva, která je pro tohoto písaře charakteristická díky jeho ostrému a výraznému rukopisu. Tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený a modul písma je spíše malý. Duktus je kurzivní a váha písma je těžká. Kontrasty mezi silnými a slabými tahy jsou výrazné. Sklon písma je vzpřímený a text je psán zleva doprava. Škrty, marginální i meziřádkové glosy se u tohoto písaře vyskytují

³⁸⁵ Karel LÁBNER, *Písaři při obci chrudimské od r. 1439 až do r. 1564*, in: ČČM XXI/ 1897, s. 544–47.

³⁸⁶ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 1158.

³⁸⁷ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští městští písaři*, s. 46–47.

o jediné. A v případě glos se opět jedná o novodobé přípisky obyčejnou tužkou. Zkratky jsou opět tvořeny suspenzí, např. zdrave^o = zdravého, z to^o = z toho, swe^v = svému, ne^{li} = neděli nebo ge^v = jemu. Kromě suspenze jsou hojně zastoupeny zkratky pro litery -m a -n, např. pan[̄] y = panny, dawa[̄] = dávám nebo wierzi[̄] = věřím. Dále sem patří tyto zkratky: Itm = item, gt = jest, ut = ut supra, p^o = post, S^m = svatém a samozřejmě sem patří zkratky pro početní jednotky -gl- = groš nebo -cl- = (groše) české a -ss- = kopy. I tento písař užívá zdvojení samohlásky pro vyjádření délky, avšak velmi zřídka, spíše výjimečně, např. slovo *své* jako *swee* nebo *dá* jako *daa*.

Ukázka písma Jeronýma Melhauzského, kšaft Anny Foltmanky, aktová sbírka, č. 860

4.12. NEIDETIFIKOVÁN (kn. č. 404)

U této písařské ruky se nepovedlo dohledat konkrétní osobu. S touto písařskou rukou se setkáváme pouze u druhé knihy testamentů 1544–1584 (1601) (kn. č. 404), kde sepsal dva česky psané testamenty z let 1544 a 1547. Písmo je opět česká novogotická kurzíva a polokurzíva. Text je psán úhledně a je velmi dobře čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený a modul písma je malý. Duktus je kurzivní a polokurzivní. Váha písma je lehká, kdy síla tahů je vyrovnaná, a výrazné kontrasty se vyskytují pouze v malé míře u majuskulních liter -G-, -T- a -A-. Sklon písma je vzpřímený a text je psán zleva doprava. U tohoto písaře se neobjevují škrty ani marginální a meziřádkové glosy. Za to je zde velké množství zkratk. Především dochází ke zkracování koncových liter -m a -n, např. tij̄ tím, wssij̄ = vším, dolepsanȳ = dole psaným, a také je často zkracováno pomocí suspenze, např. swe^o = svého, wsselike^o = všelikého, kazde^v = každému nebo kssa^{tu} = kšaftu aj. Méně pak se zkracuje pomocí kontrakce, např. p̄wa = práva. Opět zde nacházíme běžně užívané zkratky, např. gich^{oti} = Jich Milosti, ff = feria, Anno ¶ = Annorum, p⁹ = post, -gł- = groš nebo -cł- = (groše) české, -ss- = kopy, ptł = pretore a řada dalších, již mnohokrát zmiňovaných.

Wacław Hana

Wojciechu Bożym Amen Ja Wacław Hana pisan pannon haweyuow Inawenage na sobie
 niedostatek i dawny sine a hodiny smutk niewieda kim se chystage yaki smutek
 niechcege tuomu aby po smutk mee mezy przytely a przybywym nym / yogy zmatlowee a
 nel sandomee / o Statel po mmie popustaly wymbuch meli / Zato mee potugystan
 a lssafft mu wlastny quili psany / gfa pyi ptawem ryjumu a pamick wgmil sem bjmto
 zpusobem dalspsany / Im Statel muoy wssigal gmy mus pan kucy z milostk
 swee nadzielit tagit / ter bud mowity nel nemowity na swissjocy dlagzety Ellen /
 tyty nel na hoto ty pemowity yalymsly lali gpony gmenoway a wylawey byk mgt
 a wsseny mg niewymicawge / Toy a talowoy wssigal statel muoy / magne porawoy a
 po smutk swee Lawany Cathoyime mam. elye me wotnee / Ewcy mi se pomahala
 wiceme a pwie zmiti / talaby ty wssj Statelny po mmie popustalyz mygnie wla:
 da A walo s swyry wlastny gey by se gn loli ydalo / wgmila / a lamuy by se gn wido
 znie wdelila / A tu bez przytely a narynlany wsseny przytel myty / y gmyty wsseny
 laly od poru a zmatku wsseny / Wzto prasy pana Vassacle tymyge pyi
 tele mli sine / ze mangully me ustrange a obrange bude / oqby se lly dmemu w:
 lla ze gn wpotyebie geyi mepusty a mmy wpotyebue / yako a pyitel mie mli
 Pannow Wepim / a pa swyry mlyty pyitony talce zatu prasy ze toto poryny
 mee a lssafft rayi lsbie pygity a za staly penwy wgmil y stowidit / y ptyk laly
 (agby gey lly narynlak smiel) hagniti / llyzy wgmey podlee pwa hgt luty gey
 m. lly wmyy ze tu wgmil tagit / yalyto narynyssy pam potuginy wlow a
 switlow / To na potuzemy Secretory ny gey se wgmil / tenk lssafft muoy
 zapegethsen / dalo se wponidit pyed. S. Martine. lctsa ty. v. plm

Im tuto su mie dlymi pan Wacław wooglo **WACŁAW** Vudagmie zatu p. Jan Hana
 A pan wgt permilny Cedule tohu

Im p. Jan Hlathny z lsbostawie pmy sstet a popustalyz Cedule to / by dlyzy mayella
 ma sobie wzyppimny / py. lani by lctsa / a gey odnie pyti dlyty hulyy sstet wlydly

Zomute lssaffte gft mysho dany na zudast Cathoyiny hamowy a p. Vassacle Mmyge
 a gft twyzy woypa / j pmslu / memoral: B12 Anno 1545 In Catho fi:

Jan 15 45 ff pg Viti pan Vassael mgyy pyppimny wgmil na myshie p Cathoyiny Ga:
 nowce pyppimny wgmil / ze wacław woglu pte sstet podlee togato lssaffte
 gn Cathoyime hamowee dal a zupha zaplatil / a ptyty ze go woyla / woglu
 gte dany pte sstet na myshie k. y hamowee lctsa a lctsa / daly
 ptyty lly / gmat.

Ukázka písma neidentifikovaného, kšaft Václava Hany, kn. č. 404, pg. 61

4.13. VÁCLAV ŠATNÝ Z OLIVETU

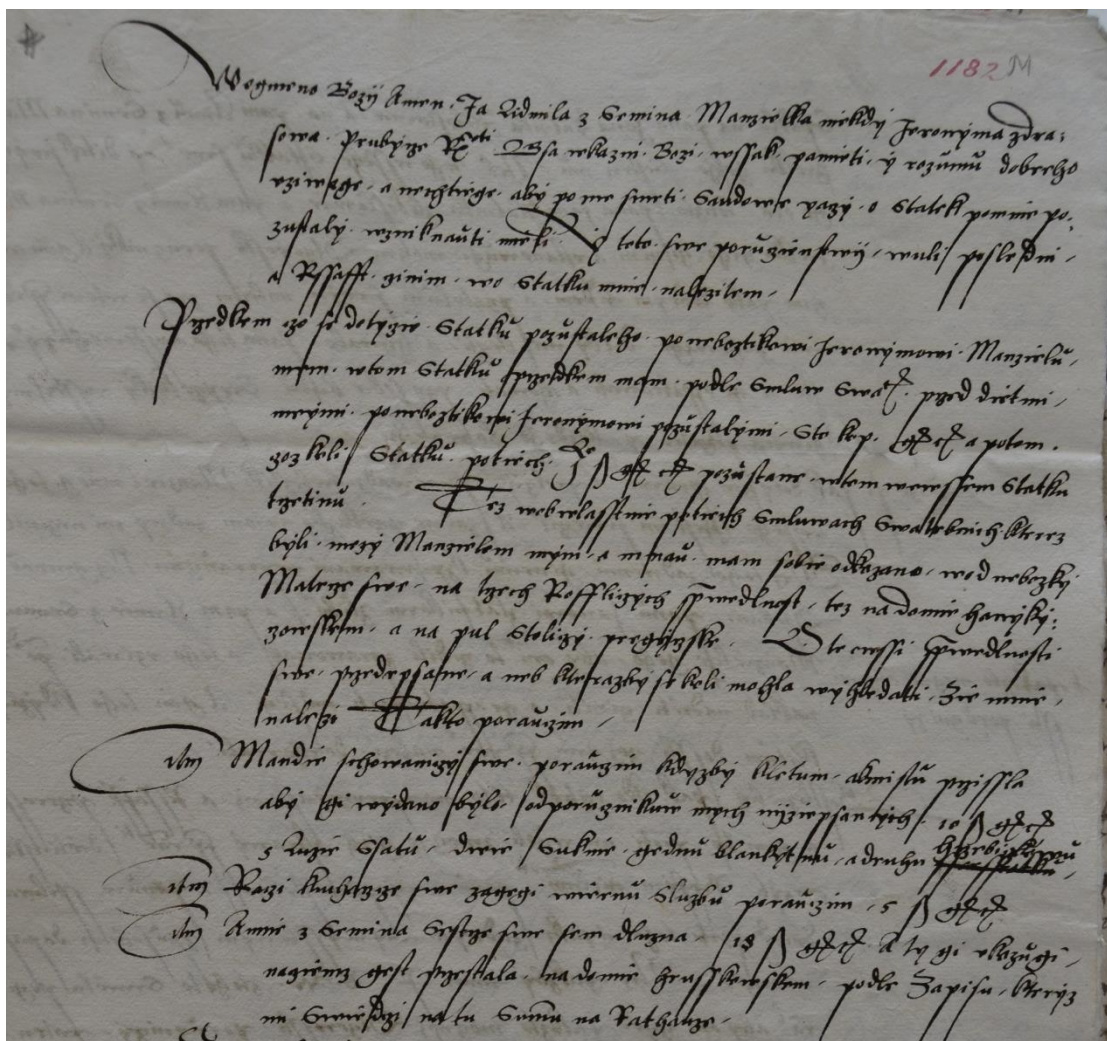
Václav byl synem Jana Šatného a jeho ruka se poprvé objevuje v červnu 1551. Mezi měšťany byl přijat o 4 roky později. Písařského úřadu zanechal v roce 1563, tehdy byl prvně zvolen konšelem. Jako konšel je připomínán i následující rok. V letech 1557–1566 byl šestkrát zvolen starším z obce. Václavova nevlastní matka Mandalena provedla v roce 1557 majetkové vyrovnání, kdy Václavovi postoupila Smíškovskou zahradu. Ten tuto zahradu v roce 1561 vyměnil za dolové tály a ve stejném roce prodal Buzinovský dům (čp. 111). O tři roky později koupil domek v Barborské ulici (čp. 56), který však ještě v témž roce prodal. Stejně jako jeho otec i Václav měl četné spory s konšely a spoluměšťany. Spor s císařským rychtářem v roce 1565 musel dokonce urovnávat minemistr. Václavovou manželkou se stala bohatá vdova Lidmila, z významného kutnohorského měšťanského rodu Práchňanských, se kterou se oženil v roce 1558. Jejich dětmi byli Bohuslav,³⁸⁸ Jan a Mandalena. Oba synové zemřeli v roce 1582 na mor. Václav Šatný umírá náhle a bez závěti v roce 1566. Pochován byl u sv. Barbory.³⁸⁹

Písařská ruka Václava Šatného je doložena k roku 1551, avšak přesné datum přijetí Václava do úřadu městského písaře není známo. S jeho rukopisem se však setkáváme již v první knize testamentů z let 1488–1544 a to konkrétně na foliích 303v a 314v, kde sepsal ke každému testamentu kvitance k roku 1558. Dále se jeho rukopis nachází v druhé knize testamentů z let 1544–1584 (1601) (kn. č. 404) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů je z let 1553–1562. Jazyk je český, vyjma latinských slov v datační formulí, popř. osobních či místních jmen aj. Písmo je úhledná a krasopisná česká novogotická kurzíva a v případě nadpisů polokurzíva nebo kreslené písmo. Text je vcelku dobře čitelný. Rukopis Václava Šatného je ojedinělý a v aktové sbírce ani v knize testamentů nenajdeme druhou takovou písařskou ruku. Tvar (forma) jednotlivých liter je víceméně ustálený. Modul písma je malý, přičemž dřík u majuskulní litery -P- a minuskulních liter -p-, -f-, -s- a -y- přesahuje dolní dotažnici a zasahuje tak do horního prostoru spodního řádku. Duktus písma je kurzivní a polokurzivní. Váha písma často kolísá, což je ovlivněno psacím náčiním. Někdy se silné tahy objevují pouze u dříků minuskulních liter -p-, -s- a -f- a také u majuskulních liter -Z-, -J-, -T- či -W-, zpravidla je však síla tahů vyrovnaná. Sklon písma je výrazně vpravo a text je psán zleva doprava.

³⁸⁸ Taktéž se stal později kutnohorským městským písařem.

³⁸⁹ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 47-48.

I u této písařské ruky se v menší míře objevují škrty, marginální či meziřádkové glosy. Zkratky u tohoto písaře nejsou tolik zastoupeny. Největší zastoupení mají běžně užívané zkratky v datační formuli či pro početní jednotky, např. S^m = svat[é]m, Actl = actum, ff = feria, Ano = Anno, p^o = post, -gl- = groš nebo -cl- = (groše) české, -ss- = kopy, Suma = summa a také klasická zkratka itm = item nebo zkracovací znaménka pro zkratku et cetera. Ale také zde v menší míře můžeme nalézt zkratky tvořené suspenzí např. trzi^{ch} = třetích, poruczni^w = poručníkův nebo kontrakcí, např. spwēdlnost = spravedlnost či nera^T = neráčil.

Ukázka písma Václava Šatného, kšaft Lidmila z Semína, aktová sbírka, č. 1182

4.14. MISTR VÁCLAV DIDAKTUS

Bakalářem se stal v únoru roku 1548 a mistrem v roce 1550. V Kutné Hoře Václav Didaktus nejprve působil v letech 1549–1555 jako správce Vysokokostelské školy. O místo písaře žádal v roce 1552 a vyhověno mu bylo o tři roky později (1555). V roce 1557 zaplatil příjemné do obce a v letech 1558–1582 byl celkem 14x zvolen starším z obce. Dokonce byl v roce 1566 spolu s Mikulášem Vodňanským vyslán jako zástupce Kutné Hory k české komoře. Co se týká jeho nemovitého majetku tak roku 1558 koupil Václav dům na rynku (čp. 102) za 200 kop gr. č. a o dva roky později prodává jiný dům (čp. 393) za 85 kop gr. č. Na konci 70. a začátku 80. let měl také Václav četné spory s kutnohorskými sousedy. Jeho manželkou byla Alžběta, dcera kutnohorského měšťana Václava Pampy. Václav měl s Alžbětou pět dětí – Jana, Ezechiela³⁹⁰, Jakuba, Lidmilu³⁹¹ a Kateřinu. Václavův testament se bohužel nedochoval. Umírá po 27 letech písařské služby během morové epidemie, která zasáhla Kutnou Horu v roce 1582. Taktéž byl Václav, stejně jako někteří jeho předchůdci, pochován na hřbitově u sv. Barbory.³⁹²

Písařskou ruku mistra Václava Didakta nacházíme ve druhé knize testamentů z let 1544–1584 (1601) (kn. č. 404), kde se objevuje pouze jako písařská ruka přípisů (kvitancí) za samotným zněním testamentu. Tento písař v knize č. 404 nese psal žádný testament. Avšak v aktové sbírce se nachází řada testamentů a inventářů sepsané jeho rukou. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1555–1578 psané českým jazykem, opět s výjimkou latinských slov a latinské datace. Písmo je dobře čitelná česká novogotická kurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter má v podstatě ustálenou podobu. Modul písma je malý a duktus kurzivní. Váha písma je lehká, kdy síla tahu je více méně vyrovnaná. Sklon písma je lehce vpravo, někdy vzpřímený. Text je psán zleva doprava a nacházíme v něm výjimečně škrty a marginální či meziřádkové glosy. Václav mnoho zkratek neužíval, a když, tak především běžně užívané zkratky, např. p. = pan, etc. = et cetera, S^e = svaté, gl- = groš nebo -cl- = (groše) české, -ss- = kopa, gt = jest, Rych. = rychtáři, M. = mistr a občas zkracoval koncové litery -m a -n nebo tvořil zkratky pomocí suspenze, např. wymyssleny[̄] = vymyšleným, ge^o = jeho, raddni^o = radního apod.

³⁹⁰ Ezechiel taktéž působil jako městský písař, viz písař Ezechiel Didaktus.

³⁹¹ Lidmila se stala později manželkou Pavla Hraběšinského, městského písaře.

³⁹² M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 49-50.

Ambrož bednary leze w kazni bozj. wssal zdramelgo rojuma, a pamiati wsi.
 waga, wchitoge aby po smiti gcho mizake wfnaze ^{byly} puzkaly, puz
 p. Starstjini obegmni. p. Janem Gohym Krayejim. a Andrejsem
 Elobaujmikom. y taku m. wazlawom pifaryem raddimj. na jadost
 gcho, od p. Sfeprhrista wqslanym, wjimil o swm statku porjzjom
 tabom. Wzprno go gfo dotyge statku mcho. Ebrwjomj rmi
 boli pom bulj zmielsti swm nadwcliti ragel, tm wssiglen man.
 zelyt me Amie paraujym a durcom. wssal sabir nuwgnost pl
 nau puzustawugij, gftli ziby mne pom bulj pozdrawil, a gych
 gcho, yalo y prwe muhl wjwoti. Smichjto. aby dlu.
 by platila. wa Ebrwjomj onu samu dabyt mi, a tu gmnodri.
 twi bytu. Jakubowi Krayejimnu Zozberu dlujym ofrom
 y Mst a p. of. of. Item. p. wazlawom Budlakom
 y Mst. Item Martie Klitowj p. wch. pl of. wozim,
 de atom p. wst pzedestly Martie hruftku dabyt mi. wch
 w gcho Ebrwjomj yst to jupano, go gt togo dluhu. A wj.
 Ebrwjomj na tm dluh mltgo p. Martie wjwal, wssal m.
 pamatugi se, mmozeli, wimjim ze mi wotom, yalo Ebrwjomj.
 Ebrwjomj nuwgnomj. Zestli bych pad Ebrwjomj wigo go dlu.
 zto byk (wzjomj se wopamatugi) a on tu wklazul, to swm nadit.
 gfo, ze manjelta na Amu, tm dluh wprami, a goj jupla.
 ti. ~~Amie~~ Amie pad podle puzjudku a wopamit di p.
 wst. Martiea Duchal o Ebrwjomj nau wozimstau ^{hruftku} Ebrwjomj. ofau
 puzimowaly i Ma w of. of. wch sauy Janie wruko.
 Ebrwjomj tu p. wssilowoi, musyl ofrom diti. Wso gi.
 wozg dluhych wopamatugi se. Dale gfo o puzimow
 sti wopel na Gohy gmnowranjeh. W Ebrwjomj po d. wakt.
 wjimil. ~~Waga~~ Waga re E.

A gny Gohy krajji a Andrya krajstijm Ebrwjomj, puzimowaly. Ebrwjomj
 wuzg a Ebrwjomj duffi. A na swi fmielomj (wuzimowaly) Ebrwjomj
 yalo to wuzimowaly go jupano wimowalim. Ad Amu. 1556. 155
 Ebrwjomj duffi go Ebrwjomj a wuzg go Janu wuzimowaly puzimowalim
 26 1556

Ukázka písma Václava Didakta, kšaft Ambrože Bednáře, aktová sbírka, č. 1230

4.15. MISTR JAN TAPIN (TAPINEUS)

Jan Tapin pocházel z Jihlavy, kde působil jako správce tamní partikulární školy nejpozději však do roku 1554. O dva roky později se Jan Tapin dostává do sporu s jihlavskou městskou radou ve věci náboženské otázky a tak Jan z Jihlavy roku 1557 odchází.³⁹³ A téhož roku v červnu je přijat za kutnohorského městského písaře. V roce 1560 získal titul bakalář. Kdy získal titul Mistr se nepovedlo dohledat. Za měšťana byl přijat v roce 1563. V letech 1564–1567 byl starším z obce. V roce 1563 si zakoupil Vidlákovský dům za 90 kop gr. č. Jan se oženil v roce 1517 v Jihlavě. Jeho manželkou byla Kordula, dcera předního jihlavského měšťana Beneše Lezeltera, s nímž měl osm dětí, z nichž jsou známi David a Daniel³⁹⁴. Jan Tapin si polatinštil své jméno, takže jej v pramenech můžeme najít také jako Tapineus. Tento humanista patřil ke skupině Jana staršího Hodějovského z Hodějova. Co se týká náboženské otázky, v 16. století se Jan řadil na stranu protestantské ideologie. V lednu roku 1568 sepisuje závěť, v níž se lze dočíst, že jeho majetková základna nebyla příliš velká ani uspokojivá.³⁹⁵ Ještě téhož dne, kdy byla sepsána jeho závěť Jan umírá a následujícího dne je pochován na hřbitově u sv. Barbory.³⁹⁶

Rukopis mistra Jana Tapina se objevuje v druhé knize testamentů z let 1544–1584 (1601) (kn. č. 404) a také v aktové sbírce. Časový rozsah testamentů a inventářů je z let 1556–1568. Přičemž, zde nastává stejný případ jako u Jeronýma Melhauzského. I zde se nachází závěti z druhé knihy testamentů s ročním předstihem, než byl Jan Tapin přijat za písaře. Opět je to z důvodu dodatečného zapsání kšaftu do knihy po jeho konfirmaci. Testamenty i inventáře jsou psány v českém jazyce s výjimkou případných latinských slov a latinské datace. Písmo je česká novogotická kurzíva a polokurzíva. Text je víceméně dobře čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je poměrně ustálený. Proměnlivou podobu má např. minuskulní litera -z-, která se objevuje jak s otevřenou, tak také s uzavřenou dolní smyčkou. To samé platí i pro minuskulní litera -h-. Modul písma je střední a duktus kurzivní a polokurzivní. Váha písma je těžká, mezi silnými a slabými tahy jsou výrazné kontrasty. Sklon písma je vzpřímený, někdy lehce vpravo. Text je psán

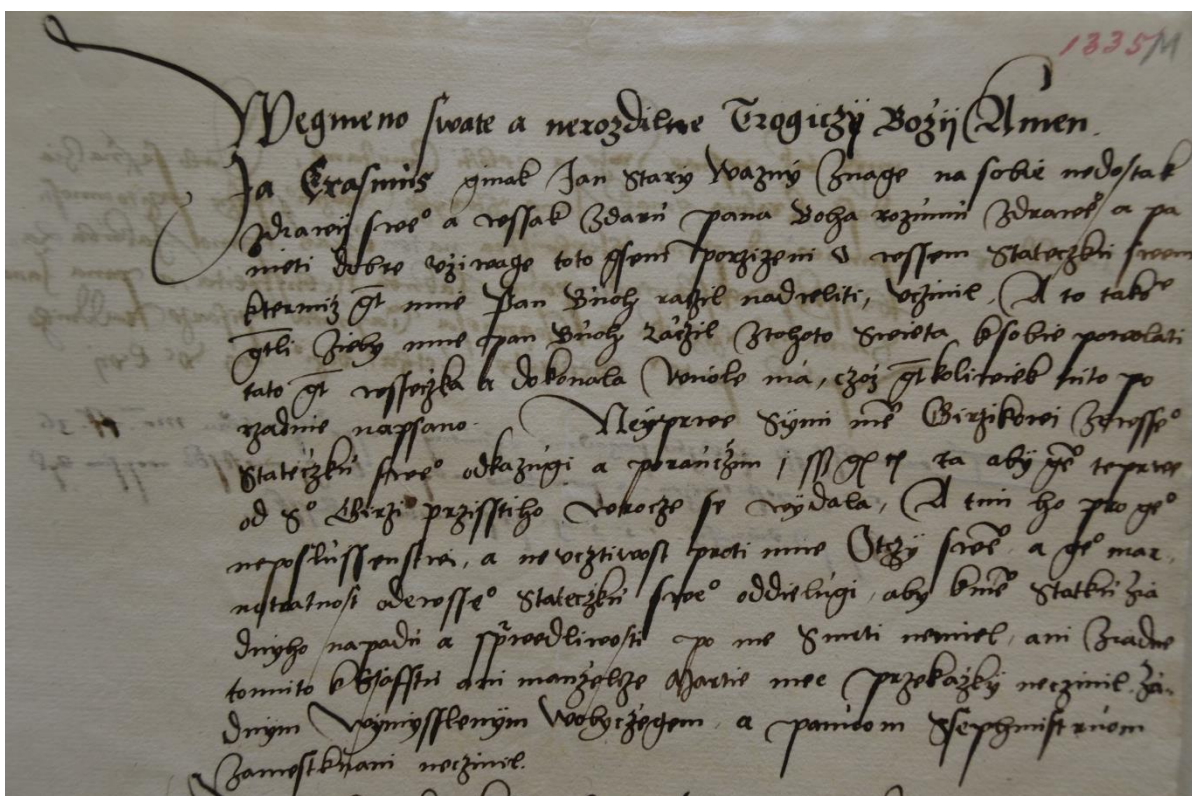
³⁹³ Martin LEUPOLD von Löwenthal, *Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402–1607)*. Hg. Christian D'ELVERT, Brno 1861, s. 107–109.

³⁹⁴ Daniel působil v Kutné Hoře a později v Praze jako zvonář a kovolijec.

³⁹⁵ SOKA KH, AM KH, *Knihy testamentů 1544–1584 (1601)*, kn. č. 404, pg. 458–460.

³⁹⁶ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 51–52.

zleva doprava a nachází se zde škrty, marginální i meziřádkové glosy, některé z nich jsou novodobé, opět psané obyčejnou tužkou. Jan Tapin hojně užíval zkratky, je zde velké zastoupení zkratk tvořené suspenzí, např. mioti = milosti, zdraweo = zdravého, swev = svému nebo aurocznio = úročného. Kromě toho také písař často zkracoval koncové litery -m a -n, např. czni[̄] = činím, duo[̄] = dům a také se u tohoto písaře vyskytují značky relativního významu, neboť jejich význam závisí na postavení ve slově, např. spwedliwosti = spravedlivosti, nebo pdati = prodati. Mezi klasické zkratky patří gt nebo gtli = jest či jestli, Itl = item, -gl- = groš nebo -cl- = (groše) české, -ss- = kopa, ut = ut supra, ff = feria, p9 = post, Su[~]ma = summa, Waoti = Vaši Milosti nebo gichoti = Jich Milosti, vts = ut supra nebo značka pro zkratku etc. aj.

Ukázka písma Jana Tapina, kšaft Erasma, aktová sbírka, č. 1335

4.16. JAN VEVERÍN PÍSECKÝ Z KRANICHFELDU, BAKALÁŘ

Bakalářské zkoušky složil Jan v roce 1558 a před přijetím za městského písaře působil jako správce školy u Vysokého kostela. V roce 1563 nastoupil do úřadu městského písaře (na uvolněné místo po Václavu Šatném) a ve stejném roce zaplatil příjmné do obce. V letech 1569, 1572 a 1573 byl konšelem, v letech 1564–1582 sedmkrát starším z obce a k roku 1573 byl dokonce zvolen školním inspektorem. V letech, kdy Jan působil jako kutnohorský konšel nezastával úřad městského písaře. V průběhu let 1579 a 1580 Jan Veverín zastupoval Kutnou Horu u české komory, na zemském sněmu a také na purkrabském soudě v Praze. Janova prosba o propuštění z písařského úřadu byla vyslyšena v roce 1585, ačkoliv byla jeho žádost podána již v roce 1582. Městská rada mu vytýkala nesrovnalosti ve vedení obecních účtů, při kšaftování a také dlužil nějaké zádušní peníze. K roku 1586 je Jan v kutnohorských pramenech zmiňován jako urburní písař. Jeho majetková základna byla dosti velká. V roce 1563 koupil dům na rynku (čp. 104) za 100 kop gr. č., v roce 1570 získal Matrasovský dům (čp. 161) a o dva roky později má v držení Pávovský dům (čp. 379) naproti radnici, který získal směnou za svůj dům na Jičínském dvoře. V roce 1581 získal darem dům Šváchovský (čp. 331) a rok poté kupuje další dům Pávovský (čp. 181) na Uhelném trhu. Rovněž byl majitelem domu Mašíkovského (čp. 182). Jan Veverín býval často věřitelem nejen kutnohorských měšťanů, ale také např. i měšťanů z Nového Města pražského nebo z Hradce Králové. V 80. letech dokonce obchodoval s vínem a vlastnil vinný šenk. V roce 1570 jej císař Maxmilián II. povýšil do šlechtického stavu, získal erb³⁹⁷ a predikát “z Kranichfeldu“. Písečtí z Kranichfeldu se tak stávají významnou kutnohorskou měšťanskou rodinou, kteří byli spojeni i s horním podnikáním. Manželkou Jana byla Dorota, dcera čáslavského měšťana Pavla Hejmana, s nímž měl dvě dcery Justýnu a Alžběta a dva syny Pavla Teodora a Ludvíka. Dačický ve svých pamětech uvádí, že se Jan Veverín před svou smrtí smyslem pomínil a umírá v říjnu 1590. Jeho manželka jej následuje o osm let později.³⁹⁸

Rukopis Jana Veverína se objevuje ve druhé knize testamentů z let 1544–1584 (1601) (kn. č. 404), ve třetí knize testamentů 1578–1612 (kn. č. 405) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1563–1583, psané českým jazykem

³⁹⁷ Erb je podélně dělený, pravá polovina je červená, v níž se nachází černý jeřáb stojící na skále a v nohou drží zlatý kámen. Levá polovina je příčně dělená střídavě třemi zlatými a třemi černými břevny.

³⁹⁸ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 52–55.

samozřejmě, s výjimkou latinských slov a latinské datace. Písmo je neúhledné, psáno zběžnou českou novogotickou kurzívou. Text je obtížně čitelný. Tvar (forma) litery závisí na postavení ve slově. Může tak být ovlivněno předcházející či následující literou, např. se můžeme setkat s dvěma rozdílnými minuskulními literami -r-, velmi podobný tvar minuskulních liter mají -c- a -r- ve slovech, kde se objevují spřežky -cz- a -rz- a také minuskulní jednobříšková litera -a- se může v zápisech objevovat s nedovřeným bříškem a připomínat tak tím minuskulní literu -u-. Modul je střední, přičemž dřík u minuskulních liter -p-, -f-, -s- a -y- a majuskulních liter -P-, -J-, -I- přesahuje dolní dotažnici a zasahuje tak do horního prostoru spodního řádku. Duktus písma je kurzivní. Jedná se o lehké písmo, kdy kontrasty mezi silnými a slabými tahy jsou jen v malé míře. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Nacházíme v text škrty, méně často pak marginální a meziřádkové glosy. Největší zastoupení zkratk v inventářích a testamentech mají slova, u kterých dochází ke zkracování koncových liter -m a -n, např. nadewssij⁻ = nade vším, czijnij⁻ = činím, przito⁻ = přítom nebo gmenova⁻ = jmenován. Druhou hojně užívanou skupinou jsou zkratky tvořené suspenzí, např. wsse^v = všemu či povole^o = povoleno aj. Zbylé zkratky jsou pak ty běžně užívané jako, např. jich^{oti} = Jich Milosti, gt = jest, ff = feria, Act^l = actum, etc. = et cetera, an⁻ = ant, p⁹ = post a početní jednoty -gl- = groš, -cl- = (groše) české, -ss- = kopa nebo Su^l = summa.

4.17. JAKUB BRODSKÝ jinak KUBÍČEK

Zmínku o Jakubu Brodském máme z roku 1563 v kšaftu Ondřeje Kramáře³⁹⁹, kde je zmiňován jako písař práva páchovského. Kdy a jak dlouho tento úřad zastával, nebylo možné dohledat. V roce 1570 je v inventáři Jaroše Severína⁴⁰⁰ jmenován jako přísežný písař práva hloušeckého. A o několik let později, tedy od roku 1578 až do své smrti je v pramenech zmiňován jako prokurátor městských rozepří.⁴⁰¹ Přičemž pravděpodobně působil stále jako písař, neboť jej Dačický jmenuje jako písaře obecního v dole Hruškách k roku 1593. Zde jako písař nadělal obci mnohé dluhy, které nebyl nikdy schopen zaplatit⁴⁰². Jakub Brodský pocházel z Německého Brodu, vyučen byl v řemesle postřihačském. V Kutné Hoře se osadil a byl dvakrát ženat. Jeho druhou manželkou se stala Anna Netolická, vdova od Tobolářů. Jakub i jeho manželka zemřeli v roce 1601. Dačický jej označil za muže „*nevysokého zrostu*“.⁴⁰³

Písařská ruka Jakuba Brodského se vyskytuje pouze v aktové sbírce a časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1563-1597. Jazyk je český, vyjma případných latinských slov a latinské datace. Písmo je česká novogotická polokurzíva psána krasopisně a úhledně. Rukopis tohoto písaře je velmi dobře čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je neměnný a modul písma je střední. Duktus je polokurzivní, váha písma je těžká, kdy kontrasty mezi slabými a silnými tahy jsou výrazné. Sklon písma je vzpřímený a text je psán zleva doprava. Testamenty a inventáře mají jednotnou strukturu centrovaného textu na stránku a vyskytují se zde meziřádkové a marginální glosy, výjimečně i škrty. Zkratky u tohoto písaře nejsou časté. Patří sem především běžně užívané zkratky, např. gl = groše, cl = české, -ss- = kopa, Itl = item, ut = ut supra a gt = jest. Taktéž se tu objevují zkratky tvořené kontrakcí, např. Brodske^o = Brodského, kazdy^v = každému, kazdy^o = každého nebo dochází ke zkracování liter -m a -n, např. me[̄] = mém Sum[̄]y = summy.

³⁹⁹ Soka KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 1813.

⁴⁰⁰ Tamtéž, č. 4013.

⁴⁰¹ Antonín REZEK, *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova*, Svazek druhý, Praha 1880, s. 4 a 81–83.

⁴⁰² Důl řečený v Hruškách byl prodělečný. Obec propavovala a vynaložila mnoho tisíc na chod tohoto dolu, avšak bezvýsledně. Nakonec byl důl uzavřen.

⁴⁰³ A. REZEK, *Paměti*, Svazek druhý, s. 4 a 82–83.

4.18. JINDŘICH TRNKA, BAKALÁŘ

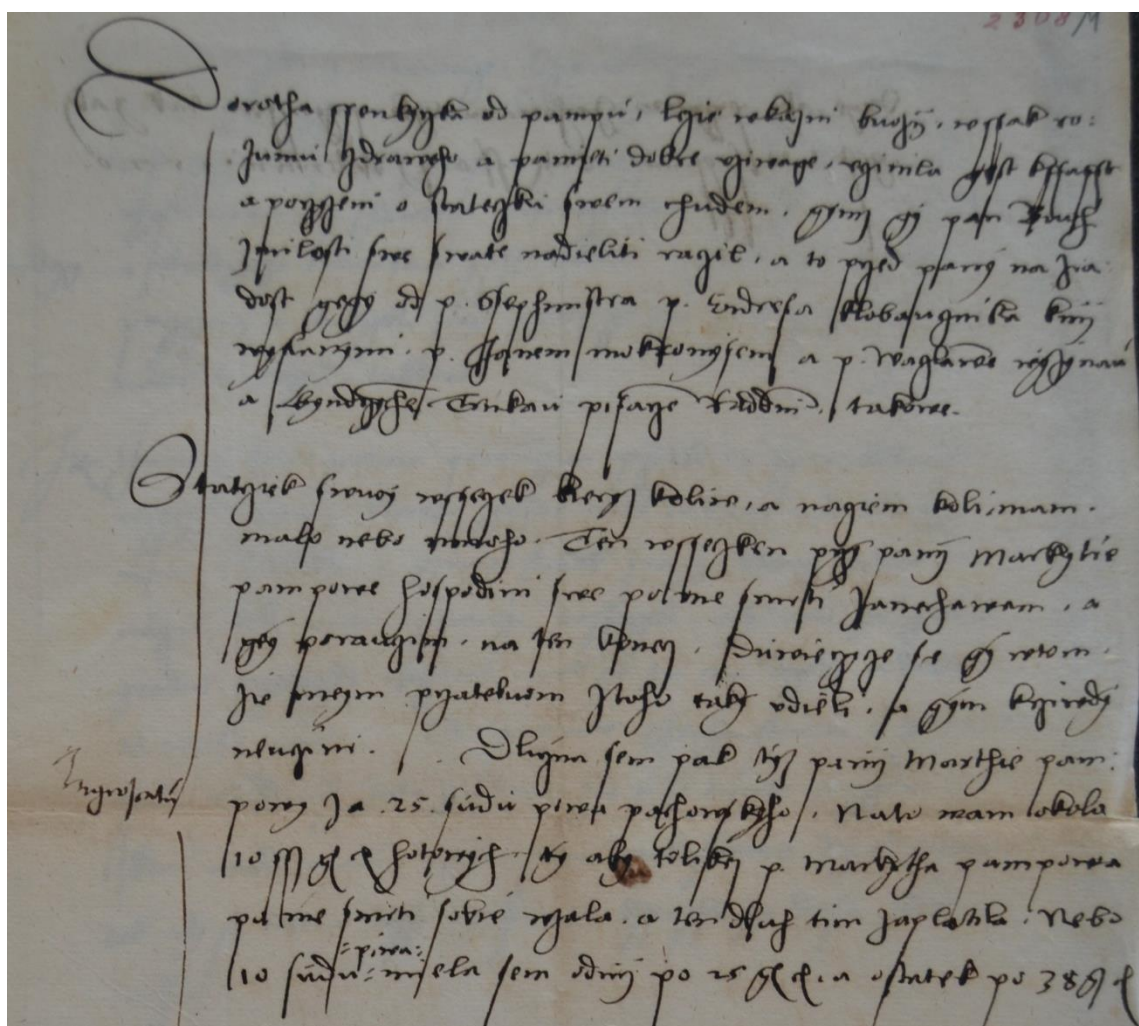
Bakalářem se stal v roce 1543 a do kutnohorské obce byl přijat roku 1551. Do úřadu městského písaře nastoupil v únoru roku 1568, avšak již v předchozích letech působil v městských úřadech a také jako písař na Kaňku. V letech 1552-1567 byl šestkrát konšelem a starším z obce a také třikrát osmisoudcem. V písařské funkci setrval do roku 1574, kdy požádal radu o zproštění pro špatný zrak a sluch z důvodu vysokého stáří. Jeho žádosti rada vyhověla ještě téhož roku a na Jindřichovu místo je dosazen nový písař Jiřík Budínský. V padesátých letech postupně Jindřich zkupoval části domu Samuelovského (čp. 383), který následně v roce 1560 prodal. O dva roky později koupil Stodolovský dům (čp. 310) za 170 kop gr. č.⁴⁰⁴ Z rodinných příslušníků jsou známy dvě dcery a syn a z manželek Dorota, Mariana a v inventáři Jindřicha Trnky⁴⁰⁵ je zmiňována manželka Barbora. Poslední zmínka v kutnohorských pramenech o Jindřichovi pochází z roku 1575, kdy byl přítomen při jednání městské rady. Inventář jeho pozůstalosti pak pochází z března 1578, kdy je zřejmé, že je Jindřich již po smrti. Lze proto předpokládat, že zemřel ještě téhož roku nebo na konci roku předchozího. V 80. letech 16. století jsou pak ještě sepisovány další inventáře Jindřichovi pozůstalosti.

Rukopis Jindřicha Trnky se vyskytuje ve druhé knize testamentů z let 1544–1584 (1601) (kn. č. 404) a také v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je 1568–1574, jejichž jazykem je čeština, opět s výjimkou případné latinské datace a některých latinských slov. Písmo je hůře čitelná zběžná česká novogotická kurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý a závisí na postavení litery ve slově, např. minuskulní litera -y- při zběžném rychlém psaní dostává tvar minuskulní litery -g-. Minuskulní litera -z- je psaná jak s otevřenou tak s uzavřenou dolní smyčkou, minuskulní literu -c- lze zaměnit s minuskulní literou -r-, obzvláště ve slovech se spřežkami nebo minuskulní litera -a- se nachází s otevřeným i uzavřeným bříškem. Modul písma je střední a duktus kurzivní. Váha písma je celkově lehká, kdy síla tahů je ustálená a příliš silné kontrasty se nenachází. Sklon písma je vzpřímený, někdy lehce vpravo a text je psán zleva doprava. Výjimečně se objevují škrty, meziřádkové a marginální glosy. Co se týče zkratk, hojně jsou zkracovány slova s koncovými literami -m a -n, např. *poto*[̄] = potom, *wsseczke*[̄] = všecken, *raddni*[̄] = radním, *przeczte*[̄] = přečten nebo na *te*[̄] = na ten. Druhou

⁴⁰⁴ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 55–56.

⁴⁰⁵ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2984, č. 3319 a č. 3655.

nejpočetnější skupinu tvoří běžně známé a užívané zkratky, např. -gl- = groš, -cl- = (groše) české, -ss- = kopa, ff = feria, Actl = actum, an⁻ = ante, p^o = post, Itl = item, gt = jest, p. = pan/ páni nebo symbol pro zkratku et cetera. Patří sem tedy početní jednotky, zkratky užívané v datační formuli aj. Nejméně zastoupeny jsou zkratky tvořené suspenzí např. k to^v = k tomu či ge^v = jemu.

Ukázka písma Jindřicha Trnky, kšaft Doroty Šenkýřky od Pampů, aktová sbírka, č. 2368

4.19. JAN ŠTURM, BAKALÁŘ

Jana Šturma poprvé zmiňují kutnohorské prameny v roce 1567, kdy byl přijat do obce. Mnoho zmínek o tomto městském písaři nemáme. Víme, že nejprve působil jako kantor partikulární školy, kdy tohoto povolání nechává roku 1569. Tehdy se oženil s bohatou vdovou Annou z Hornosína. A ještě v témž roce byl přijat za kutnohorského městského písaře. Taktéž zastával úřad staršího z obce, avšak nejpozději v polovině roku 1572 umírá. Jeho manželka jej přežila a později se vdala za Adama Hněvušického, kantora a později konšela.⁴⁰⁶

Rukopis tohoto písaře nacházíme v aktové sbírce. Přičemž časový rozsah testamentů a inventářů je z let 1569–1570 a jejich jazykem je čeština, s výjimkou jednoho napůl německého testamentu Jiříka Fristla od Bakalářů⁴⁰⁷. I u tohoto písaře můžeme nalézt případná latinská slova a latinskou dataci. Písmo je celkem dobře čitelná česká novogotická kurzíva a polokurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený a modul písma je střední. Duktus je kurzivní a polokurzivní a váha písma je lehká, kontrasty mezi silnými a slabými tahy nejsou výrazné. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Časté jsou škrty, mezirádkové a marginální glosy. Hojně jsou zkracována slova s literami -m a -n nacházející se jak na konci, tak uprostřed slova, např. na te⁻ = na ten, gede⁻ = jeden, to⁻to = tomto, przito⁻ = přitom. Další skupinu tvoří zkratky tvořené pomocí suspenze, např. nemlaczene^o = nemláčeného (ovsa), mylle^o = milého, k to^v = k tomu či gedno^v = jednomu. Také se zde vyskytují zkratky pro početní jednotky -gł- = groš, -cł- = (groše) české, -ss- = kopa, Su⁻my = summy a zkratky v datační formuli Sab. = sabbato, p⁹ = post, S^o = svat[ý]ho, vts = ut supra nebo symbol zkratky pro et cetera. Mezi další zkratky patří např. gt = jest, Itł = item nebo p^wwili = pravili.

⁴⁰⁶ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští městští písaři*, s. 56–57.

⁴⁰⁷ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2494.

Anna Kotková leží v kázní a trestání Boží, vespas ro,
 zinné zdraveno a jinnich doberé spinaže, prapratno,
 ja slany od ja esygra pa Maglara Muzla prapra,
 ja kromi vespas, pa Andreja Olobanizmila, Mita
 Zlatomir a Jana Šturma, jasně kadditgo, jnechiz
 aby jo smli gny gacy sajdovno a nenob' porostak mra,
 la tale to gest przo ninn, o faktizky snggn, ginn gi
 mltz Jan Brus zinn' pte to nadiveti raciz, przditi
 la a Opatkovaala Bab. p' Petri Pauli 1570.

Item Ludmilo przi me przomito joriedz mne spatinje
 przo ginnem joranzim zagandi sed prclastim
 Dmorem przo sedof nre sngg' aby gi 3 przarl ani
 z ginnes gindny ro to ne voltragonal a przlezky nre
 mil. Item joranzim gi o joln to abozitina a
 Dazimian gnn nre nra, Dinn Stalovesty rade M. pra
 Maglara lezic, aby se spoleznie o nre porovnaty
 do przlezky Maglara jna nre ne pte, sngg' a zindin
 spisobem aby gnn ro nre pte.

Item Maglarom gi z guveronsavennu sngg' nre pte
 nre pte sngg' a nre samirreennu joranzim nre kotkov
 sngg' na kotov lezic vespas pa unro spisob aby
 ginnes mandalenie berlanje przi nre przoak xx sngg'
 a sngg' ginn Ludmilo abozitna a katezinn ro jo pte
 sngg' ro vespas rozdelnit Mandalenie przdnie hngg'
 Casny roba pojmaniz przi gnn fanoti, nre pte przi gnn
 nre sngg' nre Jan Brus od smli aby abode jo
 o sngg' ro do hngg' xx sngg' a faktizky sngg' jo
 nakladat, sngg' pral a byt aby gi Mandalenie byt
 joranne przdnam vespas durnu slozih a sngg' h.
 Jo nre gnn pal to durnu xx sngg' a nre odobitly g
 przdnam aby ginn hngg' nre guveronsavennu sngg'
 przdnam przi unro nre spoleznie jo o sngg'
 az do nre pte durnu gnn nre nre xx sngg'
 Item Durny nre nre nre kateziti sngg' ro durnu ro jo
 "x Durny"

Ukázka písma Jana Šturma, kšaft Anny Kotkové, aktová sbírka, č. 2371

4.20. PAVEL SKŘIVAN

V roce 1577 se Pavel Skřivan, již vdovec, znovu žení a to s Johanou Veisovou, vdovou na Tarmarce, načež to Mikuláš Dačický komentuje takto: „... a ti ženichové to učinili pro peníze podle práva žákovského“⁴⁰⁸.⁴⁰⁹ Jedná se o jedinou zmínku, kdy je Pavel Skřivan označen jako kantor. Kdy se jím stal a jak dlouho jím byl a při které škole působil, však není zmíněno ani v jednom z Listářů k dějinám kutnohorského školství od Vojtěcha Nováčka nebo Otakara Hejnice. V roce 1582 se Pavel Skřivan opět žení, tentokrát naposled, s pannou Dorotou, dcerou Jiříka Hlaváče jinak Kliky, která svého manžela přežila. V devadesátých letech je Pavel v kutnohorských pramenech zmiňován jako jeden ze spoluradních městských konšelů.⁴¹⁰ Dokonce byl v roce 1596 zvolen školním inspektorem.⁴¹¹ A ve stejném roce se Pavel postaral o velké pozdvižení, neboť se mu povedlo na nějaký čas ztratit městskou pečeť, která byla naštěstí nalezena.⁴¹² O tři roky později, tedy v roce 1599, Pavel Skřivan umírá, stále jako jeden z kutnohorských radních.⁴¹³ Testament Pavla Skřivana se bohužel nedochoval, ale jeho syn Jakub Skřivan zinventarizoval otcovu pozůstalost na počátku 17. století.

Rukopis Pavla Skřivana nalézáme v aktové sbírce v časovém rozmezí z let 1570-1584. Jazyk testamentů a inventářů je český, vyjma latinských slov v datační formulí, popř. osobních či místních jmen aj. Písmo je česká novogotická polokurzíva a kurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je víceméně ustálený. Modul písma je střední a duktus písma je polokurzivní a kurzivní. Váha písma je lehká a sklon je vpravo. Text je psán zleva doprava a taktéž se objevují škrty. Zkratky u tohoto písaře téměř nejsou zastoupeny, vyskytují se zde samozřejmě početní jednotky *gl* = groše, *cl* = české, *-ss-* = kopa nebo také běžně užívané zkratky *gt* = jest a *Itl* = item. V datační formulí se nachází zkratka *S^m* = svat[ý]m, mezi další zkratky patří *P. B.* = Pána Boha a *prāve* = právem.

⁴⁰⁸ Žákem je myšlen učitel/ kantor.

⁴⁰⁹ A. REZEK, *Paměti*, Svazek druhý, s. 3.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 8.

⁴¹¹ Otakar HEJNIC, *Listář k dějinám školství kutnohorského. Doplnky z let 1594–1623*, Praha 1905, s. 11.

⁴¹² Pavlova manželka ji omylem schovala a poté ji nemohli najít.

⁴¹³ A. REZEK, *Paměti*, Svazek druhý, s. 57 a 67.

1619M

Vyhledání statku po někdy Jindřichovi Trnkovi Rozu. Kaleho

Dům kaučen za 20 0 fl. ale masa namog ges slu polož:
ti 14 fl. a tak zůstava důmj 186 fl.

Nemí zůstati
Jindřichovi pšij.

Dvě plomby mede / Hapunkie.

Koziny Hamletorog v štalby žirnyni	4 fl. 8 gr.
Dubno žirny	4 fl. 30 gr.
Žezinka v štalby žirny	15 gr.
Žezina v štalby žirny	1 fl. 45 gr.
Uho jedny / štalby v štalbami	3 fl. 9 gr.
Polstian v štalbami	30 gr.
Prostieradlo v štalby žirny	1 fl. 9 gr.
Prostieradlo ve dvie žale	30 gr.
Plangta ve dvie žale	18 gr.
Prostieradlo bez mizri	30 gr.
Dvine prostieradlo	20 gr.
Uho prostieradlo bez mizri	45 gr.
Plangta jedna	20 gr.
Plangta druha	12 gr.

Čas na glis se mude
šiml glizni i...
na dnu...
poston...
pšij.

Dumma togo 17 fl. 55 gr. ale
Kadoš žirnyneho 11 0 tub po 4 2 gr. flom žirnyne.
ho 22 tub po 3 2 gr. ale
Dumma 9 fl. 72 gr. ale

flom plangta	24 gr. ale
Plangta druha	20 gr. ale
Plangta žirny	25 gr. ale
Žezinka v štalby žirny	30 gr.
Žezinka v štalby žirny druha	30 gr.
Žezinka v štalby žirny žirny	30 gr.
Dumma togo	2 fl. 39 gr. ale

Ukázka písma Pavla Skřivana, inventář Jindřicha Trnky, aktová sbírka, č. 3319

4.21. JIŘÍK BUDÍNSKÝ

Bohužel ani o tomto městském písaři toho moc nevíme. V roce 1574 byl přijat za třetího radního písaře. Předtím působil jako správce školy u Vysokého kostela. V březnu a v květnu žádal Jiřík konšely o povolení odjezdu do Prahy a hned v květnu 1575 nacházíme v kutnohorských pramenech další zmínku, kde žádal o místo městského písaře Jan Dvorský, kantor, neboť jak se proslýchalo Jiřík Budínský, nemínil v úřadu písaře setrvat.⁴¹⁴

Písařská ruka tohoto písaře se objevuje pouze v aktové sbírce. Jedná se o jeden testament Anny Chůvy⁴¹⁵ z roku 1572 psaný v českém jazyce, vyjma latinského slova *item* a *summa*. Písmo je dobře čitelná česká novogotická kurzíva a polokurzíva s náznaky kresleného písma. Tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený. Modul je spíše malý a duktus kurzivní a polokurzivní. Váha písma je lehká, silné tahy se nevyskytují s výjimkou latinského slova *item* a českého *toto* psané se silnými výraznými tahy polokurzívou. Sklon písma je vzpřímený a text je psán úhledně zleva doprava, neobjevují se zde škrty ani meziřádkové či marginální glosy. Zkratky se zde vůbec nevyskytují, výjimku tvoří pouze značka pro zkratku *et cetera*, která se nachází za jménem šlechtice Matěje staršího ze Šlechtína⁴¹⁶.

⁴¹⁴ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 58–59.

⁴¹⁵ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2770/1.

⁴¹⁶ Německy Schlechtin, je malá vesnice, část obce Bohdaneč v okrese Kutná Hora.

4.22. PAVEL HRABĚŠINSKÝ (Z TÁBORA), BAKALÁŘ

Pavel pocházel z Tábora a za městského písaře byl přijat v září 1572. Předtím působil jako správce školy u sv. Barbory, kterou opouští v roce 1571, neboť se žení a v témž roce také zaplatil obci příjemné. V roce 1572 také zastával úřad osmisoudce a v letech 1573–1582 byl sedmkrát starším z obce a Otakar Hejnic jej dokonce jmenuje k roku 1573 školním inspektorem.⁴¹⁷ Sňatkem s bohatou vdovou Dorotou “od bakalářů“ získal její rozsáhlý majetek. Především Bakalářovský dům (čp. 149) v hodnotě 390 kop gr. č. Dorota také vedla šenkýřskou živnost, kterou po její smrti roku 1576 převzal Pavel. Po její smrti se Pavel tituluje “od bakalářů“. Svůj majetek vhodnými koupěmi a prodeji dále rozšiřoval. Např. v roce 1573 koupil Ladýřovský dům (čp. 549) pod Vlašským dvorem za 45 kop gr. č. a ještě téhož roku jej prodal za 60 kop gr. č. Po finanční stránce Pavel Hraběšinský tedy nestrádal. Roku 1576 po smrti Doroty se Pavel žení po druhé s Lidmilou, dcerou písaře Václava Didakta, kterou také Pavel přežívá. A tak se jeho třetí manželkou stala v roce 1581 Mariana, dcera kouřimského měšťana, s níž měl syna Václava. V září roku 1582 sepisuje vlastnoručně Pavel závěť⁴¹⁸ a ještě téhož roku umírá na mor. Manželka Mariana svého muže přežila a po jeho smrti se ještě dvakrát vdala.⁴¹⁹

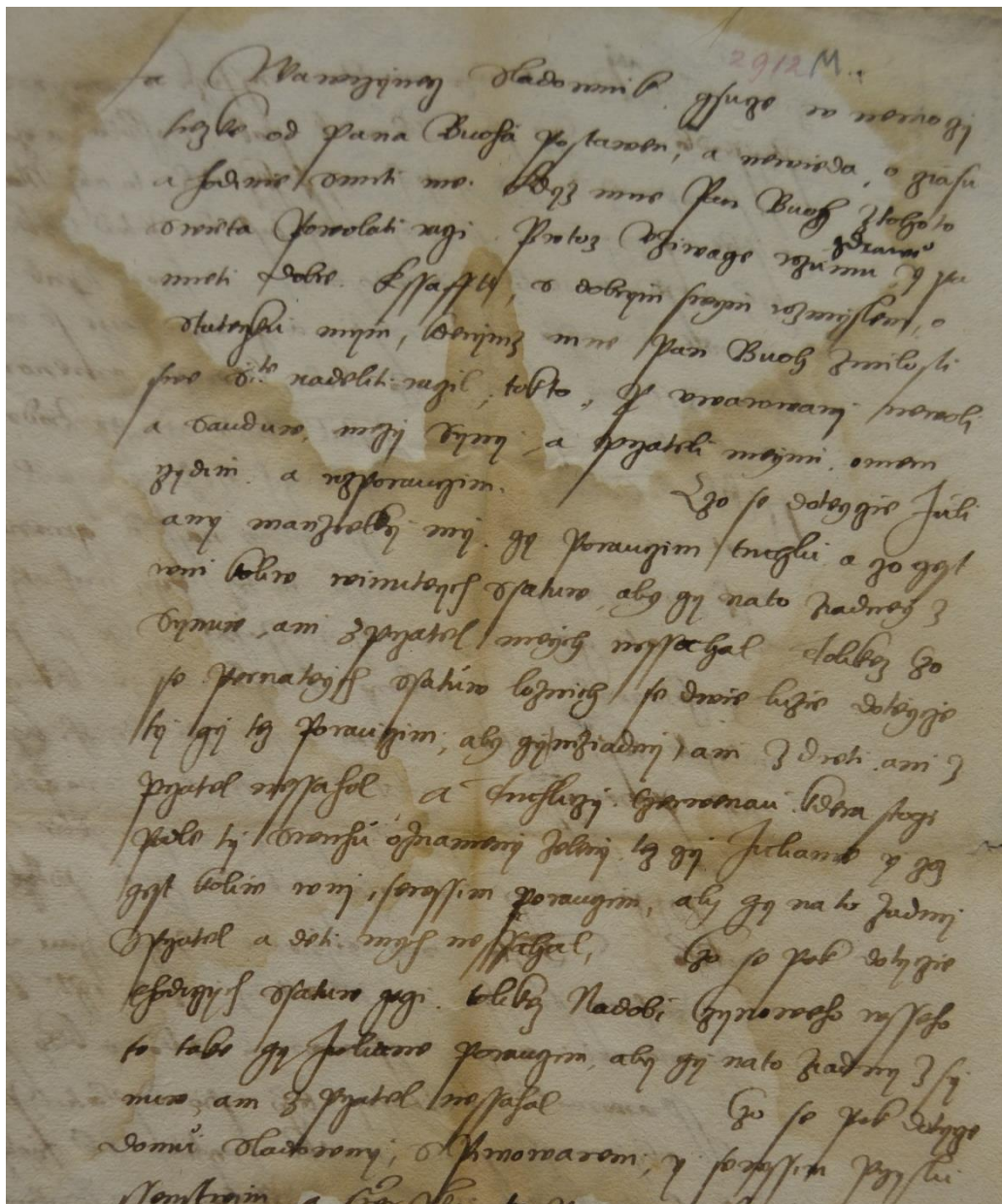
Písmo Pavla Hraběšinského se objevuje ve druhé knize testamentů z let 1544–1584 (1601) (kn. č. 404), ve třetí knize testamentů 1578–1612 (kn. č. 405) a v aktové sbírce. Časový rozsah testamentů a inventářů je z let 1573–1582. Jazyk je český, vyjma latinských slov v datační formulí, popř. osobních či místních jmen aj. Písmo je zběžná česká novogotická kurzíva, vcelku dobře čitelná. Charakteristické u tohoto písaře je výrazné protahování dřívků. Tvar (forma) jednotlivých liter je celkem ustálený, jenom u minuskulních liter -z- a -h- se vyskytují uzavřené i otevřené spodní smyčky a minuskulní literu -e- je možné zaměnit s minuskulní literou -o-. Modul písma je střední a duktus kurzivní. Váha písma je lehká, neboť výrazné kontrasty mezi slabými a silnými tahy nejsou. Sklon písma je výrazně vpravo a text je psán zleva doprava. Častěji se vyskytují meziřádkové a marginální glosy a taktéž škrty. Zkratky tvořené suspenzí jsou např. *zdrawe^o* = zdravého, *S^{te}* = svaté, *dobry^v* = dobrýmu, *pa^v* = panu nebo *ge^v* = jemu. Mezi další občas používané zkratky patří zkracování liter -m a -n a zkratka s literou -p-,

⁴¹⁷ O. HEJNIC, *Listář*, s. X.

⁴¹⁸ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 3438.

⁴¹⁹ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 57–58.

např. porauczī = poroučím a p = pro. Nejčastější jsou však zkratky pro početní jednotky a v datační formuli, např. -gl- = groš, -cl- = (groše) české, -miss- = (groše) míšenský, -ss- = kopa, Sum̄y = summy, ff = feria, p^o = post, S^m = svat[ý]m, pd = před a další známé zkratky Mi^{oi} = Milosti, gt = jest, Itl = item.

Ukázka písma Pavla Hraběšinského, kšaft Vavřince Sladovníka, aktová sbírka, č. 2912

4.23. BOHUSLAV ŠATNÝ

Bohuslav Šatný byl synem Václava a vnukem Jana Šatného, zakladatele významné kutnohorské měšťanské rodiny Šatných z Olivetu. Na čtvrté místo městského písaře byl přijat v listopadu 1581. Předtím působil u horního úřadu ve Vlašském dvoře. V kanceláři působil Bohuslav převážně jako ingrosista, avšak v novém úřadu dlouho nepobyl, neboť na podzim roku 1582 umírá na mor spolu se svým bratrem Janem.⁴²⁰

S jeho písařskou rukou se setkáváme ve třetí knize testamentů z let 1578–1612 (kn. č. 405) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je 1581–1582. Jazyk je český vyjma latinských slov a latinské datace. Písmo je psáno úhledně a dobře čitelně českou novogotickou kurzívou. Písmo je psáno úhledně a dobře čitelně českou novogotickou kurzívou. Tvar (forma) jednotlivých liter je v podstatě neměnný. Avšak v případě minuskulní litery -e- se můžeme setkat s podobou, připomínající minuskulní literu -i- nebo jednobříšková minuskulní litera -a- se vyskytuje se zavřeným i otevřeným bříškem, v důsledku rychlého kurzivního psaní lze tak zaměnit s minuskulní literou -u -. Modul písma je střední, kdy dřík u minuskulních liter -p-, -s-, -f- a -j- přesahuje dolní dotažnici a zasahuje tak do spodního řádku. Duktus písma je kurzivní. Jedná se o lehké písmo, kdy síla tahů je vyrovnaná a příliš silné tahy se nevyskytují. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. V testamentech i inventářích se vyskytují škrty, marginální i meziřádkové glosy. Zkratky u tohoto písaře jsou především běžně užívané. Jsou zde zkratky používané v datační formuli, např. S^o = svat[é]ho, symbol pro etc. = et cetera, ff = feria, Act^l = actum nebo početní jednotky gl- = groš, -cl- = (groše) české, -ss- = kopa a ostatní běžně užívané zkratky, viz p. = pan, n. = nebožtík/ nebožka nebo It^l = item.

⁴²⁰ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 59.

4.24. JAN VODŇANSKÝ Z ČAZAROVA

Za městského písaře byl přijat v říjnu roku 1582 na žádost jeho otce Mikuláše Vodňanského, předního kutnohorského měšťana a JMC rychtáře. Ve funkci městského písaře setrval pouze do dubna roku 1584. Rok předtím se Jan oženil s Dorotou, dcerou horního úředníka Dytricha, s níž měl děti Petra a Mikuláše. Oba synové spolu s matkou umírají v roce 1591 a jsou pochováni na hřbitově u sv. Barbory. O sedm let později Jan prodává Haluzovský dům na Hrnčířském trhu za 800 kop gr. č. Kdy umírá Jan Vodňanský nelze přesně určit. Mikuláš Dačický ve svých Pamětech uvádí, že v Praze roku 1612 zemřel jistý Jan Vodňanský, zda se jednalo skutečně o tohoto městského písaře nelze s přesností určit.⁴²¹

Rukopis Jana nacházíme ve třetí knize testamentů z let 1578–1612 (kn. č. 405) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1582–1584 a jsou psané v českém jazyce, vyjma případných latinských slov a latinské datace. Písmo je úhledná česká novogotická kurzíva a polokurzíva a mezery mezi jednotlivými slovy jsou dostatečné. Text je dobře čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je v podstatě neměnný a modul písma je střední. Duktus písma je kurzivní a polokurzivní a váha písma je lehká. Síla tahů je vyrovnaná a příliš silné tahy se neobjevují. Sklon písma je mírně vpravo a text je psán zleva doprava. Taktéž se objevují škrty, výjimečně meziřádkové a marginální glosy. Zkratky se téměř neobjevují. Opět jsou oblíbené zkratky pro početní jednoty -gl- = groš, -cl- = (groše) české, -ss- = kopa nebo v datační formuli S^o = svat[é]ho či případné zkrácení oslovení JMC = Jeho Milosti císařské, nebo p. = pán.

⁴²¹ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 63.

AF 3450M

Pomocny Surac (Ance) Dilne Blahoslavene Dvazice Hmon.

Ja vagna Dgava pruzlala ponobstvenoj mikulassvoj kuzjantvoj, zjiznili
 Sausodi slahorach dicitnacy. A mangjella Jana zialby zjiznili
 gjanidy od pana boga nemozj vjiznili slahostvenna, vidajuz
 val moz panalaha nassho, slahostveni slahj se vlahuzje a
 Djuve jialie zjil nas zjohoto bidnogo svrta a Caidoly plazi
 mozo pjezje nito jialnau smit kuzjantj rajj, zjiznili tako
 to fama jialnau blyj, zjil zial se jialnau rozjiznili duffe me
 slahostven, Cragjuzje po svrta miltm otzj statuzli spravodlnostj
 slahostven, omis slahostven tumi abj posmitj me ovi yale vuzji
 zjil nuzjantj miltm, Cragjuzje jialnau, svrta jialnau panittj azdra
 vuzji vuzjantj, tako smit kuzjantj zjiznili, abj slahostven

Prizniti Cragjuzje zjil se dotuzje spravodlnostj me svrta by omis nalo
 zjila, pomten miltm otzj, zjil by se zjil nuzjantj mozte
 Budie zjiznili miltm od otzj mozo yalozj kly slahostven miltm by
 slahostven, zjiznili, Budie slahostven, podli zjil po svrta miltm
 jialnau miltm, nito kuzjantj kly svrta zjiznili, pan blyj
 zjohoto smit kuzjantj rajj, zjiznili yalozj kly zjil by jialnau miltm
 zjil nuzjantj slahostven miltm, zjiznili spravodlnostj Cragjuzje
 zjiznili, po svrta me jialnau zjiznili, nuzjantj miltm miltm
 nito, tak abj gjanidy miltm, Budie zjiznili, nito yalozj kly
 kly miltm vuzji miltm, zjiznili, miltm jialnau miltm
 miltm Cragjuzje zjiznili, abj miltm mozo spravodlnostj svrta
 vlahostven nuzjantj, zjil se dotuzje Nahu zjiznili, Cragjuzje
 spravodlnostj, Budie zjiznili, nito kuzjantj zjil abj nuzjantj jialnau
 mangjella miltm zjiznili, nuzjantj abj miltm zjiznili
 nuzjantj me jialnau zjiznili, abj nuzjantj spravodlnostj
 - po zjil spravodlnostj
 svrta zjil miltm jialnau spravodlnostj, Cragjuzje jialnau
 jialnau spravodlnostj zjiznili, abj slahostven miltm spravodlnostj
 Cragjuzje jialnau zjiznili, nuzjantj zjiznili, nuzjantj zjiznili
 jialnau miltm, nito nuzjantj zjiznili, zjiznili zjiznili zjiznili
 nuzjantj, tak abj tato ma spravodlnostj zjil zjiznili miltm
 miltm miltm mozte, abj posmitj me miltm zjiznili spravodlnostj
 nuzjantj, pan blyj zjil miltm svrta od plata kly rajj

Slahostven Cragjuzje zjil slahorach dicitnacy, Cragjuzje svrta miltm
 tak jialnau spravodlnostj svrta nuzjantj zjiznili zjiznili

Ukázka písma Jana Vodňanského, kšaft Regíny Křižánkové, aktová sbírka, č. 3450

4.25. MARTIN DAŠICKÝ

Jako kutnohorský městský písař působil od listopadu roku 1582 až do své smrti roku 1586. V roce 1583 jej kutnohorské prameny označují jako “mladšího písaře radního“. V roce 1584 se Martin oženil s Annou, dcerou Jana koláčníka, s nímž měl dcery Mandalenu a Regínu. On sám umírá v prosinci 1586. Jeho manželka Anna jej přežila a v pramenech je ještě připomínána k roku 1610.⁴²²

Rukopis Martina Dašického se nachází v aktové sbírce. Časový rozsah testamentů je z let 1582–1585. Jazyk kšaftů je v českém jazyce, s výjimkou latinských slov v datační formuli. Písmo je drobné s výrazným protahováním dříků. Zápisy jsou psány čitelně českou novogotickou kurzívou a polokurzívou. Tvar (forma) jednotlivých liter je víceméně ustálený. Výrazně odlišné tvary má minuskulní litera -d-, která se objevuje s otevřeným i zavřeným bříškem. Modul písma je malý s výrazným protahováním dříků u minuskulních liter -s-, -p-, -f- a -h- zasahující někdy až přes dva řádky. Duktus písma je kurzivní a polokurzivní. Váha písma je lehká, výraznější kontrasty můžeme občas vidět u minuskulních liter -p-, -s- a -f-. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Ani tento písař se nevyhnul škrťům a psaní marginálních i meziřádkových glos. Typické zkratky pro tohoto písaře jsou opět běžně užívané a známe zkratky, jako jsou tyto, -gl- = groš, -cl- = (groše) české, -ss- = kopa, p. = pan, ff = feria, an⁻ = ante, p^o = post, Sum^{au} = Summou, Gich^{oti} = Jich Milosti, P. B. = Pán Bůh či zkrácení slova et cetera, ale také zde nacházíme zkracování slov pomocí suspenze, např. to^o = toho nebo S^o = svat[é]ho aj.

⁴²² M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští městští písaři*, s. 62.

Vojtěch z Vavřinec k tomu vstoupil Jana Doga
 a znamenaje bratřím zírati své na divoké
 a Janem Ondřejem Ladou, Janem od Janu Dvoj-
 knížeti bratřím Janu Martinu Dašickému, s
 svými bratřím vyláskání k tomu
 zjedné a rozřívá tento duom ro stromem
 v čim vložem a vložárnám též dvoje zahrady vč. s
 vi a tze s juroj a čimau givj ro sčeren státek, roz-
 go máni a tze též sčelero nagřiti mozt malo mo s rmo,
 to ro sčelero kuzrubem Macslarovoř Dymí méni
 vláskými foraujim, Vssal nater, Dvoj s abito
 vssago s Mandalbnám manžlka máni a Matkaň gogo
 vláskými včelgrie včirah, tu abg sčelú sčig, dohú
 dohú též sčelero nati a sčelú matka, Čestú zčelú sčelú
 Macslaro Dymí má sčelú, a sčelú má sčelú sčelú sčelú
 Matkaň sčelú sčelú nati též nati, sčelú abg Manžl-
 ka má ro domú máni gog, sčelú sčelú sčelú sčelú
 sčelú sčelú, a sčelú sčelú máni též vssal sčelú, a
 do domú sčelú včelú a zmiog včelú sčelú, ale vssal abg
 sčelú sčelú sčelú sčelú sčelú na Macslarova Dymí
 má, sčelú abg gí, zčelú zčelú sčelú sčelú sčelú sčelú
 ro od Macslarova Dymí máni rovdana sčelú, a ona sčelú
 sčelú sčelú, sčelú sčelú a sčelú sčelú sčelú
 do Dymí sčelú sčelú sčelú sčelú sčelú a sčelú sčelú
 abg v sčelú sčelú sčelú, sčelú sčelú sčelú sčelú
 má, sčelú sčelú sčelú sčelú sčelú sčelú sčelú
 cez Macslar Dymí máni sčelú sčelú sčelú sčelú
 nagřiti včelú sčelú sčelú, sčelú sčelú sčelú sčelú
 abg Macslar Dymí a Manžlka má ni sčelú sčelú, ale máni

Ukázka písma Martina Dašického, kšaft Vojtěcha Vavřinec, aktová sbírka, č. 3539

4.26. PAVEL GIRKONIS LITOMYŠLSKÝ, BAKALÁŘ

Pavel Litomyšlský byl přijat za městského písaře v Kutné Hoře v listopadu roku 1582, kdy v té době zemřeli na mor hned tři městští písaři (Václav Didaktus, Pavel Hraběšinský a Bohuslav Šatný). Za kutnohorského měšťana byl přijat v roce 1585. V letech 1585-1593 byl čtyřikrát starším z obce a roku 1596 byl zvolen za školního inspektora. Také v letech 1596–1599 zastával úřad konšela a primátora, kdy v této době nezapsal Pavel žádný testament ani inventář. Od roku 1588 jej kutnohorské prameny uvádějí jako předního písaře a také přijímal svědomí k zemskému soudu. V letech 1586 a 1591 jednal za kutnohorskou obec v Praze ve věci kutnohorských škol a v letech 1586, 1590, 1593 a 1595 zastupoval obec na zemském sněmu. Městská rada obvinila Pavla za neoprávněné přivlastnění si statku při sepisování kšaftu Mandaleny Hanušové. Tímto odkazem získal roku 1592 dům Hanušovský (čp. 321) v hodnotě 225 kop gr. č. V roce 1586 zakoupil Haldecký dům (čp. 127) za 250 kop gr. č., který prodal v roce 1592. O tři roky později koupil dům (čp. 286) se zahradou v Řeznické ulici za 60 kop gr. č. Také Pavel vlastnil dolové tály a sám na některých dolech zastával úřad dolového písaře. Jeho první manželkou byla Alžběta, která umírá roku 1588. O dva roky poté se žení podruhé s Kateřinou⁴²³, dcerou kutnohorského měšťana Jana, koláčníka. Z dětí jsou připomínáni dcera Anna a synové Jiřík, Pavel a Daniel, který se narodil jako pohrobek.⁴²⁴ V listopadu roku 1599 sepsal Pavel závěť a ještě v témž měsíci a roku umírá. Dědické záležitosti byly protahovány a projednávány ještě v roce 1619. V inventáři se uvádí řada latinských i jiných knih, které Pavel vlastnil.⁴²⁵

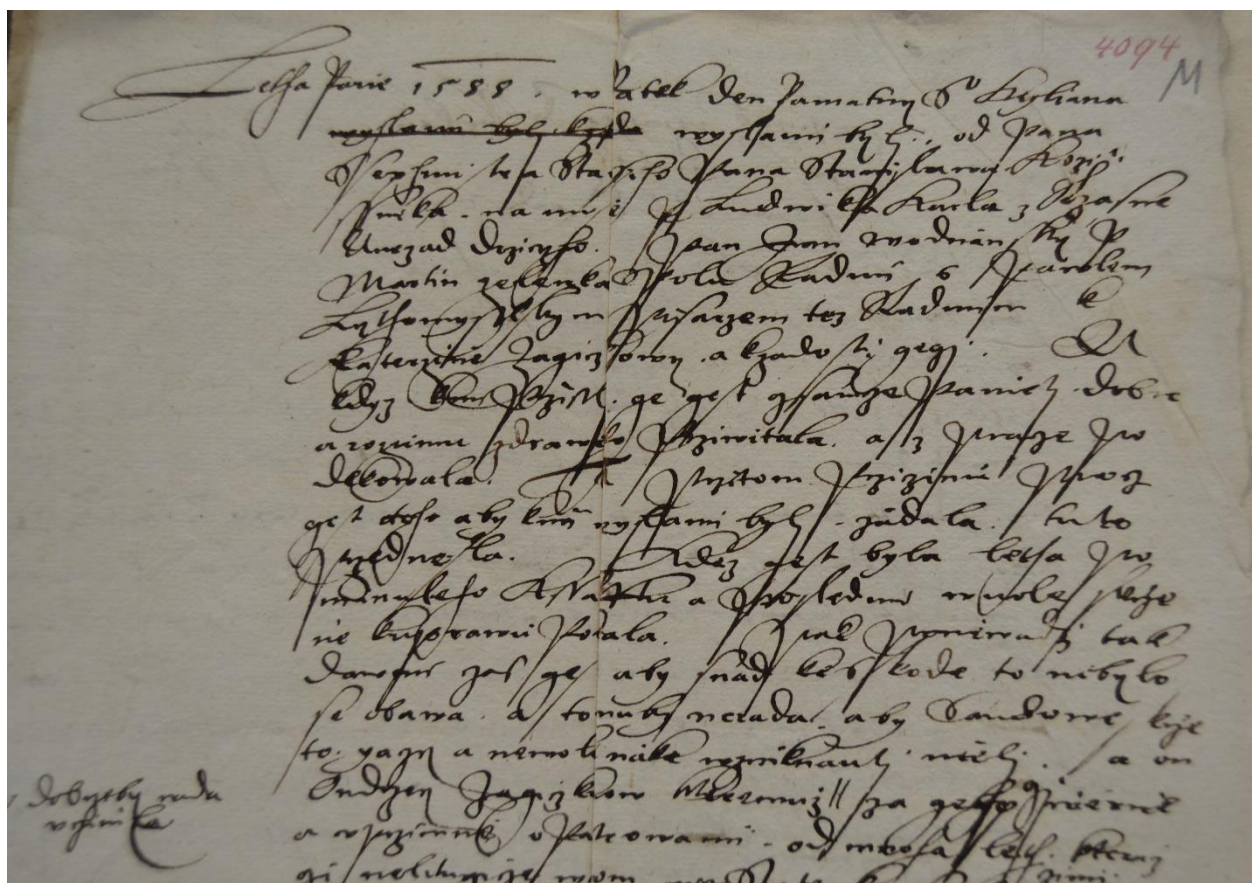
Písařská ruka Pavla Litomyšlského se vyskytuje ve třetí knize testamentů z let 1578–1612 (kn. č. 405) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je 1582–1592. Jazyk zápisů je v českém jazyce, vyjma latinských slov v datační formulí, popř. osobních či místních jmen. Písmo je česká novogotická kurzíva psána neúhledně a svižně zběhlé písařské ruky. Zápisy jsou obtížně čitelné. Tvar litery (forma) závisí na postavení ve slově. Například minuskulní litera -k- se objevuje v zápisech s nedovřeným obloučkem nebo pouze s jeho náznakem, minuskulní litera -r- také nemá v textu pravidelnou podobu nebo minuskulní litera -z- se v zápisech vyskytuje jak s otevřenou

⁴²³ Kateřina se vdala podruhé po Pavlovi smrti za městského písaře Jana Piscise.

⁴²⁴ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 59–61.

⁴²⁵ SOkA KH, AM KH, *Knihy inventářů 1596–1626*, kn. č. 410, fol. 467v–469v a *Knihy testamentů 1578–1612*, kn. č. 405, pg. 571.

tak také s uzavřenou dolní smyčkou apod. Modul písma je střední. Dříky u minuskulních liter -p-, -h-, -f-, -z-, -j-, -y-, -s- a u majuskulní litery -P- přesahují dolní dotažnici a zasahují tak do horního prostoru spodního řádku. Duktus písma je kurzivní. Váha písma je lehká, kdy kontrasty mezi silnými a slabými tahy téměř nejsou. Sklon písma je výrazně vpravo a text je psán zleva doprava, taktéž se hojně objevují škrty, marginální a meziřádkové glosy. Zkratky u této písařské ruky téměř nejsou. Vyskytují se v co nejmenší míře, písař se snažil vše rozepisovat. Opět se jedná o běžně používané zkratky, např. ne. = nebožtík/ nebožka, Actℓ = actum, p. = pan, S^o = svat[ý]ho, -gℓ- = groš, -ss- = kopa apod.

Ukázka písma Pavla Litomyšlského, kšaft Kateřina Zajičková, aktová sbírka, č. 4094

4.27. JIŘÍK TŘÍSKA

S rukopisem tohoto radního písaře se setkáváme již v roce 1582. Za městského písaře byl oficiálně přijat až v roce 1600 na místo 4. písaře za přímluvy jeho otce Tobiáše Třísky, kutnohorského primase. Ještě dříve však Jiřík působil jako písař na hutích a od roku 1591 na Kaňku. Také roku 1594 byl přijat na svou žádost za písaře pánův hospodářův, ačkoliv byl předtím ve službě při Vlašském dvoře. Jiřík tak vystřídal mnoho povolání, což by nebylo možné, kdyby neměl tak vlivného otce, jak je patrné z kutnohorských pramenů.⁴²⁶ Jiřík vlastnil dům na Tandlmarku (čp 72), který prodal v roce 1612 za 150 kop gr. č. Martinu Vonkovi, ručníkáři.⁴²⁷ V lednu 1613 byl Jiřík Tříška jmenován školním inspektorem.⁴²⁸ Z dětí jmenuje Dačický dceru Justýnu.⁴²⁹ Manželkou Jiříka Třísky byla Dorota, dcera Václava Součka.

Rukopis Jiříka Třísky se vyskytuje ve třetí knize testamentů z let 1578–1612 (kn. č. 405), v knize inventářů z let 1596–1626 (kn. č. 410) a v aktové sbírce pro Kutnou Horu i Kaňk. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1582–1616 a jsou psané v českém jazyce, vyjma případných latinských slov a latinské datace. Testamenty byly dodatečně zapisovány do knihy, proto nemusí sedět datace kšaftu s datem nástupu Jiříka do úřadu kutnohorského městského písaře. Co se týká testamentů či inventářů v aktové sbírce z osmdesátých a devadesátých let, buď se jednalo o jejich opisy, nebo ještě před úřadem městského písaře Jiřík zastával jiné písařské úřady⁴³⁰ a tak z moci úřadu mu svěřené se mohl podílet na sepisování kšaftu. Písmo je česká novogotická kurzíva, které je obtížněji čitelné z důvodu častých dříků, které zasahují někdy až přes dva řádky. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý a závisí na postavení ve slově. Může tak být ovlivněno předcházející či následující literou, např. minuskulní litera -z- se vyskytuje jak s otevřenou tak také s uzavřenou dolní smyčkou nebo minuskulní litera -d- je psána se zavřeným i otevřeným bříškem. Modul písma je velký, duktus je kurzivní a váha písma je lehká. Kontrasty mezi silnými a slabými tahy téměř nejsou. Síla tahů je vyrovnaná. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. U tohoto písaře se objevují meziřádkové a marginální glosy a také škrty. Zkratky, které se u tohoto písaře vyskytují

⁴²⁶ SOKA KH, AM KH, Kniha městské rady 1594, kn. č. 33, fol. 4r a Kniha městské rady 1599–1600, kn. č. 36, fol. 232r.

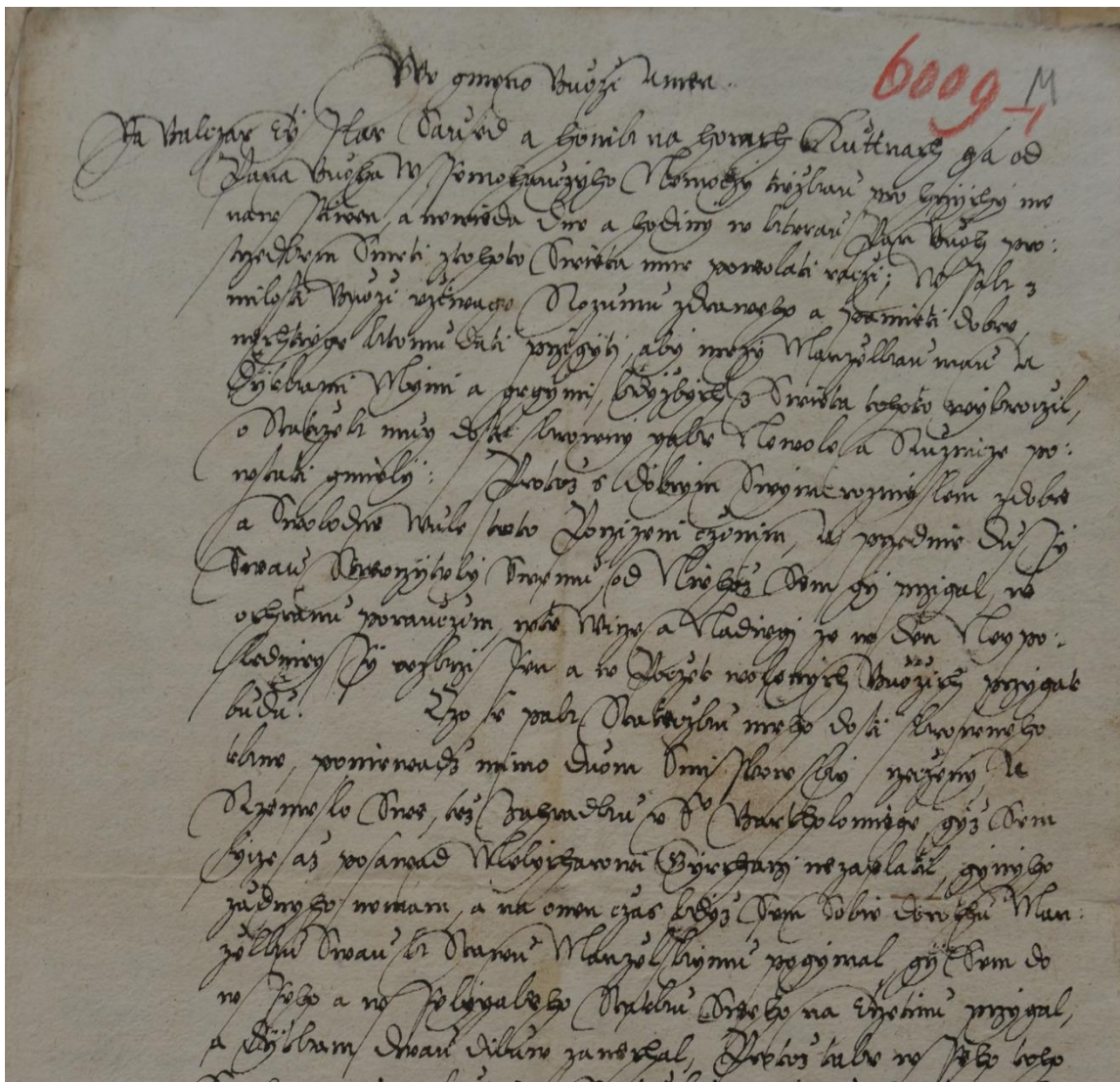
⁴²⁷ Emanuel LEMINGER, *Umělecké řemeslo v Kutné Hoře*, Praha 1926, s. 152.

⁴²⁸ O. HEJNIC, *Listář*, s. 107.

⁴²⁹ A. REZEK, *Paměti*, Svazek druhý, s. 175

⁴³⁰ Viz srovnaj výše.

jsou především běžně užívané zkratky, např. uts = ut supra, Gich mi^{osti} = Jich milosti, Actl = actum, Ly = léty, gl = groše, cl = české, -ss- = kopa, Itl = item. Také se zde nachází zkratky tvořené kontrakcí, např. ge^v = jemu nebo S^o = svat[é]ho.

Ukázka písma Jiříka Třísky, kšaft Balcara Tyšlara, aktová sbírka, č. 6009

4.28. VÁCLAV VODIČKA HORAŽĎOVSKÝ, BAKALÁŘ

Václav se stal bakalářem v roce 1583 a v Kutné Hoře nejprve působil jako správce Vysokokostelské školy v letech 1584–1586. Do úřadu městského písaře nastupuje v září 1586 na 4. místo. Roku 1591 jej kutnohorské prameny zmiňují jako konšela, kdy v tomto roce máme zprávu, že Václav již nemíní déle setrvat v úřadu písařském ani konšelském.⁴³¹ A téhož roku žádá o písařství Jiřík Hrdík. Roku 1588 uzavřel sňatek s Dorotou, lakomou vdovou po urburním písaři Adamovi Čechtickým. V témž roce zakoupil Václav dům na rynku (čp. 166) za 580 kop gr. č. a o dva roky později máme zmínku o dalším jeho domě na Tarmarce. Václav Vodička umírá v roce 1593. Jeho manželka jej přežila a umírá o mnoho let později, v roce 1612.⁴³²

Václavova písařská ruka se vyskytuje ve třetí knize testamentů z let 1578–1612 (kn. č. 405) a také v aktové sbírce. Přičemž časové rozmezí testamentů a inventářů je 1586–1591. Jazyk je český, s výjimkou případné latinské datace a některých latinských slov. Písmo je česká novogotická kurzíva a polokurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je poměrně jednotný, jen v případě minuskulní liter -z- a -h- se objevují s otevřenou i uzavřenou dolní smyčkou. Modul písma je střední a duktus kurzivní a polokurzivní. Váha písma je lehká a síla tahů vyrovnaná. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava, ve kterém se nacházejí také škrty, marginální i meziřádkové glosy. Václav používá pouze běžně známé a užívané zkratky v datační formuli, pro početní jednotky apod. Patřily by sem, např. -gł- = groš, -cł- = (groše) české, -ss- = kopa, S^{te} = svaté, ut nebo ut sup = ut supra, ffer = feria, it = item, gich mi^{oti} = Jich Milosti, ne. = nebožtík/ nebožka, p. = pan a také symbol pro zkratku et cetera.

⁴³¹ SOKA KH, AM KH, Kniha městské rady 1591, kn. č. 30, fol. 22v.

⁴³² M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští městští písaři*, s. 67–68.

4.29. JAN PISCIS Z VYSOKÉHO MÝTA, BAKALÁŘ

Pocházel z Vysokého Mýta. Bakalářem se stal roku 1583 a v témže roce se Jan Piscis ocitá v Kutné Hoře, kde nejprve působí jako správce školy u Vysokého kostela, a to až do roku 1584. Poté zastával úřad kutnohorského městského písaře, kterým byl až do své smrti 24. března 1617.⁴³³ Roku 1606 jej prameny uvádějí jako předního písaře městského. V letech 1591–1616 byl osmkrát starším z obce a roku 1617 je uváděn jako primátor. Taktéž byl zvolen inspektorem městských škol v letech 1591–1617. Na zemském sněmu v roce 1586 a 1601 zastupoval zájmy města a také obhajoval zájmy obce v Praze, ohledně projednávání obecních počtů v roce 1592 jakožto jeden z obecních pánů. V roce 1612 se dokonce stal horním hofmistrem. Piscis byl také dobrým přítelem tehdy nejvyššího mincmistra Viléma z Vřesovic. Jan patřil k nejbohatším kutnohorským měšťanům. Dokazuje nám to jeho hojně zkupování domů, které postupně prodával s několikanásobným ziskem. Vlastnil např. dům se zahradou Na valech, dům (čp. 3) pod věží Vysokého kostela, dům U tří pávů (čp. 379), Štěpánovský dům, Veverkovský dům Na náměti, Pískovský dům (čp. 84) na Rybném trhu nebo dům u Hanušů (čp. 321), který při požáru města v roce 1608 vyhořel. Taktéž vlastnil statek ve vsi Poboří na Kolínsku a podílel se na horním podnikání. Uvádí se, že byl výbušné povahy. Měl četné spory se sousedy i s vlastní rodinou. Dokonce se musel v letech 1599–1600 obhajovat z nařčení, že neprávem užíval královských i zemských statků. Zároveň však Jan Piscis patřil mezi soudobé kutnohorské vzdělance a měl úzké vazby s kutnohorskými humanisty. Byl celkem třikrát ženatý. Jeho první manželkou byla Marta Veverková, se kterou se oženil v roce 1583. Druhou manželkou se stala Kateřina, vdova po městském písaři Pavlu Litomyšlském, která umírá v roce 1609. Rok poté se žení potřetí. Jeho další manželkou byla vdova Sabina, dcera horního hofmistra Šafara. Z dětí jsou známi synové Jan, Benjamin, Tobiáš, Samuel, Karel a Zikmund. Jan Piscis zemřel náhle v březnu roku 1617 stále v úřadu městského písaře, horního hofmistra a primátora. Po jeho smrti probíhala mnohá jednání o jeho pozůstalosti, která se táhla i po několik let.⁴³⁴

Rukopis Jana nacházíme ve třetí knize testamentů z let 1578–1612 (kn. č. 405), v knize inventářů z let 1596–1626 (kn. č. 410) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1586–1617 a jsou psány v českém jazyce, vyjma latinských

⁴³³ Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA, *Rukověť humanistického básnictví*, 4. N–Ř, s. 183.

⁴³⁴ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 64–66.

slov v datační formuli, popř. osobních či místních jmen. Písmo je česká novogotická kurzíva. Text je víceméně dobře čitelný, charakteristické je protahování dříků zasahující tak do prostoru následujícího, ale i předchozího řádku. Tvar (forma) jednotlivých liter je víceméně ustálený. Výrazně odlišný tvar má minuskulní litera -e-, kterou lze v některých případech zaměnit s minuskulní literou -i-. Modul je malý s výraznými oblými smyčkami u minuskulních liter -h-, -l-, -s-, -d-, -g-, -z- a u majuskulní litery -S-. Duktus písma je kurzivní a váha je lehká. Síla tahů je vyrovnaná a příliš silné tahy se neobjevují. Sklon písma je výrazně vpravo. Text je psán zleva doprava a také se hojně setkáváme se škrty, meziřádkovými a marginálními glosy. Zkratky jsou u toho písaře rozepisovány. Vyskytují se zde především běžně známé zkratky, např. ff = feria, p^o = post, p. = pan, -gl- = groš, -cl- = (groše) české, -ss- = kopa, gt = jest, Actl = actum, Il = item nebo S^o = svat[é]ho. V mnohem menší míře dochází ke zkracování koncových liter -m a -n, např. wymyssleny^o = vymyšleným nebo zkratky tvořené suspenzí, např. kto^v = k tomu.

4.30. JAN KALOUS

O Janu Kalousovi se toho moc nedozvídáme. Pro lepší poznání této osoby by byla za potřebí hlubší sonda kutnohorských pramenů. V Dačického Pamětech se dočítáme, že byl Jan Kalous synem Matěje Kalouse, kutnohorského pekaře. Jeho sestrou byla Ludmila. V roce 1611 Jan, tehdy již městský rychtář, pojal k manželství pannu Alžbětu Volavkovic, sirotka, která mu byla přivezena z Prahy do Kutné Hory.⁴³⁵ V testamentech je Jan Kalous uváděn jako písař kolmarský⁴³⁶. V roce 1612 žádá Jan Kalous radu za propůjčení obročního písařství při Vlašském dvoře. A o šest let později skládá přísahu na písařství při pánů hospodářů (písař obecní). K roku 1647 je uváděn jako písař urburní.⁴³⁷

Písařská ruka Jana Kalouse se nachází v knize inventářů z let 1596-1626 (kn. č. 410) a také v aktové sbírce. A stejně jako u Jakuba Aunešovského i Jan Kalous je písařem jednoho dodatečně vloženého inventáře, resp. rejstříku dluhů. Časový rozsah testamentů a inventáře je z let 1587–1607 a psané jsou v českém jazyce, vyjma latinských slov v dataci inventáře. Písmo je zběžná česká novogotická kurzíva, která je obtížně čitelná. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý a závisí tak na postavení litery ve slově. Velmi proměnlivá je minuskulní litera -r-, kterou je možné zaměnit s minuskulní literou -c- a taktéž majuskulní litera -A- se objevuje s otevřeným i uzavřeným bříškem. Modul písma je střední a ductus kurzivní. Váha písma je lehká, kdy síla tahů je vyrovnaná. Sklon písma je lehce vpravo a text je psán zleva doprava. Taktéž se u tohoto písaře nachází marginální i meziřádkové glosy a také škrty. Mezi užívané zkratky patří např. gl = groše, cl = české, -ss- = kopa, Geho mi^{osti} = Jeho milosti.

⁴³⁵ A. REZEK, *Paměti*, Svazek druhý, s. 120 a 140.

⁴³⁶ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 4010.

⁴³⁷ SOKA KH, OF Jan Fiala, karton 33, inv. č. 541, heslo: Písaři městští (radní) abecedně K–L.

4.31. MISTR JAN BENICIUS (TÁBORSKÝ)

Jan Benicius se narodil v roce 1560 v Táboře Pavlovi, soukeníku. Bakalářem se stal v roce 1583 a o pět let později získal titul mistr. V Kutné Hoře působil v letech 1587–1588 jako správce školy u Vysokého kostela. Na počátku 90. let byl povolán za profesora na univerzitu do Prahy, tuto nabídku však Jan odmítl.⁴³⁸ Na místo třetího městského písaře byl přijat v únoru roku 1591 a k roku 1613 je připomínán jako přední písař. V lednu 1598 byl Jan přijat do obce. V letech 1613, 1614 a 1616 byl konšelem, kdy z tohoto časového obobí nemáme od tohoto písaře sepsaný ani jeden testament a ani inventář. V letech 1600, 1618, 1620–1622 starším z obce a v letech 1596–1617 byl dokonce osmkrát zvolen školním inspektorem. Také často jednal za městskou radu u zemských institucí, např. na zemském sněmu v letech 1600, 1603–1604 a 1611, ohledně školních záležitostí v letech 1609 a 1611 a od roku 1613 přijímal svědomí k zemskému soudu. Velmi často býval přímluvce a svědkem v různých právních jednání v městské radě. Roku 1621 žádá o propuštění z písařské služby z důvodu vysokého stáří. Jan Benicius patřil v Kutné Hoře k váženým a bohatým kutnohorským měšťanům. Vlastnil dům “u Staňků“ a v roce 1613 koupil zahradu v krycích u kolínské brány, kterou o tři roky později prodává. Jan byl dvakrát ženatý.⁴³⁹ První jeho manželkou byla Dorota, dcera Stanislava, kožišníka, se kterou se oženil v roce 1598. Dorota umírá v roce 1618 a hned rok poté se ženil s Annou, která pocházela z Kouřimi. Jan umírá po dlouhé nemoci v roce 1623. Jeho manželka jej přežila a po jeho smrti se znovu provdala. Jan Benicius se také řadí ke kutnohorským humanistům.⁴⁴⁰

S jeho písařskou rukou se setkáváme ve třetí knize testamentů z let 1578–1612 (kn. č. 405), v knize inventářů z let 1596–1626 (kn. č. 410) a v aktové sbírce Kutné Hory a v jednom případě i v aktové sbírce Kaňku.⁴⁴¹ Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1590–1609. Zápisy testamentů s ročním předstihem se nacházejí ve třetí knize testamentů. Tyto kšafy byly dopsány do knihy následně poté, co byly zkonformovány. Proto nemusí sedět datum sepsaného testamentu s datem jeho zapsání do knihy testamentů. Jazyk je český, vyjma latinských jmen a slov nejen v datační formulí. Písmo

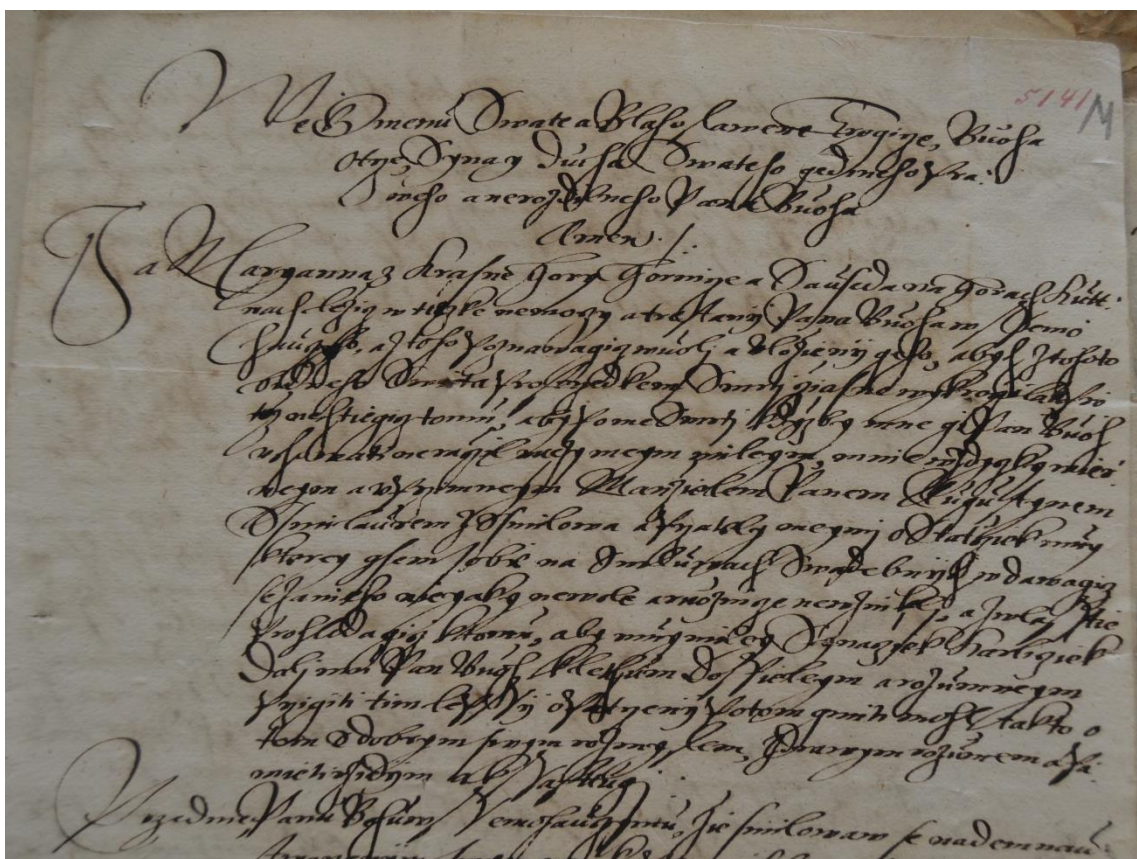
⁴³⁸ A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA, *Rukověť*, 1. A–C, s. 189.

⁴³⁹ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 69–71.

⁴⁴⁰ A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA, *Rukověť*, 1. A–C, s. 189.

⁴⁴¹ Kaňkovští často žádali kutnohorskou městskou radu o zapůjčení radního písaře.

je česká novogotická kurzíva, která je dobře čitelná. Orientaci v textu mohou akorát komplikovat dolní dříky a smyčky zasahující do prostoru následujícího řádku. Tvar (forma) liter závisí na postavení ve slově, např. minuskulní litera -z- nemá ustálenou podobu. Může se objevovat s dotaženou i nedotaženou dolní smyčkou nebo minuskulní litera -e- se nachází v otevřené i uzavřené podobě apod. Modul písma je střední a duktus je kurzivní. U tohoto písaře je typický znak zaobleného stylu písma. Výrazné je to u majuskulních liter -S-, -K-, -R- a minuskulních liter -d-, -k-, -g-, -m-, -h- a -b-. Jedná se o lehké písmo, kdy kontrasty mezi slabými a silnými tahy téměř nejsou. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Vyskytují se zde marginální i mezirádkové glosy a škrty. Mezi užívané zkratky patří tyto, p. = pan, gl- = groš, -cl- = (groše) české, -ss- = kopa, S^o = svat[é]ho, Itℓ = item, Gich^{oti} = Jich Milosti, neb. = nebožtík/ nebožka, M. = mistr a symbol pro zkratku et cetera. Jedná se tedy o běžně užívané a známé zkratky.

Ukázka písma Jana Benicia, kšaft Mariana z Krásné Hory, aktová sbírka, č. 5141

4.32. JIŘÍK HRDÍK (Z VĚTČÍNA)

Na místo čtvrtého písaře nastupuje Jiřík Hrdík v únoru roku 1591 po Václavu Vodičkovi. Tento úřad zastával pravděpodobně do roku 1599, kdy žádal městskou radu o zproštění. V roce 1597 byl zvolen starším z obce a v roce 1600 osmisoudcem. Konšelem byl v letech 1604, 1608, 1613 a 1614 a roku 1607 byl jmenován výběřčím ungeltu. V tomto časovém rozmezí Jiřík nezapsal žádný testament ani inventář. Roku 1592 si Jiřík zakoupil Machkovský dům naproti Vlašskému dvoru za 275 kop gr. č. V dubnu 1610 získal erb⁴⁴² a predikát “z Větčina“. V roce 1590 se Jiřík oženil s Mandalenou, dcerou zvonaře Tomáše Klabala. V Dačického pamětech je o něm zmínka jako o Jiříkovi Hrdíkovi Jičinském nebo z Jičina. Přímou se zmiňuje: „Jiřík Hrdík, rodilý v městě Jičíně“.⁴⁴³ Jiřík umírá náhle v červenci roku 1614 a byl pochován na hřbitově sv. Barbory. Jeho manželka Mandalena jej následoval a o rok později.⁴⁴⁴

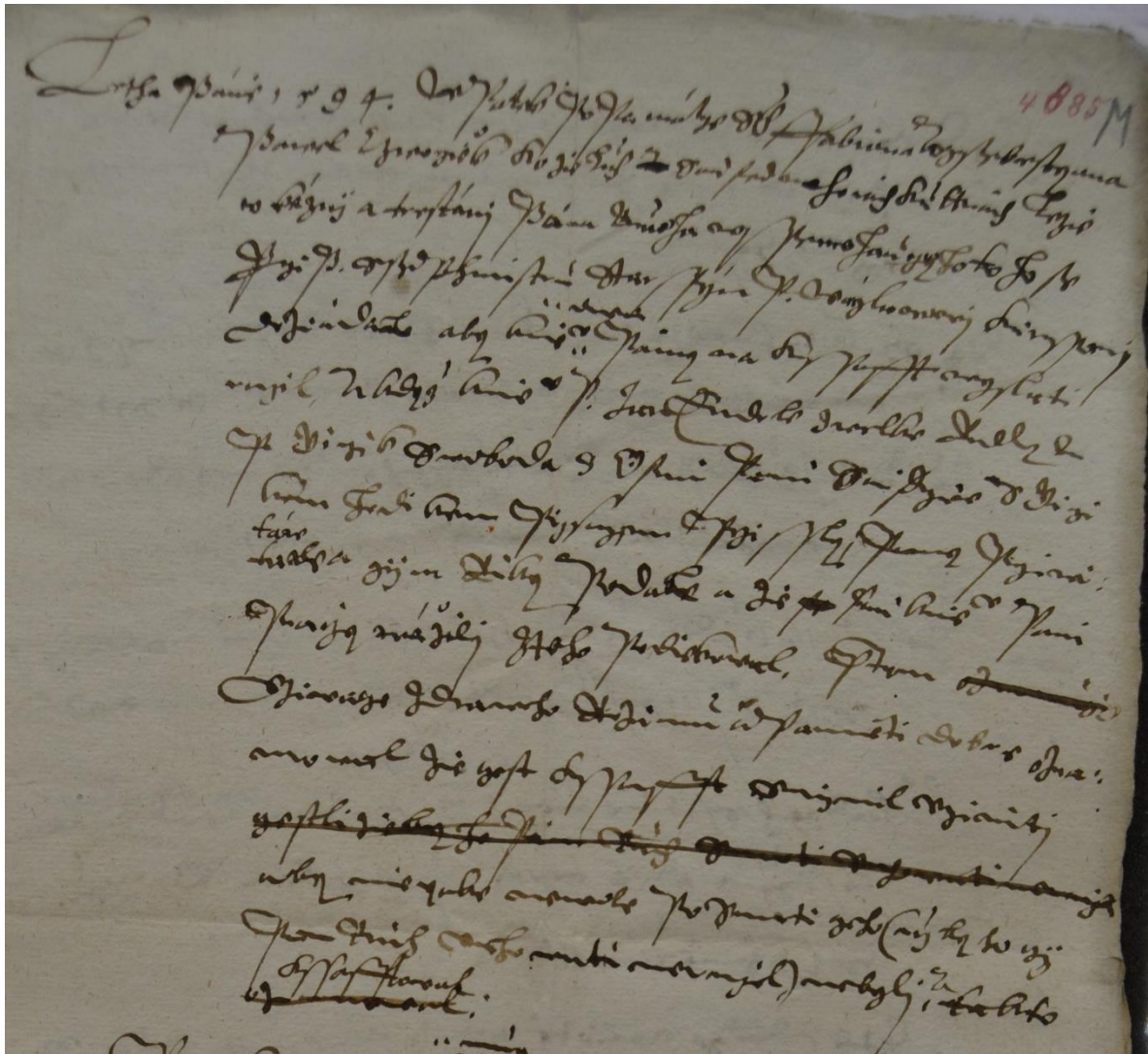
Písařskou ruku Hrdíka nalezneme v knize inventářů z let 1596–1626 (kn. č. 410) a také v aktové sbírce. Časový rozsah testamentů a inventářů je z let 1594–1599 a taktéž je jejich jazykem čeština, opět s výjimkou některých latinských slov a případné latinské datace. Písmo je česká novogotická kurzíva a polokurzíva. Text je dosti obtížně čitelný neboť písař psal tzv. „bleším písmem“. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý v závislosti na jejich postavení ve slově. Majuskulní literu -V- na začátku slova lze někdy zaměnit s majuskulní literou -S-, minuskulní litera -d- se objevuje s otevřeným i uzavřeným bříškem, minuskulní litery -h- a -z- mají otevřenou i uzavřenou dolní smyčku a při spojení minuskulních liter -t- a dlouhého -s- se může toto spojení na první pohled jevit jako minuskulní litera -f-. Modul písma je malý a duktus kurzivní, někdy polokurzivní (v případě nadpisů). Váha písma je víceméně vyrovnaná, kdy příliš výrazné kontrasty mezi silnými a slabými tahy se nevyskytují. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Výjimkou nejsou ani časté škrty, meziřádkové či marginální glosy.

⁴⁴² V lexikonu české šlechty od Augusta Doerra je zmínka o udělení predikátu Jiříku Hrdíkovi, ale popis erbu zde není uveden. Jiřík byl přijat k erbu a predikátu šlechtice Jana Brodského z Větčina. Jedná se o tzv. erbovní strýcovství, kdy rytířské nebo erbovní měšťanské rody přijímaly ke svému znaku a predikátu jiné osoby, za úplatu nebo pokud hrozilo nějaké rodné vymření. V českých zemích se erbovní strýcovství poprvé objevilo na počátku 16. stol. a uplatňovalo se až do vydání Obnoveného zřízení zemského. Praxe erbovního strýcovství byla značně rozšířená za stavovské monarchie, avšak udělení erbu a predikátu muselo být samozřejmě se souhlasem panovníka. Erb Brodských z Větčina byl modrý se zlatým rytířem, na erbu se nacházela kolčí přilba s příkrývadly ve stejných barvách, modré a zlaté. Klenotem byl opět zlatý rytíř.

⁴⁴³ A. REZEK, *Paměti*, Svazek druhý, s. 30, 51 a 146.

⁴⁴⁴ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři*, s. 72.

Naopak zkratky se v testamentech a inventářích tolik nevyskytují. Opět zde můžeme nalézt běžně užívané zkratky, jako jsou tyto -gl- = groš, -cl- = (groše) české, -ss- = kopa, Il = item nebo S° = svat[é]ho a řada dalších, již často zmiňovaných.

Ukázka písma Jiříka Hrdíka, kšaft Pavla Cvočka, aktová sbírka, č. 4885

4.33. MIKULÁŠ MLADŠÍ VODŇANSKÝ Z ČAZAROVA

30. 12. 1574 byl Mikuláš mladší pokřtěn v domě svých rodičů.⁴⁴⁵ Byl synem Mikuláše Vodňanského z Čazarova⁴⁴⁶, JMC rychtáře a předního kutnohorského měšťana a bratrem Jana Vodňanského z Čazarova, kutnohorského radního písaře. V roce 1588 dává kutnohorská rada Mikuláši list zachovací.⁴⁴⁷ Mikuláš byl pravděpodobně stejně jako jeho bratr Jan kutnohorským městským písařem. Kromě sepsaných testamentů z let 1594–1599 nám to dosvědčuje i zápis v knize městské rady ze 7. června 1599, kdy Mikuláš Vodňanský a Jiřík Hrdík si na svoji žádost přejí být zproštěni písařské služby.⁴⁴⁸ Na jejich místa jsou pak ustanoveni na třetím místě písař Jan Fáber Ouštecký a na čtvrtém Ondřej Hubka. Ve stejném roce se Mikuláš žení s Annou, dcerou Matěje Dítěte, pekaře, pozůstalou vdovou po Zikmundovi Kozlovi z Rejzntálu.⁴⁴⁹ Roku 1612 bylo Mikuláši dáno puchalterství, které ale ztrácí již v roce 1617.⁴⁵⁰ O rok později při obnově rady je Mikuláš jmenován nejvyšším mincmistrem Vilémem z Vřesovic prvním kutnohorským radním, tedy primasem. O čemž se Dačický vyjadřuje takto: „... *na rathouze učinivše nerozvážlivě a této obci škodně prvním konšelem proti právu Mikuláše Vodňanského (kterýž do sousedství až posavad přijat nebyl), v dluhy zavedeného, jenž sobě z té obce a záduší jak mohl naháněl a s ženou svou, Annou Dítětovíc, na lidech vyhlávati uměli a žádnýmu nic dobrovolně neplatili.*“⁴⁵¹ Avšak již v roce 1621 se Mikuláš dává do křížku s Vilémem z Vřesovic, který jej obviňuje, že jej očernil a toto očernění tiskem dal. Další obvinění přichází v roce 1626, kdy měl Mikuláš zpronevěřit peníze k záduší kostela Barborského, a za to byl vzat do vězení.⁴⁵² A toto je poslední zmínka Dačického o Mikuláši Vodňanském z Čazarova. Za školního inspektora byl zvolen cekem 3x v letech 1600, 1614 a 1618.⁴⁵³

⁴⁴⁵ SOA Praha, Sbírká matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, Kutná Hora 68: Matrika Vysokokostelská 1573–86, fol. 20v.

⁴⁴⁶ Který zemřel v roce 1597. Díky tomu, že známe datum úmrtí, lze bezpečně rozlišit syna od otce, neboť v pramenech se nerozlišuje Mikuláš Vodňanský mladší a starší. Jako Mikuláš mladší Vodňanský se tituloval pouze syn a k tomu ještě nepravděelně.

⁴⁴⁷ SOkA KH, AM KH, Kopiař 1581–88, kn. č. 1295, fol. 532r.

⁴⁴⁸ Tamtéž, Kniha městské rady 1599–1600, kn. č. 36, fol. 109v.

⁴⁴⁹ A. REZEK, *Paměti*, Svazek druhý, s. 68.

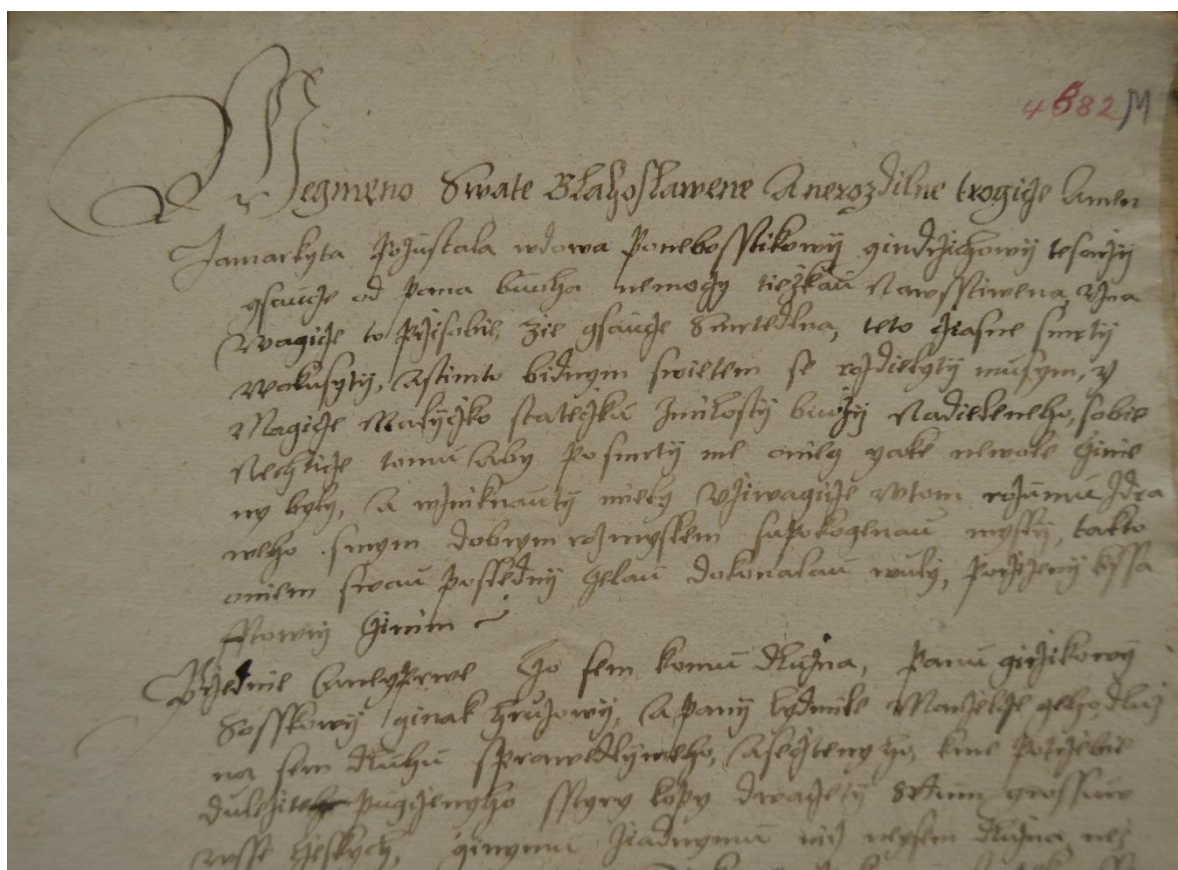
⁴⁵⁰ Tamtéž, s. 129 a 169.

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 180.

⁴⁵² Tamtéž, s. 198 a 268.

⁴⁵³ O. HEJNIC, *Listář*, s. 59, 111–12 a 134.

Rukopis Mikuláše Vodňanského se objevuje v aktové sbírce, přičemž časový rozsah testamentů je z let 1594–1599 (1601). Jazyk je český, opět s výjimkou případných latinských slov a latinské datace. Písmo je dobře čitelná česká novogotická kurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý. Závisí tak na postavení litery ve slově, která může být ovlivněna předcházející či následující literou, např. minuskulní litera -d- se vyskytuje v zápisech se zavřeným i otevřeným bříškem, minuskulní litera -z- se objevuje s otevřenou i uzavřenou dolní smyčkou a také je proměnlivá podoba minuskulní litery -w-. Modul písma je střední a duktus písma je kurzivní. Váha písma je lehká a sklon je mírně vpravo. Text je psán zleva doprava a taktéž se zde vyskytují marginální i meziřádkové glosy a škrty. Ani u tohoto písaře nejsou zkratky tolik zastoupeny, opět se zde nachází zkratky pro početní jednotky gl = groše, cl = české, -ss- = kopa a dále pak zkratka Gich mi^{osti} = Jich milosti.

Ukázka písma Mikuláše mladšího Vodňanského, kšaft Markéty Tesařové, aktová sbírka, č. 4882

4.34. EZECHIEL DIDAKTUS

Byl synem kutnohorského městského písaře Václava Didakta. Ezechiel byl městským porybným do roku 1591, kdy žádá o zproštění povinnosti fišmajstrské, poněvadž byl přijat za úředníka pana opata kláštera sedleckého.⁴⁵⁴ V roce 1584 se oženil s Annou Petržilkovou, s níž měl 4 děti.⁴⁵⁵ Syny Václava a Jakuba a dcery Alžbětu a Annu. V osmdesátých letech zemřeli Jakub a Alžběta, v devadesátých Anna. Všechny děti byly pochovány u sv. Barbory.⁴⁵⁶ V roce 1595 prodal Ezechiel dům řečený u Krásů Jiříkovi Fidlerovi.⁴⁵⁷ O dva roky předtím koupil Ezechiel Chocholovský dům i s příkopem a zahradou za 250 kop g. č., kdy toto všechno prodává v roce 1604.

Písařská ruka Ezechiela se nachází pouze v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů je z let 1594–1617. Všechny kšafy jsou psané českým jazykem, vyjma případných latinských slov či latinské datace. Písmo je dobře čitelné, text je psán úhledně a přehledně českou novogotickou kurzívou. Tvar (forma) liter je ustálený. Modul písma je malý a duktus písma je kurzivní. Váha písma je lehká, síla tahů je vyrovnaná a příliš silné tahy se zde neobjevují. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Výjimečně se objevují škrty, marginální a meziřádkové glosy. Zkratky se vyskytují pouze pro početní jednotky gl = groše, cl = české, -ss- = kopa a dále pak zkratka Gich mi^{osti} = Jich milosti.

⁴⁵⁴ SOkA KH, AM KH, Kniha městské rady 1591, kn. č. 30, fol. 327r.

⁴⁵⁵ SOA Praha, Sběrka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, Kutná Hora 68: Matrika Vysokokostelská 1573–86, fol. 131r.

⁴⁵⁶ Tamtéž, Kutná Hora 72: Matrika Svatobarborská 1584–97, fol. 71v, 79r a 92v a Kutná Hora 68: Matrika Vysokokostelská 1573–86, fol. 146r a 175v.

⁴⁵⁷ A. REZEK, *Paměti*, Svazek druhý, s. 50.

4884M

Ne gmeno Dvate, a nerazdilne Trojiceho Jana Buzsa na Veho ro-
kagich esebais godnoje. Amen. Po mowadz godnomi
kaszdemu islowolu. Pro cizjres Vromis otazu Adama ulaze.
na gest. id Jana Buzsa na Somohawicah smit. Sketmizbe gest
smat gmeno rozimagicse, kromi ciznemu vivotu. Gj. m. b. s. b. s. m. i.
zimi g. s. d. e. s. e. k. a. t. r. a. z. e. m. j. g. e. s. o. j. g. e. s. o. z. n. a. z. B. u. z. s. a. m. i. l. g. o. d. n. o. s. t. i.
deho. Pro sme m. l. k. e. m. i. l. o. s. r. d. o. n. s. t. i. u. e. s. o. w. a. j. V. i. z. i. s. o. z. i. l. i. T. a.
V. a. l. s. m. i. t. P. o. m. e. w. a. d. z. i. s. l. o. w. i. c. h. u. m. i. s. t. a. g. e. s. t. a. d. n. e. a. s. e. d. i. m. g. e. j.
m. i. d. i. e. t. r. n. e. m. i. z. i. m. e. P. o. d. l. o. t. e. h. u. b. o. z. s. l. e. z. o. u. l. a. z. i. m. i. s. t. r. a. m. e.
D. i. v. i. t. a. s. t. u. s. s. m. e. w. e. s. n. a. s. t. s. m. i. s. t. f. l. a. u. a. n. i. d. i. t. a. a. m. i. g. n. i. s. t. e. l. a. g. t.
P. o. s. t. r. a. z. i. D. e. l. a. n. a. z. w. a. l. e. k. s. t. a. f. t. e. m. i. E. t. e. r. a. l. b. y. s. k. g. o. n. i. o. d.
J. a. n. a. B. u. z. s. a. P. r. o. c. h. r. i. s. t. e. h. o. w. h. u. d. s. t. y. c. h. t. r. e. s. t. a. m. b. o. z. s. t. y. c. h. b. i.
w. a. g. i. i. s. o. w. a. t. i. a. s. t. r. a. w. o. w. a. t. i. g. m. i. e. l. i. u. b. y. P. o. g. i. s. a. d. e. s. o. d. u.
z. h. e. s. t. a. w. s. t. i. a. n. e. s. t. n. o. s. t. i. P. r. o. t. o. s. p. r. i. e. t. a. P. o. m. a. n. i. e. l. e. z. e.
l. u. m. a. n. i. e. l. e. z. e. P. o. m. a. n. i. e. l. e. z. i. l. m. a. n. i. e. l. u. D. i. l. l. a. m. n. o. s. t. i. a. k.
t. u. o. m. k. i. e. z. k. o. s. t. i. a. s. t. a. r. o. s. t. i. n. e. s. o. n. i. s. t. a. w. a. t. i. J. a. V. a. l. a. n. n. a.
m. a. n. i. e. l. e. z. e. P. a. u. l. a. B. e. r. a. n. a. k. r. e. z. e. z. i. s. e. g. s. a. u. c. i. e. t. r. e. k. i. m. t. r. e.
s. t. a. m. b. o. z. s. t. y. m. o. d. J. a. n. a. B. o. s. a. m. e. z. o. n. a. w. s. V. i. r. o. e. n. a. i. u. g. s. p. a.
z. i. d. r. a. w. e. a. d. o. b. r. i. V. a. m. i. t. i. m. i. s. t. i. l. a. s. o. m. n. a. t. o. P. o. m. e. m. i. n. i. s. t. e.
E. t. e. r. a. l. t. u. c. i. s. t. o. t. e. s. t. m. n. o. z. y. s. a. u. d. o. w. i. n. e. u. V. i. m. n. o. s. t. i. k. o. d. s. t. a. u.
a. f. l. a. s. t. i. m. e. z. y. t. e. d. m. s. i. b. i. h. a. g. i. n. a. s. t. a. m. a. n. i. a. u. t. e. k. u. a. h. e. z. i.
k. u. s. t. i. V. o. z. i. t. u. g. e. z. a. z. e. z. g. e. s. t. l. i. z. i. e. t. y. m. m. e. g. e. s. t. o. s. r. a. t. a. b. o. z. s. t. a.
m. i. t. o. s. t. s. t. e. l. o. t. o. s. p. r. i. e. t. a. b. i. d. n. e. h. o. S. k. i. z. s. m. i. t. P. o. w. o. l. a. t. i. r. a. c. i. z. i.
k. s. t. a. f. t. a. V. o. s. t. e. d. m. m. a. u. r. o. u. t. i. g. e. s. t. a. u. s. e. s. a. t. i. s. o. b. i. e. d. a. l. a.
E. t. e. r. a. z. t. u. l. o. w. a. g. e. s. t. d. i. e. P. a. u. l. o. w. i. B. e. r. a. n. o. w. i. m. a. n. i. e. l. u. s. p. o. m. i.
m. i. t. e. m. i. o. d. n. e. s. o. s. t. e. m. w. s. V. i. t. e. l. a. u. t. a. s. t. u. a. a. u. V. i. m. n. o. s. t. i. J. a.
g. i. m. v. i. t. i. s. p. o. r. t. o. P. o. w. s. t. e. s. t. y. i. z. r. a. z. y. P. o. z. n. a. t. a. P. o. u. a. u. s. i. s. i. m. a.
m. o. z. i. m. e. d. a. w. a. m. w. s. V. e. s. n. o. t. o. w. s. V. i. d. y. c. i. o. z. i. s. t. o. s. e. P. o. m. i. s. t. i.
k. o. l. i. w. n. a. g. i. t. e. m. a. s. t. e. b. u. d. n. a. s. p. r. e. c. h. e. z. e. z. e. s. h. r. e. b. l. l. y. n. o. t. k. a. c. h.
n. e. d. n. a. g. i. r. d. i. w. a. y. m. e. n. s. V. i. s. w. i. e. z. e. z. e. s. t. e. s. t. a. a. b. y. o. n. u. s. i. w. a. t.
s. h. i. m. w. l. a. d. l. b. e. z. V. i. z. i. b. u. z. k. y. m. a. t. k. y. b. r. a. t. u. o. w. i. y. g. i. r. o. s. t. i. s. t. i.
k. y. j. a. k. y. s. t. a. k. e. t. m. i. e. z. a. g. e. d. n. o. s. t. a. k. a. z. d. e. h. o. k. l. o. m. e. s. y. m. i. k. s. p. r. a.
w. o. d. n. a. s. t. P. r. o. w. i. e. z. y. z. o. I. t. e. m. P. r. a. w. o. d. n. o. s. t. P. r. o. a. u. s. t. e. k.
r. a. z. m. e. P. o. m. e. m. i. l. y. m. n. e. b. o. s. M. i. l. o. m. V. a. m. i. o. t. e. j. y. P. a. u. l. o.
w. i. w. l. a. s. o. w. i. J. a. V. a. m. m. a. t. l. a. u. m. a. u. m. a. g. d. a. l. e. n. a. u. i. b. e. z. u. m. a. i.
N. e. m. z. u. s. t. a. w. o. h. m. a. a. z. u. s. t. a. w. a. t. i. k. e. s. w. s. V. e. s. n. o. b. u. d. n. a.
k. l. i. n. o. t. e. z. s. p. r. i. s. e. z. e. z. e. s. a. h. i. m. i. s. w. a. y. m. e. n. s. V. i. s. w. i. e. z. e. z. e. s. e. z.
b. y. s. e. n. u. g. i. h. m. e. s. t. e. k. i. m. u. s. P. a. u. l. o. w. i. m. a. n. i. e. l. u. m. e. m. i. P. o.
r. a. d. u. e. z. i. m. a. s. u. m. m. a. u. i. c. i. o. s. t. y. k. o. l. i. w. i. n. a. V. a. d. e. m. V. o. s. t. i. a. d. e. l. i. s.
n. a. m. e. V. i. z. i. h. i. t. i. m. e. t. o. m. o. z. i. m. e. d. a. w. a. m. y. a. l. e. k. t. o. m. a. n. i. e. l. u.

Ukázka písma Ezechiela Didakta, kšaft Anny Beranové, aktová sbírka, č. 4884

4.35. JAKUB AUNEŠOVSKÝ

Jakub Aunešovský působil v letech 1590–1596 jako kantor vysokokostelský a v roce 1596 jako svatobarborský.⁴⁵⁸ V téže roce požádal Jakub kutnohorskou radu o svolení sňatku s Annou Moukovou a taktéž prosil o nějaké písařství. Zápis však nebyl dokončen a tak se více nedočítáme.⁴⁵⁹ Avšak “nějaké“ to písařství, zřejmě obdržel, protože v zápisu z roku 1599 v knize městské rady je zmiňován jako písař práva cechovského, od kterého upouští a je přijat jako písař špitálský.⁴⁶⁰ Jako písaře špitálského jej zmiňuje i Otakar Hejnic v Listáři ještě k roku 1607. Celkem třikrát byl zvolen za školního inspektora, a to v letech 1608, 1614 a 1620. Aunešovský často vystupuje v pramenech jako svědek ve věci řádného uzavření sňatku a zplození potomků, či jako svědek ohledně žádosti o list zachovací nebo se přimlouvá za svého přítele ohledně otevření živnosti, zde v Kutné Hoře.⁴⁶¹ Ostatně jako jiní písaři, např. Jan Agathon Pražský nebo Melichar Colidius Solnický.

Písařská ruka Jakuba se vyskytuje v knize inventářů z let 1596–1626 (kn. č. 410) a také v aktové sbírce. Přičemž v knize inventářů se nachází pouze jeden inventář jeho rukou sepsaný, který je navíc dodatečně vložen a ke knize přivázán. Časový rozsah testamentů a inventářů je z let 1598–1620. Jazyk je český, opět s výjimkou latinských slov či latinské datace. Písmo je česká novogotická kurzíva, která je obtížně čitelná. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý a závisí na postavení ve slově. Tak třeba minuskulní litera -z- se v zápisech vyskytuje jak s otevřenou tak také s uzavřenou dolní smyčkou, to samé platí i pro minuskulní literu -h-. Modul písma je střední a duktus kurzivní. Váha písma je těžká, kontrasty mezi silnými a slabými tahy jsou výrazné. Sklon písma je lehce vpravo a text je psán zleva doprava. V testamentech a inventářích nacházíme marginální i meziřádkové glosy, škrty se nevyskytují, avšak hojné jsou šmouhy a kaňky, které činí text špatně čitelným. Zkratky nejsou časté, užívány jsou především početní zkratky, např. *gl* = groše, *cl* = české, -ss- = kopa nebo zkratka *S^o* = svat[é]ho v datační formulí. Mezi další užívané zkratky patří např. *p.* = pana, *Gich mi^{osti}* = Jich milosti, *ne.* = nebožtík/ nebožka.

⁴⁵⁸ O. HEJNIC, *Listář*, s. 168.

⁴⁵⁹ Tamtéž, s. 14.

⁴⁶⁰ SOKA KH, AM KH, *Kniha městské rady 1599–1600*, kn. č. 36, fol. 140r.

⁴⁶¹ O. HEJNIC, *Listář*, s. 106, 118–120 a 152.

6380^M

W gme nu dvate a nerozdjlné Trojize godnofo Pra-
vefo a žiméfo Boža Amen.

Ja Jan Kmočy Garviz Dausd a formj na horarf
Duknarc gfa nemožy od Pana Boža navštíveny a nejspotu
živobčh smáfo a no y slyšest vopku znamenage vnjm l gftm
Affat a porjzemj o statoktu svoem vžimti, aby fo dmrh mť
zmevoly a dandim b gji možlo: Protož rozum y paniti ano
y rozumyfu dobréfo w tom požjmage tak žimim a o srožf rojzof
takto vžim a deffattugi: Předmít duffy svoau na křtj křtj svoemu
Pannu Bežisty dřystu w gfo dvate kuge Poraujím, a trole do žimé
znejž rozatv gft az to křstj gfofo křtj od rozdávám:

A o statoktu svoim takto vžim a deffattugi: Předmít
na křtj křtj křtj a do křtj dvoak Panmy Dardora Poraujím
po dmrh mť 20 grl. Item křtj křtj a do křtj do Dardora,
míge 20 grl. Janovi wnutřm mť, dymu Mbožjka se,
Hera Garviz a Annu džery mť tež Poraujím 20 grl.
Pannu Janovi maršnovi Dpolu s Janěm Aunešovským tež
Poraujím 60 grl. Dorotěro džery své tež Poraujím
60. Annie Waglarwa duffm žyžo manževěze Nováho své
Poraujím 40 grl. Ostatnj vak dmmny gozkykolim potom
což tuto od křtjgi žústároalo ro fm možy žustarony a žu mť fámám
tak a na ten dymob abyž možl a mož míel o tom o rostem goz
křtj křtj křtj a to křtj křtj mť do brě mť dmrh a

Ukázka písma Jakuba Aunešovského, kšaft Jana Kmocha, aktová sbírka, č. 6380

4.36. ONDŘEJ HUBÁČEK (HUBEUS, HUBKA, JAROMĚŘSKÝ)

Ondřej byl synem Jiřího Hubky, císařského rychtáře v Jaroměři. V letech 1590–1596 působil jako písař v Kolíně a v červnu roku 1599 byl přijat kutnohorskou městskou radou za městského písaře spolu s Janem Faberem Oušteckým.⁴⁶² Doklady o jeho písařské činnosti máme ještě z roku 1623.⁴⁶³ V letech 1598–1621 byl 7x zvolen školním inspektorem, v letech 1616–1630 8x starším z obce a roku 1611 se dokonce zúčastnil jednání zemského sněmu. V roce 1622 vlastnil dům se zahradou na Cechu za kolínskou bránou. O rok později se ujal domu Bernášovského (čp. 254) po rodičích své druhé manželky a v roce 1628 koupil sousední dům Bajarovský (čp. 253). Ondřej byl celkem třikrát ženat. První manželkou byla Dorota Ruchovská, jejich manželství trvalo od roku 1597 do roku 1615. Po úmrtí jeho první manželky se Ondřej následujícího roku znovu ženil s Annou z Kranichfeldu, vnučkou Jana Veverína. Ta umírá v roce 1625⁴⁶⁴ na mor a tak se Ondřej ženil po třetí, tentokrát s vdovou Annou Spálenou, která svého manžela přežila.⁴⁶⁵ Z dětí jsou známi syn Jan Theodor (zemřel roku 1601), dále další dva nejmenovaní synové, kteří umírají v roce 1625 na mor⁴⁶⁶ a dcera Dorota. V roce 1631 Ondřej pořizuje závěť⁴⁶⁷ a krátce na to umírá. Ondřej Hubáček se řadí ke kutnohorským humanistům.⁴⁶⁸

Jeho písařská ruka se objevuje na posledním listu druhé knihy testamentů z let 1544–1584 (1601) (kn. č. 404). Jedná se o vložený list z roku 1601. Dále pak v knize inventářů 1596–1626 (kn. č. 410) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1598–620. V knize inventářů nachází inventáře s ročním předstihem, než byl Ondřej přijat za písaře. Jak už bylo zmíněno, je to z důvodu dodatečného zapsání inventáře do knihy. Běžně se stávalo, že majetek pozůstalého byl inventarizován v roce předešlém, než jaký byl pak jeho zápis do městské knihy. Testamenty i inventáře jsou psány v českém jazyce, s výjimkou případných latinských slov a latinské datace. Písmo

⁴⁶² A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA, *Rukověť*, 2. Č–J, s. 361.

⁴⁶³ SOKA KH, AM KH Aktová sbírka, č. 7945/1.

⁴⁶⁴ SOA Praha, Sbírká matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, Kutná Hora 74: Matrika Svato Barborská 1613–25, fol. 214v (pův. foliace 59v)

⁴⁶⁵ Později se ještě jednou provdala za Matyáše Dačického.

⁴⁶⁶ SOA Praha, Sbírká matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, Kutná Hora 74: Matrika Svato Barborská 1613–25, fol. 214v (pův. foliace 59v). Nejsou v matrice jmenování, pouze že se jedná o syny Ondřeje Hubky.

⁴⁶⁷ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 8570.

⁴⁶⁸ M. KAPAVÍKOVÁ – L. VANĚK, *Kutnohorští městští písaři*, s. 74–76.

je neúhledné, psáno zběžnou českou novogotickou kurzívou. Text je obtížně čitelný a špatně se v něm orientuje díky škrťům a meziřádkovým glosám. Působí tak nepřehledně a zmateně. Tvar (forma) jednotlivých liter závisí na jejich postavení ve slově, např. převažuje otevřená podoba minuskulní litery -e-, čímž může dojít k záměně s minuskulní literou -i- nebo podoby minuskulních liter -n- a -u- jsou velmi podobné a tak je lze v některých případech zaměnit. Minuskulní litera -d- se objevuje s výrazně otevřeným bříškem a minuskulní litery -z- a -h- se můžou vyskytovat jak s uzavřenou tak také s nedotaženou dolní smyčkou. Modul písma je střední, přičemž dříky u minuskulních liter -h-, -p-, -ij-, -s-, -f-, -z-, -y- a u majuskulních liter -P- a -Z- značně zasahují do následujícího řádku, v některých případech přesahují dva a více řádků. Duktus písma je kurzivní a váha je lehká. Kontrasty mezi silnými a slabými jsou jen v malé míře. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Neobvyklý není ani výskyt škrťů, meziřádkových a marginálních glos. Zkratky se téměř nevyskytují. Především se jedná o běžně užívané zkratky, např. gich mi^{oti} = Jich Milosti, p. = pan, S^m = svat[ý]m a řada dalších.

4.37. ONDŘEJ BRTNICKÝ (ANDREAS, BRTNÍČEK)

Ondřej Brtnický působil jako kantor u Vysokého kostela do roku 1600, poté se žení s Ludmilou Dítětovou, dcerou Stanislava Poláka, kožišníka. Ludmila byla také zabezpečenou vdovou, po Pavlovi Dítětovi, stejně jako manželky/ vdovy u předchozích písařů. Neboť, jak se zmiňuje Vojtěch Nováček v Listáři, učitelství bylo pouze přechodným zaměstnáním, kterého se snažili rychle zbavit tím, že se oženili se zámožnými dcerami nebo bohatými a zabezpečenými vdovami. I v tomto případě se zde v Kutné Hoře Ondřej usazuje a žádá ještě téhož roku šepmistry o písařství. Nakonec je mu uděleno písařství práva hloušeckého, ve kterém setrvá čtyři roky.⁴⁶⁹ V roce 1604 žádá opět kutnohorskou radu za propůjčení místa k důchodu obecnímu, které se uvolnilo po Jakubu Bzeneckém. Šepmistři jeho žádosti vyhovují. Stejně jako Jan Agathon Pražský i Ondřej Brtnický byl 8x zvolen školním inspektorem ve stejných letech 1608, 1613–1614, 1616–1618, 1621 a 1622.⁴⁷⁰

Rukopis Ondřeje nalézáme v aktové sbírce, kdy časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1599–1620. Jazyk je český, vyjma latinských slov v datační formuli, popř. osobních či místních jmen aj. Písmo je česká novogotická kurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je víceméně ustálený. Modul písma je střední a duktus písma je kurzivní. Váha písma je lehká a sklon je převážně vzpřímený, jen v případě minuskulních liter -s -, -f- a -p- je sklon vpravo. Text je psán zleva doprava a taktéž se zde vyskytují marginální i meziřádkové glosy a škrty. Ani tento písař nepoužíval mnoho zkratek. Opět by sem patřily početní jednotky gl = groše, cl = české, -ss- = kopa nebo v datační formuli zkratka S^m = svat[ý]m, další zkratky jsou neb. = nebožtík a p. = pán/ panny.

⁴⁶⁹ O. HEJNIC, *Listář*, s. 57–58 a 168.

⁴⁷⁰ Tamtéž, s. 71–72, 82, 107, 112, 123, 125, 134, 149 a 161.

4.38. JAN AGATHON PRAŽSKÝ

V březnu roku 1603 rektor univerzity Mistr Marek Bydžovský, ustanovuje na žádost kutnohorských, Václava Melissea z Loun za předního správce škol a Jana Agathona z Prahy za jeho prvního kollegu.⁴⁷¹ Avšak Jan Agathon ve službě školní nezůstal dlouho. Již v dubnu roku 1604 žádá šepmistry o svolení sňatku s Juditou Vodičkovou, vdovou po panu Janu Vodičkovi a usazuje se zde v Kutné Hoře. Roku 1605 ustanovují šepmistři zvláštní dozor do škol, který má mít dohled jak administrativní, tak i pedagogicko-didaktický. Mezi jmenovanými je i zmíněn Jan Agathon Pražský, dále pak Václav Nemes a Václav Štětkovský. Navíc v témže roce Jan nastupuje do písařského úřadu, jako písař předměstský. Dokazuje nám to zápis z roku 1619 v knize městské rady⁴⁷², kde Jan Agathon děkuje za písařství práva kolmarského a hloušeckého, uděleného před 14 lety a zároveň žádá o zproštění tohoto úřadu. V roce 1610 Jan opět zasahuje ve věcech školních a to ohledně přidání chlebě žactvu a zachování pořádku při koledách.⁴⁷³ I když již nebyl kantorem, i tak měl stále vazby na kutnohorské školy. Důkazem je třeba i to, že byl 8x zvolen za školního inspektora v letech 1608, 1613–1614, 1616–1618, 1621 a 1622. Jan Agathon patřil mezi kutnohorské radní a řadil se tak k předním kutnohorským měšťanům.⁴⁷⁴ Jeho druhou manželkou byla Marie, která zemřela v roce 1621 a ještě téhož roku se oženil se třetí manželkou Annou od Zygelů.⁴⁷⁵ Ze synů je zmíněn syn Jindřich, který zemřel na hlízu v roce 1613. Stejně jako u mistra Capona i Jan Agathon byl nucen pod pohrůžkou vsazení 20 vojáků do domu, konvertovat ke katolictví a stejně jako mistr Capon dal přednost odchodu z města.⁴⁷⁶ Po jeho odchodu připadl roku 1626 dům Fainholcovský (nyní čp. 155), který zdědil po nebožce Juditě roku 1614, do královského fisku.⁴⁷⁷

Rukopis Jana Agathona se nachází pouze v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů je z let 1606–1616. Jazyk kšaftů je český, vyjma latinských slov v datační formulí, popř. osobních či místních jmen aj. Písmo je česká novogotická kurzíva, psána

⁴⁷¹ Vojtěch NOVÁČEK, *Listář k dějinám školství kutnohorského (1520–1623)*, Praha 1894, s. 81.

⁴⁷² SOKA KH, AM KH, *Knihy městské rady 1619–1620*, kn. č. 48, fol. 22r-v.

⁴⁷³ O. HEJNIC, *Listář*, s. 71, 76 a 100.

⁴⁷⁴ Jan Amos KOMENSKÝ, *Historie o těžkých protivenstvích církve české: hned od počátku jejího na viru křesťanskou obrácení, v létu Páně 894, až do léta 1632, za panování Ferdinands II.*, Praha 1902, s. 153–154.

⁴⁷⁵ A. REZEK, *Paměti*, Svazek druhý, s.204.

⁴⁷⁶ J. A. KOMENSKÝ, *Historie*, s. 152.

⁴⁷⁷ Emanuel LEMINGER, *Stará Kutná Hora, část 2. Dějiny*, Kutná Hora 2006, s. 82.

neúhledně a svižně zběhlé písařské ruky. Text je tak obtížně čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý a závisí na postavení ve slově. Může tak být ovlivněno předcházející či následující literou, např. minuskulní litera -k- se objevuje s nedovřeným obloučkem nebo pouze s jeho náznakem, minuskulní litera -z- se taktéž vyskytuje s otevřenou či uzavřenou dolní smyčkou, minuskulní litera -r- také nemá v textu pravidelnou podobu nebo minuskulní litery -p- se objevuje v podobě vidličky. Modul písma je střední a duktus písma je kurzivní. Váha písma je těžká, kontrasty mezi silnými a slabými tahy jsou značné. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Hojně se u tohoto písaře vyskytují marginální i meziřádkové glosy a taktéž škrty. Zkratky tu nejsou tolik zastoupeny. Opět se zde vyskytují jen běžně užívané zkratky, např. gl = groše, cl = české, -ss- = kopa, p. = pana nebo gt = jest. Taktéž můžeme výjimečně nacházet slova zkrácená suspenzí, např. wssemo^h = všemohoucího, S^o = svat[é]ho.

4.39. MISTR PETR CAPON NETOVICKÝ (CAPO, KAPON, KAPOUN)

Petr Capon pocházel ze vsi Netovic u Slaného, který se narodil do rodiny rychtáře Jana Šmejkala. Studoval ve Slaném a od r. 1602 na Karlově univerzitě. O dva roky později byl poslán do Kutné Hory za předního kollegu k Vysokokostelské škole.⁴⁷⁸ V roce 1605 se stal bakalářem a téhož roku byl potvrzen za předního správce školy. Mistrem vysokého učení pražského se stal v roce 1608, poté na pár měsíců odešel z Kutné Hory, ale již v roce 1609 je opět připomínán v kutnohorských pramenech. Tehdy, jak bývalo zřejmě zvykem, se Mistr Petr Capon oženil s letitou bohatou vdovou⁴⁷⁹ a odešel tak ze školy a usadil se zde v Kutné Hoře, kde byl přijat za souseda.⁴⁸⁰ Manželkou mu byla Estera, zámožná vdova po kutnohorském měšťanovi Martinu Holubovi, která umírá roku 1617 na psotník, stejně jako o dva roky předtím jejich dva synové Jan a Daniel.⁴⁸¹ Sňatkem s Esterou nabyl Petr domu Fifkovského (čp. 315). Petr se ještě téhož roku 1617 znovu oženil s Regínou, osiřelou dcerou po Václavovi Francovi z Libic. S manželkou Regínou měl děti Samuela a Kateřinu. Za kutnohorského radního písaře byl přijat v únoru roku 1613 na místo 4. písaře. Zasedal v radě a patřil k nejváženějším měšťanům. V letech 1613–1614, 1616–1618 a 1620–21 byl zvolen 7x za školního inspektora. V pobělohorské době snášel Petr Capon mnohá protivenství, neboť patřil k největším odpůrcům protireformace. Proto bylo 25. 12. 1625⁴⁸² na rozkaz nejvyššího mincmistra Viléma z Vřesovic vsazeno do jeho domu 20 vojáků. Zůstat, zde měli, dokud by nekonvertoval ke katolictví. Načež Petr Capon opouští město.⁴⁸³ Byl údajně obratným a plodným básníkem. V roce 1608 vydal báseň *Perigrafia urbis Slanensis*.⁴⁸⁴

Rukopis toho písaře se nachází v knize inventářů z let 1596–1626 (kn. č. 410) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let (1603) 1609–1620, přičemž kšaft z roku 1603 je opis. Testamenty i inventáře jsou psané v českém jazyce,

⁴⁷⁸ V. NOVÁČEK, *Listář*, s. 85.

⁴⁷⁹ Stejně tak se s bohatými a letitými vdovami oženili Václav Vodička Horažďovský a Melichar Colidius Solnický.

⁴⁸⁰ O. HEJNIC, *Listář*, s. 94.

⁴⁸¹ SOA Praha, Sbírká matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, Kutná Hora 74: Matrika Svatobarborská 1613–25, fol. 178v, 184r a 190v

⁴⁸² V Listáři k dějinám školství kutnohorského od V. Nováčka je uváděn 22. 12. 1625.

⁴⁸³ A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA, *Rukověť*, 1. A–C, s. 304.

⁴⁸⁴ Která byla psaná latinským distichem, a kterou věnoval slánskému purkmistru a konšelům. Zveršoval zde skutečné i bájně události z historie města Slaného a své vlastní zážitky z dob slánských studií.

opět s výjimkou latinské datace a některých latinských slov. Písmo je česká novogotická kurzíva a u některých inventářů polokurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je proměnlivý. Závisí tak na postavení litery ve slově, která může být ovlivněna předcházející či následující literou. Například minuskulní litera -d- se objevuje v zápisech se zavřeným i otevřeným bříškem, minuskulní litera -r - také nemá v textu pravidelnou podobu nebo minuskulní litera -h- se v zápisech vyskytuje jak s otevřenou, tak také s uzavřenou dolní smyčkou apod. Modul písma je střední. Dříky u minuskulních liter -p-, -j-, -s- a u majuskulní litery -P- přesahují dolní dotažnici a zasahují tak do horního prostoru spodního řádku. Duktus je kurzivní a polokurzivní a váha písma je těžká. Sklon písma je výrazně vpravo a text je psán zleva doprava. I u tohoto písma se objevují meziřádkové a marginální glosy a také škrty. Co se týká zkratek, patří sem běžně užívané zkratky, např. gℓ = groše, cℓ = české, -ss- = kopa, Itℓ = item, G. M. C. = Jeho Milosti císařské, ff = feria, Actℓ = actum, p. = pana, S^o = svat[é]ho, ne. = nebožtík/ nebožka nebo = et cetera.

6761

Kšaft Kateřiny Fišerovny
bo gmero dlahostarvene a smate tro
gige Amen

Kateřina pozustala mloma k de: Janovi Fišerovi
kuzarji nietdy dautedu la horniku zle na horny
kutnarz gfauge nejtan demogy od Jana dofa, ro
sejlofi roictu svozgo, naršširovna, a t plogněmu
z toz dmieta mytrogiem se gystagige, nije Jane
pozornj, za jamieli gopkie z milosti dji dobre a rozumu
zdravego, o drahobu svem jzied jarem jodem Jan
jarem, a j. vitem dmiem nar obicma Janz vaddijim
t nj na ziadost gegi od Jana dšeffmistra daryso
toz giasu Jana Pavla kadstvi z Granstoviq
s jifariem vaddim M. jctrem kaponem rozstavym
špivitaršš. ge jziednie a gin z jragz jodie
konvaršš. gimila

Ukázka písma mistra Petra Capona, kšaft Kateřiny Fišerové, aktová sbírka, č. 6761

4.40. MELICHAR COLIDIUS SOLNICKÝ

Melichar Colidius Solnický se stal bakalářem v roce 1605 a o tři roky později se již tituluje jako mistr. Byl propuštěn z panství Jana z Vlkanova a nejprve spravoval školu v Brandýse nad Labem a poté se dostává do Kutné Hory.⁴⁸⁵ V letech 1606–1609 působil Melichar jako kolega při kostele sv. Jakuba. V roce 1608 měl převzít správu litoměřické koleje a do Litoměřic se tedy odstěhoval, avšak nezůstal tam déle než pár měsíců. V roce 1609 jej šepmistři povolávají za správce školy Vysokokostelské na místo M. Petra Capona, který vstoupil ve svazek manželský. Již v prosinci roku 1610 Melichar žádá šepmistry o zaopatření ve věci pořádku na školách.⁴⁸⁶ Colidius patřil k nejschopnějším a k nejvzdělanějším učitelům na českých partikulárních školách 16. století. Zavedl pevný řád, pořádal školní disputace, zval ke zkouškám školní inspektory i městskou radu a staral se o lepší hmotné zabezpečení školy, učitelů i žáků.⁴⁸⁷ V roce 1614 se Melichar oženil s Kateřinou, pozůstalou vdovou po neb. Václavovi Štětkovvi Štětkovském, byl přijat za kutnohorského měšťana a ještě téhož roku opustil školu. V roce 1615 Melichar žádá kutnohorskou městskou radu za obsazení uvolněného místa radního písaře, které mu bylo poskytnuto. Také byl v letech 1617 a 1620 dvakrát zvolen za školního inspektora.⁴⁸⁸ V roce 1619 koupil Melichar s manželkou Kateřinou dům v České ulici (čp. 248).⁴⁸⁹ Po Bílé hoře byl Melichar nucen z náboženských důvodů odejít z vlasti. Pobýval na západním Slovensku, kde byl ještě k roku 1639 literárně činný.⁴⁹⁰ Měl jediného syna Jonáše, který zemřel v roce 1617 na psotník.⁴⁹¹

Písmo tohoto městského písaře nacházíme v knize inventářů z let 1596–1626 (kn. č. 410) a v aktové sbírce. Časové rozmezí testamentů a inventářů je z let 1615–1620. Jazyk je český, vyjma latinských jmen a slov nejen v datační formulí. Písmo je české novogotické kreslené písmo a česká novogotická kurzíva, která je dobře čitelná. Tvar (forma) jednotlivých liter je víceméně ustálený, proměnlivou podobu mají pouze minuskulní litery -d-, -z- a -r-. Modul písma je střední, přičemž dříky u minuskulních liter

⁴⁸⁵ A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA, *Rukověť*, 1. A–C, s. 410–11.

⁴⁸⁶ O. HEJNIC, *Listář*, s. 87, 100 a 168.

⁴⁸⁷ V. NOVÁČEK, *Listář*, s. 102, 104, 106–109, 113–117, 120–124, 125, 127, 132–133 a 138–140.

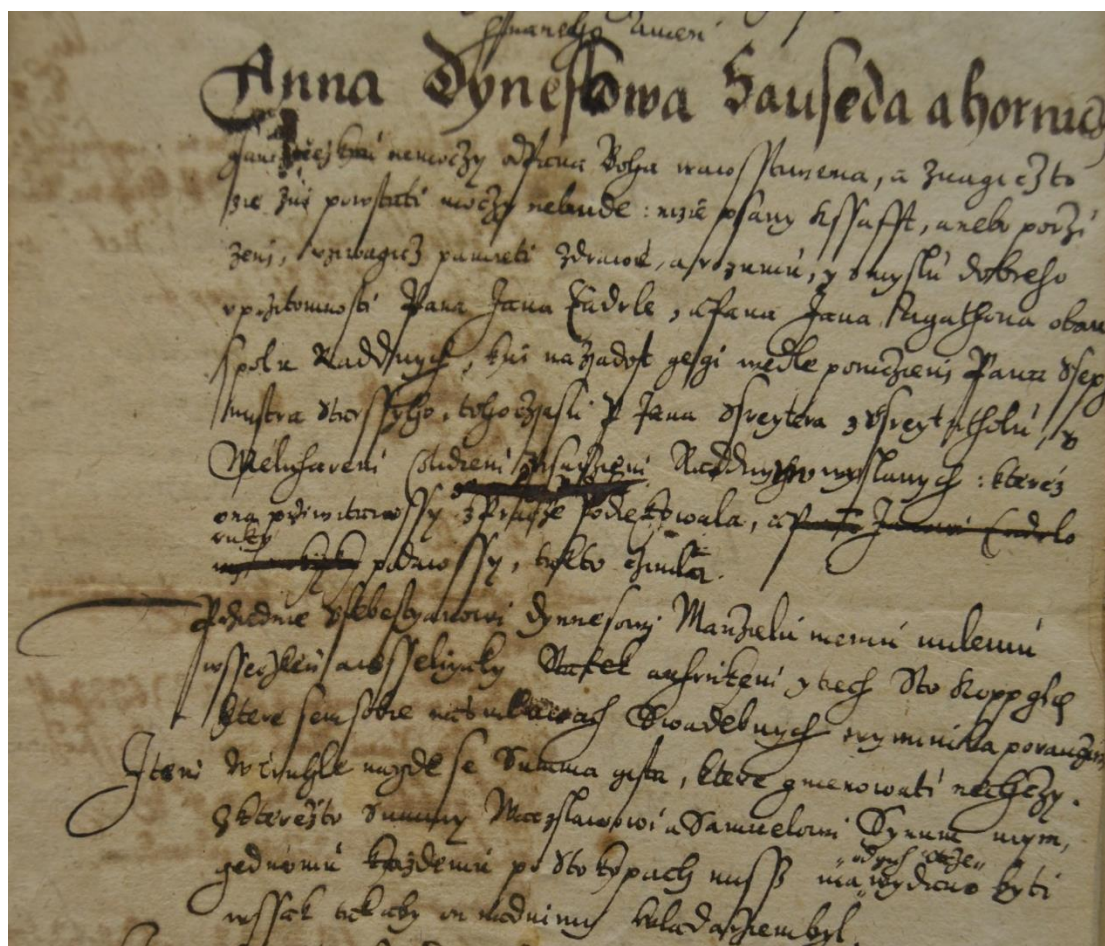
⁴⁸⁸ O. HEJNIC, *Listář*, s. 115–16, 125 a 147.

⁴⁸⁹ SOKA KH, OF Jan Fiala, karton 11, inv. č. 167.

⁴⁹⁰ A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA, *Rukověť*, 1. A–C, s. 410–11.

⁴⁹¹ SOA Praha, Sbírká matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj, Kutná Hora 74: Matrika Svatoborská 1613–25, fol. 192r (pův. foliace 37r).

-s-, -f-, -p-, -g-, -y-, -h- a majuskulních liter -P-, -I- a -Y- přesahují dolní dotažnici a zasahují tak do horního prostoru spodního řádku. Duktus písma je kurzivní a váha písma je těžká, kontrasty jsou mezi silnými a slabými tahy výrazné. Sklon písma je mírně vpravo, někdy vzpřímený. Text je psán zleva doprava a taktéž se zde hojně vyskytují marginální i meziřádkové glosy a škrty. Zkratky se především vyskytují v datační formuli, např. Act = actum, Feb = Februari, Ann = Anno, S^o = svaté nebo S^o = svat[ý]o, dále početní jednotky, např. -ss- = kopa, -g- nebo -gl- = groš, cł = české, -miss- nebo -m- = groš míšeňský a běžně užívané zkratky jako Geho^{oti} = Jeho Milosti, M. = mistr, neb. = nebožtík nebo p. = pán/ páni.

Ukázka písma Melichara Colidia, kšaft Anny Dynnesové, aktová sbírka, č. 7226

4.41. OTAKAR HEJNIC

Otakar Hejnic se narodil 29. května 1851 v Praze. Od roku 1875 vyučoval na reálném gymnáziu v Táboře. Byl profesorem matematiky a fyziky. V roce 1891 byl Otakar přeložen do Kutné Hory, kde se ujal správy kutnohorského Městského archivu. Jako kutnohorský archivář působil v letech 1892–1924. Zabýval se archivnictvím, regionální historií Kutnohorska a osobou Petra Brandla. Sepsal řadu drobných prací, hlavně z topografie a kulturních dějin, které byly otištěny v řadách publikací.⁴⁹² Roku 1900 je Otakar jmenován čestným občanem Kutné Hory. Jeho manželkou byla Čeňka Pečírková, dcera Josefa a Mariany Pečírkoví.⁴⁹³ Otakar umírá 11. září 1925 v Praze v 75 letech.⁴⁹⁴ Otakarův rukopis se v kutnohorských testamentech vyskytuje hned dvakrát a to v aktové sbírce. Poprvé se jedná o opis testamentu Jana Bohemického z Bohemic z kvaternu modrého trhového desek zemských z roku 1573. Tento opis byl pořízen v roce 1897 a o rok později Otakar pořizuje druhý opis. Tento opis je ze stříbrného trhového kvaternu kšaftů z roku 1609, jedná se o testament Lukrécie Bohdanecké z Nečtin a na Hostovlicích.⁴⁹⁵

Tyto dva opisy jsou psané humanistickým písmem 19. století a jsou transkribovány. Otakar opisy částečně editoruje. Oba texty jsou dobře čitelné. Jazyk je český, vyjma několika latinských slov. Tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený a modul je střední. Duktus je kurzivní a váha písma je lehká. Sklon písma je výrazně vpravo a text je psán zleva doprava. Interpunkce a diakritika jsou zde řádně dodržovány podle tehdejších pravidel pravopisu Otakarovi doby. V opisech také nacházíme škrty, marginální a meziřádkové glosy. Hojně jsou užívané zkratky, které však nekorespondují s tehdejšími užívanými způsoby zkracování slov s výjimkou zkratky $\text{P} = \text{et cetera}$. Dále sem patří, např. gr. č. = groše české, miš. = míšenských, d. z. = desky zemské, l. = léta, sv. = svatý, J. Msti = Jeho Milosti nebo JMCské = Jeho Milosti císařské.

⁴⁹² Jana PRAŽÁKOVÁ – Jaroslava HOFFMANNOVÁ, *Biografický slovník archivářů Českých zemí*, Praha 2000, s. 216.

⁴⁹³ Nekrolog, in: *Národní listy*, roč. 44, č. 204, s. 4.

⁴⁹⁴ Zprávy, in: *Československý časopis historický*, roč. XXXI, 1925, s. 656.

⁴⁹⁵ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2630A a č. 6754A.

Vypis z trhového sříbrného koatru
kšaftu od r. 1608 - 1609, č. 134. fol. L. 24.
6754A

Lukrecie Bohdanecká z Nečtin a na Hostovlicích
přiznala, že o statečku svém, kterým jest jí Pán Bůh
riemsthoucí z milosti své dāti a propůjčiti ráčil,
zakouřto porížem' čini: Předkem a nejprve, jakž
má dím svůj dědičný od starodávna Hrádek
čičerný na Horách Kutných nad Páchem ližící
týž dím Hrádek i se vším od starodávna k ně,
mne přišles enstoím, tak jakž v svém skrotku a obmeze,
mí a jakožto sama v držení a užívání jest odkazuje a
na prvý díl dává dcerám svým Bohunee Skalské a
Hleně Chlouckovské sestram' vlastním z Hodkova
a jich budoucím tak, aby týž sestry vlastní předjmeuove.
né a dcery její ihned po smrti její v týž dím Hrádek
týž se vdechny vovšky a nábytky, na čemž by ty koli
v týž domu Hrádku vyhledati a najiti se mohly a
jakými koli jmény jmenovány býti mohly buďto samy
s své újme anebo s jedním komorníkem pražským
se mázati a s tím, jako se svým vlastním, podle vůle
své vládnouti a činiti moc měly. A pakli by ony
napřed psané sestry z Hodkova, dcery její aneb j. b.
s týž dím Hrádek pěkně sestersky a přátelsky, buď
samy aneb skrze dobré přátely porovnali se, nemohly
schody tomu chce, aby to buď vše spolu anebo jedna
z nich neb jich budoucí na pány J. Mli a sládky
na plný soud zemský vynesly a komisaře od J. Mli

Ukázka písma Otakara Hejnice, kšaft Lukrecie Bohdanecké, aktová sbírka, č. 6754A

PÍSAŘSKÉ RUCE S NIŽŠÍM POČTEM SEPSANÝCH TESTAMENTŮ, INVENTÁŘŮ

Kromě výše jmenovaných písařů se také vyskytovali písaři, o nichž prameny mlčí nebo se zmiňují pouze okrajově⁴⁹⁶. Navíc se jedná o písařské ruce, které sepsaly, až na pár výjimek,⁴⁹⁷ jeden až tři testamenty či inventáře. Z tohoto důvodu jim není věnována taková pozornost jako předcházejícím písařům, a proto jsou rozděleny do šesti tematicky následujících odstavců. První odstavec se věnuje písařům, kteří tento úřad skutečně zastávali. Zpravidla se jednalo o písaře kutnohorských předměstí, také se tu objevuje notář či důlní písař. Druhý odstavec se zabývá testamentům a inventáři, které byly sepsané na žádosti testátorů, aniž by písař musel nutně tento úřad zastávat. Třetí odstavec zahrnuje panské posly, kteří zastupovali písaře při sepisování kšaftu. Čtvrtý odstavec je věnován třem neznámým písařům, jejichž rukopis nebyl možný zařadit mezi žádné zjištěné písařské ruce. Pátý odstavec zmiňuje jen okrajově některé testátory, kteří byli písaři vlastních testamentů. A šestý odstavec se týká písařů působící v jiných městech. Všechny tyto písařské ruce se nacházely v aktové sbírce. Jazykem testamentů a inventářů je čeština, jenom v případě čtyř testamentů se jedná o německý jazyk a samozřejmě se v některých testamentech a inventářích nachází latinská datace, případně latinská slova. Písmo u česky psaných textů je česká novogotická kurzíva a polokurzíva, někdy také české novogotické kreslené písmo, např. v nadpisech. U německých testamentů⁴⁹⁸ se setkáváme s německou novogotickou kurzívou a humanistickou kurzívou a polokurzívou jsou psaná latinská slova. To platí pro všechny inventáře a testamenty u všech zmíněných písařů jak v aktové sbírce, tak i v knihách testamentů a v knize inventářů.

První a nejpočetnější skupinu tvoří písaři, kteří tento úřad skutečně zastávali. Převážně se jedná o písaře kutnohorských předměstí. Patřili by sem *Daniel Šlenic*, písař páchovský, který sepsal dva testamenty z let 1607 a 1609⁴⁹⁹ nebo *Jan Vojtěchův* a *Cyprián Velvar*⁵⁰⁰, oba hloušečtí písaři. Jan Vojtěch sepsal dva testamenty, oba z roku 1620 a Cyprián tři z let 1555–1562. Větší počet testamentů sepsali jenom *Václav*, hloušecký písař a *Václav Judex*, písař kolmarský. Časové rozmezí prvního písaře bylo 1534–1562 a druhého 1554–1581. Další písařská ruka je *Václava Hutrajtře jinak zvaný Starý Branný*,

⁴⁹⁶ Výjimku tvoří Jan Thadeus Meziříčský, který sem byl zařazen z důvodu jeho církevního postavení.

⁴⁹⁷ Viz Václav, hloušecký písař a Václav Judex, písař kolmarský.

⁴⁹⁸ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2685, č. 4601, č. 5606 a č. 6235.

⁴⁹⁹ Tamtéž, č. 6436 a č. 6570.

⁵⁰⁰ Cyprián byl synem Jakuba Velvara, městského písaře.

kteřý byl písařem na Dolejším městě. Sepsal dva testamenty z let 1561–1562. Za písaře staršího nad Hutrajtější byl označen *Jan Brožek* v testamentu Lukáše Volfa⁵⁰¹ z roku 1542. Hutrajtější či Hutrechtější byl stříbrný důl, který byl spuštěn ve čtyřicátých letech 16. století spolu s doly Vosel, Rausy a Flašnary.⁵⁰² Jednalo se tedy o důlního písaře. V aktové sbírce jsou také jmenováni dva němečtí písaři. Jednalo se o *Adalberta* a *Georgia Offenbachera*. Adalbertus byl v testamentu Uršuly Dirzenové⁵⁰³ označen pouze jako schreiber. Celkem sepsal dva testamenty z let 1574 a 1600, oba v německém jazyce. Taktéž byl sepsán v německém jazyce testament Rudolfa Braitenbacha⁵⁰⁴ z roku 1606 sepsaný Georgiem Offenbacherem, který je zde označen za císařského notáře a městského písaře.

Zajímavou skupinu písařů tvoří písařské ruce, které sepsaly testament na žádost testátora. Inventář⁵⁰⁵ byl sepsán pouze jeden a to po neb. Pavlu Skřivanovi, který sepsal jeho syn *Jakub Skřivan*⁵⁰⁶. Tyto inventáře zpravidla sepisovali lidé působící v městské správě, např. kutnohorští radní či rychtáři. Důkaz o tom máme v testamentu Lukáše Procházky z roku 1582, který sepsal *Jan Kouřimský jinak Svoboda*⁵⁰⁷. Že se jedná o rukopis Jana poznáme z relace: „*Při takovém tomto mém pořízení tyto osoby sou, byli přítomni: pan Klimeš Kovář, pan Petr Hodinka, kolář, pan Jiřík Sedláček a psán rukou mou Jana Kouřimského, léta a dne ut supra.*“⁵⁰⁸ V roce 1607 sepsal kšaft Jana Rulle staršího⁵⁰⁹ *Štěpán Hodoušek Ronšperský*⁵¹⁰, který patřil mezi kutnohorské radní. Také *Kuba Mlynář*, konšel práva hloušeckého sepsal dva testamenty z let 1579 a 1582.⁵¹¹ Ale testamenty také mohly sepsat duchovní osoby. Kněz *Jan*, farář ze Špitálu sepsal dva

⁵⁰¹ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 875.

⁵⁰² A. REZEK, *Paměti*, Svazek první, s. 109.

⁵⁰³ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 5606.

⁵⁰⁴ Tamtéž, č. 6235.

⁵⁰⁵ Tamtéž, č. 5935 a č. 7638A.

⁵⁰⁶ Na počátku 17. století Jakub sepsal pozůstalost svého otce. Za manželku měl Johanku Elšickou z Elšic. Jakub Skřivan umírá na mor v roce 1614.

⁵⁰⁷ K roku 1600 je v inventáři Jana Faberia Oušteckého jmenován jako přísedící v úřadu pánů osmisoudců. O Janovi Dačickém píše, že byl prvním starším řemesla krejčovského, zde v Kutné Hoře a předtím rychtářem městským. Jan Kouřimský umírá v Kouřimi, ve svém rodišti, roku 1607. O rok později umírá i jeho manželka Mandalena Šišková. Připomínán je jejich syn David.

⁵⁰⁸ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 3416.

⁵⁰⁹ Tamtéž, č. 6314.

⁵¹⁰ V Kutnohorských pramenech se také vyskytuje jako Štefan nebo Rounšperský. Roku 1606 Štěpán koupil dům na Rybném trhu naproti Vlašskému dvoru od Adama Strnada. Při obnově rady v roce 1620 byl Štěpán Ronšperský jmenován do čtvrté konšelské stolice ještě s Janem Agathonem Pražským, mistrem Jiříkem Sirem, Janem Knaurem a Jindřichem Chýžderou. V roce 1622 je jmenován školním inspektorem.

⁵¹¹ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 3051 a č. 3422.

testamenty v letech 1552 a 1557.⁵¹² A stejně tak i *Jan Thadeus Meziříčský*.⁵¹³ Rukopis tohoto církevního představitele nacházíme na žádosti samotných testátorů a taktéž u dvou testamentů z let 1588 a 1595.⁵¹⁴ Výjimku však netvořili ani kutnohorští sousedé či měšťané, kteří uměli psát a zpravidla disponovali pečeti. Např. *Jeroným Karlovský z Lochovic*⁵¹⁵ v roce 1594 sepsal testament Petra Polanovského z Polanovic.⁵¹⁶ Nebo *Václav Tabelig*, kutnohorský souseď a horník taktéž sepsal jeden testament z roku 1600, na žádost samotného testátora Daniela Grunteckého.⁵¹⁷

Zcela výjimečnou skupinu tvoří písařské ruce poslů panských. V tomto případě se jedná o *Johanna*, služebníka pánův šepmistrů. O této osobě se dozvídáme pouze skrze testamenty, v kterých je tento písař značně zahalen tajemstvím. V testamentu Jana Postřihače⁵¹⁸ se označuje jako Joannis, subnotarius tedy jako místopísař. Avšak ve zbylých dvou testamentech⁵¹⁹ se tituluje jako Johannes, služebník pánův šepmistrů. Proto lze předpokládat, že se jedná pouze o služebníka, nikoliv písaře v pravém slova smyslu. Místopísaře lze v tomto smyslu chápat pouze jako osobu zastupující písaře při sepisování testamentu. Lze tento případ srovnat s *Albrechtem Polákem*, který je druhým příkladem. Časové rozmezí celkem tří testamentů je z let 1540–1554. O tomto poslu

⁵¹² Tamtéž, č. 1132 a č. 1334.

⁵¹³ V pramenech je také uváděn jako Thadaeus, Thaddaeus, Thaedol, Mezeříčský. Příjímí Jana Thadea, Meziříčský či Mezeříčský je odvozeno podle jeho rodiště Meziříčí. O které Meziříčí se konkrétně jedná, není známo. Narodil se v 2. polovině 16. století, učil se v Prostějově, v Praze, ve Wittenbergu a v březnu roku 1591 byl vysvěcen na českobratrského kněze. Do Kutné Hory se dostává o dva roky později. Kaplanem se stává v roce 1593. V testamentu kněze Václava Mejtského z roku 1588 se uvádí jako děkan Hořický. Druhý testament je již z roku 1595. Jan Thadeus nezůstává dlouho v Kutné Hoře. Působí také na Starém Městě pražském, v Turnově či v Mnichově Hradišti. V roce 1610 se však vrací zpátky do Kutné Hory, kde je až do roku 1618 jako farář svatobarborský. Poté se stěhuje do Jičína, kde zůstává šest let (1618–1623). Roku 1628 odchází do vyhnanství a o dva roky později se usazuje v Žitavě. Zde se jeho dům stal střediskem exulantů. Ve čtyřicátých letech 17. století patřil Jan Thadeus Meziříčský na seznam exulantů. Mezi exulanty byl oblíbený a patřil k výborným a pohotovým řečníkům. Jan Thadeus byl podezírán z kalvinismu a vyšetřován kvůli knize *Conciliatorium biblicum*, napsanou v roce 1648. Tuto knihu věnoval žitavské městské radě. Při vyšetřování mu nebylo nic dokázáno, avšak v průběhu tohoto vyšetřování Jan Thadeus umírá 13. ledna 1652 v Žitavě. A nakonec je mu odepřen veřejný pohřeb. Kromě knihy *Conciliatorium biblicum*, sepsal v roce 1604 spis s názvem *Vysvětlení o stavu manželském*, který věnoval rytíři Maxmiliánu Rašínovi z Rýzmburku a na Vinařích, neboť on sám jej ponoukal k sepsání tohoto tématu. Jan měl dvě manželky, první byla Marie, která zemřela v roce 1638 a druhá Alžběta, která umírá v roce 1661.

⁵¹⁴ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 4096 a č. 4992.

⁵¹⁵ Jediná zmínka k Jeronýmovi je z Dačického, který jej zmiňuje k roku 1613, kdy v sešlosti věku umírá. Také jmenuje jeho děti Jana a Martu Barboru.

⁵¹⁶ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 4880.

⁵¹⁷ Tamtéž, č. 6389.

⁵¹⁸ Tamtéž, č. 783.

⁵¹⁹ Tamtéž, č. 1187 a č. 1200.

panském se dozvídáme z testamentu Kašpara Ludvíka⁵²⁰ z roku 1582, kde je Albrecht uveden jako servus na místě písaře. I zde je Albrecht v zastoupení písaře při sepisování kšaftu. A jiné to nebylo ani v případě sepsání poslední vůle Jana Hejny⁵²¹, souseda kaňkovského v roce 1614. Jeho testament zaznamenal *Jan Drahoslav Okanský*, servus kaňkovský. Tyto zmíněné případy však byly ojedinělé a v aktové sbírce jich mnoho nenacházíme.⁵²²

V kutnohorské aktové sbírce se také vyskytují tři písařské ruce, které nebylo možné identifikovat. *Neznámý písař A* sepsal testament Mandaleny Bakalářky v roce 1564.⁵²³ Jazyk je český vyjma jednoho latinského slova *ut supra*. Písmo je novogotická polokurzíva s kurzivními prvky. Testament je psán krasopisně, velmi dobře čitelně s dostatečnými mezerami mezi jednotlivými slovy. Tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený a má téměř pravidelný tvar. Modul písma je střední a duktus polokurzivní. Váha písma je lehká, kdy kontrasty mezi slabými a silnými tahy téměř nejsou. Sklon písma je lehce vpravo a text je psán zleva doprava. Zkratky se téměř nevyskytují až na tyto: *ut = ut supra*, *gt = jest*, *-gl-* = groše, *-cl-* = české a *Itm = item*. Taktéž se zde vyskytují škrty. *Neznámý písař B* taktéž sepsal jeden testament, a to testament Mandaleny Nyklové z roku 1601.⁵²⁴ Jazyk je český. U tohoto písaře je zřejmé, že se jedná o nevypsanou písařskou ruku. Tvar (forma) liter je neustálený. Modul písma je velký a duktus je polokurzivní až kreslený, kdy některé litery jsou psány několika tahy, avšak u jiných se naopak objevují spojovací tahy. Váha písma je těžká a kontrasty mezi jednotlivými tahy jsou silné. Sklon písma je vzpřímený a text je psán zleva doprava. Nevyskytují se zde žádné zkratky, až na zkratky pro kopy (*-ss-*) a groše (*-gl-*). A nakonec *neznámý písař C*, který sepsal v roce 1620 celkem dva testaments.⁵²⁵ Jednalo se o poslední vůle kutnohorských šlechticů. Jazyk je český s výjimkou latinského slova *Actum* v datační formulí. Písmo je česká novogotická kurzíva a v případě invokace polokurzíva. Oba testaments jsou psány úhledně a čitelně. Tvar (forma) liter je neměnný. Modul je střední a duktus převážně kurzivní. Váha písma je lehká, kdy kontrasty mezi silnými a slabými tahy téměř nejsou. Sklon písma je vzpřímený s výjimkou minuskulních liter *-p -*, *-s -*, *-f -*, *-y -*, *-ij-* a

⁵²⁰ Tamtéž, č. 3436.

⁵²¹ Tamtéž, AM Kaňk, Aktová sbírka, č. 293.

⁵²² Např. v opisech testamentů č. 752, kde je zmíněn jakýsi Jiřík, posel panský nebo č. 811, kde na místě písaře radního je uveden Matouš Jošt, posel.

⁵²³ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 1905.

⁵²⁴ Tamtéž, č. 5725.

⁵²⁵ Tamtéž, č. 7624 a č. 7625.

majuskulní litery -P -, které mají sklon vpravo. Text je psán zleva doprava. Zkratky se téměř nevyskytují s výjimkou zkratky -grℓ- = groše a S = Svat[ý] či S^o = Svat[é]ho. V aktové sbírce Kaňku se nachází jedna písařská ruka, kterou nebylo možné zařadit. Tento *neznámý písař D*⁵²⁶ sepsal dva testamentsy, Anny Auštecké a Štěpána, havíře, oba z roku 1611.⁵²⁷ Jazyk je výlučně český. Písmo je česká novogotická kurzíva. Text je hůře čitelný, rukopis písaře je nevypsáný a písmo je kostrbaté. Tvar (forma) liter nemá jednotnou podobu. Minuskulní litera -y se objevuje s prohnutým dříkem do oblouku jak na pravou tak i na levou stranu, minuskulní litera -h má otevřenou i uzavřenou dolní smyčku a to samé platí i pro minuskulní literu -z nebo minuskulní literu -g lze zaměnit se spojenými literami -cz. Váha písma je těžká, kontrasty mezi silnými a slabými tahy jsou výrazné především v kšaftu Štěpána, havíře. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Zkratky se nachází výjimečně a jedná se o běžně známé a užívané, např. swate^o = svatého, -ss- = kopy, -gℓ- = groše, -cℓ- = (groše) české. Zajímavostí je invokační kříž před a za slovem amen v kšaftu Anny Auštecké.

Neobvyklé nebyly ani testamentsy jejichž písařskou rukou byl sám testátor. Takovýchto vlastnoručně sepsaných posledních vůli se v aktové sbírce vyskytuje celkem 72, přičemž se některé závěti mohly vyskytovat vícekrát. Např. *Václav Vočko* sepsal svou poslední vůli hned třikrát. Nejprve v roce 1544 a poté v letech 1571 a 1572⁵²⁸. Nebo *Zikmund Kozel z Rejzntálu*, kutnohorský primas, sepsal nejprve testament v roce 1581 a poté v roce 1598.⁵²⁹ Písařem vlastního testamentu byl i *Jan Hubka*, který působil jako městský písař. Stejně tak se zde nachází vlastní testament sepsaný *Janem Kalouskem*, písařem kolmarským nebo testament *Matouše*, písaře od Věže.⁵³⁰ Dále sem patří poslední vůle bratrů *Heroltových*, *Davida a Volfa*, oba spjati s horními úřady nebo testament *Jiříka Šatného*, úředníka mince. Také testament kněze *Pavla staršího Horského* z roku 1606 se zde vyskytuje.⁵³¹ Nebo poslední vůle *Matěje Štyfta*, kaňkovského souseda a horníka z roku 1618. Výjimečně se v aktové sbírce nachází i písařské ruce testátorek, jedná se o tyto ženy *Markyta Řehtáčková*, *Kateřina Mládencová* a *Anna Bořková ze Lhotic*.⁵³² A

⁵²⁶ Navazují na neznámé písaře z aktové sbírky Kutné Hory.

⁵²⁷ SOKA KH, AM Kaňk, Aktová sbírka, č. 291 a č. 292.

⁵²⁸ Tamtéž, AM KH, Aktová sbírka, č. 944, č. 2555 a č. 2618.

⁵²⁹ Tamtéž, č. 3324 a č. 5382/2.

⁵³⁰ Tamtéž, č. 810, č. 868 a č. 6316.

⁵³¹ Tamtéž, č. 1189, č. 2619, č. 5261 a č. 6226.

⁵³² Tamtéž, č. 551, č. 2363 a č. 5934.

samozřejmě zde nechybí ani německý testament *Marcuse Rudloffa* z roku 1590.⁵³³ Skupina písařů testátorů je tedy velice rozmanitá. Vyskytují se zde písařské ruce kutnohorských měšťanů a měšťanek, úředníků, písařů, kněze a také jeden cizojazyčný testament.

V aktové sbírce se samozřejmě nacházely i kšafty resp. jejich opisy, které se nějakým způsobem vztahovaly ke Kutné Hoře (např. majetkové záležitosti, dědicové), avšak testátor pocházel z jiného města, příp. v něm zemřel. Písařské ruce k těmto testamentům samozřejmě patřily písařům příslušného města. V některých kšaftech se přímo dozvídáme, o koho jde. Např. opis testamentu Anny Miránkové⁵³⁴ z roku 1535 sepsal *Jan z Písnice*, místopísař Království českého, další opisy testamentů různých testátorů pořídili v roce 1548 *Jan Kolský z Kolovsy*⁵³⁵, písař komorního soudu Království českého; z roku 1571 *Jan Cutten*⁵³⁶, radní písař Kolína Nového nad Labem; z roku 1606 *Bartoš*⁵³⁷, písař města Strážnice nebo z roku 1617 *Jan Vokál*⁵³⁸, radní písař Českého Brodu. Mezi neznámé písaře patří *písař z dolejší kanceláře na Starém Městě pražském*⁵³⁹, *písař ze vsi Smilovice*⁵⁴⁰, *písař ze Zlatých Hor*⁵⁴¹, *písař z města Domašína*⁵⁴² a *dva neznámí písaři z Chotěboře*⁵⁴³.

Co se týče paleografického rozboru písařských rukou pro město Kaňk, zde je to mnohem komplikovanější. Dosud nebyla vydaná žádná ucelená monografie, která by se řádně zabývala kaňkovským písařům. Kaňku a jeho archiv, se věnoval Jan Fiala, který však ve své publikaci „Kaňk a jeho archiv“ uvádí, že se kaňkovští kantoři často stávali písaři, jejichž jména jsou dávno zapomenuta. V publikaci jsou vypíchnuta pouze tři jména písařů. Jedná se o Valentina Senožatského, Adama Zavadila a Zikmunda Brodského. Kromě kaňkovských radních písařů však mohli na žádost samotné kaňkovské rady zapisovat do městských knih i radní písaři kutnohorští (např. Jan Benicius). Tak třeba roku 1583 žádají Kaňkovští o jednoho kutnohorského radního písaře. Nabízí se tak celá

⁵³³ Tamtéž, č. 4601.

⁵³⁴ Tamtéž, č. 2690.

⁵³⁵ Tamtéž, č. 1045.

⁵³⁶ Tamtéž, č. 2482.

⁵³⁷ Tamtéž, č. 6232.

⁵³⁸ Tamtéž, č. 7224.

⁵³⁹ Tamtéž, č. 4990.

⁵⁴⁰ Tamtéž, č. 3413.

⁵⁴¹ Tamtéž, č. 807.

⁵⁴² Tamtéž, č. 1228.

⁵⁴³ Tamtéž, č. 1544 a 7627.

řada písařských rukou, které by mohli patřit písařům v knize testamentů z let 1505–1591 (1701). Těch se nachází celkem devět. U většiny kšaftů se dočítáme o písaři, který testament sepsal. Z dochovaných kaňkovských testamentů se tak dozvídáme o následujících písařských rukou Bartoš, písař; Pavel, písař; Matouš Švacha; Jan, písař (Joannes, scriptores); Valentin Senožatský; Pavel, vrchní písař; Šimon, písař; Adam Zavadil a Zikmund Brodský. Z datace testamentu můžeme zhruba ohraničit působení písaře a porovnat jej s neznámou písařskou rukou v kaňkovské knize testamentů. To nám, ale nezaručuje, že se skutečně jedná o daného písaře, pokud nemáme možnost paleografického srovnání písařova rukopisu s danou předlohou. Navíc kromě těchto zmíněných písařů působili v kaňkovské kanceláři Jiří Humpolecký z Rybenska, Pavel Šperlink, Ondřej, písař, Václav Kylian a Jiřík Tříška.⁵⁴⁴ Čímž se nám totožnost neznámých písařů značně komplikuje.

⁵⁴⁴ Zmínění písaři jsou převzati z OF Jana Fialy a nemusí se tak jednat o úplný soupis.

4.42. NEZNÁMÝ PÍSAŘ A

Rukopis tohoto písaře nacházíme pouze v kaňkovské knize testamentů (kn. č. 82). Časový rozsah kšaftů je z let 1504–1506. Tomuto časovému období by odpovídala doba působení písaře Bartoše⁵⁴⁵, který je často zmiňován jako prvním doloženým písařem kaňkovské kanceláře, působící na počátku 16. století. Jazyk testamentů je český, vyjma latinských slov v datační formulí. Písmo je česká novogotická polokurzíva a kurzíva. Text je velmi dobře čitelný, psaný úhledně. Tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený a modul písma je malý. Duktus je kurzivní a polokurzivní. Váha písma je silná a sklon písma je vzpřímený. Text je psán zleva doprava. U tohoto písaře se výjimečně vyskytují škrty, marginální či meziřádkové glosy. Naopak je pro tohoto písaře charakteristické časté užívání zkratek. Zkratky jsou tvořené nejčastěji suspenzí, např. swe^o = svého, gedno^o = jednoho, druhe^o = druhého, swate^v = svatému, psane^v = psanému, ces^{ch} = českých, rych^{rze} = rychtáře, gmeno^a = jmenovaná. Méně často pak kontrakcí, např. p̄d = před, ḡt nebo ḡtli = jest nebo jestli, p̄gmistr = perkmistr a výjimečně dochází ke zkracování liter -m a -n, např. Actu⁻ = Actum či Zigmū⁻da = Zikmunda. Také zde nacházíme běžně užívané zkratky, např. Ítm = Item, -gł- = groš, -ss- = kop a zkratky užívané v datační formulí ff = feria, po⁻ = post, App⁻li = Appostoli, Anno⁴ = Annorum, vt̄s = ut supra, an⁻ = ante.

⁵⁴⁵ Naposledy je Bartoš zmiňován při sepisování kšaftu Václava Cedíka z roku 1517.

Mikuláš rečeny tustoprd laze roka m bozi
 magz zovag nadiagi vmpeti nezi zibbu
 byti vssak ofa gaste ppi zovrova pa
 meti y s dobrim rozumem toto vsmil
 poruqenst a zrozevnie statku fipa. Slav
 prest zmohe gest solie poruqenst cyto
 Garola haska z konsseluoro: nashu rich
 taye a vragla. lasskone stavne nad Gass
 plaji ktoryto zemu frou maruss: fyra
 fros. Jakuba duom a statat vssaqat ma
 qnia poruqil gt sadaga vich zato aby
 vnam obranga a pvalb qe Gyl gyz
 omenovane zeny a fyra gagie y vssie
 statku toho Gyl pnytom poruqenstom
 toto rozkoal gest Gaste ze by se zena
 ge. napred omeno. marusse vdati este
 la tak dy aby sy ge. take gyz omeno.
 Jakubovy z toho statku nest kop of castich
 vydano bylo a popnegali mu buag
 zovrova a zillno sa natomto fracie aby
 mu Gyla zbrag vydana: pned m azadm
 kus myssi lebka a meq pakli by ho boh
 nouch orval aby ta odicnie nali ta zbrag
 kradussi k b. vavyma Gyla obragena
 a dana Dale toto poruqenst vavromy
 Gudele se vdati meq fmonst Gussku vnie
 ti vtrich paniquch gogt on lan dal
 toby fm of to Gud pnytom neq pa ze
 ty lameq aby dany Gyl zeme ma ma
 russi Actu sero ffn p vliqazf pntib
 commissarijs ia sisp noiatf omto pspeto

4.43. JAN, PÍSAŘ

Rukopis tohoto písaře se povedlo identifikovat na základě dochovaného originálu testamentu v kaňkovské aktové sbírce. Jedná se o Jana, písaře často psaného v latinské podobě Joannes, scriptores. Tato písařská ruka se vyskytuje v kaňkovské knize testamentů (kn. č. 82) a v aktové sbírce Kaňku. Časový rozsah kšaftů je z let 1510–1533. Jazyk testamentů je opět český, s výjimkou latinských slov v datační formulí či v relaci. Písmo je česká novogotická polokurzíva a kurzíva, text je dobře čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je poměrně ustálený a modul písma je malý. Duktus je kurzivní a váha písma je lehká, kdy kontrasty mezi slabými a silnými tahy téměř nejsou. Výraznější (silnější) tahy jsou především u minuskulní litery dlouhého s. Sklon písma je vzpřímený, někdy lehce vpravo. Text je psán zleva doprava. Stejně jako u písaře A i u této písařské ruky se výjimečně objevují škrty, marginální a meziřádkové glosy. I tento písař užíval hojně zkratek. Největší zastoupení zde mají zkratky tvořené suspenzí, např. sezname^{ssi} = seznámenavší, to^{oto} = tohoto, budu^{ch} = budoucích, cza^{ch} = časech, prza^{ly} = přáteli, zna^o = známo, vczi^{la} = učinila, przinucze^a = přinucena, podwe^{na} = podvedená, porau^m = poroučím a zkratky tvořené zkracováním liter -m a -n, např. am⁻ = amen, Klimente⁻ = Klimentem, dietka⁻ = dítkám, swy⁻ = svým, panuo⁻ = pánům, Actu⁻ = Actum. Mezi běžně užívané zkratky patří gt = jest, p̄d = před, S. = svat[ý]m, Ít = Item, -gł- = groš, -ss- = kopy a také se objevuje zkratka B. = Boha. Stejně jako u kutnohorských písařů Jiříka Vajse nebo Matouše, bakaláře i tento písař pro dosažení délky zdvojuje samohlásku, u které je to vyžadováno, tak např. slovo *krátké* písař napíše jako *kraatke*, slovo *lidee* jako *lidé* nebo slovo *swarowee* jako *svárové*. Toto zdvojení není však důsledně dodržováno.

Anno 1522

Martha Ryšava

v regmeno B. am pomercedi puzozemij l. d.
 ske qe kratke. tegdy pamiet l. d. ska qe ta
 vel. kratka. A protoz qe Martha gylka
 skname n. svrata to^{oto} bgt. a qas vrtky.
 negyly. neustarenyq. y nebyzpeqny. vrtke.
 vemyto qasa videt den o dede gynu. a gedy.
 kvdy e svce qgl vtrzenec bery. a tu
 vrtke abe po mee svate. v ludu qe ga
 duss mee e vrtke. Nkdy rozbragove
 nebyl ani fravorce. ani karee kyle.
 o to mezy pyaly mymi. a pyubymy
 y gnymy. nebyl a neqnyly. a nebyly.
 y zna qim pyedecstemi ze sem vq.
 tako posledny se vruole puzzemij. s dobru
 pamieti. s gelqm vqnystem. negfai kto
 mlteraly py. nuqa. ani namlu na. ani
 podve na ale dobru vrtke.

Dluhove

- It. Abroz kral n. s. g. ty porau^m k. s. v. r. v.
- It. v. aq. k. m. s. s. g. v. g. ty por. k. s. v. r. v.
- It. Golata ka zahradu ktera qe nad stanki
- 8 B. F. ty teri v. r. v. g. m. k. s. v. r. v.

Ukázka písma Jana, písaře, kšaft Marty Ryšavé, kn. č. 82, fol. 26r

4.44. NEZNÁMÝ PÍSAŘ B

Tato písařská ruka se vyskytuje pouze v kaňkovské knize testamentů (kn. č. 82). Časový rozsah kšaftů je z let 1518–1522. Jazyk testamentů je taktéž český, s výjimkou latinských slov. Písmo je zběžná česká novogotická kurzíva, v případě nadpisů polokurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je závislý na postavení ve slově, např. minuskulní litera -e se vyskytuje v otevřené i uzavřené podobě, minuskulní literu -m lze zaměnit s minuskulní literou -w nebo minuskulní literu -c s minuskulní literou -r, také lze zaměnit především u slov tvořené spřežkami. Duktus písma je kurzivní a polokurzivní a váha písma je lehká. Sklon písma je vzpřímený, případně vpravo a text je psán zleva doprava. Škrty, marginální ani meziřádkové glosy se nevyskytují. Písař případně podtrhává některá důležitá slova či slovní spojení. Zkratky se zde nachází v menší míře a jsou nejčastěji v podobě suspenze, např. S^o = svat[ý]o, zdra^o = zdravého, ge^v = jemu nebo dochází ke zkracování liter -m a -n, např. przigmî = přijmím, hadru[̄]kové = handruňkové či Actu[̄] = Actum. Ani zde nechybí běžně užívané zkratky, např. Ítm = Item, -ss- = kopa, -gℓ- = groše, vt̃s = ut supra, g̃t a g̃tli = jest a jestli.

Anno 1518

Naden s^o Salixta papeže Jana
přijimim Petráskova. Leže
js na smrtedlny posteli. Rossak
zsa Jdravého roku a pamiet
dobree, toto o svem statku. Jsi
jemj vsimla r: Nayprve v
stanovui porauimky knieze sa
kpara a knieze Jakuba

Jm Sivigel mi dluzen v slot
Smith nayprve kraduši na
bucni duom so namyngce po
vauim in slot

Jm Jtycos pemej ostatni in porau
im Amigke dzezi Jnygtomie.

JH pesime nam in a jednu podu
ktereto v spodu stau
porauim Amie dzezi Sivigel

Jm Nam paas v hory v dau
kome na pi mysleu fosse
a in Jtycos a ten kraduši
so namyngce porauim

4.45. NEZNÁMÝ PÍSAŘ C

V pořadí čtvrtým neznámým písařem je písař, jehož rukopis se nachází v kaňkovské knize testamentů (kn. č. 82) a v aktové sbírce Kaňku. Časový rozsah kšaftů a inventáře je z let 1537–1559. Toto časové rozmezí se shoduje s obdobím, kdy úřad kaňkovského radního písaře zastával Valentin Senožatský. Zda se skutečná jedná o tohoto písaře není jednoznačné. O Valentinovi se dozvídáme skrze knihy městské rady v roce 1541, kdy je zmiňován jako Valentin, písař kaňkovský.⁵⁴⁶ Další zmínka je v knize právních rozepří, kde si Valentin stěžuje, že mu vdova Anna Rakovnická nezaplatila za sepsání kšaftu jejího manžela. Částka měla činit 3 kopy grošů, načež se vdova bránila, že je to moc a proto nakonec Valentin dostal pouze dvě.⁵⁴⁷ Jazyk testamentů a jednoho inventáře je český, s výjimkou latinských slov v datační formulí. Písmo je česká novogotická kurzíva s polokurzivními prvky. V případě nadpisů se jedná o kreslené novogotické písmo. Tvar (forma) jednotlivých liter je závislý na postavení ve slově, např. spojené minuskulní litery -cz lze zaměnit s minuskulní literou -g, minuskulní litera -z se vyskytuje s otevřenou i uzavřenou dolní smyčkou a stejně tak minuskulní litera -d je psána s otevřeným i uzavřeným bříškem. Duktus písma je kurzivní a polokurzivní a váha písma je lehká. Silnější tahy se mohou vyskytovat u majuskulních liter -T, -I, -J a minuskulních liter -s, -f, -p. Sklon písma převážně vzpřímený, někdy lehce doprava. Text je psán zleva doprava. Výjimečně se objevují škrty, marginální a meziřádkové glosy. Zkratky jsou užívány poměrně dost. Největší zastoupení mají slova, u nichž dochází ke zkracování liter -m a -n, např. przito⁻nosti = přítomnosti, S^umie = sumě, se^u = sem, sw^e = svém, m^aczelcze = manželce nebo syrotku⁻ = sirotkům. Méně často se objevují zkratky tvořené suspenzí, např. rozu^v = rozumu, dotcze^{ch} = dotčených, oppatro^{la} = opatrovala, ge^o = jeho. Taktéž jsou zde zkratky tvořené pomocí -l, např. Act^l = Actum, g^{cl} nebo gl^{cl} = groše české. Zajímavá je také zkratka piss = písař/ písaře. A samozřejmě zde nechybí ani běžně známé a užívané zkratky, např. Š^bbt^o = Sabbato, p⁹ = post, -ss- = kopy, g^t a g^{li} = jest a jestli, i^{tt} = item. I u tohoto písaře můžeme nalézt slova se zdvojenou souhláskou pro vyjádření její délky, např. *té* jako *tee*, *má* jako *maa* nebo *své* jako *swee*. Ani zde není toto zdvojování ustálené.

⁵⁴⁶ SOkA KH, AM KH, Kniha městské rady 1538–1541, kn. č. 14, fol. 108v.

⁵⁴⁷ Tamtéž, AM Kaňk, Kniha právních rozepří 1555–1560, kn. č. 56, fol. 204r.

Anno i. 5. 3. 7. Si inquit
 Ja mikulase Strajce
 Matiele vssul. rozummi idruve. puzimoge bogu
 se Jth by mne milly kuzly smehy. Sacghrovali rozi
 Mostatel moy megz puzimym mizim y zroz
 aby hy deumlorre nemymly toto sme opskel
 my o statlu svym pozizem gimy. A tuboto
 vssu porugmly gimy vno puzimly ozozla
 hulu Jzusse Strajce.

ite Manzeloz svce vssglo goz kol. malo nel
 mnoho statlu svce manj ey vssglo danam a
 poraugim Jth beby se nevda. a pall by se
 vudala aby to vssglo bylo rozduclen. Dytlan
 smatlu guch podlex mozustij.

ite Jette tenka maa safebu 3 J J. Strajce
 mizpuggil comel. A ey m maa Jath

ite Druetmgg Kuzny m vdielal Martin Mlay.
 nel ve yanovggg. vskuzly bych. Jath se m
 namj 3 J bez is 9. a guffie mne manj d.
 ey 3 J bez is 9. A byz to vssglo vssu
 frage aby se Jano bylo.

Dinto kssaffe na juidost Manzelky mikulasse
 Strajce y dychy guch Dupustrey J do vssglo
 vospahy yalyto yabme puzimly. kuzemuz
 J od ozozla dychy Jafob mlyso Jano

Ukázka písma neznámého pisáře C, kšaft Mikuláše Strajce, kn. č. 82, fol. 36v

4.46. NEZNÁMÝ PÍSAŘ D

Rukopis této písařské ruky se nachází v kaňkovské knize testamentů (kn. č. 82). Časový rozsah kšaftů je z let 1562–1566. Jazyk je český opět, s výjimkou latinských slov. Písmo je zběžná česká novogotická kurzíva s výrazným protahováním dříků. Tvar (forma) jednotlivých liter je závislý na postavení ve slově, např. minuskulní litera -e má někdy podobu minuskulní litery -o, spojení minuskulních liter -cz lze v některých případech zaměnit se spojenými minuskulními literami -rz, minuskulní litera -m se mnohdy podobá minuskulní liteře -w a minuskulní litera -z se vyskytuje s otevřenou i uzavřenou dolní smyčkou. Duktus písma je kurzivní a váha písma je lehká. Sklon písma je vpravo a text je psán zleva doprava. Výskyt škrťů, marginálních i meziřádkových glos je výjimečný. Ani zkratky zde nejsou zastoupeny v takové míře jako u předešlých písařů. Nacházíme zde především běžně užívané zkratky, např. Itℓ = Item, -gℓ- = groše, -ss- = kopy, p. = pan, A^o = Anno. Případně zkratky tvořené suspenzí geho mi^{oti} = Jeho milosti, kangkovske^o = kaňkovského, S^o = svat[é]ho či S^m = svat[é]m nebo dochází výjimečně ke zkracování liter -m a -n, např. pane⁻ = panem.

58

Kšaft Vavřince Pytlíka.

Přijmáno Jana Brněha našeho otčeginský bratři
 požehnáního Amen, Jan Vavřincův syněk
 Jan mohl od Jana Brněha navštíven
 by jak rozumí zdravého a klamně sobě
 poživáge, to se poslédem porazem o
 statku jímž mne Jan Brněh nadělil vagil
 jím, Ažž Polno man statku malo
 nebo mnoho, ten respék porazem Man:
 díže se zvládm onjm, Semerazž jim
 Matkař gest, vřizim se jim ve to Pěvredy
 mřim, Také Pěvř Polno man ve
 Anůdquibř 2 H, Zafřimim ve Noroq
 Pěvř 4 H, ve Pěvř plabř Anůdtr-
 řim 3 H, takové také solibž porazem
 Manžibž bvládm, Hc na domě Pěvřiv
 man 28 ř Pěvř bratřem Garol ma
 Pěvř Pěvř 14 ř ge to se Manžibž
 b vládm, Hc dlužim sem Pěvřiv
 15 ř ge ve plabř sem jím 13 ř ve
 Pěvř

Ukázka písma neznámého pisáře D, kšaft Vavřince Pytlíka, kn. č. 82, fol. 58r

4.47. NEZNÁMÝ PÍSAŘ E

Tato písařská ruka se nachází pouze v kaňkovské knize testamentů (kn. č. 82). Časový rozsah kšaftů je z let 1572-1582. V tomto časovém rozmezí by se mohlo jednat o písaře Adama Zavadila. Roku 1570 byl přijat do sousedství na Kaňku a měl být dvakrát ženatý. Jedna z jeho manželek se jmenovala Anna. A roku 1582 umírá na mor.⁵⁴⁸ Jazyk je český, s výjimkou latinského slova *Item*. Písmo je zběžná česká novogotická kurzíva a polokurzíva u nadpisů. I u tohoto písaře jsou výrazně protahované dříky. Tvar (forma) jednotlivých liter je víceméně ustálený. Duktus písma je kurzivní a polokurzivní. Váha písma je lehká, avšak nachází se zde silné tahy u minuskulních liter -s, -f a -p. Sklon písma je vzpřímený, někdy lehce vpravo. Text je psán zleva doprava. Škrty, marginální a meziřádkové glosy se téměř nevyskytují. Zkratky jsou tvořeny především suspenzí, např. S^{te} = svaté, czeske^o = českého, ge^o = jeho, Sy^v = synu či gegi^v = jejímu. A poté jsou zde zastoupeny běžně užívané zkratky, např. -ss- = kopy, -gl- = groše, Itℓ = *Item*, p. B. = Pán Bůh.

⁵⁴⁸ J. FIALA, *Kaňk*, s. 17.

Lateranij
 Dorotky zockovy kšaft⁶³
 Abegmeno Bugy amin. Ja laterania
 zockova gfa nemogy ad pama Boha novo
 Jomona wssat rozznu pdravcho pibmagi
 pammelky adoba. toto sro wsslofny po
 rugonstny o statku mem spiny hane pan
 buch Epa S^h mlbsh nadelh ragyl zimn

The fydnie porauzgn Dorotko dzozny
 me to s^h ze abg to mela pyed annau
 dzozau mai nob ona mrie doozy
 didlala a mrie rozdyzky roizm oppa
 teroula. Ostatel pal gey pozustanaj
 na swrszgn a nob nazam sth to porau
 zin spolezmo a nrozdytme abg sth
 wprawl dzozny me, arma a dorotka
 a nob st ote rozdytly

The som dluzna do goste Brodu
 Ja pivo z^h s^h ze n tabory dluz
 mam plahh kyzdno rotu po zo ze
 a na tabory dluz wofale som za
 stropom zo ze kory o dema pul domi
 kuzpist a z^h M^h wozustarpuzgn
 wnyz Marchpomy gasho zo to
 mrie pan buch stheto drowa wogil
 ragyl talah z^h M^h tabory abg doro
 tka s annau dzozau mai spolezmo
 a nrozdytme plahh

Ukázka písma neznámého pisaře E, kšaft Kateřiny Zočkovy, kn. č. 82, fol. 63r

4.48. NEZNÁMÝ PÍSAŘ F

Písmo této písařské ruky se taktéž nachází v kaňkovské knize testamentů (kn. č. 82). Časové rozmezí kšaftů je pouze rok 1582. Jazyk je český, vyjma latinských slov v datační formuli. Písmo je dobře čitelná, úhledně psaná česká novogotická kurzíva a polokurzíva. Tvar (forma) jednotlivých liter je ustálený. Duktus písma je kurzivní a polokurzivní. Váha písma je lehká a sklon písma je vzpřímený. Text je psán zleva doprava. U tohoto písaře se nevyskytují žádné škrty, marginální ani meziřádkové glosy. Zkratky písař užívá pouze běžně známé a užívané, např. v datační formuli Dom̄ca = Dominica, ff = feria, S^o = svat[é]ho či zkratky pro početní jednotky -ss- = kopa, -gl- a -gl- -cl- = groše a groše české a další, např. It = Item, \widehat{gt} = jest, p. = pan. Spolu s písařem A je i rukopis tohoto písaře nejméně zastoupen v knize.

73
Ja Ať Ondržege Trejbyře
pozůstaleho syna po Thomá Torwě
Lilowským vezimicij Doma Miseric.
ff. 2^a Anno 1582.
Kýmno pana boza wtrogich osobach yžno
pana boza našeho Amen
Ondrj Trejbyř pozůstalij syn po Thomá Torwě
Lilowským leze w lazni a wtrestani pana
boza w tamo zaičyžo przyprytomnosti osob
kmemu odpaniw staršich wjstlanij, totiž
Dymka Hanczeho, Martina Serzika, Adama
pisarza, toto sive poslednij poručienstij uziiml.
H. L. zoi koliv sive sprawodlnosti mam poručij
swojcz za panij staršimi, przedmē poručim
k adu ssi w wawozynce s B. gl. T. aczo gšim
czegi mojde anamno przygde to poručim do:
rotzie křystoffego wstaz sive w sgegim diti hū.
Přitom křastu byli osobij nahony poznami
nane. wcztworct. Dom: Miseric. L. 2^a. 82.
Wento křastu je tworen nazadost sorotby.
křystoff by wczasi pratomim poměradij žadaj
na adponi nebyl. Doma Adorab. 7. die fous. 82.

Ukázka písma neznámého pisáře F, kšaft Ondřeje Trejbíře, kn. č. 82, fol. 73r

4.49. NEZNÁMÝ PÍSAŘ G

Rukopis posledního písaře se nachází v kaňkovské knize testamentů (kn. č. 82) a v aktové sbírce Kaňku. Časový rozsah kšaftů a inventáře je z let 1583-1619. V takto dlouhém časovém období zastával úřad písaře Zikmund Brodský. Ten měl být podle Jana Fialy kaňkovským písařem až do roku 1630.⁵⁴⁹ Jazyk je český, s výjimkou latinských slov v datační formulí. Písmo je česká novogotická kurzíva a v případě nadpisů polokurzíva. Charakteristické u tohoto písaře jsou výrazné kličky a protahování dříků, především u minuskulních liter -i, -y, -s, -f a -p, které zasahují do následujícího řádku. Text se tak může zpočátku jevit jako hůře čitelný. Tvar (forma) jednotlivých liter je přímo závislý na postavení ve slově, např. minuskulní litera -e někdy nabývá podoby minuskulní litery -o, minuskulní litera -d se objevuje s otevřeným i uzavřeným bříškem a stejně tak minuskulní litera -z má dolní smyčku uzavřenou i otevřenou. Duktus písma je kurzivní a polokurzivní. Váha písma je lehká a sklon písma je vpravo. Text je psán zleva doprava. Příležitostně se nacházejí škrty, marginální či meziřádkové glosy. Taktéž to platí pro zkratky. Kromě běžně užívaných zkratk Itℓ = Item, Swa^o = svat[é]ho, -ss- = kopa, -gℓ- a -gℓ- -cℓ- = groše a groše české, se zde nachází především tyto zkratky Ne: = nebožtík/ nebožka, Geho mi^{oti} = Jeho Milosti (císařský), D. = domini.

⁵⁴⁹ Tamtéž.

85

Křtafci Viržijka Tanečz
 mje 90.

Ve gmeno Swate a
 mrožilna Drogizy w Jo godnocho Jana
 křtafci w křtafci gmožijeho křtafci.

Na Viržijka Tanečzky David na křtafci:
 Du a na ten ožas Drobnyj w křtafci
 Vji arž tny woznawogiczy na Drobnyj mdo la:
 wot drazny mrožo w Jald a pamiň dows
 a wozimni ždwa wrožo mrožiczy tomni go klidy
 mni Jan křtafci z Drobnyka mih wazyl křtafci
 mrožij křtafci Drobny mrožim a Drobnyk Drobny
 waz mrožij wazyl Davidowos křtafci mrožij toto lo
 wrožim Drobny křtafci Drobny wela mrožij Drobny
 a křtafci tomni křtafci nabom ad Drobny wrožij křtafci
 křtafci a wrožij křtafci křtafci nabom wrožij křtafci křtafci
 křtafci mrožij dano mrožij mrožij křtafci křtafci křtafci
 wrožij křtafci křtafci gal w křtafci křtafci

Janowi Drobny mrožim wrožim Drobny na křtafci
 Du w Drobny Drobny s křtafci křtafci w křtafci
 Drobny křtafci křtafci s Drobny a křtafci w Drobny mrožij
 wrožij křtafci křtafci křtafci ad křtafci křtafci křtafci
 Drobny křtafci křtafci křtafci křtafci křtafci křtafci
 křtafci Drobny křtafci ad Jana Jana křtafci křtafci
 wrožij Drobny křtafci a Drobny křtafci wrožij wrožij
 wrožij křtafci křtafci křtafci za Jana křtafci křtafci wrožij

Ukázka písma neznámého pisaře G, křařt Jiřika Tanečného, kn. č. 82, fol. 85r

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce byl diplomaticko-paleografický rozbor dochovaných kšaftovních knih a aktových sbírek pro královské město Kutná Hora a jejího předměstí Kaňk. Jednalo se o soubor 2077 testamentů, z nichž sepsalo svou poslední vůli 62 % mužů a 37 % žen a 276 inventářů, které tvoří z celkové pramenné základny 12 % pro období z let 1500–1620. Tato práce přináší poznatky o vývoji kšaftovních městských knih a knih inventářů do roku 1620. Celkem se dochovaly 4 knihy kšaftů a 1 kniha inventářů. Také do této práce byly zahrnuty listinné testamenty a inventáře nacházející se ve dvou aktových sbírkách, zvláště pro Kutnou Hora a Kaňk.

V případě Kutné Hory se jedná o tři kšaftovní knihy z let 1489–1544, 1544–1584 (1601), 1578–1612 a jedné knihy inventářů z období 1596–1626. Pro Kaňk je to jedna kniha testamentů z let 1505–1591 (1701). Nejstarší vedenou knihou je kšaftovní kniha kutnohorská, která se začala vést v roce 1489, pro Kaňk byla kniha vedena od roku 1505. Předchůdce knih kšaftů pro Kutnou Horu byly knihy memorabilií, a to konkrétně tři knihy memorabilií z let 1462–1515, které byly založeny v pohusitské době a které se fragmentálně dochovaly do dnešní doby. Doklad o testamentární praxi obsahuje také nejstarší tržobná kniha *Liber hereditatum antiquus* z let (1424) 1426–1489 (1501), v níž se nachází celkem tři kšafy z období 1428–1435 a několik dalších zápisů nás informují o pořízení posledních vůlí. Pro kaňkovskou knihu testamentů můžeme označit za předchůdce pamětní knihu z let (1487) 1492–1558, v níž nalézáme celkem 8 testamentů z let 1493–1531. Dalším ukazatelem, že se jedná o první knihu testamentů je podobnost zápisů s první kutnohorskou knihou kšaftů.

Knihu inventářů je vedena mnohem později, až na sklonku 16. století od roku 1596. Z diplomatického rozboru vyplývá, že se nejedná o první nejstarší nýbrž o první dochovanou knihu inventářů. Dále byly testamenty a inventáře rozebrány z hlediska vnitřních a vnějších znaků, které zaznamenávají průběžný vývoj a praxi v městské kanceláři ovlivněnou kodifikacemi městského práva pánů Brikcího z Licka a Pavla Kristiána z Koldína.

S tím rovněž souvisí i testamentární a inventární praxe v předbělohorské Kutné Hoře a Kaňku. Kapitola podrobně popisuje právní vývoj města, které se zprvu řídilo jihlavským městským právem, později byla Kutná Hora ovlivněna i Starým městem pražským a výše zmíněnými kodifikacemi. To vše se odráželo na testamentární a

inventární praxi města. Testamentární knihy patří do okruhu městského soudnictví nesporného na jejichž vedení měl značný vliv vývoj daného města. Proto městské knihy a jejich vývoj je nutné studovat v kontextu dějin příslušného města. V první kapitole je blíže popsáno prostředí Kutné Hory po stránce hospodářské, řemeslné, stavební, politické a v neposlední řadě je uveden vztah Kutné Hory k svému nejvýznamnějšímu předměstí Kaňk, silně emancipovaného v 16. století. Podkapitola se pak blíže věnuje městské správě a chodu kanceláře.

Na základě paleografické analýzy vyplývá, že se na sepisování testamentů a inventářů podíleli především radní písaři. Bylo identifikováno na 80 písařských rukou, mezi nimiž se kromě radních písařů nacházeli také písaři předměstí, soukromí písaři, písaři cizích měst (v případě opisu testamentu), kněží či vzdělaní sousedé a celkem 72 testátorů sepsali vlastní poslední vůli sami. Téměř ke každému písaři byl rovněž připojen krátký medailonek o jeho životě a ukázka jeho rukopisu. Do kapitoly je také zařazena podkapitola věnující se instituci městských písařů.

Práce je taktéž obohacena o fotografie a obrazovou přílohu. V příloze se dále nachází tabulární přehled předbělohorské inventarizační komise, editované ukázky jednoho testamentu a jednoho inventáře.

Téma poskytuje prostor pro další studium. Nabízí se například komparace testamentární a inventární praxe královského horního města Kutné Hory se sousedním královským městem Kolínem, případně srovnání s jinými královskými či horními městy České republiky (např. Jihlavy). Dále lze rozebrat tyto prameny po obsahové stránce s možným konkrétním zaměřením, např. z hlediska majetkové základny měšťanů, odkazy záduší či z pohledu rodinných vazeb. Možné by bylo i zpřístupnit některou vybranou knihu edičně. Témat se nabízí mnoho.

Seznam pramenů

vydané

Josef JIREČEK (ed.), *Práva městská království Českého a markrabství Moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*, 5. vydání, Praha 1876.

Josef a Hermenegild JIREČKOVÉ (edd.), *M. Brikcího z Licka Práva městská dle textu z roku 1536*, Praha 1880.

Karel MALÝ – Pavla SLAVÍČKOVÁ – Ladislav SOUKUP – Petra SKŘEJPKOVÁ – Jiří ŠOUŠA – Jiří ŠOUŠA, ml. – Jana VOJTÍŠKOVÁ – Klára WOITSCHOVÁ, *Práva městská Království českého: edice s komentářem*, Praha 2013, 783 s.

nevydané

SOA Praha, Sbíрка matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj:

Kutná Hora 68: Matrika Vysokokostelská 1573–86;

Kutná Hora 72: Matrika Svatobarborská 1584–97;

Kutná Hora 74: Matrika Svatobarborská 1613–25.

SOA Praha, SOkA Kutná Hora, fond Archiv města Kutná Hora (dále...):

Kniha kšaftů 1489–1544, kn. č. 403;

Kniha kšaftů 1544–1584 (1601), kn. č. 404;

Kniha kšaftů 1578–1612, kn. č. 405;

Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410;

Kniha městské rady 1538–1541, kn. č. 14;

Kniha městské rady 1591, kn. č. 30;

Kniha městské rady 1594, kn. č. 33;

Kniha městské rady 1599–1600, kn. č. 36;

Kniha městské rady 1619–1620, kn. č. 48;

Kopiář 1581–88, kn. č. 1295;

Aktová sbírka.

SOA Praha, SOkA Kutná Hora, fond Archiv města Kaňk (dále...):

Pamětní kniha (1487) 1492–1558, kn. č. 26;

Kniha právních rozepří 1555–1560, kn. č. 56;

Kniha testamentů 1505–1591 (1701), kn. č. 82;

Aktová sbírka.

SOA Praha, SOkA KH, Osobní fond Jan Fiala, karton 11, inv. č. 167 a inv. č. 185.

SOA Praha, SOkA KH, Osobní fond Jan Fiala, karton 33, inv. č. 541.

Seznam literatury

Philippe ARIES, *Dějiny smrti. Díl 1. Doba ležících*, Praha 2000.

TÝŽ, *Dějiny smrti. Díl 2. Zdivočelá smrt*, Praha 2000.

Paul BAUR, *Testament und Bürgerschaft, Alltagsleben und Sachkultur im spätmittelalterlichen Konstanz, Konstanzer Geschichts- und Rechtsquellen*, Band 31, Konstanz 1989.

Tomáš Václav BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, část II., Praha 1883.

Marie BISINGEROVÁ, *Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica* 1, Praha 1992, s. 47–51.

Martin DUŠÁNEK, *Knihy testamentů východočeských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, bakalářská práce, KPVHA FF, UHK 2015.

Jan FIALA, *Kaňk a jeho archiv*, Kutná Hora 1929.

Linda GUZZETTI, *Venezianische Vermächtnisse. Die soziale und wirtschaftliche Situation von Frauen im Spiegel spätmittelalterlicher Testamente*, *Ergebnisse der Frauenforschung*, Band 50, Stuttgart and Weimar 1998.

Otakar HEJNIC, *Listář k dějinám školství kutnohorského. Doplnky z let 1594–1623*, Praha 1905.

Ivan HLAVÁČEK, *Das Jenseitige im spätmittelalterlichen diplomatischen Quellengut. Überlegungen zu den Urkundenformeln und Testamenten. (Mit Beispielen aus den böhmischen und auf Böhmen bezogenen Quellen)*, in: Angelus Pacis. Sborník prací k počtě Noemi Rejchrtové, Pavel B. Kůrka – Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka (edd.), Praha 2008.

František HOFFMANN, *České město ve středověku*, Praha 1992.

Marie HOMOLOVÁ – Petr BAŽANT – Petr FREIWILLIG, *Historická města Čech a Moravy*, Praha 2011.

Alois HORÁČEK, *Kutná Hora s okolím*, Praha 1927.

Michaela HRUBÁ, *"Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle" Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*, Ústí nad Labem 2002.

TÁŽ, *Možnosti (a limity) studia měšťanských testamentů 15. a 16. století na příkladu měst severozápadních Čech*, in: Pozdně středověké testamenty v českých městech: prameny, metodologie a formy využití: sborník příspěvků z konference uspořádané 30. listopadu 2005 AMP a Historickým ústavem AV ČR, Praha 2006, s. 29–37.

Jan JÁNÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.

Petra JÁNOŠÍKOVÁ – Vilém KNOLL, *Ke kodifikaci městského práva v Čechách*, Acta Universitatis Masarykianae Brunensis Iuridica, Vývoj právních kodifikací, Brno 2004. s. 243–262.

Pavla JIRKOVÁ, *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578-1590*, Časopis národního muzea, řada historická, č. 1–2, 2007, s. 21–52.

Kateřina JÍŠOVÁ, *Testamenty novoměstských měšťanů v pozdním středověku*, Disertační práce, Ústav českých dějin, Filozofická fakulta, Praha 2008.

Kateřina JÍŠOVÁ – Eva DOLEŽALOVÁ (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006.

Marie KAPAVÍKOVÁ – Lubomír VANĚK, *Kutnohorští měšťtí písaři 15. a 16. století (písaři městských knih)*, Kutná Hora 1984.

Marie KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462–1515 a městské správy v tomto období*, Kutná Hora 1969.

TÁŽ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462–1527 a městská správa v tomto období*, Sborník archivních prací 23/1, 1973, s. 106–155.

TÁŽ a kol., *Kutnohorsko*, Praha 1978.

Karel KIBIC, *Historické radnice*, Praha 1988.

Brigitte KLOSTERBERG, *Zur Ehre Gottes und zum Wohl der Familier – Kölner Testamente von Laien und Kleriken im Spätmittelalter, Kölner Schriften zu Geschichte und Kultur*, Bd 22, Köln 1995.

Jan Amos KOMENSKÝ, *Historie o těžkých protivenstvích církve české: hned od počátku jejího na viru křesťanskou obrácení, v létu Páně 894, až do léta 1632, za panování Ferdinanda II.*, Praha 1902.

Jan KOŘÍNEK, *Staré paměti kutnohorské*, Praha 2000.

Karel LÁBNER, *Pisaři při obci chrudimské od r. 1439 až do r. 1564*, ČČM 21, 1897, s. 544–47.

Emanuel LEMINGER, *Umělecké řemeslo v Kutné Hoře*, Praha 1926.

TÝŽ, *Stará Kutná Hora, část 2. Dějiny*, Kutná Hora 2006.

TÝŽ, *Co vypravují staré testamenty*, in: *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české VI.*, 1.–4. sešit, Kutná Hora 1932.

Martin LEUPOLD von Löwenthal, *Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402–1607)*. Hg. Christian D'ELVERT, Brno 1861.

Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2010, s. 109.

Tomáš MALÝ, *"... nechtěje tomu, aby jací soudové a nevole po mé smrti byly..." (Dědická praxe a pozůstalostní konflikty v raně novověké Chrudimi)*, Chrudimský vlastivědný sborník 8, 2004, s. 55–100.

TÝŽ, Kterak „Starochrudimští“ na smrtelném loži kšaftovali. *Testamentární praxe v raně novověké Chrudimi. Památce Čeňka Floriána*, in: Sborník prací východočeských archivů 10, 2005, s. 13–35.

Michaela MALANÍKOVÁ, *Testamentární strategie v pozdně středověkých městech (na příkladu Brna a Znojma)*, Časopis Matice moravské 133/2, 2014, s. 253–272.

Vojtěch NOVÁČEK, *Listář k dějinám školství kutnohorského (1520–1623)*, Praha 1894.

Norbert OHLER, *Umírání a smrt ve středověku*, Jinočany 2001.

Ottův slovník naučný, díl. IV, Praha 1891.

Ottův slovník naučný, díl XII., Praha 1897.

Ottův slovník naučný, díl XV., Praha 1900.

Hana PÁTKOVÁ, *Česká středověká paleografie*, Praha 2008.

Jiří PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů*, Pražský sborník historický XV, Praha 1982.

Aleš POSPÍŠIL, *Zmizelá Kutná Hora*, Kutná Hora 2009.

Otto PLACHT, *Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16. – 18. století*, Praha 1957.

Jana PRAŽÁKOVÁ – Jaroslava HOFFMANNOVÁ, *Biografický slovník archivářů Českých zemí*, Praha 2000.

Petr RAK, *Inventarizace pozůstalostí v předbělohorském Chomutově*. In: Města severozápadních Čech v raném novověku. Acta Universitatis Purkynianae, Phil. et Hist. IV., 55, 2000, s. 35–53.

TÝŽ, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465–1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, Sborník archivních prací 48, 1998, s. 3–106.

Jana RATAJOVÁ, *Pražské testamety (1600–1620) jako pramen k dějinám rodinných struktur*, in: Pražský sborník historický XXX, 1998.

Antonín REZEK, *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova*, Svazek první, Praha 1878.

TÝŽ, *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova*, Svazek druhý, Praha 1880.

Jana SAMKOVÁ, *Materiální kultura měšťanských domácností v Kutné Hoře v předbělohorském čtvrt století*, diplomová práce, Fakulta pedagogická, Technická univerzita v Liberci 2000.

Gabriela SIGNORI, *Vorsorgen – Vererben – Erinnern: Kinder- und familienlose Erblasser in der städtischen Gesellschaft des Spätmittelalters*, Göttingen 2001.

Milan SKŘIVÁNEK, *Studie k diplomacie Kutné Hory a jejích obyvatel do roku 1420*, Litomyšl 1967.

Ludmila SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*, Praha 2004.

Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ (edd.), *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1971.

Josef ŠIMEK, *Kutná Hora v XV. a XVI. století*, Kutná Hora 1907, s. 86–87.

TÝŽ, K dějinám horního města Kaňku, *Český časopis historický* 5, Praha 1896, s. 309–312.

Robert ŠIMŮNEK – Martin BARTOŠ – Jana KRÁLOVÁ – Josef KREMLA – Pavel NOVÁK – Aleš POSPÍŠIL – Ivo PURŠ – Eva SEMOTANOVÁ – Milada STUDNIČKOVÁ – Jana VANĚČKOVÁ – Vojtěch VANĚK – Filip VELÍMSKÝ – Josef ŽEMLIČKA – Blanka ALTOVÁ – Pavla KOSTKOVÁ, *Historický atlas měst České republiky*, sv. č. 22, Kutná Hora, 2010.

Helena ŠTROBLOVÁ – Blanka ALTOVÁ (edd.), *Kutná Hora*, Praha 2000.

Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA, *Rukověť humanistického básnictví, 1. A – C*, Praha 1966.

TÍŽ, *Rukověť humanistického básnictví, 2. Č – J*, Praha 1966.

TÍŽ, *Rukověť humanistického básnictví, 4. N – Ř*, Praha 1973.

Lubomír VANĚK, *Kutnohorské radní manuály 16. století a jejich písaři*, Praha 1955.

Lubomír VANĚK – Marie KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, Kutná Hora 1969.

Lubomír VANĚK – Marie BISINGEROVÁ, *Agenda kutnohorské městské správy v 16. století ve světle radních manuálů*, Kutná Hora 1984.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Hradec Králové – Ústí nad Labem 2013.

TÁŽ, *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětiměstí*, Praha 2011.

Jan Erazim VOCEL, *O staročeském dědickém právu*, Praha 1861.

Michel VOVELLE, *La Mort et l'Occident. De 1300 à nos jours*, Paris 1983.

Kateřina ZENKLOVÁ, *Městská správa a diplomatická produkce pozdně středověkého Rakovníka*, Sborník archivních prací 66/1, 2016, s. 38–144.

Internetové zdroje

<https://www.piccard-online.de/struktur.php> [13. 3. 2017]

http://www.memoryofpaper.eu:8080/BernsteinPortal/appl_start.disp# [13. 3. 2017]

Seznam zkratek

AM KH = (fond) Archiv města Kutná Hora

AM Kaňk = (fond) Archiv města Kaňk

ect. = et cetera

FF = Filozofická fakulta

fol. = folio

gr. č. = groše české

gr. míš. = groše míšenské

inv. č. = inventární číslo

JMC = Jeho Milost císařská

kn. č. = knižní číslo

KPVHA = Katedra pomocných věd historických a archivnictví

KH = Kutná Hora

M. = Mistr

např. = například

n./ neb. = nebožtík

pg. = pagina

r = recto (přední část folia)

s. = strana

SOA = Státní oblastní archiv

SOkA = Státní okresní archiv

UHK = Univerzita Hradec Králové

UK = Univerzita Karlova

v = verso (zadní část folia)

Seznam vyobrazení

Obr. 1 Strom krevnosti, převzato z edice J. JIREČEK (ed.), *Práva městská království Českého a markrabství Moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*, s. 179

Obr. 2 Tabulka s přehledem zápisů v knihách memorabilií z let 1462–1527, převzato ze studie M. KAPAVÍKOVÉ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462–1527 a městská správa v tomto období*, Sborník archivních prací, č. 23/1, s. 118

Obr. 3 Vyobrazení lidského obličeje, převzato z SOkA, AM KH, *Knih kšaftů 1489–1544*, kn. č. 403, fol. 142v.

Obr. 4 Varianty vyobrazení ruky, převzato z SOkA, AM KH, *Knih kšaftů 1544–1584 (1601)*, pg. 435, 628 a 629.

Obr. 5 Různá grafická znamení, převzato z SOkA, AM KH, *Aktová sbírka*, č. 476, č. 699, č. 1183, č. 1192, č. 1545 a č. 4008.

Obr. 6 Ukázka L. S. (Locus sigilli), převzato z SOkA, AM KH, *Aktová sbírka*, č. 7219

Obr. 7 Podpisy a pečete kutnohorských testátorů, převzato z SOkA, AM KH, *Aktová sbírka*, č. 180/1,2, 4100, 5487, 6235, 6310, 6389, 6506, 7624

Obr. 8 Ukázka latinské datační formule, převzato z SOkA, AM KH, *Aktová sbírka*, č. 857

Obr. 9 Ukázka české datační formule, převzato z SOkA, AM KH, *Aktová sbírka*, č. 587

Tab. 1 Tabulární přehled dochovanosti studovaných pramenů pro Kutnou Horu a Kaňk

Tab. 2 Filigrány pro kn. č. 403

Tab. 3 Filigrán pro kn. č. 404

Tab. 4 Filigrán pro kn. č. 82

Tab. 5 Filigrán pro kn. č. 410

Tab. 6 Filigrány v aktové sbírce

Tab. 7 Ideální kompoziční schéma intitule měšťanského testamentu, převzato z monografie M. HRUBÉ, „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle“ Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době, s. 122

Přílohy

Členové inventarizační komise v 16. a poč. 17. století

Časový rozsah	Jméno člena inventarizační komise	Funkce	Členství v komisi
1508	Řehoř ⁵⁵⁰	—	1x
1508	Lipolt ⁵⁵¹	—	1x
1508, 1569–1571	Jan Šturm ⁵⁵²	radní písař	7x
1512	Vít Pekař ⁵⁵³	—	1x
1512	Jiřík Michna ⁵⁵⁴	—	1x
1512–1513	Jakub ⁵⁵⁵	písař	3x
1513	Petr Kovář ⁵⁵⁶	mladší šepmistr	1x
1513	Jan Štola ⁵⁵⁷	—	1x
1513	Petr Mincíř ⁵⁵⁸	—	2x
1513	Jan Cykule ⁵⁵⁹	—	2x
1517, 1520	Jiřík Bakalář z Hloušek ⁵⁶⁰	hloušecký konšel	3x
1517	Jan z Vlaštovičkovy zahrady ⁵⁶¹	hloušecký konšel	1x
1517–1520	Mikuláš Bakalář ⁵⁶²	radní písař	11x
1517	Beneš Perníkář ⁵⁶³	—	1x

⁵⁵⁰ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 127A.

⁵⁵¹ Tamtéž

⁵⁵² Tamtéž, č. 127A, č. 2276, č. 2280, č. 2380, č. 2492, č. 2493, č. 2494.

⁵⁵³ Tamtéž, č. 127A.

⁵⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵⁵ Tamtéž, č. 127A a č. 145.

⁵⁵⁶ Tamtéž, č. 145.

⁵⁵⁷ Tamtéž

⁵⁵⁸ Tamtéž

⁵⁵⁹ Tamtéž

⁵⁶⁰ Tamtéž, č. 187.

⁵⁶¹ Tamtéž

⁵⁶² Tamtéž

⁵⁶³ Tamtéž

1517, 1519–1520	Václav Srna ⁵⁶⁴	konšel	5x
1518	Jiřík Nysek ⁵⁶⁵	—	1x
1518	Mikuláš Vrchole ⁵⁶⁶	—	1x
1518	Vít Poledne ⁵⁶⁷	—	1x
1518	Tlačík starší Hrnčířký ⁵⁶⁸	—	1x
1518	Oldřich Sláma ⁵⁶⁹	—	1x
1518	Ondřej Zyks ⁵⁷⁰	—	1x
1518	Jan Vrbík ⁵⁷¹	—	1x
1519–1520	Jindřich Landa ⁵⁷²	—	2x
1519–1520	Jiřík Rychtář ⁵⁷³	radní	5x
1519	Jan z Práchňan ⁵⁷⁴	konšel	1x
1519	Havel z Šafar ⁵⁷⁵	písař	1x
1519	Jan Farýř ⁵⁷⁶	—	1x
1519	Jakub Sobol ⁵⁷⁷	radní	1x
1519	Prokop Kroupa ⁵⁷⁸	—	1x
1519	Vít Vrabec ⁵⁷⁹	—	1x
1519	Jan Popelka ⁵⁸⁰	radní	1x
1519	Jan Král ⁵⁸¹	radní	1x
1519	Matěj Kaderávek ⁵⁸²	starší šenkýř	1x

⁵⁶⁴ Tamtéž

⁵⁶⁵ Tamtéž

⁵⁶⁶ Tamtéž

⁵⁶⁷ Tamtéž

⁵⁶⁸ Tamtéž

⁵⁶⁹ Tamtéž

⁵⁷⁰ Tamtéž

⁵⁷¹ Tamtéž

⁵⁷² Tamtéž

⁵⁷³ Tamtéž

⁵⁷⁴ Tamtéž

⁵⁷⁵ Tamtéž

⁵⁷⁶ Tamtéž

⁵⁷⁷ Tamtéž

⁵⁷⁸ Tamtéž

⁵⁷⁹ Tamtéž

⁵⁸⁰ Tamtéž

⁵⁸¹ Tamtéž

⁵⁸² Tamtéž

1519	Jakub Začek ⁵⁸³	starší šenkýř	1x
1519	Jíra ⁵⁸⁴	písař šenkýřský	1x
1520	Jan Bzenecký ⁵⁸⁵	mladší šepmistr	1x
1520	Jíra Hradecký ⁵⁸⁶	řezník	1x
1520	Matěj Chotusický ⁵⁸⁷	radní	1x
1520	Havel Havlas ⁵⁸⁸	hloušecký konšel	2x
1528	Mathei Serateris ⁵⁸⁹	—	1x
1528	Joannis Monete ⁵⁹⁰	scriptor	1x
1528	Joannis Šathny ⁵⁹¹	—	1x
1528	Magistr Pauli ⁵⁹²	scriptor	1x
1532	Adam Žďárský ⁵⁹³	—	1x
1532	Jan Haldecký ⁵⁹⁴	—	1x
1532	Jiřík ⁵⁹⁵	posel panský	1x
1560, 1565, 1568	Řehoř Vodička ⁵⁹⁶	přísežný	4x
1560	Jakub Hošek ⁵⁹⁷	přísežný	1x
1560–1562, 1565– 1566	Jan Tapin ⁵⁹⁸	radní písař	7x
1560, 1562	Petr Bernášek ⁵⁹⁹	radní	2x
1560	Endres z Korábu ⁶⁰⁰	—	1x

⁵⁸³ Tamtéž

⁵⁸⁴ Tamtéž

⁵⁸⁵ Tamtéž

⁵⁸⁶ Tamtéž

⁵⁸⁷ Tamtéž

⁵⁸⁸ Tamtéž

⁵⁸⁹ Tamtéž, č. 476A.

⁵⁹⁰ Tamtéž

⁵⁹¹ Tamtéž

⁵⁹² Tamtéž

⁵⁹³ Tamtéž, č. 610A.

⁵⁹⁴ Tamtéž

⁵⁹⁵ Tamtéž

⁵⁹⁶ Tamtéž, č. 1545, č. 1992, č. 2200, č. 2201.

⁵⁹⁷ Tamtéž, č. 1546.

⁵⁹⁸ Tamtéž, č. 1545, č. 1546, č. 1992, č. 1750, č. 1751, č. 1755, č. 2055.

⁵⁹⁹ Tamtéž, č. 1546.

⁶⁰⁰ Tamtéž

1561	Jan Žlutický ⁶⁰¹	přísežný	1x
1561	Ondřej Kožešník ⁶⁰²	přísežný	1x
1562	Jakub Pampa ⁶⁰³	přísežný	1x
1562	Kašpar Fifek ⁶⁰⁴	starší šepmistr	1x
1562	Adam Zygel z Choemic ⁶⁰⁵	šepmistr	2x
1562, 1568	Tomáš Bakalář ⁶⁰⁶	šepmistr	3x
1562	Jindřich Trnka ⁶⁰⁷	radní písař	1x
1562	Jan Libenický z Vrchovišť a na Libenicích ⁶⁰⁸	šlechtic	1x
1562	Kašpar z Kácova ⁶⁰⁹	úředník na Zásmukách	1x
1562	Václav Smíšek ⁶¹⁰	radní	2x
1562	Jakub Stejšek ⁶¹¹	radní	1x
1562	Pavel Klabal ⁶¹²	radní	1x
1562	Jiří Vodička ⁶¹³	radní	1x
1562	Mistr Václav [Didaktus] ⁶¹⁴	radní písař	1x
1565–1566, 1568– 1569, 1571	Jan Mokronos ⁶¹⁵	přísežný	7x

⁶⁰¹ Tamtéž, č. 1638.

⁶⁰² Tamtéž

⁶⁰³ Tamtéž, č. 1755.

⁶⁰⁴ Tamtéž, č. 1749.

⁶⁰⁵ Tamtéž, č. 1749, č. 1750.

⁶⁰⁶ Tamtéž, č. 1751, č. 2200, č. 2201.

⁶⁰⁷ Tamtéž, 1749.

⁶⁰⁸ Tamtéž, č. 1751.

⁶⁰⁹ Tamtéž

⁶¹⁰ Tamtéž, č. 1751 a č. 1749.

⁶¹¹ Tamtéž, č. 1754.

⁶¹² Tamtéž

⁶¹³ Tamtéž, č. 1755.

⁶¹⁴ Tamtéž

⁶¹⁵ Tamtéž, č. 1992, č. 2055, č. 2199, č. 2276, č. 2280, č. 2492 a č. 2494.

1566, 1596, 1599– 1601, 1603	Lipolt Šetlar ⁶¹⁶	spoluradní	7x
1568, 1570	Linhart Toužimský ⁶¹⁷	mladší šepmistr, špitálmistr ⁶¹⁸	2x
1568	Václav Bodlák ⁶¹⁹	šepmistr	1x
1568	Pavel Bakalář ⁶²⁰	hloušecký rychtář	1x
1568	Jakub Hottmilský ⁶²¹	hloušecký konšel	1x
1568, 1579	Petr Veška ⁶²²	hloušecký konšel	2x
1568, 1576–1577, 1579	Jiřík Zelenka ⁶²³	hloušecký konšel	4x
1568	Matěj z Maškroubu ⁶²⁴	hloušecký konšel	1x
1568, 1570–1571	Václav Vyzina ⁶²⁵	přísežný	3x
1569	Jan Soška ⁶²⁶	radní	1x
1569	Jan Žampach ⁶²⁷	Vrbický úředník	1x
1569	Jan ⁶²⁸	JMC písař kancléře	1x
1569	Jílek Uzďár ⁶²⁹	—	1x
1569	Jan Smetana ⁶³⁰	—	1x
1569, 1571	Linhart Ohman ⁶³¹	přísežný	3x
1569	Vít Pečetský ⁶³²	—	1x

⁶¹⁶ Tamtéž, č. 2055, č. 5721, č. 5935 a Kniha inventářů 1596-1626, kn. č. 410, fol. 8v, 15v a 30v.

⁶¹⁷ Tamtéž, č. 2198 a č. 2379.

⁶¹⁸ K roku 1570 zmiňován jako špitálmistr. (SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2379)

⁶¹⁹ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2198.

⁶²⁰ Tamtéž

⁶²¹ Tamtéž

⁶²² Tamtéž, č. 2198 a č. 3052A.

⁶²³ Tamtéž, č. 2198, č. 2859, č. 3052A.

⁶²⁴ Tamtéž, č. 2198.

⁶²⁵ Tamtéž, č. 2200, č. 2380 a č. 2494.

⁶²⁶ Tamtéž, č. 2276.

⁶²⁷ Tamtéž, č. 2281.

⁶²⁸ Tamtéž

⁶²⁹ Tamtéž, č. 2278.

⁶³⁰ Tamtéž, č. 2280.

⁶³¹ Tamtéž, č. 2280, č. 2492 a č. 2496.

⁶³² Tamtéž, č. 2280.

1569	Stanislav Kožišník ⁶³³	—	1x
1569	Jan Libotovský ⁶³⁴	—	1x
1570	Endres Kobloučník ⁶³⁵	—	1x
1570	Jiřík Pšenička ⁶³⁶	rychtář z Veletova	1x
1570	Jiřík Novák ⁶³⁷	konšel	1x
1570, 1584, 1597	Pavel Skřivan ⁶³⁸	písař špitálský, písař pánův hospodářův obecních, hospodář obce	3x
1571	Jan Hovortera ⁶³⁹	JMC komisař	1x
1571	Leopold Piller ⁶⁴⁰	JMC komisař	1x
1571	Jiřík Šatný z Olivet ⁶⁴¹	úředník mince	1x
1571	Samuel z Vodolína ⁶⁴²	úředník mince	1x
1571, 1596–1597	Mikuláš starší Vodňanský z Čazarova ⁶⁴³	JMC rychtář	4x
1571	Václav z Větčina ⁶⁴⁴	—	1x
1571	Havel Provazník ⁶⁴⁵	—	1x

⁶³³ Tamtéž, č. 2281.

⁶³⁴ Tamtéž

⁶³⁵ Tamtéž, č. 2379. Myšleno Kloboučník.

⁶³⁶ Tamtéž

⁶³⁷ Tamtéž

⁶³⁸ Pavel Skřivan je v roce 1570 zmiňován jako písař špitálský, k roku 1584 jako písař pánův hospodářův obecních a k roku 1597 jako hospodář obce. (SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2379 a č. 3617, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 77v)

⁶³⁹ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 2492.

⁶⁴⁰ Tamtéž

⁶⁴¹ Tamtéž

⁶⁴² Tamtéž

⁶⁴³ Tamtéž, č. 2494 a Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 42v, 59v a 85v.

⁶⁴⁴ Tamtéž, č. 2494.

⁶⁴⁵ Tamtéž, č. 2496.

1572, 1576–1577, 1579	Jakub Kubín ⁶⁴⁶	hloušecký rychtář	4x
1572	Štěpán Mincír ⁶⁴⁷	houšecký konšel	1x
1572, 1577, 1579, 1587	Jakub Brodský ⁶⁴⁸	písař	4x
1576–1577	Joachim Kožišník ⁶⁴⁹	konšel	2x
1576	Václav Kožešník ⁶⁵⁰	konšel	1x
1578, 1616	Zikmund Kozel z Rejzntálu ⁶⁵¹	—	3x
1578	Matěj od Undrláku ⁶⁵²	—	1x
1578	Jan Skřivan ⁶⁵³	—	1x
1578	Tomáš Konvár ⁶⁵⁴	—	1x
1578	Jakub Knobloch ⁶⁵⁵	—	1x
1578	Jindřich Šad ⁶⁵⁶	městský rychtář	1x
1579	Šimon Fous ⁶⁵⁷	konšel	1x
1579	Jan Štolc ⁶⁵⁸	konšel	1x
1579, 1587	Šrojim Krejčí ⁶⁵⁹	konšel	2x
1582	Jan Vodňanský z Čazarova ⁶⁶⁰	radní písař	1x

⁶⁴⁶ Tamtéž, č. 2562, č. 2859, č. 3052Aa č. 4013.

⁶⁴⁷ Tamtéž, č. 2562.

⁶⁴⁸ Tamtéž, č. 2562, č. 3052A a č. 4013,

⁶⁴⁹ Tamtéž, č. 4013.

⁶⁵⁰ Tamtéž, č. 2859.

⁶⁵¹ Tamtéž, č. 2984 a Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 400r a 396v.

⁶⁵² Tamtéž, č. 2984.

⁶⁵³ Tamtéž

⁶⁵⁴ Tamtéž, č. 2985.

⁶⁵⁵ Tamtéž

⁶⁵⁶ Tamtéž

⁶⁵⁷ Tamtéž, č. 4013.

⁶⁵⁸ Tamtéž

⁶⁵⁹ Tamtéž

⁶⁶⁰ Tamtéž, č. 3452.

1582	Melichar Žatecký ⁶⁶¹	spoluradní	1x
1582	Jan Kaplan ⁶⁶²	spoluradní	1x
1584	Jindřich Bohdanecký ⁶⁶³	—	1x
1584	Jiřík Petr ⁶⁶⁴	—	1x
1584	Matouš ⁶⁶⁵	—	1x
1587	Jakub Ciment ⁶⁶⁶	konšel	1x
1587, 1596–1603, 1607–1608, 1612	Adam Hněvušický ⁶⁶⁷	spoluradní, hospodář obce	16x
1587	Jan Hlavač ⁶⁶⁸	—	1x
1587	Václav Vodička ⁶⁶⁹	—	1x
1587, 1597, 1609	Jan Piscis ⁶⁷⁰	radní písař	4x
1596, 1598–1599	Pavel Litomyšlský ⁶⁷¹	primátor a přední hospodář obecních důchodů	5x
1596–1598, 1603, 1608, 1616–1617	Václav Sixt ze Zvířetína ⁶⁷²	radní, JMC rychtář	8x
1596	Tomáš Hubáček ⁶⁷³	městský rychtář	1x

⁶⁶¹ Tamtéž, č. 3453.

⁶⁶² Tamtéž

⁶⁶³ Tamtéž, č. 3617.

⁶⁶⁴ Tamtéž

⁶⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶⁶ Tamtéž, č. 4013.

⁶⁶⁷ Tamtéž, č. 4013 a č. 6011 a kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 30v, 27v-r, 69v, 98v, 103v, 149v, 173v, 177 v-r, 209r, 240v, 264r a 283v. K letům 1602 a 1612 je zmiňován jako hospodář obce, u ostatních let je zmiňován pouze jako šepmistr. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 213v a 324v)

⁶⁶⁸ SOKA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 4013.

⁶⁶⁹ Tamtéž

⁶⁷⁰ Tamtéž, č. 4013 a kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 69v, 51v a 88v.

⁶⁷¹ Tamtéž, Kniha inventářů 1596–1626, fol. 8v, 103v, 168r a 153v. Pavel Litomyšlský je v uvedených letech zmiňován jako primátor a k roku 1598 navíc jako přední hospodář obecních důchodů. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 98v)

⁶⁷² Tamtéž, fol. 38v, 20v, 100v-r, 222v, 400r, 396v a 430v. Přídoměk ze Zvířetína je prvně jmenován v roce 1608 a od tohoto roku je také uváděn jako Jeho Milosti císařské rychtář. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 286v)

⁶⁷³ Tamtéž, fol. 15v.

1596	Martin Kochan z Prachové ⁶⁷⁴	prokurátor JMC rychtáře	2x
1596–1606	Jiřík Svoboda Čechtický ⁶⁷⁵	radní	25x
1596–1599, 1606–1610	Jiřík Hrdík z Větčina ⁶⁷⁶	radní písař, spoluradní/ radní	31x
1596	Václav Jílovský ⁶⁷⁷	—	1x
1596	Jakub Havířský starší ⁶⁷⁸	—	1x
1596	Jiřík Žalud ⁶⁷⁹	rychtář	1x
1596, 1598–1600, 1603, 1607, 1612–1613	Pavel Eliáš Kňour ⁶⁸⁰	mladší šepmistr	14x
1596–1609, 1612–1615, 1618–1619	Jiřík Šrámek jinak Růžička ⁶⁸¹	radní	39x
1596	Řehoř Bočanovský z Bytýšky ⁶⁸²	—	1x
1596	Cyprián Trnka ⁶⁸³	starší šepmistr	1x
1596, 1598–1599	Martin Zelenka ⁶⁸⁴	—	3x

⁶⁷⁴ Tamtéž, fol. 15v a 27v-r.

⁶⁷⁵ Tamtéž, fol. 42v, 30v, 67v, 71v, 51v, 101v, 95v, 160v, 153v, 229v, 175v-r, 191v-r, 220v, 215r, 253v, 223v, 257v, 281v a aktová sbírka, č. 5495A, č. 5609, č. 5728, č. 5721, č. 5724, č. 5935 a č. 6316.

⁶⁷⁶ Tamtéž, fol. 42v, 30v, 27v-r, 17v-r, 51v, 101v, 95v, 168r, 92v, 149v, 105v, 229v, 181v, 165v, 175v-r, 191v-r, 220v, 215r, 253v, 257v, 281v, 179v, 265v, 264r, 279v-r, 310v, 291r, 301v a aktová sbírka, č. 5495A a č. 6316. Přídomek z Větčina je prvně jmenován v roce 1608. Do roku 1599 zmiňován jako radní písař, poté jako spoluradní/radní. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 283v)

⁶⁷⁷ Tamtéž, fol. 63v.

⁶⁷⁸ Tamtéž

⁶⁷⁹ Tamtéž

⁶⁸⁰ Tamtéž, fol. 42v, 91v, 92v, 158v, 208v-r, 192v, 253v, 264r, 222v, 279v-r, 314v, 318v, 331v a 333v.

⁶⁸¹ Tamtéž, fol. 63v, 85v, 101v, 103v, 160v, 229v, 208v-r, 171v-r, 201v, 209v, 213v, 253v, 221r, 257v, 281v, 264r, 275v, 299v, 324v, 331v, 346r, 357v-r, 434v, 460v a aktová sbírka, č. 6011, č. 5495A, č. 5609, č. 5728, č. 5721, č. 5724, č. 5935, č. 6316, č. 6387, č. 6431, č. 6434, č. 6758, č. 7389, č. 7481 a č. 7480.

⁶⁸² Tamtéž, fol. 63v.

⁶⁸³ Tamtéž

⁶⁸⁴ Tamtéž, fol. 63v, 91v a 40v.

1596, 1606–1608	Jan Špis z Hartenfelsu ⁶⁸⁵	JMC puchalter, spoluradní	4x
1596–1600, 1605, 1607–1608	Jindřich Labuška ⁶⁸⁶	radní	14x
1597–1598	Tomáš Klabal ⁶⁸⁷	radní	2x
1597	Jan Tábořský ⁶⁸⁸	písař	1x
1597	Jan Veška ⁶⁸⁹	osmisoudce	1x
1597–1600, 1608, 1614, 1620	Jan Šultys z Felsdorfu ⁶⁹⁰	radní, osmisoudce, primátor	12x
1597–1601	Řehoř Vodička Horažďovský ⁶⁹¹	JMC rychtář	7x
1598–1600, 1602–1603	Václav Kunše ⁶⁹²	spoluradní	8x
1598–1600, 1607	Václav Franc z Libli ⁶⁹³	spoluradní	4x
1598–1600, 1613	Bartoloměj Štěrba ⁶⁹⁴	osmisoudce, šepmistr	8x
1598–1599, 1601–1602, 1604–1605	Augustýn Šmilaur ze Šmilova ⁶⁹⁵	spoluradní	10x
1598	Mikuláš z Čazarova ⁶⁹⁶	radní písař	2x

⁶⁸⁵ Tamtéž, fol. 63v, 264r, 275v. Přídomek z Hartenfelsu je prvně jmenován v roce 1606. A od stejného roku je také jmenován jako radní. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 266v)

⁶⁸⁶ Tamtéž, fol. 42v, 63v, 69v, 85v, 101v, 95v, 153v, 105v, 189v, 172v-r, 203v, 226v-r, 264v a 278r.

⁶⁸⁷ Tamtéž, fol. 71v a 100v-r.

⁶⁸⁸ Tamtéž, fol. 71v.

⁶⁸⁹ Tamtéž

⁶⁹⁰ Tamtéž, fol. 20v, 51v, 91v, 77r, 127v, 81v, 138v, 136v, 477v-r a 482v. Přídomek z Felsdorfu je prvně jmenován v roce 1608. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 283v). V roce 1614 zmiňován jako primátor. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 346r)

⁶⁹¹ Tamtéž, fol. 85v, 98v, 147v, 138v, 143v-r a aktová sbírka, č. 5495A a č. 5721.

⁶⁹² Tamtéž, fol. 92v, 148v-r, 187v, 219v-r, 215r, 267v a aktová sbírka, č. 5495A a č. 5935.

⁶⁹³ Tamtéž, fol. 168r, 165v, 187v a 264r. Obec Libel se nachází v okrese Rychnov nad Kněžnou, kraj Královéhradecký, zhruba 5 km západně od Rychnova nad Kněžnou.

⁶⁹⁴ Tamtéž, fol. 103v, 77r, 160v, 181v, 189v, 195v a aktová sbírka, č. 6758. K roku 1613 zmiňován jako šepmistr. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 331v)

⁶⁹⁵ Tamtéž, fol. 91v, 160v, 229v, 209r, 213v, 221r, 256r, 178v-r, 227v a aktová sbírka, č. 5721.

⁶⁹⁶ Tamtéž, fol. 98v a 101v.

1599–1601, 1605	Jan Hubka ⁶⁹⁷	radní písař	5x
1599–1601, 1603, 1607–1608, 1612, 1614, 1616	Tobiáš Tříška Táborský ⁶⁹⁸	hospodář obecních důchodů, primátor	11x
1599–1600	Jiřík z Řásné ⁶⁹⁹	osmisoudce	6x
1599–1602, 1605– 1606, 1610–1612, 1617, 1620	Ondřej Hubka ⁷⁰⁰	radní písař	17x
1599	Abraham Šturm ⁷⁰¹	osmisoudce	1x
1599	Jiřík Soška ⁷⁰²	—	2x
1599–1600, 1605, 1613–1614	Ondřej Michalů ⁷⁰³	starší šepmistr	5x
1600	Jeroným Labůška ⁷⁰⁴	osmisoudce	1x
1600–1602, 1604– 1606, 1608–1609, 1613, 1615–1617, 1619–1620	Jan Endrle ⁷⁰⁵	spoluradní	34x
1600–1604	Joachim Souček ⁷⁰⁶	radní	12x

⁶⁹⁷ Tamtéž, fol. 153v, 173v, 191v-r, 209v a 257v.

⁶⁹⁸ Tamtéž, fol. 158v, 169r, 209r, 300v, 399r a aktová sbírka, č. 5935 a č. 6431. K letům 1601, 1607–1608 a 1612 je Tobiáš Tříška uváděn jako primátor. (SOkA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 143v-r, 264r-v, 277v a 324v)

⁶⁹⁹ Tamtéž, fol. 165v, 176v-r, 192v a aktová sbírka, č. 5495A, č. 5609 a č. 5728.

⁷⁰⁰ Tamtéž, fol. 164r, 173v, 201v, 205v, 212v-r, 178v-r, 260v, 298v, 307v, 405r, 482v, 314v a aktová sbírka č. 6316, č. 7622, č. 7626, č. 7630 a č. 7638.

⁷⁰¹ Tamtéž, fol. 181v.

⁷⁰² Tamtéž, fol. 153v a 165v.

⁷⁰³ Tamtéž, fol. 127v, 175v-r, 178v-r, 331v a 346r.

⁷⁰⁴ Tamtéž, fol. 209r.

⁷⁰⁵ Tamtéž, fol. 187v, 195v, 209r, 215r, 248v, 227v, 281v, 352v, 365r, 383r, 400r, 396v, 363v, 388v, 412v, 405r, 416v, 460v, 485v-r, 477v-r, 463v, 489v, 500r a aktová sbírka, č. 5721, č. 6316, č. 6387, č. 6431, č. 6434, č. 6758, č. 7480, č. 7622, č. 7626, č. 7630 a č. 7638.

⁷⁰⁶ Tamtéž, fol. 191v-r, 201v, 136v, 143v-r, 217v, 240v, 222v, 248v, 221r a aktová sbírka, č. 5721, č. 5724 a č. 5935.

1600–1610, 1613–1615	Jiřík Tříška ⁷⁰⁷	radní písař	34x
1600	Jan Štěpán ⁷⁰⁸	městský rychtář	1x
1600–1601, 1604	Matěj Dítě ⁷⁰⁹	spoluradní	4x
1601–1602	Jakub Soušický ⁷¹⁰	radní	2x
1602, 1604	Jan Lahvička ⁷¹¹	osmisoudce	2x
1605–1606	Pavel Vodranecký ⁷¹²	radní	2x
1605	pan Kouřimský ⁷¹³	osmisoudce	1x
1606–1609, 1617, 1619	Mikuláš Vodňanský z Čazarova ⁷¹⁴	radní, starší šepmistr, primátor	7x
1608–1612, 1617, 1619	Jan Šviter z Švitntolu ⁷¹⁵	spoluradní, starší šepmistr	12x
1608, 1610	Václav Štětka ⁷¹⁶	spoluradní	3x
1609, 1613, 1615	Pavel Ledský z Chroustovic ⁷¹⁷	radní	3x
1609	Valentín Kochan ⁷¹⁸	—	1x
1609, 1615, 1617	Ludvík Veverín ⁷¹⁹	urburní písař	3x

⁷⁰⁷ Tamtéž, fol. 169r, 187v, 121v, 220v, 143v-r, 219v-r, 267v, 223v, 178v-r, 203v, 260v, 264r, 226v-r, 279v-r, 285v, 310v, 288v, 299v, 298v, 301v, 340v, 352v, 346r, 349v, 300v, 360r, 357v-r, 383r a aktová sbírka, č. 6431, č.6434 a č. 6758.

⁷⁰⁸ Tamtéž, fol. 138v.

⁷⁰⁹ Tamtéž, fol. 138v, 121v, 143v-r, 221r.

⁷¹⁰ Tamtéž, fol. 209v, 214v.

⁷¹¹ Tamtéž, fol. 215r, 223v.

⁷¹² Tamtéž, fol. 227v, 260v.

⁷¹³ Tamtéž, fol. 227v.

⁷¹⁴ Tamtéž, fol. 179v, 264r, 226v-r, 304r, 299v, 405r. Mikuláš Vodňanský je k roku 1617 zmiňován jako starší šepmistr a k roku 1619 jako primátor. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 405r)

⁷¹⁵ Tamtéž, fol. 303v, 294v, 298v, 301v, 307v, 330v-r, 318v, 428r, 415v-r a 430v. K roku 1619 uváděn jako starší šepmistr. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 405r a 412v)

⁷¹⁶ Tamtéž, fol. 285v, 275v, 298v.

⁷¹⁷ Tamtéž, fol. 299v, 331v, 358v.

⁷¹⁸ Tamtéž, fol. 294v.

⁷¹⁹ Tamtéž, fol. 296v, 363v, 415v-r.

1609, 1612	Václav Štětkovský ⁷²⁰	městský rychtář, spoluradní	4x
1609, 1613	Martin Hranický ⁷²¹	radní	2x
1611, 1613, 1615– 1616, 1618, 1620	Job Nejpour ⁷²²	osmisoudce, spoluradní/radní	7x
1612–1614, 1620	Jindřich Chýždera ⁷²³	osmisoudce, radní	6x
1613–1614	Vít Březina ⁷²⁴	šepmistr	3x
1613–1618	Petr Capon ⁷²⁵	radní písař	21x
1613–1614, 1620	Ondřej Brtnický ⁷²⁶	radní	4x
1614–1615, 1619– 1620	Jindřich Klebsatl z Milhauzu ⁷²⁷	radní	9x
1614–1616, 1618	Jan Kryštof Oppl ⁷²⁸	radní	7x
1614, 1618	Jan Agathon ⁷²⁹	radní	2x
1615–1616, 1618, 1620	Jan Němcický ⁷³⁰	spoluradní, městský rychtář	8x
1615, 1617, 1620	Jan Strejc Písecký ⁷³¹	radní	4x

⁷²⁰ Tamtéž, fol. 296v. K roku 1609 je Václav uváděn jako městský rychtář a k roku 1612 jako spoluradní. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 291r, 318v a 324v)

⁷²¹ Tamtéž, fol. 296v a 331v.

⁷²² Tamtéž, fol. 340v, 365r, 367v, 400r, 441r a 482v. Job je v roce 1611 zmiňován jako osmisoudce, pro zbylá léta je zmiňován jako radní. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 307v)

⁷²³ Tamtéž, fol. 500r. V letech 1612–1614 je Jindřich uváděn jako osmisoudce, pro rok 1620 je zmiňován jako radní. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 314v, 318v, 352v, 331v a 345r)

⁷²⁴ Tamtéž, fol. 352v, 346r, 349v.

⁷²⁵ Tamtéž, fol. 340v, 352v, 331v, 349v, 360r, 357v-r, 367v, 383r, 400r, 389r, 399r, 428r, 405r, 415v-r, 422v, 440v, 478v, 449v a aktová sbírka, č. 6758, č. 7389 a č. 7481.

⁷²⁶ Tamtéž, fol. 333v, 349v, 499v, 485v-r.

⁷²⁷ Tamtéž, fol. 349v, 377v, 455r, 466v-r, 485v-r, 484v-r a aktová sbírka, č. 7480, č. 7626 a č. 7630.

⁷²⁸ Tamtéž, fol. 300v, 365r, 363v, 400r, 391v, 440v, 441r.

⁷²⁹ Tamtéž, fol. 346r a 449v.

⁷³⁰ Tamtéž, fol. 365r, 354v, 377v, 399r, 477v-r, 482v. K roku 1616 je Agathon uveden jako městský rychtář, pro zbylá léta jako spoluradní. (SOKA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 388v a 400r)

⁷³¹ Tamtéž, fol. 367v, 430v, 477v-r, 482v.

1615–1620	Melichar Colidius ⁷³²	radní písař	26x
1615	Václav Kavka z Tolenštejna ⁷³³	JMC gvardejn	1x
1615–1616, 1618	Adam Jelínek ⁷³⁴	městský rychtář, spoluradní	4x
1616–1617, 1620	Jan Benicius ⁷³⁵	spoluradní, radní písař	3x
1616	Jindřich Hruška ⁷³⁶	—	1x
1616	Václav Kuchovský ⁷³⁷	—	1x
1616	Vojtěch Knihař ⁷³⁸	obecní pán	1x
1616–1618	Václav Labuška ⁷³⁹	radní	11x
1616–1620	Vojtěch Kašpar ⁷⁴⁰	radní	9x
1617	Jakub Bzenecký ⁷⁴¹	radní	1x
1617	Ludvík Kavka z Tolenštejna ⁷⁴²	perkmistr	1x
1617	Šebestián Helcl z Šternštejna ⁷⁴³	úředník mince	1x
1617	Jan Prunc ⁷⁴⁴	písař mince	1x
1617	Jan Jiřík Růžička ⁷⁴⁵	radní	1x

⁷³² Tamtéž, fol. 360r, 357v-r, 358v, 377v, 388v, 396v, 428r, 416v, 422v, 440v, 442r, 446r, 463v, 466v-r, 470v, 477v-r, 489v, 500r, 484v-r a aktová sbírka, č. 7389, č. 7481, č. 7480, č. 7622, č. 7626, č. 7630 a č. 7638.

⁷³³ Tamtéž, fol. 365r.

⁷³⁴ Tamtéž, fol. 354v, 400r, 434v. Adam Jelínek je v roce 1618 uveden jako spoluradní. (SOkA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 440v)

⁷³⁵ Tamtéž, fol. 429v-r, 486r, 489v. Jan Benicius je v roce 1616 označen jako spoluradní a zároveň působil jako radní písař. (SOkA KH, AM KH, Kniha inventářů 1596–1626, kn. č. 410, fol. 391v)

⁷³⁶ Tamtéž, fol. 389r.

⁷³⁷ Tamtéž

⁷³⁸ Tamtéž

⁷³⁹ Tamtéž, fol. 388v, 400r, 391v, 396v, 428r, 430v, 416v, 440v, 478v, 446r, 449v.

⁷⁴⁰ Tamtéž, fol. 389r, 399r, 428r, 422v, 453v, 478v, 460v, 485v-r, 477v-r.

⁷⁴¹ Tamtéž, fol. 429v-r.

⁷⁴² Tamtéž

⁷⁴³ Tamtéž

⁷⁴⁴ Tamtéž

⁷⁴⁵ Tamtéž

1617	Pavel Spongopaeus Jistebnický ⁷⁴⁶	radní	1x
1617, 1620	Štefan Ronšperský ⁷⁴⁷	radní	2x
1618, 1620	Radslav Hlavsa z Liboslavě ⁷⁴⁸	spoluradní, nejvyšší mincmistr	4x
1618–1620	Lukáš Papoušek ⁷⁴⁹	radní	8x
1618–1620	Jan Kňour ⁷⁵⁰	radní	10x
1618, 1620	Jan Kasar ⁷⁵¹	spoluradní	4x
1619	Jiřík Lederner ⁷⁵²	—	1x
1620	Tobiáš Salandr z Starkova ⁷⁵³	doktor	1x

⁷⁴⁶ Tamtéž

⁷⁴⁷ Tamtéž, fol. 428r a 486r.

⁷⁴⁸ Tamtéž, fol. 434v, 441r, 499v a 486r. Radslav je v roce 1618 zmiňován jako spoluradní a v roce 1620 jako nejvyšší mincmistr.

⁷⁴⁹ Tamtéž, fol. 441r, 449v, 455r, 463v, 482v, 484v-r a aktová sbírka, č. 7481 a č. 7630.

⁷⁵⁰ Tamtéž, fol. 440v, 442r, 478v, 457v, 467v, 485v-r, 500r a aktová sbírka, č. 7389, č. 7480 a č. 7638.

⁷⁵¹ Tamtéž, fol. 441r, 499r, 489v, 482v.

⁷⁵² Tamtéž, fol. 460v.

⁷⁵³ Tamtéž, fol. 499r.

*Editovaný text testamentu Jana Mandičky z roku 1529*⁷⁵⁴

Jan Mandička⁷⁵⁵ léže nemocen však rozumu i paměti dobře⁷⁵⁶ užívaje učinil jest⁷⁵⁷ pořízení o stattku svém takové, že statek svůj veškeren, kterýž má⁷⁵⁸ a jemu jakžkoli a kdežkoli náležlý jest a jakýmžkoli jménem mohl jmenován býti, že ten a takový všecek statek svůj poroučím a po mé smrti mocně dávám Anně z Svojkova⁷⁵⁹, manželce mé, aby jí⁷⁶⁰ žádný z mých přátel ani jiný který člověk na to nesahal ani jaké v tom poručení, užívání a dání překážky žádným obyčejem nečinil. A dál žádal, aby smlúvy svatební, kterýchž tehdáž dodal zapsány byly a povolána jsúci k tomu Anna, manželka jeho, též společně s ní žádala, aby ty smlúvy v knihy městské vespsány byly a tomu což před dobrými lidmi mezi nimi smluveno, aby dosti se stalo, dalo se v outerý před Svat[ý]m Marcelem papežem léta 1529⁷⁶¹ v přítomnosti pánův radních a na žádost Jana Mandičky od pana šepmistra k němu vyslaných Víta Perníkáře⁷⁶², Tomáše Moravce⁷⁶³ a Mistra Pavla, písaře městského, za šepmistrství Zigmunda Práška⁷⁶⁴. Dáno tomuto kšaftu místo jest z plné rady tvrzen právem⁷⁶⁵ na žádost Anny z Svojkova Chvojkové, poněvadž odporu žádného od přátel Mandičky přístojících nebylo nýbrž povolením už in meo mi^{li} El⁷⁶⁶ ad annum 1529, actum feria I ante Magdalene, anno ut supra, pretore Joanne Prenner.⁷⁶⁷

⁷⁵⁴ SOkA KH, AM KH, Kniha kšaftů 1486–1544, kn. č. 403, fol. 206r.

⁷⁵⁵ *Mandiczka*

⁷⁵⁶ *dobree*

⁷⁵⁷ V tomoto textu má slovo jest podobu ve zkratce *gf̄*.

⁷⁵⁸ *maa*

⁷⁵⁹ *Annie z Swogkowa*

⁷⁶⁰ *gii*

⁷⁶¹ Tj. 12. ledna 1529.

⁷⁶² *Wita pernikarze*

⁷⁶³ *Thomasse moravcze*

⁷⁶⁴ *Zygmūda prasska*

⁷⁶⁵ *pwem*

⁷⁶⁶ Odkaz na memorabilní knihu z let 1529-1530, kn. č. 11.

⁷⁶⁷ Tj. 11. února 1529.

*Editovaný text inventáře Doroty Pinkasové z roku 1592*⁷⁶⁸

Respice secundum⁷⁶⁹ A [15]92 léta:

tu středu po svatým Bartoloměji⁷⁷⁰, Dorota Pinkasková⁷⁷¹, souseda na témž právě hloušeckým běh života svého dokonavší z poručení pana šepmistra v nebytí doma⁷⁷² pana rychtáře téhož práva hloušeckého pana Jana Štolce jinak Pardubského⁷⁷³, stateček po ní pozůstalý od pánův konšelův téhož práva na vzkaz pana šepmistra jest popsán a zpečetěn.

Předně nachází se po ní 7 kop grošů českých⁷⁷⁴.

Šatstva pak perného 7 peřin velkých i malých, 3 podušky, 3 polštáře, dvě cejchy, jedno prostěradlo ku pohřbu jejímu jest z truhly vydáno.

Od šatstva chodícího nachází se 5 kožichův, jedna barchanka, jedna sukně černá soukená, jeden kožich voděvací mužský, jedna sukně černá mužská, ta jejímu bratru jest dána.

Co se pak víceji nachází buď málo nebo mnoho, to jest do truhly v přítomnosti pánův konšelův téhož práva k tomu vyslaných v kladeno a sešteno.

Od mlíčného nachází se dva hrnce másla a 10 sýrův z kterýchžto sýrův jeden jest vydán.

Léta svrchu poznamenaného.

⁷⁶⁸ SOkA KH, AM KH, Aktová sbírka, č. 4675.

⁷⁶⁹ Druhý pohled/ náhled.

⁷⁷⁰ Tj. 26. srpna 1598.

⁷⁷¹ *dorotha pinkaskowa*

⁷⁷² Myšleno mimo město.

⁷⁷³ *Jana Sstolcze ginak Pardubského*

⁷⁷⁴ *7. ff. gl. Czeskych*